UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
SCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE SOCIALE

CONSORȚIU: Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul, Institutul Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 327/478)+339.9(043.3)

RADU CORNELIU

FRONTIERA DE STAT A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII COOPERĂRII INTERNAȚIONALE ȘI FRONTALIERE

562.01. Teoria, metodologia relațiilor internaționale și a diplomației

Teză de doctor în științe politice

Autor: **RADU Corneliu**

Conducător științific: **SAKOVICI Vasili**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar

CHIȘINĂU, 2025

© RADU Corneliu, 2025

CUPRINS

ADNOTARE (în română, engleză și rusă) ……..**4**
LISTA ABREVIERILOR……..... **7**
INTRODUCERE…….... **9**
1. FRONTIERA DE STAT CA OBIECT DE CERCETARE..... 19
1.1. Frontiera de stat ca factor esențial al relațiilor internaționale: aspecte istoriografice ale cercetării evoluției conceptului ……..... **19**
1.2. Abordări teoretico-metodologice privind cercetarea cooperării internaționale și frontaliere prin prisma funcționării frontierei de stat.....**33**
1.3. Concluzii la capitolul 1……....**47**
2. FRONTIERA DE STAT ÎN SISTEMUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE..... **49**
2.1. Politica de frontieră și cooperarea internațională a Uniunii Europene în contextul asigurării securității frontaliere.…….....**49**
2.2. Cooperarea frontalieră a Republicii Moldova cu România și Ucraina: aspecte ştiinţifico-conceptuale, organizatorice și practice.....**61**
2.3. Cooperarea internațională a Republicii Moldova cu UE, România și Ucraina: relația dialectică dintre funcționalitatea și eficacitatea frontierei de stat.....**74**
2.4. Concluzii la capitolul 2……....**90**
3. POLITICA DE STAT A REPUBLICII MOLDOVA ÎN DOMENIUL FRONTEREI PRIN PRISMA IMPLEMENTĂRII ÎN PRACTICĂ A COOPERĂRII INTERNAȚIONALE ȘI FRONTALIERE.....**92**
3.1 Frontiera de stat a Republicii Moldova: abordări conceptuale și practice ale politicii de formare și funcționare a frontierei …….....**92**
3.2. Analiza principalelor direcții ale politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei.....**105**
3.3. Politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei în contextul cooperării internaționale și frontaliere: adaptarea aspectelor conceptuale și practice.....**117**
3.4. Concluzii la capitolul 3……....**129**
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....**131**
BIBLIOGRAFIE……**137**
ANEXE.....**153**
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII ……**165**
CV-UL AUTORULUI……**166**

ADNOTARE

RADU Corneliu, „Frontiera de stat a Republicii Moldova în contextul dezvoltării cooperării internaționale și frontaliere”, teză de doctor în științe politice, Chișinău, 2025.

Structura tezei de doctor: introducere; trei capitole; concluzii și recomandări; adnotare în limba română, engleză și rusă; listă de abrevieri; 7 anexe și bibliografie din 273 de titluri.

Cuvinte-cheie: frontieră, politică, cooperare, internațională, frontalieră, integrare, Republica Moldova, Uniunea Europeană.

Scopul lucrării constă în identificarea rolului și evaluarea semnificației frontierei de stat, precum și în analiza noilor abordări teoretico-conceptuale privind funcțiile acesteia în implementarea politicii de stat în domeniul cooperării internaționale, prin valorificarea mecanismelor practice ale cooperării frontaliere, în corespundere cu strategia de integrare europeană.

Obiectivele cercetării: analiza istoriografiei cercetării evoluției conceptului de „frontieră”, ca factor esențial al relațiilor internaționale; identificarea abordărilor teoretice și determinarea metodologiei de cercetare a cooperării internaționale și frontaliere prin prisma funcționării frontierei de stat; analiza politicii de frontieră și cooperării internaționale a UE în contextul asigurării securității frontaliere; studiul aspectelor științifico-conceptuale și organizatorico-practice ale cooperării frontaliere a Republicii Moldova cu România și Ucraina; determinarea relației dialectice dintre funcționalitatea și eficacitatea frontierei de stat în cadrul cooperării internaționale a Republicii Moldova cu UE și țările vecine; analiza abordărilor conceptuale și practice privind politica de formare și funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova; analiza principalelor direcții ale politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei; argumentarea necesității și căilor de adaptare a aspectelor conceptuale și practice ale politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei în contextul cooperării internaționale și frontaliere; elaborarea concluziilor și recomandărilor la tema cercetată.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării: în cadrul prezentei cercetări științifice, pentru prima dată în Republica Moldova, este analizat în mod complex, din perspectivă politologică, fenomenul frontierei de stat în calitate de instrument al relațiilor internaționale și al cooperării frontaliere. Pe baza analizei unui număr mare de fapte, procese social-istorice și politice, autorul argumentează științific că implicarea structurilor frontierei de stat în cooperarea internațională cu țările Uniunii Europene și în cooperarea frontalieră cu statele vecine – România și Ucraina – constituie o direcție strategică esențială pentru sporirea eficienței implementării politicii de integrare europeană.

Originalitatea cercetării constă în aplicarea teoriei de natură interdisciplinară, precum și în utilizarea abordărilor teoretice de bază ale științei relațiilor internaționale și diplomației pentru înțelegerea și analiza obiectului de studiu.

Problema științifică soluționată constă în elaborarea unui nou concept teoretic privind funcționarea frontierei de stat a Republicii Moldova și în fundamentarea aplicării sale practice, în vederea consolidării relațiilor internaționale prin care sunt realizate interesele naționale ale statului.

Semnificația teoretică a tezei rezidă în elaborarea unui fundament teoretico-metodologic privind tema cercetării, care, în opinia noastră, poate servi drept reper pentru investigarea diverselor forme de manifestare ale politicii de frontieră a statului.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în concluziile elaborate de autor, cu relevanță concretă pentru factorii de decizie implicați în formarea politicii de frontieră, pentru autoritățile publice competente în gestionarea proceselor de funcționare a frontierei de stat, precum și pentru reprezentanții structurilor statului responsabile de politica externă.

Conținutul lucrării poate fi folosit ca suport teoretic și empiric în elaborarea cursurilor universitare.

Implementarea rezultatelor științifice: este reflectată în tezele conferințelor naționale și internaționale, în articole publicate în reviste de specialitate din țară și de peste hotare; în activitatea didactică a autorului, dar și cea de membru în cadrul grupului de lucru guvernamental „Justiție, Libertate și Securitate” (HG nr. 38 din 03.02.2023) pentru implementarea „Mecanismului de coordonare a Procesului de Integrare Europeană a Republicii Moldova”, instituit prin HG nr. 868 din 14.12.2022, precum și de membru al grupului de lucru interinstituțional pentru elaborarea Programului de MIFS pentru perioada 2026-2030.

ANNOTATION

RADU Corneliu, „The state border of the Republic of Moldova in the context of the development of international and cross-border cooperation", PhD thesis in political science. Chisinau, 2025.

The thesis structure: Introduction; three chapters; conclusions and recommendations; abstract in Romanian, English, and Russian; list of abbreviations; 7 appendices; and a bibliography comprising 273 titles.

Keywords: border, policy, cooperation, international, cross-border, integration, Republic of Moldova, European Union.

The aim of the work: is to identify the role and assess the significance of the state border, as well as to analyze new theoretical and conceptual approaches to its function in the implementation of state policy in the field of international cooperation, by capitalizing on the practical mechanisms of cross-border cooperation, in accordance with the European integration strategy.

The research objectives: to analyze the research historiography of the evolution of the concept of "border" as an essential factor in international relations; to identify the theoretical approaches and to establish the research methodology for international and cross-border cooperation through the lens of state border functioning; to analyze the EU's border policy and international cooperation in the context of border security assurance; to research the scientific-conceptual and organizational-practical aspects of the Republic of Moldova's cross-border cooperation with Romania and Ukraine; to determine the dialectical relationship between the functionality and effectiveness of the state border in the framework of the Republic of Moldova's international cooperation with the EU and neighboring countries; to analyze the conceptual and practical approaches regarding the policy of establishment and functioning of the Republic of Moldova's state border; to analyze the main directions of the Republic of Moldova's state border policy; to justify the need and ways of adapting the conceptual and practical aspects of the Republic of Moldova's state border policy in the context of international and cross-border cooperation; to develop conclusions and recommendations on the research topic.

The scientific novelty and originality: In the present scientific research, for the first time in the Republic of Moldova, the phenomenon of the state border is comprehensively analyzed from a political science perspective, as an instrument of international relations and cross-border cooperation. Based on the analysis of a large number of facts, socio-historical and political processes, the author scientifically argues that the involvement of state border structures in international cooperation with European Union countries and in cross-border cooperation with neighboring states – Romania and Ukraine – represents a strategic direction of essential importance for increasing the effectiveness of implementing the European integration policy.

The originality of the research lies in the application of an interdisciplinary theoretical approach, as well as in the use of fundamental theoretical frameworks from the field of international relations and diplomacy to understand and analyze the object of study.

The results that contribute to the solution of the important scientific problem: consists in the development of a new theoretical concept regarding the functioning of the state border of the Republic of Moldova and in the substantiation of its practical application, with the aim of strengthening international relations through which the national interests of the state are achieved.

The theoretical significance: resides in the development of a theoretical and methodological foundation for the research topic, which, in our view, can serve as a reference point for investigating the various forms of manifestation of the state border policy.

The applicative value of the research: lies in the conclusions developed by the author, which have concrete relevance for decision-makers involved in shaping border policy, for public authorities responsible for managing the functioning of the state border, as well as for representatives of state structures responsible for foreign policy.

The implementation of the scientific results: is reflected in the theses presented at national and international conferences, in articles published in specialized journals both in the country and abroad; in the author's teaching activity, as well as in their role as a member of the governmental working group "Justice, Freedom and Security" (GD No. 38 of 03.02.2023) for the implementation of the "Coordination Mechanism of the European Integration Process of the Republic of Moldova," established by GD No. 868 of 14.12.2022, as well as a member of the interinstitutional working group for the development of the IBM Program for the period 2026–2030.

АННОТАЦИЯ

РАДУ Корнелиу, «Государственная граница Республики Молдова в контексте развития международного и приграничного сотрудничества», диссертация на соискание ученой степени доктора политических наук, Кишинёв, 2025

Структура диссертации: введение; три главы; выводы и рекомендации; аннотации на румынском, русском, английском языках, список аббревиатур, 7 приложений и библиография из 273 работ.
Ключевые слова: граница, политика, сотрудничество, международное, приграничное, интеграция, Республика Молдова, Европейский Союз.
Цель работы: выявить роль и значение государственной границы, ее новые теоретико-концептуальные подходы к реализации государственной политики международного сотрудничества с использованием практических механизмов приграничного сотрудничества в соответствии со стратегией европейской интеграции.
Задачи исследования: анализ историографии исследования развития концепта «граница» как существенного фактора международных отношений; определение теоретических подходов и методологии исследования международного и приграничного сотрудничества через призму функционирования государственной границы; анализ пограничной политики и международного сотрудничества ЕС в контексте обеспечения пограничной безопасности; изучение научно-концептуальных и организационно-практических аспектов приграничного сотрудничества РМ с Румынией и Украиной; определение диалектической связи между функциональностью и эффективностью государственной границы в рамках международного сотрудничества РМ с ЕС и соседними странами; анализ концептуальных и практических подходов к политике формирования и функционирования государственной границы РМ; анализ основных направлений государственной политики РМ в области границы; обоснование необходимости и путей адаптации концептуальных и практических аспектов государственной политики РМ в области границы в контексте международного и приграничного сотрудничества; выработка выводов и рекомендаций по теме.
Новизна и научная оригинальность работы: в данном научном исследовании впервые, в Республике Молдова, комплексно, с политологической точки зрения анализируется феномен государственной границы в качестве инструмента международных отношений и приграничного сотрудничества. На основе анализа множества фактов, социально-исторических и политических процессов, автор аргументировано обосновывает, что участие структур государственной границы в международном сотрудничестве со странами Евросоюза и ЕС, приграничном сотрудничестве со странами-соседями Румынией и Украиной является крайне важным государственным направлением повышения эффективности реализации политики Европейской интеграции.
Оригинальность исследования заключается в применение теории междисциплинарного характера, а также в использование базовых теоретических подходах науки о международных отношениях и дипломатии, к пониманию и анализу предмета исследования.
Решённая научная проблема: заключается в разработке нового теоретического концепта функционирования государственной границы Республики Молдова и обоснования его практической реализации, для укрепления международных отношений, посредством которых реализуются национальные интересы государства.
Теоретическая значимость диссертации: состоит в разработке теоретико-методологической основы темы исследования, которую, на наш взгляд, можно использовать в качестве ориентира в исследование различных проявлений государственной пограничной политики.
Прикладная ценность работы: состоит в разработанных автором выводах, имеющих определенное значение для политиков, формирующим пограничную политику и государственным органам, занимающимися управлением процессом функционирования государственной границы, а также для представителей структур занимающимися внешней политикой.
Содержание работы может быть использовано в качестве теоретической и эмпирической основы при разработке университетских курсов.
Применение научных результатов: отражены в тезисах национальных и международных конференций, в статьях, опубликованных в профильных изданиях как в стране, так и за рубежом; в преподавательской деятельности, а также в участие автора в качестве члена рабочей группы правительства «Правосудие, Свобода и Безопасность» (ПП № 38 от 03.02.2023) по внедрению Механизма координации процесса европейской интеграции РМ, учреждённого ПП № 868 от 14.12.2022, и меж институциональной рабочей группы по разработке Программы ИМГ на 2026-2030 год.

LISTA ABREVIERILOR

AEO – agent economic autorizat

CE – Consiliul European

CSCE - Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa

OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa

CSI – Comunitatea Statelor Independente

DCFTA - Zona de liber schimb aprofundat și cuprinzător

ETIAS - Sistemul european de informații și autorizare a trecerii frontierelor

EUBAM - Misiunea Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina

EURODAC - Sistemul european de gestionare a informațiilor privind azilul

EUROSUR - Programul european de supraveghere a frontierelor

FRONTEX - Agenția Europeană pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă

GIF - gestionare integrată a frontierelor

GFP - Planul global de gestionare a frontierelor

IGPF – Inspectoratul General al Poliției de Frontieră

MAI – Ministerul Afacerilor Interne

MAE – Ministerul Afacerilor Externe

MIFS - management integrat al frontierei de stat

NATO – Organizația Tratatului Atlanticului de Nord

ONU – Organizația Națiunilor Unite

PaE – Parteneriatul Estic

PGF – Planul global de gestionare a frontierelor

PESA - Politica Europeană de Securitate și Apărare

PESC – Politica Externă și de Securitate Comună

PEV - Politica europeană de vecinătate

PpP - Parteneriatul pentru Pace NATO

RM – Republica Moldova

RSSM – Republica Sovietică Socialistă Moldovenească

SIS – Sistemul de Informații Schengen

SIV - Sistemul de Informații privind Vizele

SUA – Statele Unite ale Americii

SV – Serviciul vamal

TFUE – Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene

TUE – Tratatul privind Uniunea Europeană

UE – Uniunea Europeană

URSS – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei investigate sunt determinate de necesitatea creșterii eficienței politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei, reieșind din obiectivul de politică externă al statului, conform căruia „integrarea europeană reprezintă principalul obiectiv strategic al Republicii Moldova" [43], definind viitorul țării și impunând concentrarea eforturilor tuturor instituțiilor statului și a societății pentru realizarea acestei misiuni istorice a poporului moldovenesc. Această aspirație necesită revizuirea politicilor naționale, inclusiv a celor care vizează funcționarea structurilor de frontieră ale statului, prin implicarea lor în dezvoltarea relațiilor internaționale cu țările europene și organizarea cooperării frontaliere cu statele vecine România și Ucraina, la nivel regional.

Actualitatea cercetării rezidă, de asemenea, în necesitatea schimbării principiilor de funcționare a frontierei de stat, care, de la proclamarea independenței și până în prezent, în pofida schimbărilor majore din regiune și din țară, este percepută doar ca o linie de separare între state, îndeplinind exclusiv o funcție de barare. Ținând cont de faptul că, în prezent, s-a format un context favorabil în țară și în regiune, bazat pe valorile bunei vecinătăți și pe vectorul comun de dezvoltare externă european al Republicii Moldova, României și Ucrainei, se creează premisele de a uni și consolida eforturile autorităților de frontieră ale statelor vecine prin organizarea cooperării frontaliere, conform modelului spațiului de contact pentru interacțiune, ca instrument de promovare a cooperării internaționale în concordanță cu interesele naționale ale țării.

Politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei, în acest context, cere stabilirea unei noi paradigme teoretico-conceptuale de funcționare a frontierei, ca element al unui sistem de stat unitar dedicat dezvoltării cooperării internaționale a țării, precum și fundamentarea unor noi viziuni științifice, teoretico-metodologice și a unor abordări practice a politicii de stat în domeniu, orientate nemijlocit spre dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere.

Astfel, devine evidentă și deosebit de actuală problema elaborării unor noi abordări teoretice și metodologice privind funcționarea frontierei de stat a Republicii Moldova, cu implicarea acesteia în domeniul relațiilor internaționale și al cooperării internaționale promovate și realizate de statul moldovenesc, prin organizarea cooperării frontaliere în strânsă legătură cu obiectivele strategice de politică externă.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare

Prezenta lucrare abordează problematica frontierei de stat ca factor de influență asupra relațiilor internaționale și a cooperării frontaliere, cu accent pe specificul frontierelor Republicii Moldova. Cercetarea este fundamentată pe analiza teoretică a conceptului de „frontieră de stat", privit dintr-o perspectivă interdisciplinară, care include relațiile internaționale, diplomația, geopolitica și studiile frontierei (*Border Studies*). În contextul actual, problematica frontierelor

capătă o importanță majoră în știință, fiind un factor determinant în procesele de integrare europeană, securitate națională și regională.

În prezent, creșterea constantă a rolului frontierei de stat a Republicii Moldova în relațiile internaționale impune o nouă abordare metodologică a cercetării acesteia și presupune analiza concepțiilor teoretice privind evoluția formării și funcționării frontierelor de stat, precum și analiza factorilor istorici, filosofici și politologici care contribuie la constituirea și funcționarea acestora. Totodată, cercetările existente în știința moldovenească abordează foarte puțin conceptele, condițiile și specificul funcționării frontierelor de stat ca element al relațiilor internaționale și al diplomației, iar cooperarea frontalieră, în practica internațională, este tratată într-un mod destul de restrâns, fiind considerată în principal ca un element al colaborării între autoritățile locale ale statelor vecine.

Cercetarea științifică de față presupune studiul unei bibliografii vaste, incluzând lucrări fundamentale și de specialitate, documente oficiale ale Uniunii Europene, ale organizațiilor internaționale, precum și acte normative și instituționale din țările membre. Analiza se bazează pe legislația Republicii Moldova, României și Ucrainei, directivele și comunicările emise de Comisia Europeană, Parlamentul European și Consiliul Europei, studierea literaturii de specialitate și a cercetărilor realizate de savanți din Republica Moldova, România, Statele Unite ale Americii, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei, Franța, Federația Rusă, Belarus și Ucraina.

O atenție deosebită a fost acordată analizei politicilor naționale, strategiilor și programelor Republicii Moldova, orientate spre dezvoltarea relațiilor internaționale în ansamblu și prin prisma funcționării frontierei de stat, în contextul politicii de integrare europeană.

În ansamblu, sursele analizate și studiate au cuprins literatura științifică, rapoartele instituțiilor de stat, ale organizațiilor internaționale și neguvernamentale, rapoarte de cercetare și date statistice, precum și resurse online care conțin informații despre activitatea diferitor autorități și organizații cu competențe directe sau conexe în sistemul de funcționare a frontierei de stat.

Pentru formarea bazei teoretico-conceptuale a cercetării de față și pentru analiza fenomenului cooperării internaționale și frontaliere în contextul funcționării frontierei de stat, lucrările științifice din domeniul relațiilor internaționale, diplomației, geopoliticii și studiilor frontierei (*Border Studies*) au fost structurate în patru blocuri principale:

- publicații de natură teoretică generală, axate pe perioada anterioară apariției și funcționării statelor naționale;
- publicații de ordin teoretico-cognitiv privind formarea statelor naționale cu frontierele lor de stat, constituirea relațiilor internaționale și a diplomației;
- cercetările științifice și publicațiile de natură teoretică privind studiul frontierelor de stat în arealul relațiilor internaționale și al cooperării frontaliere;

- cercetările savanților moldoveni, ce cuprind diferite aspecte ale funcționării frontierelor în contextul cooperării internaționale, inclusiv al cooperării frontaliere cu țările vecine, precum și analiza documentelor oficiale și a actelor normative ale Republicii Moldova în domeniu.

Printre autorii publicațiilor de natură general-teoretică ce descriu relațiile de cooperare prin prisma limitelor teritoriale caracteristice perioadei anterioare apariției și funcționării statelor naționale, sunt remarcați cercetătorii contemporani europeni: Ian James Hardwick [171], Peter S. Wells [215], Dawn M. Hadley [169], Sian Jones [177], Clive Gamble [165], Michel Foucault [266], Bernard Lamizet [221] și american: Clark Wissler [219], savanții ruși Alexei Vașcenko [229], Marina Taşlâkova [259], Dmitrii Pivovarov [245], savanții autohtoni și români: Varvara Buzilă [31] și Dumitru Mototolescu [92].

Un suport considerabil pentru completarea bazei teoretico-cognitive a cercetării privind formarea statelor naționale cu frontierele lor de stat și constituirea relațiilor internaționale și a diplomației au constituit lucrările cercetătorilor: Olli Merisalo [185], David Abulafia și Nora Berend [137], Robert Bartlett și Angus Mackay [147]; savanților români și autohtoni: Nicolae Iorga [63], Constantin Giurescu [58], Petre Panaitescu [94], Ioan-Aurel Pop [100], Victor Aelenei [16], Nicolae Conea [40], Alexandru Madgearu [84], Alexandru Gabriel Filotti [56], Ion Nistor [93]; cercetările savanților ruși și belorusi: Galina Șebaldina [271], Roman Soloviov [257], Alexandr Filiușkin [265], Viktor Temușev [260] și alții.

Reflecții științifice privind arealul relațiilor internaționale și diplomației pentru studiul frontierelor de stat și formelor de cooperare internațională se regăsesc în lucrările cercetătorilor notorii: Harold Nicolson [194], Hans Morgenthau [187], Henry Kissinger [68], Richard Ashley [143], John Herz [172], Stephen Forde [161], Randall Schweller [204], John Gerard Ruggie [202], Ken Booth [150], Denny Roy [201], ale savanților români: Andrei Miroiu [91], Radu-Sebastian Ungureanu [134], Şerban-Filip Cioculescu [36], Ruxandra Ivan [64], Hadrian Gorun [60], Ioana Albu [17], Corvin Lupu [83], Mircea Malița [87], Ion Anghel [19], Gheorghe Iacob [62], Mihail Orzeata [95],Grigore Silaşi și Adrian Dumitru Crăciunescu [20]; ucraineni: Oksana Sagaidak [273], ruși: Viktor Popov [248], savanților moldoveni: Victor Juc [67; 66], Alexandru Roman [117; 116; 252], Valentina Teosa, Grigore Vasilescu și Emil Ciobu [129], Victor Saca [120], Alexandru Burian [26; 28].

Cercetarea aspectelor și rolului frontierei de stat în dezvoltarea formelor de cooperare interstatală și regională prin prisma geopoliticii și a studiilor frontierei (border studies) se regăsește în lucrările de referință ce aparțin savanților notorii la nivel internațional, precum: Friedrich Ratzel [222], Rudolf Kjellén [270], Karl Haushofer [267], Nicholas Spykman [206], Frederick Jackson Turner [212]. Contribuții semnificative au adus cercetătorii occidentali: Nicholas John Spykman [206], David Newman [190], Ladis Kristof [182], Julian Minghi [186], John House [175], August

Lösch [195], Niles Hansen [170], Roderick Peattie [197], John Prescott [198], James Scott [205], Samuel Dolbee [157], Fredrik Barth [146], Annsi Paasi [196], Henk Van Houtum [213]; savanții ruși: Vladimir Kolosov și Nikolai Mironenko [238], Rostislav Turovski [240], Olga Țvetkova [268; 269], Leonid Vardomski [228], Vladimir Ghelman și Serghei Rijenkov [232], reprezentații mediului științific românesc: Adrian Cioroianu [37], Alina Bârgăoanu și Paul Dobrescu [53], Mircea Malița [88], Mihai Lescu [80].

Contribuția mediului științific moldovenesc la cercetarea diferitor aspecte ale relațiilor internaționale, geopoliticii și securității naționale prin prisma funcționării frontierelor aparține savanților notorii Valentin Beniuc [23; 24], Vasili Sakovici [253; 254], Svetlana Cebotari și Valeriu Lungu [33], Aurelian Lavric [69], Ianuș Erhan [55], Vitalie Gămurari [57], Ludmila Roșca [118], Valeriu Cerba [35], Veaceslav Berbeca [25], Teodor și Marina Cîrnaț [38], Angela și Rodica Cuciurcă [48], Ilie Gârneț [59], Veaceslav Ungureanu [133] și alții.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării. În cadrul prezentei cercetări științifice, pentru prima dată în Republica Moldova, este analizat în mod complex, din perspectivă politologică, fenomenul frontierei de stat în calitate de instrument al relațiilor internaționale și al cooperării frontaliere. Pe baza analizei unui număr mare de fapte, procese social-istorice și politice, autorul argumentează științific că implicarea structurilor frontierei de stat în cooperarea internațională cu țările Uniunii Europene și în cooperarea frontalieră cu statele vecine – România și Ucraina – constituie o direcție importantă, esențială pentru sporirea eficienței realizării politicii de integrare europeană.

Pentru prima dată în Republica Moldova se fundamentează științific un nou concept cu privire la funcționarea frontierei de stat, care propune, a înlocui funcția de „barare” a frontierei, cu organizarea unui spațiu frontalier de contact, împreună cu statele vecine România și Ucraina, în care statele își extind cooperarea economică, cultural-civilizațională, socială și de altă natură, în cadrul politicii de integrare europeană.

Originalitatea cercetării constă în aplicarea teoriei de natură interdisciplinară, precum și în utilizarea abordărilor teoretice de bază ale științei relațiilor internaționale și a diplomației pentru înțelegerea și analiza obiectului de studiu.

Scopul și obiectivele lucrării: constă în identificarea rolului și evaluarea semnificației frontierei de stat, precum și în analiza noilor abordări teoretico-conceptuale privind funcțiile acesteia în implementarea politicii de stat în domeniul cooperării internaționale, prin utilizarea mecanismelor practice ale cooperării frontaliere, în corespundere cu strategia de integrare europeană.

Pentru realizarea scopului studiului, au fost stabilite următoarele obiective:

1. Analiza dimensiunii istoriografice de cercetare a evoluției conceptului de „frontieră” ca factor ce formează realitățile relațiilor internaționale;
2. Analiza abordărilor teoretice și stabilirea dimensiunilor metodologice ce privesc cercetarea cooperării internaționale și frontaliere prin prisma funcționării frontierei de stat;
3. Cercetarea politicii de frontieră și formelor de cooperare internațională a Uniunii Europene cu țările terțe, inclusiv Republica Moldova;
4. Cercetarea aspectelor științifico-conceptuale și organizatorico-practice ale cooperării frontaliere;
5. Examinarea retrospecției istorice a influenței politicii externe și a relațiilor internaționale ale Republicii Moldova asupra politicii de frontieră, cooperării internaționale și frontaliere:
6. Determinarea particularităților conceptuale și practice de formare a politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei;
7. Analiza principalelor direcții ale politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei;
8. Elaborarea propunerilor pentru autoritățile de stat privind introducerea unor modificări în politica actuală a Republicii Moldova în domeniul frontierei, ce vizează participarea organelor de frontieră la cooperarea internațională a țării și organizarea cooperării frontaliere cu statele vecine.

Prin abordarea acestor obiective specifice, cercetarea a condus la formularea unor concluzii și recomandări relevante, menite să fie aplicate în activitatea practică a instituțiilor statului și a organizațiilor din sistemul de funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova.

Ipoteza științifică a tezei de față susține următoarele: cooperarea internațională și frontalieră în cadrul funcționării frontierei de stat influențează direct relațiile internaționale și dinamica cooperării regionale și reprezintă instrumente eficiente ale politicii externe a Republicii Moldova, precum și un mijloc eficace de asigurare a intereselor naționale, cu condiția organizării cooperării frontaliere cu statele vecine, România și Ucraina, și a cooperării internaționale în domeniul frontierei cu Uniunea Europeană, ce cuprinde toate direcțiile de colaborare bilaterală.

Sinteza metodologiei de cercetare şi justificarea metodelor de cercetare alese. Caracterul complex al cercetării temei abordate, precum și obiectivele și sarcinile stabilite au impus aplicarea unei metodologii adecvate de investigare, utilizând principii și metode generale de cunoaștere științifică, larg folosite în studiul proceselor social-politice, precum și abordări teoretice specifice naturii problemei analizate.

Întreaga lucrare se bazează pe *principiile logicii dialectice*, care impun cercetătorului să analizeze fenomenele studiate în evoluția lor și în interdependență cu alte fenomene, și pe *abordarea sistemică*, care presupune că orice schimbare sau modificare a parametrilor definitorii

ai relațiilor dintre elementele sistemului internațional influențează inevitabil funcționalitatea frontierelor.

În scopul cercetării obiectului de studiu, au fost aplicate metode teoretice generale: *cauzală*, cu ajutorul căreia a fost analizată evoluția politicii de frontieră și relațiilor de cooperare a Republicii Moldova și Uniunii Europene; *comparativă*, care a permis examinarea experiențelor și modelelor de cooperare internațională prin comparație, având ca punct de referință funcționarea frontierelor naționale în cadrul proceselor de integrare europeană; *istorică*, prin care au fost analizate fundamentele relațiilor de cooperare dintre societăți și state de la origini până în perioada contemporană; *diacronică*, care a permis structurarea și etapizarea temporală a proceselor evolutive ale relațiilor internaționale ale Republicii Moldova și dezvoltării politicii de stat în domeniul frontierei; *instituțional-funcțională*, pentru analiza structurilor statale și supranaționale, a competențelor, atribuțiilor, funcțiilor lor în de adoptarea și realizarea politicii de stat în domeniul frontierei.

La fel, au fost aplicate metodele logice: *analiza* și *sinteza*, care au permis formarea unei concepții sistematice a temei cercetate și determinarea tendințelor ce țin de eventuale evoluții ale cooperării internaționale prin prisma funcționării frontierei de stat; *inducția* și *deducția* au oferit posibilitatea de a explica caracteristicile actuale ale frontierei de stat într-o abordare contextuală evolutivă, *analogia* și *modelarea* au evidențiat similitudinile structurale dintre tipurile de frontiere și au permis construirea unor modele teoretice care explică funcțiile și dinamica frontierei de stat în contextul relațiilor internaționale actuale.

Pentru complementarea părții empirice a tezei au fost aplicate *metodele sociologice de cercetare (ancheta)*. Au fost realizate 3 interviuri cu factorii de decizie din Republica Moldova, România și Ucraina care au permis stabilirea gradului de competență instituțională a autorităților de frontieră în realizarea cooperării internaționale și frontaliere. Totodată, instrumentul de anchetare (chestionarul) a fost aplicat asupra unui număr de 100 de persoane băștinașe a localităților amplasate în preajma frontierei de stat (în zona de frontieră) la traversarea acestora a frontierei prin punctele de trecere cu România și Ucraina. Aplicarea chestionarului a permis evidențierea celor mai actuale și mai necesare domenii de cooperare frontalieră.

Elaborarea și fundamentarea afirmațiilor propuse au fost realizate ținând cont de posibilitățile oferite de analiza politică, teoria alegerii raționale, sistemologia, neoinstituționalismul și geopolitica.

Problema științifică importantă soluționată constă în elaborarea unui nou concept teoretic privind funcționarea frontierei de stat a Republicii Moldova și în fundamentarea aplicării sale practice, în vederea consolidării relațiilor internaționale prin care sunt realizate interesele naționale ale statului.

Valoarea aplicativă rezidă în concluziile elaborate de autor, cu relevanță directă și concretă pentru factorii de decizie implicați în formarea politicii de frontieră, pentru autoritățile publice competente în gestionarea proceselor de funcționare a frontierei de stat, precum și pentru reprezentanții structurilor statului responsabile de politica externă.

Conținutul lucrării poate fi folosit ca suport teoretic și empiric în elaborarea cursurilor universitare.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Concepțiile și concluziile generale formulate în teza de față reprezintă rezultatul investigațiilor științifice realizate de autor pe parcursul a cinci ani de studii de doctorat. Rezultatele cercetării au fost discutate și au primit aprobare în cadrul a șase foruri științifice și practice naționale și internaționale. La fel, compartimentele de bază, concluziile și recomandările formulate au fost expuse în reviste științifice de prestigiu din Republica Moldova, România și Belarus, precum: „Moldoscopie", Revistă științifico-practică; „Relații Internaționale Plus", Revistă științifico-practică; „Legea și Viața", Revistă științifico-practică; „Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI al RM: științe juridice"; „Universul Juridic", Revistă științifică.

Volumul și structura tezei. Teza de doctor a fost realizată în baza scopului și obiectivelor propuse spre cercetare și este alcătuită din introducere, trei capitole, opt subcapitole, concluzii generale, recomandări, ce constituie 128 de pagini text de bază, adnotare în limba română, engleză și rusă, lista abrevierilor, 7 anexe, bibliografie din 273 de titluri, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului.

În **Introducere** se argumentează actualitatea şi importanța temei investigate, este descrisă situația în domeniul de cercetare, este apreciată noutatea, originalitatea științifică şi problema științifică soluționată de către autor, sunt formulate scopul şi obiectivele lucrării, ipoteza, suportul metodologic și teoretico-științific al investigației, se evidențiază valoarea aplicativă a tezei, aprobarea rezultatelor obținute, precum şi se efectuează o descriere succintă a compartimentelor tezei.

În capitolul 1, intitulat **Frontiera de stat ca obiect de cercetare în științele politice**, este reprezentat suportul istoriografic, precum și teoretico-metodologic de cercetare al relațiilor de cooperare internațională și frontalieră prin prisma evoluției conceptului de frontieră în diferite perioade de formare și dezvoltare a statelor naționale. Sunt analizate lucrările teoretice generale și teoretico-metodologice specializate relevante, elaborate la nivel național și internațional, ce abordează tema cercetată.

Primul subcapitol, **Frontiera de stat ca factor esențial al relațiilor internaționale: aspecte istoriografice ale cercetării evoluției conceptului**, prevede analiza istoriografică a literaturii științifice, care scoate în evidență complexitatea și importanța conceptului de frontieră

de stat în contextul relațiilor internaționale, subliniind rolul acesteia în evoluția statalității și în dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere și evidențiind actualitatea abordării temei cercetate pentru Republica Moldova.

În subcapitolul 1.2. **Abordări teoretico-metodologice privind cercetarea cooperării internaționale și frontaliere prin prisma funcționării frontierei de stat** sunt analizate multiple teorii, perspective, modele și metode de investigație în cadrul studiului interdisciplinar ce cuprinde relațiile internaționale, diplomația, geopolitica și studiile frontierei (border studies), care au conturat fundamentul teoretic și metodologic al studiului frontierei de stat ca element esențial al relațiilor internaționale în procesul de integrare europeană și realizare a intereselor naționale.

În subcapitolul 1.3. **Concluzii la capitolul 1**, autorul sintetizează rezultatele obținute pe baza analizei istoriografice, teoretico-conceptuale și metodologice a obiectului cercetat, care permit conștientizarea gradului de cunoaștere, a stadiului cercetării și integrarea studiului în parametrii demersului științific al tezei.

În capitolul 2, cu titlul **Frontiera de stat în sistemul relațiilor internaționale**, sunt analizate conceptele și practicile europene ale relațiilor internaționale de frontieră și aspectele frontaliere ale cooperării internaționale ca parte a politicii de frontieră privind funcționarea frontierei de stat. Este cercetată interdependența politicii de stat în domeniul frontierei și politica externă a statului, dialectica eficacității cooperării internaționale și a regimului de funcționare a frontierelor.

Subcapitolul 2.1. **Politica de frontieră și cooperarea internațională a Uniunii Europene în contextul asigurării securității frontaliere** [121] reprezintă analiza politicii de frontieră a UE, subliniind aspectele de securitate și principiile de gestionare a frontierelor interne și externe ale UE, precum și impactul acestora asupra statelor vecine, inclusiv asupra Republicii Moldova.

În subcapitolul 2.2. **Cooperarea internațională frontalieră a Republicii Moldova cu România și Ucraina: aspecte ştiinţifico-conceptuale, organizatorice și practice** sunt redate aspectele teoretice și practice ale cooperării frontaliere, provocările și oportunitățile ce le oferă în contextul politicii de stat în domeniul frontierei, analizează posibilitățile de realizare a cooperării frontaliere între Republica Moldova, România și Ucraina.

Subcapitolul 2.3. **Influența politicii externe și a relațiilor internaționale ale Republicii Moldova asupra politicii de frontieră, cooperării internaționale și frontaliere: retrospecție istorică** include periodizarea și analiza impactului politicii externe și relațiilor internaționale asupra politicii de frontieră a Republicii Moldova, scoate în evidență schimbările majore ale regimului de funcționare a frontierei în corespundere cu vectorul politic de dezvoltare a țării.

Subcapitolul 2.4. **Concluzii la capitolul 2** cuprinde rezultatele cercetării aspectelor conceptuale și practice ale cooperării internaționale a UE în domeniul gestionării frontierelor, a

cooperării frontaliere – formă de cooperare internațională, element al politicii de stat în domeniul frontierei și funcție a frontierei de stat, prin care se argumentează necesitatea introducerii în științele politice din Republica Moldova a noțiunilor: teritoriu de frontieră, spațiu de frontieră, cooperare frontalieră, matricea geopolitică a cooperării prin prisma eficienței funcționării internaționale a frontierelor.

În Capitolul 3, intitulat **Politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei prin prisma implementării în practică a cooperării internaționale și frontaliere**, autorul explorează conceptul și practica de formare și promovare a politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei, propune un nou model de politică în domeniu, corespunzător intereselor naționale ale țării.

Subcapitolul 3.1. **Frontiera de stat a Republicii Moldova: abordări conceptuale și practice ale politicii de formare și funcționare a frontierei**, definește conceptele fundamentale ale frontierelor și funcțiile acestora, ale spațiului politic, ale politicii de stat în domeniul frontierei și politicii de funcționare a frontierei, subliniind importanța lor în dezvoltarea statului din poziția construirii bunelor relații de vecinătate cu țările vecine și asigurării securității naționale.

În subcapitolul 3.2. **Analiza principalelor direcții ale politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei** sunt explorate originile de formare a politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei până la integrarea în conceptele moderne de management integrat al frontierelor, accentuând schimbările generate de apropierea de Uniunea Europeană și impactul cooperării cu România și Ucraina.

În subcapitolul 3.3. **Politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei în contextul cooperării internaționale și frontaliere: adaptarea aspectelor conceptuale și practice**, sunt vizate aspectele cu caracter conceptual și practic orientate spre fundamentarea politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei, cu impact direct asupra relațiilor internaționale, precum și asupra cooperării internaționale și regionale. Sunt argumentate necesitatea și căile asigurării unui echilibru funcțional al frontierei de stat, în vederea consolidării securității naționale și promovării cooperării internaționale și frontaliere cu statele vecine și țările membre ale Uniunii Europene.

În subcapitolul 3.4. **Concluzii la capitolul 3** sunt prezentate rezultatele obținute din cercetarea aspectelor, ce demonstrează necesitatea unei noi abordări conceptual-practice în formarea politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei pentru schimbarea funcționalității frontierei - de la realizarea exclusivă a funcției de barare spre îmbinarea cu cea de contact pentru dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere.

Compartimentul **Concluzii generale și recomandări** reprezintă o sinteză a rezultatelor cercetării teoretico-conceptuale și practice, a propunerilor formulate, precum și a perspectivelor

de continuare a cercetării problemei științifice în domeniul relațiilor internaționale și diplomației, prin orientarea politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierelor spre dezvoltarea cooperării internaționale și transfrontaliere.

Fundamentarea și veridicitatea rezultatelor și concluziilor obținute sunt asigurate de metodologia de cercetare științifică aleasă, bazată pe abordările dialectică, sistemică și complexă, pe utilizarea extinsă a unui material factologic practic diversificat, precum și pe compararea afirmațiilor formulate cu perspectivele alternative existente în știință și cu abordările practice actuale privind funcționarea frontierelor de stat în diferite țări ale lumii.

1. FRONTIERA DE STAT CA OBIECT DE CERCETARE

Analiza literaturii științifice corespunzătoare temei studiate, precum și examinarea obiectului de cercetare din retrospectivă istorică, se realizează în contextul teoriei relațiilor internaționale și diplomației, utilizând o metodologie specială, adaptată condițiilor de cercetare, cu folosirea tehnicilor din diverse discipline social-politice, în scopul asigurării obiectivității și profunzimii studiului. În acest sens, luând în calcul faptul că conceptul de „frontieră de stat" și rolul său în dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere sunt obiecte de cercetare relativ puțin studiate și științific ambigue, în teză utilizăm abordări teoretice și metodologice din diverse științe, precum: geopolitica, studiile frontierei (border studies), politologia, relațiile internaționale și alte discipline sociale strâns legate de obiectul cercetării. În acest capitol analiza literaturii teoretice generale și teoretico-metodologice specializate se realizează în contextul necesității unui studiu mai profund al obiectului de cercetare pentru obținerea cunoștințelor noi, ce vor fi utilizate în activitatea științifică. Procesul de cercetare presupune analiza datelor obținute și sintetizarea lor cu utilizarea abordărilor teoretico-metodologice culese din surse filosofice și științifice, ce reflectă fenomenul „frontierei de stat" din retrospectivă istorică și se finalizează cu concluziile și recomandările formulate privind perfecționarea funcționalității obiectului de cercetare. Abordările metodologice: istorică, dialectică și interdisciplinară, de comun cu analiza sistemică, au permis autorului să formeze structura logică a capitolului și să schimbe fundamental caracterul perceperii conceptului de „frontieră de stat" nu doar în esența sa, dar și (ceea ce este deosebit de important pentru cercetarea noastră) a rolului frontierei de stat pentru cooperarea internațională și frontalieră.

1.1. Frontiera de stat ca factor esențial al relațiilor internaționale: aspecte istoriografice ale cercetării evoluției conceptului

Lucrările științifice ale cercetătorilor autohtoni și străini, ce constituie baza teoretică generală și conceptuală a studiului, au fost utilizate în studiul nostru reieșind din multitudinea de interpretări teoretico-conceptuale ale fenomenului „frontiera de stat", care sunt analizate în contextul evoluției istorice de formare și dezvoltare a statului, din perspectiva rolului și importanței frontierelor de stat în desfășurarea relațiilor internaționale cu alte state și cooperării frontaliere cu țările vecine. Publicațiile sunt împărțite în patru blocuri principale: primul, este constituit din publicații de natură teoretică generală, axate pe perioada anterioară apariției și funcționării statelor naționale; al doilea, conține publicații de ordin teoretico-cognitiv privind formarea statelor naționale cu frontierele lor de stat și constituirea relațiilor internaționale; al treilea, reflectă cercetările științifice și publicațiile de natură teoretică privind studiul frontierelor de stat în arealul relațiilor internaționale și al cooperării frontaliere; al patrulea bloc prezintă cercetările savanților moldoveni, ce includ diferite aspecte ale funcționării frontierelor în contextul cooperării

internaționale, inclusiv al cooperării frontaliere cu țările vecine, România și Ucraina, precum și analiza documentelor oficiale și a actelor normative ale Republicii Moldova în domeniu. În viziunea noastră, fără o analiză și o înțelegere profundă a abordărilor teoretice generale privind problema funcționării frontierei de stat în contextul evoluției istorice a relațiilor internaționale și a diplomației, nu este posibilă constituirea unui sistem eficient de funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova ca factor esențial în realizarea interesului strategic primordial – aderarea în viitorul apropiat la Uniunea Europeană. Trebuie remarcat faptul că, deși, aparent, cadrul temporal și istoric al cercetării a fost extins dincolo de perioada funcționării statului național, totuși, cugetările filosofice și cercetările științifice de natură filosofică a acelei perioade creează fundamentul pentru înțelegerea teoretică a subiectului cercetat. Acestea conțin, de asemenea, un șir de elemente metodologice importante, reprezentând un suport indispensabil în procesul de cercetare. Prin urmare, analiza abordărilor filosofice și științifice a perioadei istorice menționate poartă un caracter profund de cercetare ştiinţifico-cognitivă, servind drept ghid și instrumentar pentru studiul nostru. Mai mult, acest criteriu este cu atât mai valoros, cu cât problema frontierelor în timpurile preistorice, voluntar sau impus, a format oamenilor sentimentul de spațiu limitat încă din perioada relațiilor tribale, care, ulterior, odată cu formarea statelor, a devenit temelia logică pentru perceperea importanței frontierelor în relațiile dintre state și pentru stabilirea unor relații de bună vecinătate, ca, în final, să devină relevantă pentru teoria și practica relațiilor internaționale contemporane.

Analiza literaturii științifice referitoare la tema tezei, precum și examinarea subiectului cercetării, se realizează prin prisma retrospecției istorice și a discursului politologic, în primul rând al teoriilor relațiilor internaționale și a diplomației, a conceptelor moderne de dezvoltare a statului, cu utilizarea unui set de instrumente specifice metodologiei de cercetare, definit în contextul general al științei postneoclasice, ce prevede un cadru de cercetare interdisciplinar, complex și structurat, în care obiectele analizate sunt caracterizate prin deschidere, structură sistemică și auto-dezvoltare [258, p. 3-19], îmbinate cu analiza cercetărilor specialiștilor și savanților din diverse domenii de cunoaștere. Pentru prima perioadă definită, analiza scrierilor filosofice și a publicațiilor teoretice generale despre etapa de dinaintea apariției statelor naționale arată că problemele legate de delimitarea teritorială dintre triburile și clanurile vecine, stabilirea unor relații de pace și bună vecinătate dintre ele, erau o preocupare constantă pentru oameni încă din cele mai vechi timpuri, ca cel mai important factor pentru supraviețuire [255, p. 51].

Pentru a înțelege esența perioadei istorice menționate, au fost analizate publicațiile de natură general-teoretică ale cercetătorilor contemporani din spațiul european: Ian James Hardwick [172], Peter S. Wells [215], Dawn M. Hadley [169], Sian Jones [177], Clive Gamble [165], ale savanților-reprezentanți ai Institutului de Orientalistică al Academiei de Științe a Rusiei Alexei

Vașcenko [229], Marina Taşlâkova [259], ale cercetătorilor francezi Michel Foucault [266], Bernard Lamizet [221] și american Clark Wissler [219], lucrările cărora se caracterizează printr-o analiză profundă istorică-politologică și reprezintă un exemplu de analiză și sinteză științifică, prin care deducem că, încă din cele mai vechi timpuri, delimitările teritoriale au fost un element important al vieții reale a individului, a tribului, clanului și a comunităților acestora. *(Anexa 2)*

Un interes științific cert reprezintă cercetările lui Ian James Hardwick [171], ale savanților autohtoni și români Varvara Buzilă [31] și Dumitru Mototolescu [92], precum și ale profesorului rus Alexei Vașcenko [229]. Aceștia au demonstrat că frontiera, ca un acord ce privește limitele teritoriale între triburi și clanuri pentru stabilirea unor zone concrete de locuire, de utilizare a terenurilor de vânătoare și a resurselor vegetale, de respectare strictă a acestora și de stabilire a unor relații de prietenie și bună vecinătate între triburi, a contribuit la supraviețuirea societății tribale. Așadar, la triburile din regiunea Pacificului, se repartizau terenurile de stejari, se marcau limitele acestora și drepturile asupra lor; la triburile din California se stabilea ordinea de trecere a „vânătorilor străini" prin terenurile (granițele) tribului lor, cu o plată fixă în pradă [229, p. 34-35]. La nomazii de stepă se practica institutul de poliție tribală care monitoriza cu strictețe respectarea regulilor comunității privind vânătoarea (inclusiv limitele teritoriilor) [219, p. 10-11]. Triburile din estul SUA au creat un institut special, numit Focul Consiliului, pentru a evita deznodământul sângeros, inclusiv în rezolvarea disputelor teritoriale legate de încălcarea granițelor terenurilor de vânătoare, [229, p. 36-37], iar la triburile de pe insulele britanice pajiștile și terenurile nepopulate se foloseau drept spații de interacțiune și de soluționare a disputelor [171, p. 53-55]. Indienii nord-americani consolidau unitatea internă a societății prin sacralizarea pământului strămoșesc, care era delimitat de anumite granițe, oferind, astfel, individului o localizare clară în sistemul existențial și oferindu-i, ca parte componentă a tribului, un sentiment de protecție, precum și o stare de putere și sănătate [229, p. 36-37].

Per general, după cum argumentează savanții Bernard Lamizet, Armand Colen și Alexei Vașcenko, toate relațiile între triburi erau orientate spre stabilirea limitelor precise ale propriului teritoriu și respectarea strictă a normelor comportamentale în cadrul acestor limite, „ ... datorită căror, el (teritoriul – *nota autorului*) devine nu doar o formă, ci o formă dotată cu sens" [221, p. 262].

Respectarea normelor comportamentale de bună vecinătate reprezintă o concluzie teoretică cuprinzătoare pentru înțelegerea contemporană a importanței dezvoltării cooperării frontaliere cu țările vecine. Astfel, după cum arată cercetările oamenilor de știință menționați, ideea de frontieră, încă din vremuri străvechi (în perioada tribală) începe să devină definitorie pentru existența umană, pentru tradițiile și cultura comportamentală de relaționare cu triburile vecine, devine o percepție cotidiană de conviețuire comună. [203, p. 183] De altfel, încă din antichitate, după cum

argumentează cercetătorii Marina Taşlâkova şi Michel Foucault, frontiera nu doar separa teritoriile adiacente ale triburilor [259, p. 49], ci şi forma un „univers la frontieră” [259, p. 50], vorbind în termeni ştiinţifici actuali — crea „o lume aparte” a teritoriului de frontieră, un spaţiu frontalier, în care „se îmbinau elemente aparent incompatibile” [266].

Pe baza termenului „frontieră” (derivat din „graniţă” - „a se învecina”) şi a înţelegerii esenţei sale, au început să se formuleze ulterior conceptele de frontieră, spaţiu, teritoriu de frontieră şi spaţiu de frontieră, cooperare internaţională de frontieră şi frontalieră, care ulterior au intrat în teoria relaţiilor internaţionale şi în practica politicii de frontieră a statului, subdivizând „frontierele în spaţiale, temporale, externe şi interne, cantitative şi calitative” [245].

Pentru cercetarea noastră, analiza istorică a apariţiei fenomenului „frontieră” a constituit sursa complementară de cunoaştere şi de înţelegere a importanţei politicii de frontieră pentru cooperarea internaţională şi frontalieră, pentru stabilirea relaţiilor de bună vecinătate la frontiere cu ţările vecine. La rândul său, abordările oamenilor de ştiinţă români, francezi, americani, englezi şi ruşi, referitoare la cercetarea istorică, prin utilizarea analizei şi sintezei ştiinţifice, au alcătuit un sprijin semnificativ în determinarea metodologiei şi a metodelor de cercetare.

În condiţiile contemporane de influenţă informaţională asupra popoarelor, cu încercări de a modela identitatea acestora, oameni de ştiinţă din multe ţări au început să cerceteze activ originile apariţiei statalităţii ţărilor lor şi, desigur, studiază diverse aspecte ale apariţiei şi formării frontierelor, ca elemente fundamentale ale statalităţii şi de influenţă asupra relaţiilor internaţionale şi frontaliere. Publicaţiile lor au constituit al doilea bloc al literaturii analizate, cea de ordin teoretico-cognitiv privind formarea statelor-naţiune cu frontierele lor de stat în procesul de stabilire şi dezvoltare a relaţiilor internaţionale.

În acest bloc, segmentul bibliografic este reprezentat de surse care includ numeroase cercetări ale savanţilor români, moldoveni, europeni, ruşi, polonezi şi belaruşi, care s-au concentrat asupra studierii formării frontierelor şi relaţiilor dintre popoare în cadrul statelor nou formate. *(Anexa 1)*

Alexandru Madgearu, Mircea Soreanu şi Sergiu Iosipescu, cercetând perioada medievală de formare a statelor, remarcă faptul că „frontiera dintre teritoriile statelor medievale reprezenta de obicei o zonă sau o fâşie, şi nu o linie...”. Alexandru Gabriel Filotti atrage atenţia, de asemenea, că Imperiul Roman îşi stabilea frontierele, în principal, pe bariere naturale, cum ar fi râul Dunărea [56, p. 147]. Limesul roman presupunea, în esenţă, o zonă de ambele părţi ale fortificaţiilor liniare sau a apelor, şi nu doar o linie de fortificaţii” [84, p. 38]. Savantul român Nicolae Conea subliniază că râul Tisa reprezenta „... o barieră geofizică unică în întreaga Europă...” [40].

Rezultatele cercetărilor realizate cu privire la delimitarea teritoriilor pe bariere naturale greu accesibile sunt confirmate de studiile ulterioare efectuate de savanţi români, moldoveni, ruşi

și belarușii: Titus Cristureanu, dezvăluie că „frontiera ... purta adesea un caracter formal și, în cel mai bun caz, reprezenta o linie care lega punctele fortificate situate în zonele avansate ale puterii de stat” [47]; Ion Nistor enunță că frontiera de est a statului medieval moldovenesc reprezenta un lanț de cetăți și fortificații amplasate de-a lungul căilor de apă, începând de la Marea Neagră, pe Dunăre și Nistru [93]; savanții ruși și belarușii subliniază că limitele teritoriale erau, de regulă, trecute pe corpurile de apă (ca exemplu, în Tratatul din 1449 dintre Vasile al II-lea și Cazimir) [265].

Semnele care separau pe „*ai noștri*” de „*străini*” erau adesea bolovani, șanțuri, movile și chiar focuri aprinse pe copaci. Exemplu poate servi tratatul de limită dintre Rusia și Suedia din 1595, în care sunt descrise în detaliu semnele distinctive utilizate pentru a delimita frontiera dintre cele două teritorii [249]. Savantul român Victor Aelenei, în cercetarea sa „*Începutul delimitării frontierelor românești și consfințirea lor în documente juridice”*, remarcă, de asemenea, că pentru marcarea concretă a frontierelor se foloseau: „semne de hotar: movile, stâlpi sau borne din piatră sau lemn, bucăţi de stânci conice şi piramidele, șanțurile brăzdate” [16].

Blocul teoretico-cognitiv al literaturii științifice cu caracter general privind formarea frontierelor poate fi completat cu studiile care analizează frontiera din perspectiva formării regiunilor de frontieră și a relațiilor frontaliere. În acest sens, prezintă interes materialele conferinței internaționale cu genericul „*Frontiers of the European Iron Age*” [210], desfășurată în anul 2013 în cadrul Universității Cambridge, precum și a conferinței internaționale „*Fenomenul frontierei în Evul Mediu și perioada modernă timpurie în Europa de Est ca factor de formare a identității socio- și etnoculturale a populațiilor regiunilor*”, care a avut loc la 21 iulie 2015 la Universitatea de Stat din Polotsk. În cadrul conferințelor au fost prezentate idei științifice importante pentru cercetarea noastră: „frontiera era trasată în mod special pe sectoare greu accesibile. Resursele pentru apărarea sa pe întreaga lungime erau insuficiente, de aceea limitele erau stabilite prin zone mlăștinoase, păduri etc., pe unde era dificil să fie încălcate” [260], „absența formelor obișnuite de frontiere politice în Evul Mediu <…> și lipsa unor hotare clare erau parțial compensate de alte circumstanțe, călătorii nu puteau folosi un drum cunoscut, nu puteau traversa un pod peste un râu tumultuos sau o trecătoare montană fără a plăti taxe vamale și comerciale” [260]. Cercetătorii români Nicolae Iorga [63, p. 112], Constantin Giurescu [58, p. 571-575], Petre Panaitescu [98, p. 44], Ioan-Aurel Pop [100, p. 159-160] în cercetările lor confirmă, că tocmai în astfel de locuri au apărut primele puncte de control, prototipuri ale actualelor puncte de trecere a frontierei și vamă.

O altă categorie de publicații științifice o constituie monografiile și articolele despre relațiile și cooperarea dintre oameni în regiunile de frontieră și la frontierele propriu zise, care au completat bibliografic partea teoretică a cercetării noastre.

Galina Șebaldina subliniază că ordinea stabilită la frontiere nu împiedica locuitorii Evului Mediu să călătorească [271]. Și nu era vorba doar de călugări peregrini, cavaleri cruciați sau negustori. Robert Bartlett și Angus Mackay menționează oamenii simpli, care deseori își părăseau regiunea pentru a se închina la o relicvă sfântă sau pentru a participa la un festival [147]. Cercetătorii Olli Merisalo [185], David Abulafia și Nora Berend [137] au studiat zonele frontaliere din secolul al XVI-lea și au descris, printre altele, situații de frontieră în care practic nu existau conflictele între culturile frontaliere. În aceeași direcție și la concluzii similare a ajuns și savantul belarus Roman Soloviov, studiind imaginile de „propriu" și „străin" [257].

Astfel, studiile despre frontierele din perioada stabilirii diverselor forme de statalitate *(Anexa 2)*, în contextul dezvoltării diferitelor forme de interacțiune și cooperare, ne permit să facem o concluzie importantă: frontierele, în procesul de formare a statelor nu au împiedicat interacțiunile comerciale și culturale, mai ales în teritoriile de frontieră – cooperarea frontalieră s-a dezvoltat activ în domeniul schimburilor comerciale și al colaborării cultural-cotidiene între oamenii din teritoriile învecinate. În perioada descrisă, frontierele erau mai puțin linii de separare și mai mult zone de relaționare între popoare, în special ale celor localizate în teritoriile de frontieră. [203, p. 183-184]

Al treilea grup de publicații reflectă aspectele teoretice ale funcționării frontierelor de stat ca element esențial al relațiilor internaționale și frontaliere. Este important de menționat că aplicabilitatea practică a conceptului de „frontieră de stat" în ceea ce privește funcționarea sa pentru dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere depinde de fundamentarea sa teoretică. Ținând cont de acest aspect, de specificul obiectului cercetării, precum și de importanța justificării teoretice a includerii cooperării internaționale și frontaliere în politica de frontieră, un loc special în cercetarea noastră îl ocupă studierea publicațiilor științifice și a lucrărilor dintr-un spectru larg al științelor sociale: teoria și practica relațiilor internaționale și a diplomației, științe politice, securitatea națională și internațională, geopolitică și studiile frontierei (border studies).

Activitatea internațională necesită întotdeauna cunoașterea diplomației, a metodelor, tehnicilor și instrumentelor diplomatice. În acest context, un loc special în cercetarea noastră îl ocupă studiul teoriei și practicii diplomației și a proceselor diplomatice, reflectate în mod cuprinzător în lucrarea lui Henry Kissinger, „*Diplomația*" [68]. Lucrarea este fundamentală pentru teoria modernă a relațiilor internaționale și a diplomației datorită vastului său orizont istoric și analizei aprofundate a evenimentelor și proceselor istorice desfășurate. Kissinger analizează procesele internaționale și relațiile diplomatice dintre state începând din secolul al XVII-lea, odată cu Pacea de la Westfalia, care a marcat formarea statelor-națiune cu frontierele de stat, și până la sfârșitul secolului al XX-lea. În monografie, Kissinger subliniază: că „Sistemul statelor europene, generat de Pacea de la Westfalia din 1648", în cadrul căruia „statele <...> au fost nevoite să

interacționeze încă de la începutul existenței lor <...>", a transformat, ca rezultat, Europa în singura regiune a lumii moderne, considerată leagănul conceptelor de stat-națiune, suveranitate, echilibru de putere [68, p. 16], precum și a frontierelor de stat ca element de securitate. A apărut viziunea de interese supreme ale statului ca prototip al conceptului modern de interes național, precum și ideea de „expansiune" ca și „principiu internațional fundamental pentru statele europene și Statele Unite ale Americii" [68, p. 16].

Trebuie de menționat că, pe fundalul proceselor istorice internaționale și diplomatice legate de formarea statelor-națiune, devine clar și firesc procesul istoric al formării frontierelor naționale de stat, cu particularitățile lor nu doar de a asigura securitatea, ci și de a participa la dezvoltarea cooperării internaționale, care, după cum arată cercetările lui Henry Kissinger, este un proces ce nu ar trebui să fie întrerupt, înghețat sau oprit. Prin urmare, în condițiile moderne, funcția frontierelor de stat în dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere trebuie perfecționată continuu, ținând cont de interesele naționale și de cerințele actuale.

Un alt autor notoriu, Harold Nicolson, în cartea sa intitulată cu aceeași denumire „*Diplomația*" [194], oferă un material interesant care ne ajută să înțelegem mai profund importanța activității diplomatice pentru interesele statului. Unul dintre aspectele importante ale cărții lui Nicolson este că aceasta oferă un scurt rezumat istoric al formelor și metodelor de diplomație, începând din cele mai vechi timpuri. Din vasta experiență istorică a diplomației, am ajuns la concluzia că, pentru realizarea practică a proceselor de stabilire și dezvoltare a cooperării internaționale și frontaliere, una dintre cele mai importante obligații ale statului și ale liderilor săi este înțelegerea comprehensivă a relațiilor internaționale și a politicii externe a statului.

Principiile ştiinţifico-metodologice profunde de analiză a teoriei generale și a practicii diplomației, prezentate în cărțile lui Henry Kissinger și Harold Nicolson, și-au găsit continuarea în cercetările realizate de savanții români, moldoveni, ucraineni și ruși Mircea Malița [87], Ion Anghel [19], Gheorghe Iacob [62], Mihail Orzeata [95], Oksana Sagaidak [273], Alexandru Burian [26], Victor Popov [248]. Practica diplomației este reflectată pe larg în lucrarea savantului român cu renume, Gheorghe Cristian Maior, intitulată „*Incertitudine. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI*" [86].

Astfel, studierea tuturor aspectelor diplomației joacă un rol extrem de important pentru cercetarea noastră, deoarece Republica Moldova, până în prezent, este în proces de reglementare pe cale diplomatică a tuturor aspectelor de demarcare a frontierei cu România și Ucraina, frontiere care, din punct de vedere juridic, sunt recunoscute internațional și necesită a fi clar delimitate. În același timp, realizarea necondiționată, fără o analiză diplomatică, a cerințelor Uniunii Europene privind funcționarea frontierei moldovenești într-un regim de asigurare a securității frontierelor externe ale UE, nu corespunde în totalitate intereselor naționale ale Republicii Moldova.

Una dintre cele mai importante lucrări științifice, cu conținut teoretic general și caracter profund de cercetare științifică, este lucrarea lui Hans Morgenthau, *„În apărarea interesului național*" [187]. În această lucrare, pentru prima dată din punct de vedere conceptual-teoretic, este fundamentat și introdus în circuitul științific și în practica politică a securității naționale conceptul de „interes național". Acest concept a devenit fundamental în știință și practică nu doar datorită conținutului său și abordării complexe în analiza rolului interesului național pentru securitatea statului, ci și datorită faptului că a oferit o bază stabilă politicii internaționale, a oferit posibilitatea de a reconsidera rolul frontierei de stat în cooperarea internațională și frontalieră prin prisma teoretică a interesului național. Spre deosebire de principiile teoretice anterioare ale teoriei securității naționale, care presupuneau includerea tuturor structurilor statului în sistemul de securitate, inclusiv integrarea frontierei de stat în sistemul securității naționale cu condiții rigide de funcționare, conceptul lui Hans Morgenthau propune abordarea problemelor de securitate prin prisma intereselor naționale. Aceasta a permis conectarea securității naționale cu politica de rang înalt și mutarea sistemului de securitate din sfera militară în cea diplomatico-politică, care presupune:

1. Având în vedere importanța asigurării intereselor naționale, există necesitatea implicării tuturor organelor de stat în acest proces, inclusiv a structurilor sistemului frontierei de stat.
2. Asigurarea intereselor naționale în condițiile contemporane nu implică relații conflictuale în afacerile internaționale, ci stabilirea unor relații internaționale reciproc avantajoase cu toate țările și a relațiilor de bună vecinătate cu statele învecinate. Acest fapt presupune, de asemenea, necesitatea implicării structurilor frontierei de stat în aceste procese.

Astfel, conceptul de „interes național" reprezintă un principiu teoretic fundamental pentru teoria funcționării frontierei de stat în contextul cooperării internaționale și frontaliere. Principiile acestui concept au fost utilizate activ și au constituit baza conceptual-teoretică a cercetării noastre.

În prezent, în cadrul teoriei realismului politic, are loc continuarea aprofundării în esența teoretică a intereselor naționale și a căilor de dezvoltare eficientă a relațiilor interstatale, inclusiv prin intermediul sistemului de funcționare a frontierei de stat. Cea mai completă reflecție a problematicii realismului politic se regăsește în lucrările lui Richard Ashley [143], John Herz [172], Stephen Forde [161], Randall Schweller [204], John Gerard Ruggie [202], Ken Booth [150] și Denny Roy [201].

De asemenea, este important să precizăm că segmentul literaturii științifice, ce reflectă aspectele teoretice ale obiectului cercetării, include și o serie de elemente metodologice ce oferă sprijin indispensabil în procesul de cercetare. În acest context, ținem să menționăm cercetările savanților moldoveni, care, în opinia noastră, reprezintă o analiză profundă a categoriei „interes național", esențială pentru fundamentarea teoretico-conceptuală a necesității participării

sistemului frontierei de stat în cooperarea internațională, ca factor de dezvoltare a cooperării frontaliere în contextul asigurării interesului național. După cum afirmă savantul moldovean Valentin Beniuc, „comunitatea unui stat ce nu-și conștientizează clar interesele, nu poate conta pe o existență și dezvoltare durabilă" [23]. Profesorul Victor Juc, exprimând în mare parte opinia comună a cercetătorilor moldoveni, subliniază că „interesul național este factorul determinant al priorităților strategice de politică externă ale Republicii Moldova" [66, p. 207]. Și într-adevăr, astăzi s-a cristalizat un consens potrivit căruia ideea națională, cel mai important interes național și „proiectul de țară" al Republicii Moldova este integrarea europeană. Ca rezultat, după cum subliniază profesorul Victor Saca, „este necesar să construim relațiile internaționale luând în considerare acele aspecte care constituie esența interesului național,", considerând că acestea „...reflectă tendințele statelor de a-și consolida identitatea națională și interesele, precum și de a-și găsi propriul loc..." [120]. Profesorul Alexandru Burian specifică cinci aspecte geopolitice care subminează stabilitatea și prosperitatea Republicii Moldova, în primul rând, evidențiind vulnerabilitatea frontierelor, în speță a frontierei cu Ucraina [30]. Profesorul Alexandru Roman, la rândul său, în contextul formării noii arhitecturi ai relațiilor internaționale, pune accent pe consolidarea locului și rolului Republicii Moldova în sistemul organizațiilor regionale pentru sporirea calitativă a componentei social-economice de dezvoltare a țării, contribuind, astfel, la realizarea interesului național [252; 116].

O abordare sistematică, caracterizată printr-o analiză politologică profundă și reprezentând o sinteză științifică a teoriei, metodologiei și analizei aplicate a sistemului interesului național al Republicii Moldova, este prezentată în monografia profesorului Vasili Sakovici „*Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul proceselor contemporane de globalizare și integrare: teorie, metodologie, analiză aplicată*" [254]. Autorul a analizat interesele naționale ale Republicii Moldova într-un mod complex și în interdependență dialectică, acoperind toate sferele funcționării statului pentru satisfacerea intereselor individului, societății și statului. Prioritățile incontestabile ale Republicii Moldova în prezent sunt procesele de integrare europeană, restabilire a integrității teritoriale a statului și apărarea ordinii constituționale [254, p. 168]. În contextul cercetării noastre, se subliniază importanța dezvoltării cooperării cu Uniunea Europeană, a relațiilor de bună vecinătate reciproc avantajoase cu Ucraina și România, precum și necesitatea încheierii tratatelor și acordurilor privind regimul frontierei de stat cu cele două țări [254, p. 211]. Cel mai important actor instituțional este statul, care, având în vedere importanța asigurării interesului național al Republicii Moldova, implică „instituții specializate" cu atribuții de forță și „instituții civile" de stat. Fără îndoială, printre aceste instituții se numără și cele din sistemul frontierei de stat.

Astfel, cercetările savanților moldoveni constituie o bază teoretică distinctă și o funcție metodologică aparte pentru studiul nostru, reprezentând un exemplu remarcabil de analiză și

sinteză științifică, precum și de înțelegere clară a interesului național în mediul academic moldovenesc. Acest interes este văzut nu doar ca un factor esențial pentru asigurarea securității naționale, ci, mai ales, ca o strategie de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană, oferind temelia teoretică consistentă pentru înțelegerea importanței implicării tuturor structurilor statului, inclusiv a sistemului frontierei de stat, în asigurarea lui. În acest context, se conturează și concluzia teoretică privind necesitatea adaptării politicii actuale de funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova, orientată dual: spre delimitarea jurisdicțiilor [190], participarea, ca componentă structurală a securității naționale și spre transformarea într-un element-cheie al relațiilor internaționale, al cooperării internaționale și frontaliere cu țările vecine, România și Ucraina, prin redefinirea funcțiilor frontierei de stat.

Interesul științific pentru studierea frontierei de stat în contextul relațiilor internaționale se intensifică la sfârșitul secolului XIX - începutul secolului XX, odată cu formarea geopoliticii ca știință [80]. Printre lucrările de ordin teoretic, devenite parte a segmentului teoretic general al cercetării noastre, se numără lucrările fondatorilor geopoliticii: Friedrich Ratzel, Rudolf Kjellén, Karl Haushofer și Nicholas Spykman. Lucrările lor se remarcă prin abordare ştiinţifico-teoretică riguroasă a problemelor legate de funcționarea statului și de rolul frontierelor de stat în existența și dezvoltarea acestuia. În cadrul tezei de doctorat, lucrările cercetătorilor-geopoliticieni numiți au fost analizate în contextul teoriei și analizei aplicate a politicii de frontieră în domeniul cooperării internaționale și frontaliere, ținând cont de realitățile geopolitice contemporane.

Fondatorul geopoliticii, Friedrich Ratzel, în lucrările sale „*Geografia politică*” [222] și „*Pământul și viața: Geografia comparativă*” [250], a pornit de la ideea că statul reprezintă un organism care se dezvoltă, îmbătrânește și moare. El a formulat o serie de principii fundamentale, printre care: principiile creșterii spațiale a statelor, prin care explică modul în care statele se extind și interacționează cu spațiul geografic; principiile funcționării frontierelor, văzute ca delimitări dinamice ce reflectă echilibrul de putere și interesele statelor; principiile care determină relațiile dintre state, evidențiind interdependența geografică, economică și politică în stabilirea interacțiunilor internaționale [160, p. 10], și anume:

- Spațiul unui stat crește odată cu dezvoltarea culturii sale;
- Creșterea spațială a statelor este însoțită de alte manifestări ale dezvoltării lor, precum puterea ideilor, intensitatea comerțului și activitățile desfășurate în diverse domenii;
- Creșterea statului are loc prin anexarea și absorbția statelor mai mici;
- Frontiera reprezintă un organ periferic al statului și, în această calitate, servește drept indicator al creșterii, puterii sau slăbiciunii sale, precum și al schimbărilor din organismul său;

- Tendința de fuziune și absorbție a națiunilor mai slabe este o trăsătură caracteristică a statelor, care se transmite de la unul la altul, acumulând constant forță [250, p. 148].

Unul dintre fondatorii geopoliticii clasice, Rudolf Kjellén, definea geopolitica ca o știință despre stat în spațiul geografic. În lucrarea sa *„Statul ca formă de viață”* [270] el sublinia că statul se afirmă, în primul rând, datorită forței, iar după formarea statelor urmează delimitarea teritoriilor, frontierele căror sunt apărate tot prin utilizarea forței.

Un alt geopolitician renumit, a cărui activitate științifică se înscrie în perioada clasică de dezvoltare a acestei științe, a fost savantul german Karl Haushofer. Prin lucrările sale *„Frontierele în semnificația lor geografică și politică*” și *„Despre esența geopoliticii*”, Haushofer a cultivat în rândul poporului german nu doar „sentimente geopolitice”, ci și „sentimente legate de frontiere”. Savantul sublinia că frontierele nu pot fi privite ca unele date pentru totdeauna, ele sunt organisme vii, care se extind și se contractă asemenea pielii și altor organe de protecție ale corpului uman [267].

Ideile savanților teoreticieni ai geopoliticii clasice (Ratzel, Kjellén, Haushofer) despre stat ca un organism viu presupun respingerea conceptului de „inviolabilitate a frontierelor”. Frontierele sunt „…criterii ale relativității, care se pot schimba în funcție de evoluția politică și de motivele militare ale statelor, <...> precum și de schimbările din organismul acestora; primul impuls al creșterii teritoriale statele slab dezvoltate îl primesc din exterior, de la civilizații mai avansate…” [53, p. 23].

Analiza cercetărilor și publicațiilor clasicilor geopoliticii, în cadrul studiului nostru, contribuie la o mai bună înțelegere a tendințelor teoretice de dezvoltare a statului modern și a proceselor de transformare a funcțiilor frontierei de stat. În prezent, frontiera nu mai este doar „martorul creșterii, puterii sau slăbiciunii statului” (F. Ratzel), ci reprezintă un organ important al statului, care apără interesele naționale în relațiile internaționale, joacă un rol central în cooperarea frontalieră, fiind „un produs al mișcării, periferia teritoriului său statal, economic și național” [246].

Un interes științific aparte pentru cercetarea noastră îl reprezintă abordarea politică a frontierei, care a apărut în știința contemporană „studiile frontierei” („border studies” – cunoscută în Occident, „limologie” – termen utilizat în estul continentului european) în anii ’70 ai secolului XX. Abordarea politică a funcționării frontierei este deosebit de importantă pentru asigurarea contactelor și interacțiunilor cu țările vecine, precum și în relațiile internaționale. Reflecția teoretică a frontierelor din perspectiva studiilor frontierei (border studies) – structura, conținutul și tipologia frontierelor, raportul dintre frontierele politice, administrative și culturale, precum și rolul acestora în relațiile internaționale și în politica statului – a fost cercetată de savanți precum Olga Țvetkova [268; 269], Vladimir Kolosov și Rostislav Turovski [240], Nicholas John Spykman

[206] și Mircea Malița [88]. Oamenii de știință numiți au ajuns la concluzia că o categorie importantă a geopoliticii contemporane este conceptul de *spațiu politic*. Spațiul politic, potrivit savantului român Adrian Cioroianu, reprezintă unul dintre principalele atribute ale statului modern - un „pod teoretic" care conectează mai multe ansambluri geopolitice [37].

Statele moderne luptă din ce în ce mai puțin pentru teritorii delimitate de frontiere fixe, deoarece teritoriul nu mai reprezintă fundamentul principal pentru producerea bunăstării sociale. În schimb, acestea concurează pentru spațiul politic, care devine sursa principală de prosperitate și securitate. Anume în cadrul spațiului politic, pe de o parte, se formează cooperarea frontalieră cu țările vecine pe principii de bună vecinătate, iar pe de altă parte, în contextul relațiilor internaționale, are loc lupta politică conformă conceptelor formulate de unul dintre cei mai importanți teoreticieni ai politicii americane, Nicholas John Spykman, care includ strategii de „menținere" a frontierelor și principiul „anacondei" – strangularea la frontiere pentru controlul asupra teritoriului [207]. Această circumstanță demonstrează că frontiera poate fi utilizată ca factor esențial al confruntării în relațiile internaționale. În spiritul teoriei funcționării frontierelor în spațiul politic, savantul american Frederick Jackson Turner a elaborat teoria „frontier", pe care o prezintă ca o linie dinamică și mobilă, ce se deplasează continuu în adâncul teritoriului explorat, ca zonă de cucerire și dezvoltare. Frontier-ul „nu este văzut ca un loc static, ci ca o stare a societății" [212].

Astfel, frontierele de stat joacă rolul central în relațiile internaționale geopolitice, fiind atât un factor al cooperării, cât și o sursă de tensiuni. În acest context, savantul și diplomatul român Mircea Malița critică „geopolitica" ca doctrină, considerând-o special concepută de marile puteri pentru promovarea intereselor imperiale [88, p. 11] și a ideilor de „extindere a spațiului vital", frontierele, în acest sens, fiind considerate „produsele mișcării". Malița afirmă că cele mai bune relații cu vecinii reprezintă „„calea care rămâne deschisă – calea bunei vecinătăți" [88, p. 24].

Valoarea teoretică a lucrărilor din domeniul studiilor frontierei (border studies) pentru cercetarea noastră constă în faptul că acestea permit o mai bună înțelegere a funcției politice a frontierelor de stat în dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere.

Astfel, în publicațiile analizate de ordin teoretic general, conceptele-cheie sunt „spațiul politic", în care, ca factor de organizare la nivel regional pe principiile bunei vecinătăți și cooperării reciproce avantajoase, se manifestă „matricea geopolitică", iar „frontiera de stat" este văzută ca un „instrument" pentru organizarea cooperării internaționale și frontaliere în acest spațiu. Setul de concepte structurate astfel, precum și noile abordări teoretice privind fundamentarea funcționării frontierei de stat în spațiul politic, elaborate ca rezultat al analizei publicațiilor savanților geopoliticieni, constituie fundamentul teoretic și conceptual-metodologic al temei noastre de cercetare, ce prevede aspectul modern de participare a structurilor frontierei de stat ale

Republicii Moldova la cooperarea internațională cu Uniunea Europeană și alte țări, precum și la cooperarea frontalieră cu statele vecine – România și Ucraina.

Următorul, al patrulea bloc, prevede analiza lucrărilor savanților moldoveni în contextul aspectelor internaționale și frontaliere ale funcționării frontierei. Cercetătorii autohtoni și-au concentrat atenția exclusiv pe studierea condițiilor de delimitare și demarcare a frontierei de stat, ale căror rezultate au fost discutate în cadrul conferinței științifice „Delimitarea și demarcarea granițelor de stat: experiența internațională", organizată de Institutul de Relații Internaționale al Moldovei [52]. La conferință au participat savanții: Valentin Beniuc [24], Victor Juc [67], Vasili Sakovici [253], Vitalie Gămurari [57], Ludmila Roșca [112], Valeriu Cerba [35], Alexandru Burian [28], Veaceslav Berbeca [25], Teodor și Marina Cîrnaț [38], Angela și Rodica Cuciurcă [48] și alții. În cadrul conferinței au fost discutate, în general, problemele delimitării și demarcării frontierei de stat în contextul afirmării suveranității statului și al definirii politicii de frontieră ca factor esențial pentru asigurarea securității naționale.

Studiul frontierei de stat și analiza rolului și influenței acesteia asupra relațiilor internaționale și frontaliere nu au fost abordate sistematic de către savanții moldoveni de-a lungul anilor de independență. Totuși, în cercetările privind problemele de politică externă și orientarea strategică a Republicii Moldova, mulți savanți moldoveni abordează, într-o anumită măsură, aspectele legate de funcționarea frontierelor moldovenești. Astfel, savanții moldoveni Victor Juc și Gheorghe Cojocaru, în publicațiile lor, subliniază complexitatea stabilirii frontierei de stat, semnării Tratatului politic de bază și Acordului privind regimul frontierei de stat cu România. În relațiile cu Ucraina, savanții numiți acordă o atenție deosebită realizării intereselor economice, unde, în opinia lor, frontiera funcționează ca „monedă de schimb" [65]. O perspectivă științifică similară este susținută în lucrările lui Ilie Gârneț [59], Veaceslav Ungureanu [133], Svetlanei Cebotari și Valeriu Lungu [33].

Natalia Albu și Constantin Culicovschi analizează frontiera în contextul unei abordări complexe pentru asigurarea securității în general și a securității frontaliere în special [18]. Gheorghe Căldare [32], Aurelian Lavric [69] și Svetlana Cebotari [34] consideră că frontiera de stat reprezintă instrumentul pentru soluționarea disputelor teritoriale, cum ar fi conflictul transnistrean. Ianuș Erhan [55], Diana Hârbu, Diana Buzev și Marcel Bencheci [61] examinează funcționarea frontierei de stat a Republicii Moldova din perspectiva asigurării securității naționale.

Astfel, savanții moldoveni nu abordează problemele funcționării frontierei de stat din perspectiva asigurării interesului național în contextul participării autorităților de frontieră la dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere. Opinia generală a savanților moldoveni, derivată din publicațiile lor științifice, poate fi rezumată în două aspecte: 1) frontiera de stat trebuie

să fie elementul securității naționale; 2) frontiera Republicii Moldova trebuie să fie adaptată și să corespundă principiilor de funcționare ale frontierelor externe ale Uniunii Europene.

În general, analiza documentelor oficiale, a actelor normativ-juridice ale autorităților publice din Republica Moldova arată că dimensiunea practică a funcționării frontierei de stat este integrată în sistemul securității naționale [200, p. 185]. Aceasta îndeplinește, în general, funcții de barare și se bazează pe legislația, strategiile și conceptele elaborate la nivel național. Printre cele mai importante concepte normative care reglementează relațiile la frontiera de stat se numără „Strategia Națională de Management Integrat al Frontierei de Stat pentru anii 2015–2017" [126] și „Strategia Națională de Management Integrat al Frontierei de Stat pentru anii 2018–2023" [127], „Programul de management integrat al frontierei de stat pentru anii 2022-2025" [102]. Acestea reflectă prioritățile și viziunea statului în domeniul managementului integrat al frontierei de stat pentru asigurarea securității, combaterea migrației ilegale și a criminalității transfrontaliere. În prezent, bazele politicii de frontieră sunt reglementate de Legea nr. 28 din 15.02.2024 „Privind frontiera de stat a Republicii Moldova", al cărei scop este „asigurarea securității statului prin implementarea Conceptului european de management integrat al frontierei, cu respectarea drepturilor fundamentale la frontieră" [71].

Totodată, politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei, axată exclusiv pe asigurarea securității și pe funcționarea frontierei de stat ca linii de separare și barare, nu corespunde pe deplin, așa cum am menționat anterior, intereselor naționale ale Republicii Moldova, care, în contextul politicii de integrare europeană, necesită implicarea activă a sistemului frontierei de stat în realizarea lor.

Astfel, analiza istoriografică a domeniului demonstrează, că cercetarea științifică din Republica Moldova rămâne subdezvoltată în partea ce ține de tematica frontierei, relevanța, complexitatea și potențialul ei strategic pentru relațiile internaționale și diplomație. Această insuficiență a generat consecințe asupra funcționării practice a sistemului de frontieră, ale cărui politici nu sunt orientate în mod sistemic spre valorificarea și integrarea activă a componentelor instituționale în procesele de cooperare internațională și frontalieră. Această carență devine cu atât mai notabilă în contextul actual, în care participarea sistemului de frontieră la astfel de forme de cooperare devine un imperativ strategic. În acest sens, demersurile politice internaționale întreprinse de Republica Moldova, în vederea integrării în spațiul politic și economic al Uniunii Europene, relevă necesitatea alinierii politicii de stat în domeniul frontierei la standardele europene și intensificarea dimensiunii cooperării internaționale.

Generalizând, menționăm, că analiza publicațiilor savanților autohtoni și străini, a literaturii științifice privind teoria relațiilor internaționale și a diplomației, a interesului național, a geopoliticii și studiilor frontierei (border studies) în contextul cooperării internaționale și

frontaliere, a constituit baza istorică-narativă și teoretică a cercetării noastre, care i-a oferit autorului o înțelegere nouă și profundă a obiectului de studiu, permițând identificarea unor noi perspective și evidențiind faptul că Republica Moldova se află în prezent într-o poziție în care interesele sale trebuie apărate pe toate direcțiile, inclusiv prin prisma influenței frontierelor, ce joacă un rol esențial în formarea și dezvoltarea unei politici de frontieră axată pe buna vecinătate și cooperarea internațională.

1.2. Abordări teoretico-metodologice privind cercetarea cooperării internaționale și frontaliere prin prisma funcționării frontierei de stat

Baza teoretică a prezentei cercetări este examinată din perspectiva teoriei relațiilor internaționale, a teoriei diplomației și a studiilor frontierei (border studies) – studiul funcționării frontierei de stat. Fiecare abordare, sub aspect practic, se manifestă separat, în conformitate cu caracteristicile sale esențiale, iar în ansamblu creează un mediu în care funcționează frontiera de stat în contextul dezvoltării cooperării internaționale și frontaliere. Pe de altă parte, aceste abordări teoretice, în plan practic, se manifestă ca un „instrument" pentru atingerea scopului principal al statului, legat de interesele naționale ale Republicii Moldova – integrarea în Uniunea Europeană. Complementar, abordările teoretice enunțate nu reprezintă doar mijloace și metode de analiză practică a funcțiilor internaționale ale frontierei de stat, ci îndeplinesc și funcții metodologice.

În cercetare ne conducem de unele criterii fundamentale, stabilite reieșind din obiectul de studiu al tezei, și anume: politica se ocupă de relațiile permanente pe care un corp unitar de cetățeni (făcuți egali prin faptul că împărtășesc un drept comun) decide în mod liber să le adopte; relațiile internaționale vizează relațiile conjuncturale și utilitariste pe care străinii, popoare diferite unele de altele, aleg să le stabilească în orice moment pentru a-și satisface mai bine interesele naționale; ca entitate politică unitară, fiecare stat suveran este o comunitate de egali, în timp ce sistemul internațional reprezintă o totalitate de actori internaționali, entități, subiecți; politica se desfășoară pe baza valorilor stabilite de sistemul de drept adoptat liber de fiecare formațiune constituțională. La rândul lor, relațiile internaționale au un singur criteriu de măsurare: satisfacerea intereselor statelor suverane care aleg să interacționeze între ele.

În lucrare utilizăm sintagmele „politică de frontieră" și „politică de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei" pentru a explica caracterul general și special al lor. Astfel, sintagma „politică de frontieră" este de ordin general și se utilizează pentru a descrie domeniul de frontieră în general, sau caracteristic altor state sau uniuni de state, fără a-l afilia statului moldovenesc. La rândul său, „politica(ă) de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei" – este de ordin specific și se folosește în teză pentru a reda expres întregul spectru de activități realizate pentru asigurarea funcționării frontierei de stat a Republicii Moldova.

De bază în cercetarea noastră se consideră teoria relațiilor internaționale, care, în paradigma realismului politic, permite cel mai eficient să analizăm funcțiile frontierei de stat în dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere ca instrument al politicii externe a Republicii Moldova.

Importante pentru fundamentarea teoretică a lucrării noastre sunt viziunile următorilor savanți ai teoriei relațiilor internaționale: Hans Morgenthau [188], care a pus bazele realismului politic și a formulat conceptul de interes național; Raymond Aron [142], care a analizat interacțiunea statelor în condițiile echilibrului strategic al puterii; Kenneth Waltz [214], care a dezvoltat realismul structural (neorealismul) și a explicat influența anarhiei asupra comportamentului statelor, precum și Hedley Bull [151], care a adus o contribuție semnificativă la dezvoltarea conceptului de societate internațională. Ideile cercetătorilor fondatori ai paradigmei realismului politic despre complexitatea relațiilor internaționale și structura sistemului internațional, în care statele naționale acționează ca principalii și cei mai importanți actori în domeniul relațiilor internaționale, iar reieșind din aceasta, suveranitatea, interesele naționale, securitatea și apărarea reprezintă principalele criterii în analiza oricăror probleme legate de relațiile internaționale, constituie punctul de pornire în cercetarea noastră. El se prezumă în necesitatea stabilirii rolului actorilor sistemului internațional, precum și analiza tuturor componentelor și atributelor lor, inclusiv a frontierei de stat, a funcționării ei atât ca linie de separare între suveranități, cât și ca instrument al cooperării internaționale și frontaliere. Lucrările lor duc spre analiza funcționării frontierei de stat ca un element-cheie al sistemului internațional, având un impact asupra securității, cooperării și dinamicii relațiilor internaționale.

Studiile contemporane în domeniul relațiilor internaționale, ce au inclus contribuțiile unor savanți precum Joshua Goldstein și Jon Pevehouse [167], Walter Carlsnaes, Thomas Risse și Beth A. Simmons [153], Robert Keohane și Joseph Nye [179], au oferit fundamente esențiale pentru cadrul metodologic al cercetării noastre. Lucrările lor conturează viziunea realistă potrivit căreia cooperarea internațională este condiționată de interese naționale și calcule strategice, iar stabilitatea sistemului global depinde de menținerea echilibrului de putere. Acest fundament a fost completat de contribuțiile mediului de știință român, prin lucrările autorilor, precum Andrei Miroiu [91], Radu-Sebastian Ungureanu [134], Șerban-Filip Cioculescu [36], Ruxandra Ivan [64], Hadrian Gorun [60], Ioana Albu [17] și Corvin Lupu [83], care definesc relațiile internaționale drept un ansamblu de interacțiuni reglementate între actori statali și non-statali. Aceștia analizează comportamentele internaționale, natura cooperantă sau conflictuală a interacțiunilor și importanța cadrului juridic internațional. Politica externă, văzută ca un instrument al relațiilor internaționale, este abordată prin prisma funcționării frontierei de stat, în corelație cu obiectivele de securitate, autonomie decizională, bunăstare și prestigiu internațional ale Republicii Moldova.

Cooperarea internațională prin prisma funcționării frontierei de stat, ca subiect al temei cercetate, a fost abordată teoretic și metodologic reieșind din viziunile mediului academic occidental. În context, politologul și economistul american, Robert Axelrod, evidențiază că cooperarea internațională, ca una din formele de interacțiune dintre actorii internaționali, este multidimensională și apare din ce în ce mai mult la multiple niveluri [145]. Evaluarea cooperării internaționale, în viziunea lui Duncan Snidal, începe cu stabilirea motivațiilor statelor care doresc să colaboreze pentru a soluționa diverse probleme legate de acțiunea colectivă [181]. Cercetătorii Oliver Westerwinter, Kenneth W. Abbott și Thomas Biersteker consideră că deficitele de guvernanță la nivel interguvernamental sau statal pot fi compensate sau abordate la nivel local și regional [216]. De aceea, în cadrul studiului nostru, cooperarea internațională prin prisma funcționării frontierei de stat presupune un cadru complex de interacțiuni între state, instituții regionale și organizații internaționale, având ca scop atât gestionarea eficientă a fluxurilor transfrontaliere, cât și consolidarea securității și stabilității regionale. Funcționarea frontierelor de stat nu se limitează doar la controlul migrației și al schimburilor comerciale, ci implică și cooperare în domenii precum securitatea comună, protecția mediului, gestionarea crizelor și dezvoltarea economică frontalieră. Astfel, succesul cooperării internaționale în acest domeniu depinde de mecanismele de coordonare instituțională, compatibilitatea legislațiilor naționale și nivelul de încredere între statele implicate. În special, în contextul provocărilor emergente, cum ar fi migrația necontrolată, traficul ilegal și amenințările asimetrice, cooperarea internațională devine un element-cheie în menținerea ordinii și stabilității internaționale.

Prin urmare, abordarea cooperării internaționale prin prisma frontierelor de stat nu se rezumă doar la aspectele de securitate, ci și la integrarea dimensiunilor politice, socio-economice, și culturale ce reflectă interdependențele dintre state, precum și interacțiunea dintre teritoriile de frontieră adiacente prin desfășurarea unei forme distincte de interacțiune - cooperarea frontalieră.

Funcțiile frontierei de stat în dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere nu pot fi îndeplinite fără diplomație. Cu atât mai mult, funcțiile frontierei de stat în dezvoltarea cooperării internaționale corespund, în mare parte, așa cum reiese din cercetarea lui Hans Morgenthau, abordărilor, metodelor și instrumentelor diplomației:

1. obiectivele trebuie stabilite în funcție de puterea de care se dispune;
2. este necesară evaluarea obiectivelor altor state în raport cu puterea acestora;
3. trebuie determinat în ce măsură aceste obiective sunt compatibile între ele;
4. trebuie stabilite mijloacele pentru atingerea obiectivelor, ținând cont de faptul că, în diplomație, singurele instrumente disponibile sunt convingerea sau amenințarea cu forța [237, p. 8-9].

În acest context, pentru completarea bazei teoretico-metodologice a tezei de față, au fost analizate lucrările științifice complexe ale oamenilor de știință din țară și de peste hotare. Remarcăm rezultatele cercetărilor moldoveni: Alexandru Burian [29], ale cărui studii despre relațiile internaționale și diplomație oferă o perspectivă amplă asupra mecanismelor de luare a deciziilor în politica externă; Valentin Beniuc [22], care s-a concentrat pe evoluția diplomației și a relațiilor bilaterale și multilaterale; Valentina Teosa, Grigore Vasilescu și Emil Ciobu [129], care analizează influența diplomației asupra consolidării relațiilor internaționale și promovării securității regionale.

Importante pentru tema cercetată sunt viziunile savantului rus Anatoli Kovaliov [237], care evidențiază rolul diplomației în contextul geopoliticii globale și în cadrul relațiilor dintre marile puteri, ale cercetătorilor români Ion Anghel, Grigore Silaşi și Adrian Dumitru Crăciunescu [20], care pun accent pe interacțiunea dintre diplomație, instituțiile internaționale și factorii economici, demonstrând impactul negocierilor diplomatice asupra relațiilor internaționale.

Analiza lucrărilor cercetătorilor menționați mai sus a contribuit la alegerea metodelor de cercetare necesare pentru obținerea unei înțelegeri aprofundate a relațiilor diplomatice, dar și a mecanismelor utilizate în acest scop dintr-o perspectivă istorică, instituțională și funcțională. Aceste aspecte sunt deosebit de importante pentru prezentul studiu în partea ce ține de analiza interacțiunilor contemporane la nivel internațional, în special în cadrul cooperării internaționale și frontaliere.

Teza de față analizează conceptul de „matrice geopolitică", ca mecanism de consolidare și concertare a cooperării internaționale și regionale. Principiul matricei geopolitice afirmă că acțiunea externă a unui actor statal sau non-statal este constrânsă şi orientată de o *„matrice" multidimensională* – adică un ansamblu relativ stabil de factori spațiali, istorici, demografici, culturali şi instituționali – iar modificarea oricărui element-cheie din această configurație propagă ajustări în celelalte dimensiuni, până la restabilirea unui nou echilibru strategic.

Formula *matrice(-a) geopolitică* nu este un concept canonic în teoria relațiilor internaționale (ca „securitate complexă" ori „echilibru de putere"), dar ea circulă tot mai des ca metaforă analitică în lucrări academice din spațiul românesc, rus, anglo-saxon şi francofon. În principiu, autorii o folosesc pentru a desemna *„grila de factori"* (geografie, istorie, poziționare strategică, identitate) care structurează opțiunile de politică externă ale unui stat sau grup de state.

Savantul rus, Igori Okunev, în cercetări, utilizează „matricea geopolitică a vecinătății" pentru a reflectare structura spațială a sistemului contemporan de relații internaționale și evaluarea efectului vecinătății prin suprapunerea țărilor lumii după nivelul potențialului uman [244].

Cercetătorul francez Sedrick Allmang, în studiul „Frontières – Géopolitique des Amériques. Migrations, développement économique, tensions politiques", formează o matrice

geopolitică de cooperare între cele două continente americane (America de Nord și America de Sud), care expune condiții și posibilități de „construire a unei lumi proprii”, reieșind din analiza potențialului multidimensional comun al celor două (politic, economic, social, militar) [220].

Cercetătorii americani, Deon Canyon și Jonathan Cham, în contextul studiilor de securitate în regiunea Indo-Pacific, folosesc matricea geopolitică ca instrument de generare a unor scenarii de „jocuri internaționale de război” reieșind din rivalitatea marilor puteri în Asia de Nord-Est și amenințările climatice și de mediu în regiunea Indo-Pacifică [152].

David Baumgarten în studiul „Decoding Conflict with the Geopolitical Dynamics Matrix: An Approach to Resolving Israeli-Palestinian Conflict”, introduce conceptul de „matricea dinamicii geopolitice” cu scopul oferirii soluțiilor viabile pentru soluționarea conflictelor internaționale complexe. Savantul consideră că „matricea dinamicii geopolitice susține stabilitatea și dinamica puterii unei entități sau regiuni geopolitice, care sunt influențate de cinci forțe esențiale: apariția unor noi actori politici, influența statelor bogate în resurse, puterea entităților dependente de resurse, introducerea de soluții politice alternative sau de noi alianțe, precum și rivalitatea continuă dintre concurenții existenți. Aceste forțe modelează împreună mediul strategic și determină influența relativă și succesul actorilor în peisajul geopolitic.”. [148]

O importanță teoretico-metodologică deosebită pentru cercetarea cooperării frontaliere și a rolului relațiilor internaționale reprezintă studiile cercetătoarei Danei Paiu „*Matrice geopolitică – factor de modelare a politicii externe a Republicii Moldova*” [97] și „*Integrarea europeană a Republicii Moldova: realități geopolitice*” [96]. În lucrările prenotate, autoarea propune, ca abordare în cercetarea spațiului politic, crearea unei matrice geopolitice între Republica Moldova, România și Ucraina. Matricea geopolitică, în viziunea cercetătoarei, este prezentată ca o formă de cooperare între România, Republica Moldova și Ucraina, țări care împărtășesc obiective strategice similare, o poziționare geografică comună și orizonturi politice asemănătoare. Această matrice se bazează pe un fundament istoric, pe criterii de religie comună și pe similitudini culturale. Matricea geopolitică asigură implementarea unei politici echilibrate între componentele sale, promovând principii de bună vecinătate, cooperare multistratificată, inclusiv colaborare frontalieră [97].

Astfel, putem constata, că matricea geopolitică constituie un instrument eficient în afirmarea și promovarea statelor pe arena internațională și regională, un mecanism de cooperare între diferiți actori în varii domenii de interes comun. Caracteristicile matricei geopolitice de cooperare a Republicii Moldova sunt: politica de bună vecinătate și asistență reciprocă; o politică externă comună pe probleme strategice de cooperare și aderare la Uniunea Europeană și NATO; cooperare în toate domeniile: economică, culturală, socială și de securitate.

O componentă teoretico-metodologică considerabilă a cercetării noastre o constituie abordările formulate în cadrul studiilor frontierei (border studies) - științei despre frontiere și

interacțiunilor frontaliere, pentru realizarea unei analize comprehensive a interacțiunilor, cooperării internaționale și frontaliere prin prisma funcționării frontierei de stat.

În cadrul studiilor frontierei (border studies) abordările sunt împărțite în două grupe mari: tradiționale și postmoderniste. Abordările tradiționale sunt caracterizate prin viziunile despre spațiu ca subiect independent care, printr-un sistem de relații cauză-efect, influențează fenomenele sociale, inclusiv cele de cooperare internațională și frontalieră. În cadrul abordărilor tradiționale, o atenție deosebită se acordă factorilor politici, în acest context frontierele acționând ca o reflecție a puterii militare, economice și de altă natură a statului.

Ca și specific al abordărilor postmoderniste de cercetare a frontierelor, spațiul este vizat în contextul unei game largi de fenomene ce determină viața politică, economică, socială a societății la diferite niveluri – de la global la local. Abordările postmoderniste se diferențiază prin următoarele caracteristici: tendința de a înscrie studiul unei anumite frontiere în sistemul tuturor frontierelor lumii, cuprinzând toate nivelurile (de la global la local); analiza impactului globalizării și integrării asupra frontierelor politice pentru a înțelege schimbările de sens și de funcționare a lor; atenția sporită acordată studiului relațiilor și practicilor frontaliere și a politicii de frontieră, cu accent pe interacțiune și cooperare; studiul identității spațiale și a ideologiei teritoriale, percepția frontierelor și discursul asociat acestora, inclusiv percepțiile populațiilor despre frontiere.

Astfel, pornind de la obiectivele stabilite în teza de față, cercetarea cooperării internaționale și frontaliere face indispensabilă analiza frontierei de stat și a funcționării ei prin prisma abordărilor tradiționale și postmoderniste.

Una dintre cele mai detaliate clasificări ale abordărilor de cercetare a frontierelor în cadrul studiilor de frontieră (border studies) aparține cercetătorilor ruși Vladimir Kolosov și Nikolai Mironenko. În lucrarea „*Геополитика и политическая география*” [238], savanții divizează abordările tradiționale în următoarele: abordarea istorico-cartografică; abordarea de clasificare; abordarea funcțională; abordarea geografico-politologică.

De actualitate pentru cercetarea noastră este *abordarea funcțională* [226], care constă în cercetarea relației frontierei cu teritoriile adiacente și permeabilității acesteia pentru fluxurile transfrontaliere. La baza abordării au stat studiile factorilor politici și teritoriali care determină funcțiile frontierei. Adepții acestei abordări, geografii și politologii americani Ladis Kristof [182], Julian Minghi [186], geograful australian John Prescott [198] au studiat frontierele prin prisma influențelor diferitor forme de organizare politico-socială și a proceselor de formare a statului. Geografiul britanic, John House, propune algoritmul de cercetare a fluxurilor transfrontaliere pentru stabilirea nivelului de permeabilitate a frontierei și, de aici, a impactului asupra diferitelor forme de activitate a comunităților [175]. Politologul american Oscar Martines, din considerentul nivelului de permeabilitate, propune o tipologie a frontierelor, prin care descrie funcțiile proprii

lor [184]. De menționat că, până la cel de-al Doilea Război Mondial, o parte semnificativă a cercetătorilor considera că scopul funcțional al frontierelor era, în primul rând, cel de a fi o barieră eficientă împotriva amenințărilor, riscurilor și pericolelor externe. Cu toate acestea, pe parcurs, începând cu anii 60 ai secolului trecut, odată cu progresarea tendințelor de integrare europeană, au apărut și alte puncte de vedere. Astfel, cercetători precum John House [175], August Lösch [195], Niles Hansen, Roderick Peattie și alții consideră că frontierele sunt doar bariere inutile, obstacole în calea traficului transfrontalier normal și a dezvoltării zonelor de frontieră [170] și nu ar trebui să interfereze cu relațiile transnaționale – deci, „cu cât mai puține funcții pentru frontiere, cu atât mai bine" [197].

Astfel, constatăm că cercetarea cooperării internaționale și frontaliere nu va fi deplină și obiectivă fără analiza funcțiilor atribuite de către stat frontierelor sale, iar în cazul unor uniuni sau comunități de state - fără analiza funcțiilor stabilite limitelor teritoriale interne și externe ale lor de către anumite structuri supranaționale special formate în acest sens. În contextul cercetării noastre, abordarea funcțională se consideră potrivită și necesară, fapt care a permis aprecierea stării *de facto* a lucrurilor, intențiile, aspirațiile și perspectivele dezvoltării cooperării internaționale a Republicii Moldova reieșind din funcționalitatea frontierei de stat.

La fel de importantă pentru studiul cooperării internaționale și frontaliere este *abordarea geografico-politologică*, care accentuează impactul produs de frontiere și de stabilitatea acestora asupra stării relațiilor internaționale [238]. Prin prisma antagonismului relațiilor din sistemul internațional, se conturează vectorul de bază al acestei abordării și anume: studierea rolului frontierei de stat în conflictele internaționale, în stabilirea și menținerea păcii. Savanții Gary Goertz și Paul Diehl [166], Harvey Starr și Benjamin Most [189] consideră că frontierele de stat sunt fiabile doar cu un stat vecin stabil și pașnic. Annsi Paassi și David Newman [191] pun accent pe analiza experienței de cercetare a problemelor și conflictelor de frontieră în contextul formării identității naționale și statale. Tuomas Forsberg [162, p. 31] vede frontiera ca regulator al comunicării între părțile aflate în conflict. Colin Flint și Peter Taylor [208] abordează subiectul din punctul de vedere al locului fiecărei frontiere în întregul sistem al frontierelor mondiale la diferite niveluri spațiale, altfel spus – frontierelor politice.

Actualitatea utilizării acestei abordări pentru lucrarea de față este generată de contextul geopolitic regional în care se află Republica Moldova în perioada actuală. Frontiera de stat moldovenească, fiind expusă variilor amenințări și riscuri, influențează relațiile de cooperare regionale, dar și la nivel mondial. De aceea, o componentă importantă în cercetare revine aprecierii rolului frontierei de stat ca regulator al relațiilor de cooperare cu țările vecine și din regiune.

Evoluțiile pe arena mondială, variațiile caracterului globalizării, accentuarea proceselor migraționale au impus extinderea limitelor spațiale de cercetare a influențelor frontierei de stat,

trecând peste limitele teritoriale ale unui stat propriu-zis. Din acest considerent, perioada contemporană se caracterizează prin crearea de noi tipuri și forme de frontiere și relații politice cu țările vecine, precum și în sistemul internațional per ansamblu. Sub acest pretext, mediul academic ține să lărgească continuu spectrul abordărilor frontierei pentru aprecierea rolului lor în relațiile internaționale de cooperare. Astfel, trebuie să remarcăm abordările postmoderniste, clasificate convențional de mai mulți oameni de știință, ce au urmărit și au permis îmbinarea și relaționarea frontierelor prin prisma sistemelor, fie politice, economice, administrative sau etnoculturale.

De evidențiat pentru teza de față sunt următoarele abordări postmoderniste: *abordarea „geopolitică"* – studiul impactului proceselor de globalizare și integrare asupra frontierelor politice, rolul ultimelor din punct de vedere al securității; *abordarea „politică-percepție-practică"* – cercetarea relației dintre politica de frontieră, percepțiile și practicile oamenilor; *abordarea „eco-politică"* – studiul corelării frontierelor politice și naturale [231].

Lucrările cercetătorilor David Newman [192], Peter Teylor [208], James Scott [205], Samuel Dolbee [157], Milton Fridman [163], Leonid Vardomski [228] reflectă abordările prenotate și pun în evidență schimbarea rolului și funcțiilor frontierei în corespundere cu tendințele moderne, precum: creșterea fluxurilor transfrontaliere de persoane, informațiilor, bunurilor, capitalului, energiei, poluanților, extinderea competențelor organizațiilor internaționale și creșterea influenței actorilor transfrontalieri în diverse domenii de activitate (mișcări etnice și sociale, organizații non-guvernamentale), etc. Savanții Fredrik Barth [146], Annsi Paasi [196], Henk Van Houtum [213] își concentrează atenția pe rolul frontierei în raport cu persoana, identitatea căreia se asociază cu o oarecare frontieră sau un anumit teritoriu de frontieră.

De evidențiat, că unii cercetători precum Thomas Biersteker, Peter Andreas, Gerald Blake au considerații opuse, prin care văd micșorarea rolului frontierelor naționale ca un indiciu spre escaladarea conflictelor teritoriale și creșterea perspectivelor de formare a mai multor state [149] [140].

Astfel, în cadrul temei cercetate, abordările tradiționale și postmoderniste descrise și aplicate au stimulat studiul frontierei Republicii Moldova, luând în considerare rolul obiectiv al statului (frontiera ca un produs al politicii statului), percepțiile subiective (perceperea frontierei prin conștiința individului și/sau poporului) și practicile legate de ea (interacțiunea oamenilor cu frontiera), care sunt extrem de importante pentru determinarea nivelului relațiilor de cooperare în diverse domenii ale vieții atât ale statelor, cât și ale diferitelor societăți. Rezultatele analizei relațiilor structurate în acest mod fac posibilă formularea unor propuneri calitative pentru îmbunătățirea relațiilor și interacțiunii dintre state.

În sistemul cunoașterii științifice, alegerea și utilizarea adecvată a metodelor de cercetare sunt de o importanță deosebită. În urma analizei teoretico-metodologice a relațiilor internaționale

și diplomației, precum și a domeniului distinct de cercetare a frontierei (studiile frontierei (border studies)), am stabilit că metodologia de cercetare a cooperării internaționale și frontaliere, în cazul nostru, trebuie să includă: strategia de explorare științifică, alegerea unui anumit mod de organizare a cercetării, metodele de desfășurare a acesteia, utilizarea principiilor existente ale teoriei relațiilor internaționale și diplomației, precum și a unor aspecte teoretice actuale privind formarea și asigurarea cooperării internaționale și frontaliere prin prisma funcționării frontierelor de stat.

La elaborarea metodologiei de cercetare, ținând cont de noutatea studiului nostru, ne-am propus următoarele obiective: evaluarea procedurii de formulare a problemei; analiza metodelor utilizate în știință, având în vedere aplicabilitatea lor în cercetarea problemelor cooperării internaționale și frontaliere; analiza limbajului și a aparatului conceptual-categorial existent al subiectului studiat; determinarea metodelor prin care poate fi elaborat aparatul conceptual-categorial al cooperării internaționale și frontaliere, precum și construirea unui model teoretic al sistemului politicii de funcționare a frontierei de stat în condițiile formării cooperării internaționale și frontaliere pentru asigurarea intereselor naționale.

Totodată, a fost necesar să stabilim prin ce metode poate fi realizată verificarea și evaluarea abordărilor conceptual-teoretice privind sistemul de asigurare a politicii de stat în domeniul frontierei, propus de noi. În acest proces, a fost imperativ să luăm în considerare specificul prezentului studiu, care constă în următoarele: în primul rând, în logica construcției sistemului de funcționare a frontierei de stat pentru dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere; în al doilea rând, în caracterul său obiectiv, desfășurat în cadrul unei evaluări constante a impactului acestor transformări asupra intereselor naționale.

Pentru determinarea metodologiei de cercetare a lucrării noastre, ne-am orientat către o serie de lucrări științifice dedicate metodologiei și metodelor de cercetare. De menționat că fundamentele metodologice de cercetare a domeniilor studiate nu prevăd diferențe esențiale ale spectrului de instrumente (criterii, principii, metode de cercetare) pentru fiecare în parte.

În acest context, considerăm necesar să evidențiem lucrarea „*Research methods in International Relations"* [183], scrisă de Christopher Lamont, în care sunt redate principiile metodologice fundamentale utilizate în relațiile internaționale, abordările, dar și metodele calitative și cantitative. Autorul dă importanță și atrage atenția asupra abordării multidisciplinare, cu utilizarea combinată a metodelor, precum analiza discursului și studiile de caz, pentru a investiga interacțiunile pe aspecte de frontieră la nivel local, național și internațional. Această abordare este importantă pentru obiectivitatea cercetării de față.

O altă lucrare importantă în contextul stabilirii metodologiei cercetării noastre este „*Identities and methodologies of border studies: Recent Empirical and Conceptual Approaches"* [218], scrisă de savanții Christian Wille, Dominik Gerst și Hannes Krämer. Autorii propun o

viziune inovatoare privind metodologia interdisciplinară în studiile frontierelor și cooperării internaționale. Lucrarea pune accent pe integrarea dimensiunilor istorice și geopolitice ale frontierelor cu cooperarea frontalieră, subliniind rolul actorilor locali și regionali în procesele de integrare europeană. Viziunile autorilor, pe care le-am urmat și de care ne-am condus în teza de față, însumează utilizarea unei metodologii „orientate spre cooperare", care presupune combinarea studiilor de caz empirice cu analiza proceselor istorice de dezvoltare a relațiilor, pentru înțelegerea dinamicii interacțiunilor internaționale și regionale în contextul funcționării frontierelor.

Astfel, pentru realizarea cercetării de față, a fost utilizată o metodologie complexă de cercetare științifică, care a permis analiza rolului, locului, obiectivelor, funcțiilor frontierei de stat în dezvoltarea relațiilor internaționale și a diplomației în general, precum și a cooperării internaționale și frontaliere în special. Categoriile analitice utilizate în teză sunt produse de import din diferite științe, precum: științele politice, istorie, sociologie, drept, științe economice, geopolitică, studiile frontierei (border studies), care au transformat cercetarea în una interdisciplinară, multidimensională.

Problema științifică importantă soluționată în teză constă în elaborarea unui nou concept teoretic privind funcționarea frontierei de stat a Republicii Moldova și în fundamentarea aplicării sale practice, în vederea consolidării relațiilor internaționale prin care sunt realizate interesele naționale ale statului. Reieșind din analiza teoretică și logică expusă mai sus, precum și din specificul obiectului de studiu, am ales ca și bază metodologică a cercetării cooperării internaționale și frontaliere *abordarea sistemică* și *metoda dialectică* a cunoașterii științifice. De asemenea, au fost aplicate metode logice generale, precum analiza, sinteza, analogia și modelarea, alături de metode teoretice specifice, cum ar fi analiza sistemică, comparativă, istorică și altele.

Obiectul cercetat a presupus utilizarea *analizei sistemice*, pentru crearea unei imagini complexe asupra legăturilor dintre diferite elemente, părți componente ale sistemelor individuale sau interconectate ce se referă la relațiile internaționale. Sistemul relațiilor internaționale vizează interacțiunea principalilor actori – statele și organizațiile supranaționale [178]. Remarcăm, în special, aplicarea acestei metode în cadrul Capitolului II (subcapitolele 2.1., 2.2.), Capitolului III (subcapitolul 3.1.), în care obiectivul primordial l-a constituit analiza relațiilor de cooperare dintre Republica Moldova, ca element al sistemului internațional, cu țările vecine, România și Ucraina, cu țările membre ale Uniunii Europene, precum și cu UE în parte, ca actor supranațional al sistemului, pentru identificarea locului și rolului frontierelor de stat în dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere. Atenția autorului s-a focusat pe analiza interdependenței tot mai accentuate dintre componentele sistemului internațional, ținând cont de factorii geopolitici caracteristici perioadei actuale, care, conform opiniilor multor oameni de știință, „dezvoltându-se

rapid, căpătând noi forme și apropiind oamenii, fac ca frontierele să devină tot mai permeabile, reducându-le astfel semnificația atât din punct de vedere politic, cât și economic" [214, p. 141].

Analiza sistemică a permis să stabilim că orice deviere sau modificare a parametrilor relațiilor dintre componentele sistemului internațional, fie legate cazual de conflicte sau de intensificarea interacțiunii dintre actori, inevitabil vor schimba funcționalitatea frontierelor. În același timp, la schimbarea rolului frontierei, vor avea loc schimbări ai parametrilor sistemului internațional. Din acest motiv, analiza sistemică a relațiilor în veriga sistemului internațional a devenit fundamentală pentru stabilirea rolului frontierei de stat a Republicii Moldova în dezvoltarea formelor de cooperare cu statele vecine, precum și cu Uniunea Europeană - partener strategic pentru realizarea intereselor naționale. Totodată, analiza sistemică a întruchipat și analiza sistemului de funcționare a frontierei de stat ca parte componentă a sistemului de politică externă a țării, care a fost realizată cu scopul adaptării politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei pentru dezvoltarea cooperării frontaliere.

Complementar metodei sistemice se folosește *metoda comparativă*, bazată pe principiul teoretic conform căruia există anumite tendințe și regularități care se manifestă în diverse sisteme sociale și culturale, precum și în procesele politice și economice, deoarece aceste procese prezintă multe elemente comune în diferite țări. Metoda comparativă presupune identificarea și confruntarea fenomenelor sociale similare din viața diferitelor comunități și sisteme culturale, ceea ce contribuie la valorificarea eficientă a experienței altor popoare și state [224, p. 58]. Metoda comparației a fost aplicată pentru a analiza experiența și modelele de interacțiune și cooperare internațională ale Republicii Moldova, țărilor membre ale Uniunii Europene prin prisma funcționării frontierei de stat în contextul proceselor de integrare europeană (Capitolul II, subcapitolul 2.1., Capitolul III, subcapitolul 3.1.). Această abordare a permis identificarea și evidențierea elementelor comune, precum și a diferențelor în ceea ce privește actele normative, programele de dezvoltare și instituțiile implicate în acest proces complex. De asemenea, metoda a contribuit semnificativ la formularea unor recomandări și la evidențierea unor bune practici, rezultate din analiza comparativă a modelelor acestor state (Capitolul III, subcapitolul 3.3.).

Metoda dialectică utilizată în această lucrare științifică a servit drept instrument de analiză a relațiilor internaționale, interstatale și sociale în sistemul corespunzător de interconexiune cu politica de funcționare a frontierelor de stat în anumite etape ale dezvoltării statului. Aceasta a luat în considerare modelul deja format al relațiilor și un set de factori care influențează acest model atât în mod pozitiv, cât și negativ. Metoda dialectică a rezumat în ascensiunea treptei de la abstract la concret, de la esență la fenomen, de la principalele concluzii teoretice la explicarea întregului spectru de categorii politice, economice, de securitate, sociale, culturale, ecologice etc., ce caracterizează cooperarea internațională și frontalieră (Capitolul II, subcapitolul 2.3.).

În cercetare a fost utilizată *metoda de analiză cauzală*, care a focusat studiul pe exemplul dezvoltării statului Republica Moldova, lucru ce a permis, în consecință, să identificăm motivația tuturor faptelor, fenomenelor sau proceselor, fie ele materiale sau imateriale, care au influențat aspectul, comportamentul și evoluția de ansamblu a politicii de frontieră ca parte integrantă a politicii naționale, cu precădere a politicii externe a țării (Capitolul III, subcapitolul 3.1., 3.2.). Pornind de la premisa că Republica Moldova este un actor relativ tânăr al Sistemului Internațional, care încearcă să se afirme și să-și stabilească locul, prioritizând domeniile considerate vitale pentru supraviețuirea și dezvoltarea statalității, analiza cauzală s-a realizat prin prisma situației geopolitice, care, așa cum este prezentată în studiile savanților notorii moldoveni Alexandru Roman [251, p. 18] și Alexandru Burian, „a fost dominantă în istoria selectării de către stat a partenerilor şi dezvoltării relațiilor sale reciproce" [27, p. 59], modelând politica sa externă și raporturile cu diferiți actori.

A fost aplicată pe larg *metoda instituțional-funcțională*, reieșind din necesitatea analizei profunde a instituțiilor statale și supranaționale în aria adoptării și realizării politicilor în domeniul frontierei ale Republicii Moldova și Uniunii Europene (Capitolul II, subcapitolul 2.1., Capitolul III, subcapitolul 3.2.). Metoda a permis identificarea structurilor implicate în guvernanța frontierelor, evaluarea competențelor funcționale ale fiecărei, precum și analiza mecanismelor de coordonare interinstituțională, interguvernamentală și în veriga Republica Moldova - UE. În cadrul cercetării, au fost examinate actele normative de reglementare a atribuțiilor legale, dar și aplicarea lor practică, în special în contextul armonizării cu acquis-ul comunitar. Prin această abordare, s-au evidențiat disfuncționalitățile, suprapunerile de competențe, precum și zonele neacoperite instituțional, ceea ce oferă o bază solidă pentru formularea propunerilor de optimizare a politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei și consolidarea cooperării internaționale.

Pentru abordarea obiectivelor propuse ne-am condus de principiile și metodele de analiză politică a dinamicii diferitor forme de cooperare, împreună cu principiile generale ale cunoașterii științifice, care implică obiectivitatea, integrarea consistenței logice și istorice în examinarea interacțiunilor internaționale, a relațiilor și cooperării interstatale prin prisma dezvoltării fenomenului frontierei de stat.

Studiul a presupus aplicarea *metodei analizei contextuale* și *analiza documentelor* (surselor academice, datelor statistice, documentelor normative și juridice). Analiza abordărilor diferitor școli de cercetare, a actelor internaționale (tratate, acorduri, protocoale, declarații) și naționale (strategii, programe, legi, hotărâri, ordine, dispoziții) a permis formularea logică a variilor aspecte ale domeniul problemei studiate, precum și sintetizarea celor mai relevante politici internaționale și naționale în cooperării internaționale și frontaliere.

Din metodele generale aplicate în studiul nostru evidențiem *analiza istorică* și *analiza cronologică (diacronică)* pentru completarea cercetării fenomenelor și proceselor specifice ale influenței conceptului de „frontieră" în general, precum și „frontierei de stat a Republicii Moldova" în special, asupra relațiilor de bună vecinătate, de cooperare internațională și frontalieră, nu numai în desfășurarea lor spațială, ci și în cea temporală.

Aplicarea *metodei istorice* a permis analiza evoluției studiilor asupra cooperării internaționale și frontaliere începând de la originile interacțiunii și primelor contacte dintre comunitățile tribale până la relațiile stabilite în prezent între actorii sistemului internațional și între diferite comunități de state (UE, CSI) prin prisma funcționării frontierei de stat. La fel, a fost posibilă stabilirea diferitor tipologii și clasificări ale formelor de cooperare, în funcție de evoluția conceptului de frontieră de stat. Astfel, limitele spațiale și temporale de analiză a relațiilor de cooperare cercetate, prin aplicarea metodei istorice, au reprezentat trei segmente distincte: relațiile de cooperare dintre teritoriile de frontieră, relațiile de cooperare dintre state și relațiile de cooperare în cadrul regiunii/uniunii de state (Capitolul I, subcapitolul 1.1., Capitolul II, subcapitolul 2.3.).

Prin utilizarea *metodei cronologice (diacronice)* a fost analizat parcursul evolutiv al relațiilor internaționale și diplomației moldovenești, al cooperării internaționale și impactului asupra funcționării frontierei de stat. Astfel, în cercetare am stabilit perioadele caracteristice evoluției politicii externe, precum și politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei. Remarcăm, în special, aplicarea metodei diacronice în Capitolul II (subcapitolul 2.3.), în care au fost stabilite și caracterizate perioadele evoluției politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei pentru dezvoltarea cooperării internaționale.

Partea empirică a tezei de față a fost complementată cu datele colectate, analizate și generalizate ce au descris particularitățile, rolul și contribuția autorităților cu competențe la frontiere în dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere. Pentru asta, a fost aplicată *metoda sociologică – anchetarea*. A fost petrecut interviul semi-structurat, realizat cu prezență și de la distanță *(Anexa 5)*, prin utilizarea platformelor de comunicare digitală. Participanții la interviu au fost persoanele cu funcții de conducere ale autorităților de frontieră din Republica Moldova (Șeful Inspectoratului General al Poliției de frontieră), din țările vecine: România (Șeful Inspectoratului Teritorial al Poliției de Frontieră Iași) și Ucraina (Șeful Direcției Regionale „Sud" a Serviciului Grăniceresc de Stat al Ucrainei, or. Odesa).

Pentru stabilirea unor aspecte specifice și problemelor de interacțiune și relaționare economică și socio-culturală a populației băștinașe din teritoriul de frontieră al Republicii Moldova cu populațiile vecine de peste frontieră, au fost anchetate persoane cu necesități de traversare frecventă a frontierei de stat a Republicii Moldova, prin aplicarea unui chestionar, la traversarea frontierei de stat prin punctele de trecere a frontierei moldo-române și moldo-ucrainene *(Anexa 6)*.

Interviul a cuprins un eșantion de 100 de persoane ce au corespuns unor criterii de selecție, precum: rezidență în localitățile din preajma frontierei, prezența unor interese de interacțiune cu localitățile amplasate pe cealaltă parte a frontierei de stat, experiență de interacțiune cu autoritățile țărilor vecine, traversarea frecventă a frontierei de stat din motive economice și socio-culturale.

Astfel, interviul și sondajul sociologic realizate, demonstrează că autoritățile de frontieră ale Republicii Moldova și ale țărilor vecine, România și Ucraina, în prezent nu sunt implicate și nu participă la dezvoltarea cooperării frontaliere. Funcționarea frontierei de stat nu este adaptată acestui tip de cooperare *(Anexa 5)*. Populația locală din teritoriile de frontieră consideră oportună dezvoltarea cooperării frontaliere în următoarele direcții: soluționarea comună a problemelor ecologice, precum și a celor legate de utilizarea resurselor de apă; utilizarea reciproc avantajoasă a potențialului medical din zona de frontieră (ambulatorii și clinici, centre de medici de familie, centre de medicină preventivă, centre medicale de urgență), ținând cont de amplasarea acestora în localitățile apropiate de pe ambele părți ale frontierei; cooperare economică prin crearea unor condiții favorabile de traversare a frontierei de stat; apropiere culturală a populației din teritoriile vecine prin organizarea diverselor evenimente publice comune. *(Anexa 7)*

Metodologia utilizată în procesul de cercetare a prevăzut aplicarea unui set de criterii ce au permis testarea ipotezei propuse, au stimulat cunoașterea aprofundată a subiectului cercetat, noutatea, valoarea și utilitatea tezei prin desfășurarea unor aspecte inovatoare. Astfel, raporturile „cooperare internațională și frontalieră – funcționarea frontierei de stat" au fost analizate conform criteriilor pe care le-am clasificat convențional în următoarele: a) criterii istorice; b) criterii geopolitice; c) criterii economice; d) criterii sociale și culturale; e) criterii juridice și instituționale; f) criterii de securitate (*Anexa 4*). Îmbinarea lor a oferit cadrul metodologic solid necesar pentru identificarea factorilor determinanți ai dinamicii relațiilor de cooperare internațională și frontalieră, precum și evaluarea politicilor publice relevante temei cercetate.

Metodele și tehnicile științifice generale, precum metoda dialectică și sistemică, metoda statistică, analitică, abstracția științifică, metodele analizei factoriale determinate, sinteza, metodele de grupare și prognoză, au permis verificarea fundamentării și veridicității abordărilor științifice, concluziilor și propunerilor prezentate în teza de doctorat.

Astfel, analiza teoretico-practică amplă și metodologia corect stabilită a contribuit la orientarea cercetării științifice spre o reflecție obiectivă a proceselor de cooperare internațională și frontalieră, în special, și a relațiilor internaționale, în general. Aceasta permite identificarea particularităților mediului de cooperare, ale criteriilor, condițiilor, formelor de interacțiune, formularea și oferirea reperelor valorice și ideologice pentru schimbare în actuala lume complexă, orientată spre modernizare, dar și prognozarea tendințelor unei dezvoltări sigure în viitor.

1.3. Concluzii la capitolul 1

1. Studiul frontierelor de stat, în special în contextul Republicii Moldova, reprezintă un domeniu de cercetare complex, ce necesită o abordare interdisciplinară, integrând perspective din relațiile internaționale, politologie, geopolitică și studiile frontierei (border studies). Analiza teoretică realizată în acest capitol a evidențiat faptul că frontiera de stat nu este doar o linie de separare între entitățile teritoriale, ci un element fundamental în configurarea relațiilor internaționale și în dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere.

2. Evoluția istorică a conceptului de frontieră reflectă importanța sa în definirea statalității și în modelarea dinamicii geopolitice. Studierea frontierelor din perspectivă istorico-politologică demonstrează că delimitările teritoriale au fost și rămân actuale și esențiale, începând din perioada tribală până în prezent, contribuind la stabilirea unor relații de bună vecinătate și la dezvoltarea unor mecanisme de reglementare a interacțiunilor dintre comunități. Frontierele, încă din cele mai vechi timpuri, au jucat un rol semnificativ în organizarea socială și politică, influențând relațiile dintre triburi, societăți și, ulterior, între state.

3. În sensul cooperării internaționale, frontiera de stat joacă un rol crucial în definirea relațiilor dintre state și în dezvoltarea parteneriatelor strategice. În acest context, funcționarea frontierelor este analizată prin prisma teoriei realismului politic, care subliniază că statele, ca principalii actori internaționali, acționează în baza intereselor lor naționale și pentru obținerea și menținerea echilibrului de putere. Această teorie explică modul în care frontierele influențează securitatea statelor și politica externă, delimitând spațiul suveran al fiecărui actor internațional și stabilind cadrul juridic pentru cooperarea dintre ei.

Pe de altă parte, cooperarea frontalieră se manifestă într-un mod distinct, concentrându-se pe relațiile dintre teritoriile și regiunile de frontieră și pe dezvoltarea interacțiunilor economice, sociale și culturale între comunitățile aflate de o parte și de alta a frontierei pentru realizarea intereselor naționale. Ca formă a cooperării internaționale, cooperarea frontalieră pune accent pe interacțiunile la nivel regional și local, stimulând dezvoltarea infrastructurii, facilitarea schimburilor comerciale și armonizarea politicilor regionale.

4. În contextul integrării europene, frontiera de stat a Republicii Moldova trebuie percepută atât ca o barieră juridică, cât și ca un spațiu de interacțiune. Reglementările internaționale actuale pun un accent deosebit pe cooperarea transfrontalieră (trans-frontier cooperation) ca factor de stabilitate și dezvoltare regională. UE promovează conceptul de frontieră deschisă între statele membre în vederea facilitării relațiilor comerciale și a schimburilor culturale. Astfel, politicile Republicii Moldova în acest domeniu trebuie să fie armonizate cu standardele europene, evitând astfel izolarea economică și promovând dezvoltarea durabilă a teritoriilor sale de frontieră.

5. Studiile analizate confirmă faptul că eficiența politicilor de frontieră depinde de adaptarea acestora la realitățile internaționale, de compatibilitatea legislației naționale cu normele europene și de consolidarea mecanismelor de cooperare cu statele vecine. De asemenea, este esențială o clarificare a statutului frontierelor în raport cu procesul de integrare europeană a Republicii Moldova, care implică atât reglementarea clară a delimitării teritoriale, cât și o ajustare a mecanismelor de cooperare la standardele europene. Abordările teoretice moderne oferă o înțelegere mai amplă asupra modului în care frontierele pot deveni mai puțin restrictive și mai orientate spre facilitarea cooperării internaționale și frontaliere.

6. Metodologia cercetării frontierelor trebuie să includă atât analiza documentelor istorice și juridice, cât și studiul interacțiunilor sociale și economice din teritoriile și regiunile de frontieră. Prin integrarea abordărilor istorice, politologice și economice, studiul frontierelor de stat oferă o înțelegere complexă a rolului acestora în consolidarea statalității și în dezvoltarea relațiilor internaționale. Studiul reglementărilor și al practicilor internaționale privind gestionarea frontierelor contribuie la îmbunătățirea strategiilor naționale de securitate și la crearea unor mecanisme eficiente de cooperare internațională.

7. Cooperarea frontalieră, pe lângă aspectele economice și juridice, conține și o dimensiune socială importantă. Comunitățile de frontieră dezvoltă interacțiuni ce depășesc limitele impuse de stat, iar relațiile culturale și istorice dintre populațiile din teritoriile frontierei contribuie la menținerea unor legături strânse între acestea. Astfel, cooperarea frontalieră devine un instrument esențial pentru consolidarea relațiilor internaționale și pentru promovarea stabilității regionale.

8. Analiza teoretică realizată conturează un cadru conceptual solid pentru înțelegerea frontierelor de stat în contextul relațiilor internaționale și al diplomației. Funcționarea eficientă a frontierelor Republicii Moldova depinde de armonizarea intereselor naționale cu imperativele cooperării internaționale. Adaptarea politicilor de frontieră la realitățile geopolitice și economice actuale va determina gradul de succes al Republicii Moldova în atingerea obiectivului său strategic de integrare europeană și în consolidarea relațiilor de bună vecinătate cu statele învecinate. Mai mult decât atât, politicile de frontieră trebuie să țină cont de nevoile comunităților locale și să promoveze măsuri care facilitează schimburile economice, culturale și sociale, contribuind astfel la dezvoltarea echilibrată a teritoriilor și regiunilor de frontieră și la întărirea stabilității în regiune.

2. FRONTIERA DE STAT ÎN SISTEMUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

Politica de stat în domeniul frontierei, ca parte a politicii de stat, este considerată de noi drept funcție esențială a statului întru asigurarea intereselor naționale în spațiul de frontieră, crearea condițiilor favorabile pentru dezvoltarea națională în diverse domenii de cooperare „care cuprinde întregul spectru de relații la frontiera de stat și legate de frontieră" [243]. Aceasta include relațiile internaționale la frontiera de stat, în teritoriul de frontieră, la frontiera externă cu țările învecinate, în spațiul de frontieră și în regiunile de frontieră, acoperind atât politica internă, cât și cea externă internațională.

În același timp, reieșind din tema cercetării noastre, ne vom concentra doar pe relațiile internaționale de frontieră și pe aspectele frontaliere ale cooperării internaționale ca părți ale politicii de stat în domeniul frontierei ce privesc funcționarea ei, părți care, datorită importanței lor pentru etapa actuală de dezvoltare a Republicii Moldova, necesită un studiu independent.

Politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei, de-a lungul întregii istorii de formare și dezvoltare a independenței țării, a fost constant adaptată în funcție de cursul politicii externe, de prioritățile politice interne, de natura și particularitățile amenințărilor externe și interne la adresa securității frontaliere, de poziția țării pe plan internațional, precum și de relațiile internaționale cu Uniunea Europeană și cu țările vecine.

În prezent, reieșind din interesele naționale ale Republicii Moldova, interesele comune și relațiile de bună vecinătate și prietenie cu statele vecine România și Ucraina, există condiții favorabile pentru extinderea oportunităților politicii de stat în domeniul frontierei și trecerea la organizarea cooperării internaționale frontaliere.

2.1. Politica de frontieră și cooperarea internațională a Uniunii Europene în contextul asigurării securității frontaliere

Uniunea Europeană, la toate etapele dezvoltării sale, a acordat și continuă să acorde o atenție deosebită asigurării securității instituțiilor formate, statelor naționale membre ale Uniunii și cetățenilor săi. În acest sistem, un loc aparte îl ocupă politica de frontieră, atât internă, cât și externă, privind funcționarea frontierelor Uniunii Europene. Acest fapt nu este deloc întâmplător, deoarece UE se confruntă cu provocări și amenințări serioase, precum terorismul, migrația, inclusiv cea ilegală, infracțiunile grave, traficul ilicit de droguri, fraudele internaționale și altele. [121, p. 65]

Pe de altă parte, drepturile omului au devenit fundamentul pe care funcționează mecanismul Uniunii Europene [211]. În prezent s-au format, aparent, două niveluri de reglementare a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului: primul – nivelul tradițional național, iar al doilea – drepturile și libertățile reglementate la nivelul Uniunii Europene. Dubla supraveghere asupra drepturilor și libertăților omului determină toate structurile Uniunii Europene să se ghideze după aceste principii

fundamentale, care stau la baza dezvoltării statelor naționale membre ale UE, precum și a Uniunii Europene în ansamblu [121, p. 65-66].

În acest context, politica de frontieră a UE și practica funcționării frontierelor Uniunii Europene au particularitățile lor în asigurarea securității frontaliere, respectând în mod obligatoriu libertățile europene ale omului și cetățeanului. Acest lucru se realizează prin împărțirea frontierelor în interne și externe, fiecare având condiții și metode diferite de funcționare. [121, p. 66]

Frontierele interne sunt frontierele comune ale statelor membre ale UE, iar frontierele externe sunt cele ale statelor membre ale UE cu țările terțe, care nu fac parte din UE [121, p. 66]. Fiecare dintre aceste frontiere are un regim juridic distinct: interne - includ toate actele normative care prevăd eliminarea controlului la frontieră asupra persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor și încărcăturilor la frontierele deschise pentru traficul internațional, ce aparțin statelor membre [15]. Astfel, ca regulă generală, frontierele interne sunt transparente, fără control la frontieră; frontierele externe, fiind *internaționale*, includ toate actele normative referitoare la frontierele paneuropene și naționale, precum și legislația internă aplicată de fiecare stat membru al UE la frontierele cu țările terțe [173, p. 6, 28]. De importanță majoră, ca ansamblu de recomandări pentru îmbunătățirea politicii de frontieră a statelor UE, este „*Manualul comun pentru protecția frontierelor externe"* [154].

Astfel, traversarea frontierelor externe este admisă doar după efectuarea controlului la frontieră, care, pentru cetățenii non-UE (cetățenii țărilor terțe), este deosebit de strict [121, p. 67] („control amănunțit") [112]. Politica de frontieră a Uniunii Europene stabilește că responsabilitatea pentru protecția frontierelor și efectuarea controalelor la frontieră revine autorităților naționale cu competențe la frontieră. Totodată, actele legislative care reglementează efectuarea controalelor la frontieră sunt adoptate la nivelul UE, în timp ce normele privind protecția frontierelor sunt stabilite de statele membre la nivel național [121, p. 67]. În domeniul protecției frontierelor externe, Uniunea Europeană asigură coordonarea generală și definește principiile comune de care trebuie să se ghideze statele membre [231]. Astfel, politica de frontieră privind gestionarea frontierelor în cadrul UE se desfășoară pe două niveluri: național și supranațional [121, p. 67].

De menționat, că politica de frontieră și activitatea de frontieră sunt elaborate și implementate în conformitate cu articolul 77 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene [121, p. 67], potrivit căruia Uniunea Europeană dezvoltă o politică „care urmărește <...> asigurarea controlului asupra persoanelor și supravegherea eficientă la traversarea frontierelor externe <...>, introducerea treptată a unui sistem integrat de gestionare complexă a frontierelor" [132], precum și în conformitate cu strategiile și conceptele de securitate ale UE, care au ca scop asigurarea unui nivel ridicat de protecție pentru cetățeni [121, p. 67].

În acest scop, sunt prevăzute „măsuri concrete:

- regulile de traversare a frontierelor externe ale Uniunii includ consolidarea controlului;
- lupta împotriva terorismului, infracțiunilor grave, traficului ilegal de droguri și fraudelor internaționale;
- combaterea imigrației ilegale.” [106, p. 101-102] [121, p. 67]

În plus, politica de frontieră a Uniunii Europene se bazează pe un document juridic internațional fundamental – Acordul Schengen din 1985 [5], care a devenit baza regulilor Schengen, precum și a Convenției privind aplicarea Acordului Schengen din 14 iunie 1985 [45], care a reglementat regimurile juridice internaționale de traversare a frontierelor interne și externe. Ideea principală a acestor documente prezumă că „protecția frontierelor externe ale uniunii revine agențiilor naționale de frontieră ale statelor membre ale Uniunii Europene” [121, p. 68], care, bazându-se pe specificul sistemului juridic al fiecărui stat în parte, pe modalitatea independentă de formare a autorităților de protecție a frontierei, precum și pe resursele administrative și mijloacele tehnico-materiale disponibile, determină, la propria discreție, strategia și tactica asigurării securității la frontierele externe ale UE. Mai mult, Convenția privind aplicarea Acordului Schengen reglementează: modalitățile de supraveghere polițienească în condițiile frontierelor deschise; organizarea cooperării între organele de aplicare a legii ale statelor membre în cadrul unui sistem unic de informații Schengen; reguli care facilitează transportul și circulația mărfurilor între țările participante.

Totodată, principala sarcină, pe care și-au propus-o organizatorii politicii de control asupra frontierelor comune ale UE, nu a fost crearea unui sistem juridic comun, ci schimbul de informații și experiențe, precum și elaborarea unor standarde care să servească drept reper pentru optimizarea politicii de frontieră [174]. Respectarea acestor standarde de către statele membre ale UE și, în special, de către țările-candidate la aderare (pentru protecția frontierelor externe sau a celor care vor deveni externe după extinderea ulterioară a lor), este monitorizată de inspecțiile tehnice speciale [233]. Totuși, această situație a impus necesitatea creării unui organism unic, care să coordoneze cooperarea între statele membre ale Uniunii Europene în domeniul gestionării frontierelor externe. Printr-o decizie a Consiliului UE din 26 octombrie 2004, a fost înființată „Agenția Europeană pentru Gestionarea Cooperării Operaționale la Frontierele Externe ale Statelor Membre ale Uniunii Europene (FRONTEX)” [242].

Particularitatea politicii de frontieră a UE constă și în faptul că Uniunea Europeană, în cadrul politicii de frontieră, a diferențiat nu doar frontierele, ci și politica de gestionare a frontierelor externe și interne: scopul celor interne este de a crea condiții favorabile pentru cooperarea economică între țările membre ale Uniunii Europene, în timp ce frontierele externe asigură securitatea UE, în primul rând, prin combaterea terorismului și migrației ilegale [121, p. 68]. Trebuie menționat că strategiile de asigurare a securității UE presupun legătura obligatorie cu

politica de gestionare a frontierelor sale externe, pentru a garanta condiții favorabile și sigure de funcționare a frontierelor interne și, în general, pentru a asigura securitatea țărilor Uniunii Europene.

Cu timpul, pentru a intensifica măsurile de asigurare a securității și protecției frontierelor UE în contextul fluxurilor migraționale crescute, a riscurilor și amenințărilor la adresa securității, Uniunea Europeană a decis, în anul 2001, să implementeze politica de gestionare integrată a frontierelor (IBM). [176]

În elaborarea conceptului european al IBM (Gestionarea Integrată a Frontierelor), s-au luat în considerare problemele contemporane de securitate din Europa, legate de migrația ilegală, criminalitatea organizată transfrontalieră și terorism, soluționarea căror a necesitat o gândire nouă, abordări neconvenționale, precum și obținerea unei sinergii în colaborare și cooperare. Dar cel mai important este faptul că s-a ajuns la concluzia că un stat nu poate rezolva eficient problemele transfrontaliere de unul singur. Drept consecință, modelul de bază al IBM a fost adoptat pentru implementare de toate țările Uniunii Europene [156]. Modelul european de gestionare integrată a frontierelor trebuie privit ca un sistem internațional de măsuri, axat pe consolidarea securității europene, stabilitatea regională și, totodată, crearea unei centuri de bună vecinătate în jurul Uniunii Europene.

În anul 2002, Uniunea Europeană a adoptat o nouă politică de gestionare eficientă a granițelor externe [155]. Scopul acestei politici a fost creșterea nivelului de securitate, menținând în același timp libera circulație a cetățenilor UE. Acest obiectiv a fost atins prin aprofundarea cooperării cu țările terțe pentru combaterea traficului ilegal de droguri, arme și a altor forme de criminalitate transfrontalieră [121, p. 69].

În anul 2003, Uniunea Europeană a adoptat noua Strategie Europeană de Securitate, în care au fost evidențiate principalele amenințări și provocări cu care se confruntă Europa [158]. În acest context, politica de frontieră a fost din nou modificată, având ca obiectiv prevenirea amenințărilor încă din stadiile incipiente ale manifestării lor. Pentru implementarea acestei politici, au fost elaborate sub-strategii care includ strategii și politici regionale (internaționale) și naționale specifice, ce pun un accent deosebit pe țările din vecinătatea europeană, implicarea activă a acestora în politica de frontieră a Uniunii Europene cu scopul de a întări cooperarea și securitatea la frontierele externe [121, p. 69].

În anul 2016, UE adoptă „*Strategia Globală a UE pentru Politica Externă și de Securitate „Viziune comună, acțiuni comune: o Europă mai puternică*"" (EUGS, 2016). Pilonul „Securitatea Uniunii noastre" consacră protecția frontierei externe ca element central al securității colective a UE, în care se menționează că securitatea internă a UE depinde de gestionarea frontierei externe. Documentul prenotat nu detaliază proceduri Schengen, dar confirmă necesitatea unui control mai ferm al frontierelor pentru a proteja realizările interne ale UE. Astfel Strategia (EUGS, 2016): -

consfințește protecția frontierei externe ca element-cheie al securității UE; - integrează migrația și mobilitatea în politica externă, dar nu modifică regimul juridic al liberei circulații în interiorul UE [138].

În anul 2021 a fost adoptată „*Strategia pentru crearea unei zone Schengen complet funcționale și durabile"* [21], care prevede modificări în politica de gestionare a frontierelor, având ca scop asigurarea fiabilității securității la frontierele externe ale Uniunii. Strategia a necesitat o abordare integrată, complexă a politicii de gestionare a frontierelor externe, incluzând: „supravegherea sistematică a frontierelor, implementarea unor sisteme IT moderne și interconectate, utilizarea celor mai avansate tehnologii digitale, precum și cooperarea continuă cu țările terțe" [21].

Funcționalitatea frontierelor externe ale Uniunii Europene este realizată în baza mai multor direcții interconectate și complementare ale politicii UE, precum: politica de securitate, politica de migrație, politica de acordare a azilului și politica vamală, implementarea lor fiind asigurată printr-o gestionare eficientă a traversării frontierelor, soluționarea problemelor legate de migrație și altor amenințări la adresa frontierelor. Politicile menționate se bazează pe următoarele principii fundamentale: solidaritatea, responsabilitatea comună și cooperarea internațională. [121, p. 69]

Astfel, putem remarca politica de frontieră consecventă și orientată a Uniunii Europene, axată pe asigurarea securității la frontierele externe, în paralel cu garantarea condițiilor pentru libera circulație a cetățenilor în spațiul UE. Această politică de frontieră s-a dovedit a fi extrem de eficientă. [121, p. 70]

Cu toate acestea, „criza migrațională din Europa, începând cu anul 2015, a evidențiat o serie de erori sistemice în politica de gestionare a frontierelor externe" [231, p. 85]. În 2015, „au fost înregistrate 1.820.000 de cazuri de intrare ilegală pe teritoriul statelor membre ale UE" [164, p. 14]. Această cifră a fost fără precedent și a depășit de cel puțin șase ori nivelul intrărilor ilegale din precedentul an [164, p. 14]. La nivelul Uniunii Europene, un timp destul de îndelungat, nu s-au luat decizii capabile să contracareze valul de imigranți ilegali. Ca urmare, statele membre ale UE, confruntate cu un flux de imigrație ilegală crescut considerabil, au fost nevoite să adopte decizii individuale, autonome, de regulă necoordonate între ele. În consecință, frontierele externe sudice ale UE au rămas, de facto, deschise, iar imigranții ilegali au avut posibilitatea să pătrundă nestingherit pe teritoriul Uniunii Europene. În acest context, securitatea frontierelor externe ale UE a dobândit o importanță fără precedent, impunând necesitatea adoptării unor măsuri obligatorii și urgente pentru consolidarea acesteia. Creșterea capacității de reacție la riscurile și amenințările externe încă din stadiile incipiente ale acestora și, inclusiv, la declanșarea lor la frontierele externe propriu-zise, a devenit ulterior o prioritate pentru Uniunea Europeană [121, p. 70]. La data de 13 mai 2015, Comisia Europeană, ca răspuns la agravarea crizei migrației, a pregătit comunicatul

„Agenda europeană privind migrația” [39], care prevede o serie de măsuri legislative și organizaționale menite să contribuie la combaterea mai eficientă a migrației ilegale.

În plus, criza migrației din anii 2014–2015 a ridicat problema reformării agenției FRONTEX, care nu și-a îndeplinit sarcinile și nu a reușit să se opună eficient valului necontrolat de imigranți spre țările UE [121, p. 70]. Drept rezultat, la 14 septembrie 2016, Consiliul Uniunii Europene, prin Regulamentul 2016/1624, a aprobat crearea unei noi structuri – Agenția Europeană de Frontieră și de Gardă de coastă (FRONTEX) [114]. Scopul principal, ca urmare a reformării agenției FRONTEX, este coordonarea eficientă a managementului frontierelor externe ale Uniunii Europene de către țările membre, precum și reacția în timp și promtă pentru contracararea amenințărilor și riscurilor la adresa securității Uniunii. Astfel, către anul 2027, FRONTEX va avea o structură operațională cu 10000 de angajați, corp permanent ce va putea participa în misiuni pe termen lung sau scurt, în dependență de necesitatea de intervenții și în perioade de criză. Totodată, FRONTEX are în sarcină formarea așa-numitului Sistem European de Gestionare Integrată a Frontierelor Externe (European Integrated Border Management). Implementarea acestuia trebuie realizată în conformitate cu principiul responsabilității comune (*shared responsibility*) între Agenție și autoritățile naționale de frontieră ale statelor membre [121, p. 70]. Responsabilitatea principală pentru protecția și controlul frontierelor externe revine, în primul rând, statelor membre ale UE, care îndeplinesc aceste funcții atât în interesul propriu, cât și în interesul Uniunii. În acest context, legislația UE privind frontierele a păstrat în continuare toate elementele Spațiului European de libertate și securitate.

Mai mult, strategia globală de securitate a Uniunii Europene, adoptată în 2016, intitulată „O viziune comună, o abordare unică: o Europă puternică” [138], care declară despre prioritatea politicii de securitate proprie, în primul rând pentru cetățenii și teritoriile UE, este strâns legată de ideea principală a Politicii Comune de Securitate și Apărare a Uniunii Europene, precum și de măsurile de consolidare a securității frontierelor.

O componentă importantă a politicii de frontieră a UE, în ceea ce privește frontierele sale, a devenit noua politică a UE de gestionare integrată a frontierelor, care vizează consolidarea continuă a securității și controlului frontierelor externe a UE prin aplicarea unui set comun de standarde și practici, ce se concentrează pe cinci „domenii-cheie: controlul frontierei, investigarea crimelor transfrontaliere, modelul de acces pe patru nivele, cooperarea interinstituțională și internațională, coordonare și coerență a activităților țărilor membre UE, al spațiului Schengen și altor autorități unionale” [209, p. 4]. Prin gestionarea (managementul) integrată a frontierelor comune se subînțeleg măsurile interconectate și coordonate, implementate de statele membre ale UE, precum și de instituțiile acesteia, în cadrul controlului la frontierele externe ale Uniunii [230].

Implementarea politicii europene de gestionare integrată a frontierelor este definită de un

ciclu strategic multianual al politicii, care stabilește modul și structura poliției de frontieră la nivel european, precum și modul de funcționare și de realizare a gestionării integrate a frontierelor europene. Obiectivul strategic al ciclului politic este de a identifica formele și metodele de soluționare a problemelor de gestionare a frontierelor. La nivel operațional, acest ciclu trebuie să ofere un cadru comun pentru coordonarea activităților zilnice ale poliției de frontieră și ale gărzii de coastă la nivel european. [54, p. 1]

În anul 2022, escaladarea conflictului armat dintre Federația Rusă și Ucraina, pe teritoriul Ucrainei, a evidențiat importanța implementării politicii de gestionare integrată a frontierelor pe patru niveluri:

1. măsuri în țările terțe, prin implementarea unei politici comune de vize;
2. măsuri în țările vecine, prin desfășurarea operațiunilor FRONTEX și a altor misiuni europene;
3. măsuri de control al frontierelor externe, prin implementarea sistemelor de analiză a riscurilor, gestionarea fluxurilor migraționale și combaterea tuturor formelor de criminalitate;
4. măsuri în interiorul Uniunii Europene, prin controlul șederii și integrării străinilor. [106]

Trebuie menționat că succesul actualei politici de frontieră a UE va depinde de nivelul de cooperare intra- și interinstituțională între autoritățile, agențiile și organizațiile europene responsabile, precum și de cooperarea internațională la nivel strategic, operațional și tactic cu autoritățile și serviciile de frontieră ale țărilor terțe, inclusiv de îmbunătățire a componentelor cooperării transfrontaliere în regiuni.

Un rol important în sistemul de realizare a politicii de frontieră pentru protecția limitelor teritoriale externe și pentru combaterea activităților de migrație transfrontalieră ilegală îl joacă, de asemenea, structurile și mecanismele comune ale UE. Una dintre ele este Sistemul Informațional Schengen, care furnizează autorităților de frontieră naționale toate informațiile necesare despre solicitanții de vize, persoanele indezirabile sau cele care au comis infracțiuni, precum și despre obiectele furate, persoanele și bunurile date în căutare, etc. [121, p. 71] În domeniul combaterii criminalității transfrontaliere, funcția de coordonare este îndeplinită de agenția Europol [113].

Uniunea Europeană acordă o atenție deosebită cooperării internaționale în politica sa de frontieră, în special cu statele vecine, pe diverse aspecte ale interacțiunii la frontieră, precum: coordonarea supravegherii frontaliere, punctele comune de trecere a frontierei, schimbul de informații [168]. Pentru o abordare mai eficientă a problemelor regionale comune de securitate la frontieră, cum ar fi criminalitatea transfrontalieră, migrația ilegală, traficul de persoane, terorismul și contrabanda, aceste probleme sunt soluționate prin cooperare internațională cu toate statele de origine a unor astfel de probleme. Accentul principal în cooperarea internațională pe probleme de frontieră este pus pe coordonarea și standardizarea politicii de frontieră a altor state cu politica comună de frontieră a UE, inclusiv pe eliminarea barierelor de frontieră, crearea centurii de bună

vecinătate și sprijinirea consolidării frontierelor din afara Uniunii Europene. [121, p. 72]

Un element prioritar al politicii de frontieră a Uniunii Europene este implementarea și menținerea unor standarde comune de politică de frontieră. În acest sens, UE impune cerințe standard pentru statele cu aspirații de aderare la Uniune, pentru autoritățile de frontieră și vamale ale țărilor candidate și potențial candidate la aderare. Aceste cerințe includ: demilitarizarea serviciilor respective, informatizarea punctelor de trecere, utilizarea echipamentelor moderne la frontiere, respectarea drepturilor și libertăților omului, etc. [173, p. 61-81] Deși aceste standarde poartă un caracter de recomandare, ele sunt, fără îndoială, luate în considerare de membrii Uniunii și, mai ales, de statele candidate. Nerespectarea anumitor criterii poate deveni un motiv formal pentru respingerea cererii de aderare la UE [174].

Un element esențial al politicii de frontieră a Uniunii Europene în relațiile internaționale este transferul problemelor legate de asigurarea securității la frontierele externe ale Uniunii către alte țări, în special către statele care aspiră să adere la UE sau cel puțin să coopereze cu aceasta. De menționat, că în țările învecinate există o puternică orientare „pro-europeană," iar acestea sunt dispuse să colaboreze strâns cu UE în diverse domenii, inclusiv în cooperarea pe probleme de frontieră. Adesea, însă, statele vecine ale UE nu au suficientă experiență sau resurse pentru a asigura securitatea frontierelor. În astfel de cazuri, problema este soluționată de UE prin dezvoltarea mecanismelor de schimb de informații cu organele de aplicare a legii din aceste țări. [121, p. 71] Pentru a reduce povara materială, Uniunea Europeană oferă acestor state sprijin tehnic, asistență financiară țintită și beneficii stimulative [174].

Pe lângă aceasta, Uniunea Europeană, în implementarea politicii sale de frontieră în domeniul cooperării internaționale, acordă o atenție deosebită colaborării cu acele țări din care provin problemele grave pentru securitatea frontalieră. În cadrul acestei colaborări, Uniunea Europeană exercită, de regulă, presiuni sau face oferte atractive (de exemplu, liberalizarea regimului de vize) în schimbul consolidării securității frontierelor statelor respective. UE acordă atenție specială întăririi frontierelor estice și sudice ale țărilor situate pe rutele celor mai intense fluxuri transnaționale de trafic de droguri și migrație ilegală. De asemenea, politica internațională de frontieră a UE vizează „dizolvarea" frontierelor dintre vechii membri ai Uniunii și noile țări membre din Europa de Est. Prin aceste frontiere, încă din anii 1990, s-au fixat cele mai intense fluxuri de migrație ilegală și contrabandă. [121, p. 72-73]

În condițiile actuale, ca răspuns la agravarea problemelor de securitate la frontieră, Uniunea Europeană nu doar că a intensificat controlul la frontieră și cel de vize la frontierele sale externe, dar a cerut și țărilor candidate la aderare, precum și altor state care aspiră la relații privilegiate cu UE (cum ar fi obținerea de asistență financiară sau liberalizarea regimului de vize), să înăsprească regimul frontierelor. Ca rezultat, țările candidate au fost nevoite să renunțe la acordurile bilaterale

privind călătoriile fără vize cu vecinii lor estici și cu alte state, semnând în schimb cu Bruxelles-ul acorduri de readmisie a migranților care au pătruns ilegal în Uniunea Europeană, tranzitând teritoriile lor. [121, p. 73]

Mai mult ca atât, experiența implementării politicii de frontieră a Uniunii Europene a demonstrat că, în condițiile unei cooperări strânse cu statele vecine, chiar și o țară care este un „donator" al migrației necontrolate pe scară largă poate contribui la soluționarea problemei securității frontierelor UE. [272] [233]

Astfel, analiza politicii internaționale promovate de Uniunea Europeană pentru dezvoltarea cooperării internaționale în consolidarea securității la frontieră arată că UE a reușit, în mare parte, să creeze o „centură de bună vecinătate" la frontierele sale, să stimuleze creșterea orientării pro-europene în regiunile învecinate cu Uniunea Europeană, să aprofundeze cooperarea transfrontalieră între autoritățile de frontieră și organele de aplicare a legii, precum și să împartă problemele legate de securitatea frontierelor, în special migrația ilegală, traficul de persoane și traficul de droguri, cu statele vecine. [121, p. 73]

Pe lângă asta, un element important al politicii de frontieră și al politicii de gestionare a frontierelor este politica de gestionare (management) integrată (complexă) a frontierelor europene, în varianta sa modernă și actualizată. Aceasta reprezintă un proces complex, pe mai multe niveluri, de schimb și analiză a informațiilor despre amenințările și riscurile existente la adresa integrității frontierelor, pe baza cărora se implementează un model de acțiuni comune pe patru niveluri, atât la nivel național, cât și internațional, pentru asigurarea politicii de securitate frontalieră. Acest proces nu se limitează doar la spațiul de frontieră al Uniunii Europene, ci implică subiecți și obiecte situate în interiorul unui stat membru (al patrulea nivel – activități interne), la frontierele externe ale UE (al treilea nivel – activități la frontieră), în țările vecine (al doilea nivel – cooperarea transfrontalieră), și în țări terțe (primul nivel), situate în regiunile adiacente, precum și în regiuni îndepărtate, unde situația prezintă o potențială amenințare la adresa securității frontierelor externe ale UE. [106, p. 101-102]

Necesitatea realizării unei politici de control coordonat și eficient al frontierelor externe ale Uniunii Europene, așa cum am menționat anterior, a dus la crearea și, ulterior, reformarea agenției supranaționale – Agenția Europeană pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă (FRONTEX) [111, p. 1]. Aceasta este autorizată să ofere sprijin metodologic și operațional statelor interesate. În comentariile publicate cu ocazia înființării acestui nou organism de gestionare, s-a remarcat faptul că agenția reprezintă prima structură de forță subordonată organelor supranaționale ale Uniunii Europene, având personal propriu și fiind împuternicită să îndeplinească sarcini operaționale pe teren, nu doar să coordoneze acțiunile autorităților naționale de frontieră ale statelor membre ale UE. [121, p. 73] Cu toate acestea, funcția principală care definește esența activității acestui

organism rămâne „coordonarea,” ceea ce presupune alinierea și armonizarea acțiunilor subiecților implicați, și nu gestionarea lor directă [70].

Astfel, FRONTEX, la fel ca Europol, reprezintă mai degrabă structuri de coordonare decât instituții executive depline în cadrul UE. Din acest motiv, în multe cazuri, din cauza capacității insuficiente de a controla constant și strict activitatea organelor de frontieră, vamă și alte instituții din statele membre, UE s-a concentrat în mare măsură pe standardizarea politicii de frontieră a statelor membre și a țărilor candidate [139, p. 15]. Normele existente (între care un loc special îl ocupă regulile Schengen) stabilesc principalele principii ale politicii de frontieră [233]. Codul Schengen privind frontierele Uniunii Europene are aplicabilitate directă pe toate secțiunile frontierelor externe ale statelor membre, ceea ce a simplificat considerabil organizarea interacțiunii cu agențiile naționale de frontieră. Acest fapt a permis membrilor comunității europene să dezvolte o strategie de politică externă pe mai multe niveluri pentru crearea unui puternic scut de securitate de-a lungul frontierelor externe și să formeze un sistem integrat de gestionare pe mai multe niveluri. Procesul a fost facilitat de faptul că, pentru implementarea unei astfel de cooperări la frontieră, există o convergență semnificativă a opiniilor statelor membre în ceea ce privește principalele probleme de politică externă și internă, precum și de politică de frontieră, în contextul asigurării securității frontaliere. [121, p. 74]

Prin asta se atenuează într-o anumită măsură realitatea ce prevede că, spre deosebire de statele naționale, Uniunea Europeană nu dispune de o structură centralizată pentru gestionarea politicii de frontieră, precum și nici de un sistem normativ-juridic unic și extins, care să permită funcționarea eficientă a serviciilor de frontieră. În aceste condiții poate fi evidențiat faptul că doar datorită nivelului cuprinzător de integrare atins de Uniunea Europeană (în plan politic, militar, economic etc.), politica de asigurare a securității frontaliere începe să fie implementată într-un spectru mult mai larg de cooperare transfrontalieră. Modelul aplicat demonstrează că soluționarea complexului de sarcini din domeniul securității frontaliere contribuie, în ansamblu, la stabilitatea Uniunii Europene și îi asigură reziliența în fața riscurilor și amenințărilor externe.

Un element important al politicii de frontieră a Uniunii Europene îl reprezintă legislația. Având ca obiectiv crearea unei piețe comune și a unui spațiu social sigur, Uniunea Europeană a elaborat un cadru legislativ al cărui scop principal, în contextul politicii de frontieră, este asigurarea securității la frontierele comunității europene. Cerința de bază a prevederilor sale normative este ca statele membre să instituie un control eficient la frontierele externe ale UE. În acest scop, Uniunea Europeană a reușit să creeze un set unic de reguli supranaționale privind legislația națională de frontieră, ce are aplicabilitate directă. Totuși, aplicarea sancțiunilor împotriva persoanelor care încalcă legislația, traversând ilegal frontiera externă, precum și desfășurarea procedurilor corespunzătoare în privința acestora, rămân în competența statelor membre ale Uniunii Europene.

[121, p. 74-75]

Astfel, legislația elaborată întru reglementarea tuturor proceselor politicii de asigurare a securității frontaliere a Uniunii Europene reprezintă, prin esența sa, o măsură juridică importantă, menită să garanteze securitatea statelor membre ale UE, precum și a Uniunii Europene în ansamblu, constituind temelia pentru formarea și menținerea stabilității în regiunea europeană, în sensul larg al termenului „regiune". Crearea unui spațiu care garantează libera circulație a persoanelor prin frontierele interne reprezintă una dintre cele mai mari realizări ale Uniunii. [121, p. 75]

Desigur, politica de frontieră a UE are atât puncte forte, cât și vulnerabilități. Specialiștii subliniază că succesul Uniunii Europene în lupta împotriva traficului de droguri este destul de modest, iar măsurile întreprinse nu au adus rezultate semnificative în combaterea pătrunderii ilegale prin frontiere, care rămân în mare măsură permeabile pentru cei ce încalcă legea. Un alt obstacol major pentru politica de frontieră îl reprezintă afluxul masiv de migranți din Ucraina, care fug de război. Criza migrației din valul actual a evidențiat incapacitatea unor state membre ale UE de a proteja eficient frontierele externe ale Uniunii, precum și nivelul scăzut de cooperare între autoritățile de frontieră ale diferitelor state, instituțiile UE și țările vecine. [121, p. 75]

La formarea politicii de frontieră a UE influențează și stereotipurile persistente, în unele cazuri învechite, care împiedică găsirea unor abordări mai cooperative și mai puțin bazate pe menținerea unor bariere frontaliere rigide în relațiile cu o serie de state vecine și țări din Parteneriatul Estic. [121, p. 75]

Crizele umanitare și migraționale din primele decenii ale secolului XXI, precum și atacurile teroriste din mai multe orașe europene, impun necesitatea modificării conceptului de politică privind gestionarea integrată a frontierelor. [121, p. 75-76]

De menționat, că toate programele Uniunii Europene, implementate în cadrul politicii de frontieră a UE, sunt în principal orientate spre asigurarea securității frontierelor externe ale Uniunii, concentrându-se pe un set restrâns, dar foarte important de amenințări pentru UE, precum terorismul, migrația, inclusiv cea ilegală, infracțiunile grave, traficul ilegal de droguri, fraudele internaționale și altele. Pentru extinderea zonei de securitate, UE îndrumă, prin diverse metode, autoritățile de frontieră ale țărilor vecine, ale statelor care aspiră să adere la UE sau care colaborează cu Uniunea, să se concentreze pe prevenirea acestor amenințări. Această prerogativă este evidentă, exemplificând cazul Republicii Moldova, a cărei politică de stat în domeniul frontierei, sub influența UE, este orientată, aproape în exclusivitate, pe diverse aspecte ale securității frontaliere, în special pe prevenirea migrației ilegale și a traficului de droguri. Acest fapt este, desigur, important, deoarece contribuie la creșterea securității naționale și regionale, mai ales în condițiile războiului din Ucraina și ale conflictului transnistrean existent. Totuși, relațiile internaționale în contextul actual de dezvoltare a Republicii Moldova nu trebuie să se limiteze doar la securitatea

frontierelor într-un sens îngust, nereprezentând, în același timp, o prioritate absolută pentru țară. Ele trebuie să implice și participarea autorităților de frontieră și vamale în cooperarea economică, culturală și socială cu alte state, în special cu Uniunea Europeană și țările vecine, România și Ucraina. Programele UE pentru dezvoltarea cooperării internaționale de frontieră cu Republica Moldova nu includ aceste tipuri de colaborare. În consecință, politica strategică și operațională de funcționare a frontierelor țării este direcționată doar spre asigurarea securității frontaliere, limitând rolul frontierelor la funcția de barare, în detrimentul necesității stringente de a crea un spațiu de cooperare, în primul rând cu țările vecine – România și Ucraina – în cadrul cooperării frontaliere, dar și cu alte state, în cadrul cooperării internaționale economice, sociale și culturale. [121, p. 76]

Astfel, analiza politicii de frontieră și a relațiilor internaționale ale Uniunii Europene, care, în ciuda situației complexe, este unică prin faptul că, asigurând un nivel destul de ridicat de securitate la frontierele sale externe, a creat condiții favorabile pentru garantarea drepturilor și libertăților omului și ale cetățeanului, a format o „centură de bună vecinătate" cu țările vecine, cu statele care aspiră la cooperare și aderare la Uniunea Europeană și, prin mijloace diplomatice, le-a convins să își asume soluționarea problemelor frontierelor externe ale UE pe teritoriile lor. De exemplu, implicarea autorităților de frontieră ale Republicii Moldova în asigurarea unui nivel corespunzător de securitate la frontiere contribuie la implementarea de către Uniunea Europeană a politicii sale de gestionare integrată a frontierelor, în special la realizarea celui de-al doilea nivel de filtrare – activitatea în țările vecine și terțe. Fără îndoială, statele care aspiră să adere la Uniunea Europeană nu pot refuza politica de frontieră a UE, care implică externalizarea problemelor de securitate la frontierele acestor țări. Mai mult, pentru aceste state, sprijinul tehnic, organizațional, informațional și financiar oferit de UE pentru funcționarea frontierelor sale naționale este avantajos. Cu toate acestea, considerăm că, în cadrul asigurării intereselor lor naționale, statele pot și trebuie să își apere specificul politicilor lor naționale de frontieră, cum ar trebuie să acționeze, în acest sens, Republica Moldova, care trebuie să instituie, să mențină și să dezvolte politica de cooperare frontalieră cu țările vecine România și Ucraina, precum și cooperarea internațională cu alte state în cadrul politicii de frontieră. [121, p. 76-77]

Problemele legate de asigurarea securității frontaliere, în condițiile actuale de influență a factorilor geopolitici asupra politicii de frontieră și, simultan, de necesitatea unui răspuns eficient la fluxurile internaționale tot mai intense, reprezintă o provocare pentru multe state, inclusiv pentru Uniunea Europeană. Nu este surprinzător că, în ultima vreme, se observă un interes ridicat din partea politicienilor și practicienilor pentru diverse aspecte ale formării și implementării politicii de frontieră și pentru asigurarea securității frontaliere. Cu toate acestea, acest interes este, deocamdată, slab susținut și argumentat prin cercetări teoretico-științifice. Analiza studiilor științifice, inclusiv a celor realizate de cercetători din Uniunea Europeană și Republica Moldova, arată că acestea sunt

extrem de limitate și, de regulă, abordează doar probleme specifice înguste. Aceste provocări necesită soluții științifice și organizatorice urgente. [121, p. 77]

Astfel, cadrul juridic internațional, organizatoric și de reglementare al Uniunii Europene, care este în continuă perfecționare, arată că problema asigurării securității la frontierele externe ale UE a fost rezolvată, în mare parte, cu succes și într-un mod unic, reușindu-se, în același timp, menținerea liberei circulații a cetățenilor Uniunii la frontierele interne. Totuși, în opinia noastră, securitatea frontierelor externe ale UE este în mare măsură asigurată prin transferul problemelor comunității către frontierele țărilor vecine sau ale statelor care aspiră să adere la Uniunea Europeană (inclusiv Republica Moldova), lucru care nu întotdeauna corespunde intereselor lor naționale. Această problemă ar trebui soluționată în fiecare caz specific, respectând interesul Uniunii Europene, dar și perspectiva creșterii eficienței politicii de frontieră a statelor naționale non-UE. O astfel de politică de frontieră, orientată spre menținerea securității colective, nu doar a Uniunii Europene sau a unei anumite țări europene, dar și a țărilor vecine (terțe) va contribui la formarea unei ordini mondiale stabile, care, la rândul său, va consolida securitatea continentului european în ansamblu. [121, p. 78]

2.2. Cooperarea frontalieră a Republicii Moldova cu România și Ucraina: aspecte ştiinţifico-conceptuale, organizatorice și practice

Unicitatea poziției geopolitice și regionale contemporane a Republicii Moldova, precum și politica sa orientată spre integrarea europeană, alături de acuitatea provocărilor și amenințărilor existente în regiune, care complică dezvoltarea națională, determină necesitatea adoptării unor măsuri adecvate pentru prevenirea sau minimizarea consecințelor acestora. Aceste măsuri includ, printre altele, și politica de frontieră axată pe dezvoltarea cooperării frontaliere între teritoriile de frontieră ale Republicii Moldova, României și Ucrainei, în scopul identificării unor soluții comune pentru probleme similare. Totuși, așa cum am menționat deja, politica de stat în domeniul frontierei Republicii Moldova, ca parte integrantă a politicii naționale, reprezintă doar un ansamblu de măsuri sistemice pentru asigurarea securității frontaliere, ceea ce nu corespunde în totalitate intereselor naționale.

În opinia noastră, Republica Moldova ar trebui să adopte o nouă politică de stat în domeniul frontierei care să corespundă cerințelor actuale ale dezvoltării strategice naționale. Analiza efectuată arată că alegerea opțiunilor de politică de frontieră este determinată, în mare măsură, de caracteristicile specifice ale țării, politica statelor vecine, caracteristicile socio-economice și culturale ale teritoriilor adiacente de frontieră, intensitatea fluxurilor transfrontaliere, acutizarea amenințărilor și provocărilor la adresa securității și altele. Specificul actual al Republicii Moldova constă în prezența condițiilor favorabile de relaționare cu statele vecine, precum și cu statele

prietene din Uniunea Europeană, ceea ce oferă posibilitatea adaptării politicii de frontieră a statului. Adaptarea ar trebui să vizeze nu doar consolidarea și perfecționarea măsurilor de protecție și de barare, ci și implementarea unor măsuri orientate către diverse aspecte ale creșterii eficienței dezvoltării naționale. Transformările politice și economice care au loc în regiune, în contextul politicii de integrare europeană, creează premise pentru reconsiderarea rolului cooperării frontaliere ca formă nouă de politică de cooperare internațională cu statele vecine, România și Ucraina.

Deși termenul „cooperare frontalieră" este utilizat pe scară largă în știință și în practica politică, până în prezent știința nu a obținut înțelegerea unitară și interpretarea științifică clară a acestui termen, ceea ce, fără îndoială, influențează aplicarea sa practică. Acest fapt este confirmat de prezența diferitelor abordări ale conceptului de cooperare frontalieră în numeroase surse științifice.

În literatura științifică occidentală se disting trei înțelegeri principale ale conceptului:

- Cooperarea frontalieră (*cross-border cooperation*) – cooperare directă între autoritățile regionale și locale de pe ambele părți ale frontierei în toate domeniile vieții sociale, cu implicarea diferitor actori în activitățile sale. Cooperarea frontalieră presupune o organizare temeinică, solidă, rezultată din evoluția istorică îndelungată a contactelor frontaliere.
- Cooperarea interregională/transfrontalieră (*interregional/transborder cooperation*) – cooperare între autoritățile regionale și naționale, având ca scop dezvoltarea proceselor de integrare în grupuri mai mari de regiuni, unele dintre care pot să nu fie conectate teritorial între ele. Legăturile organizaționale în astfel de regiuni sunt, evident, mai slabe decât în regiunile de frontieră, deoarece managementul acestor regiuni este mai dificil de realizat.
- Cooperarea transnațională (*transnational cooperation*) – cooperare între state (uneori cu participarea regiunilor) într-un anumit domeniu (de exemplu: dezvoltarea regională), prin care se asigură interconectarea unor teritorii mari. Legăturile organizaționale ale acestor teritorii pot varia în funcție de specificul cooperării [141].

Teoreticianul englez al integrării frontaliere, Philip J. Wiles, subliniază că cooperarea frontalieră poate avea loc doar în condițiile asimilării economiilor regiunilor din state diferite. Asimilarea presupune identitatea structurii economice a întregii comunități și asigurarea egală cu factori de producție pentru toate componentele spațiului integrat [217, p. 6].

În cercetările științifice din domeniul studiilor frontierei (border studies) se disting următoarele definiții ale termenului „cooperare frontalieră":

1) formă de cooperare interregională, de contact internațional între regiunile de frontieră;
2) etapă specifică de dezvoltare a integrării politice și economice regionale;
3) formă de socializare a populației regiunilor învecinate în condițiile diversității culturale și

toleranței etnice, de formare a comunităților multietnice în cadrul euroregiunilor [234, p. 72].

Omul de știință estonian, Karmo Tüür, consideră că cooperarea frontalieră este forma de cooperare dintre state, realizată între doi sau mai mulți participanți, pe probleme legate de frontiera de stat. Obiectivele cooperării sunt negocierile frontaliere, stabilirea procedurilor de trecere a frontierei, acordurile în domeniul vamal și al regimului de vize, desfășurarea de operațiuni comune în zona frontalieră, dezvoltarea sistemelor comune de alarmă, etc [263, p. 9].

Reprezentanți ai mediului academic din Federația Rusă consideră că prin cooperarea frontalieră (*приграничное сотрудничество*) trebuie înțeles setul de acțiuni coordonate: ale autorităților publice de toate nivelurile, situate în teritorii adiacente; ale autorităților locale; ale entităților economice; ale organizațiilor publice, instituțiilor științifice și de învățământ; ale instituțiilor financiare, care vizează dezvoltarea și promovarea legăturilor directe, reciproc avantajoase și pe termen lung între întreprinderi, organizații, instituții și persoanele care locuiesc în teritoriile învecinate, în cadrul proiectelor și programelor internaționale, bilaterale și multilaterale [227, p. 21-22]. Unii cercetători ruși consideră cooperarea frontalieră ca fiind cooperarea dintre regiuni, în care „regiunea se poziționează sub nivelul statului, dar, totodată, deasupra nivelului administrației publice locale - așa-numita regiune subnațională a statelor" [236].

Astfel, în știința rusă, cooperarea frontalieră (приграничное сотрудничество) este percepută dual: pe de o parte, ca formă de cooperare între teritoriile adiacente frontierelor cu țările vecine, iar pe de altă parte, ca cooperare între teritoriile adiacente frontierelor subiectelor federale ale Federației Ruse. În Legea federală „Cu privire la bazele cooperării frontaliere în Federația Rusă", cooperarea frontalieră este, de asemenea, considerată parte a relațiilor internaționale ale Federației Ruse, precum și a relațiilor internaționale și economice externe ale subiecților Federației Ruse [264].

Pentru comparație și analiză obiectivă, în conformitate cu tema cercetării noastre, vom examina modul în care cooperarea frontalieră este interpretată în documentele oficiale ale Uniunii Europene, ce servesc drept ghid pentru toate statele membre ale UE, precum și pentru țările care aspiră la aderare sau la cooperare cu UE.

Așadar, în Convenția-cadru europeană privind cooperarea frontalieră între comunitățile și autoritățile teritoriale, adoptată în anul 1980, „cooperarea frontalieră" (termen utilizat în engleză - transfrontier cooperation) înseamnă orice acțiune comună care vizează consolidarea și dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate între comunitățile teritoriale sau autoritățile aflate sub jurisdicția a două sau mai multe părți contractante și încheierea acordurilor sau înțelegerilor necesare în acest scop [159, p. 2]. Aceasta se exercită în limitele ariei de competență a comunităților sau autorităților

teritoriale stabilite de dreptul intern [159, p. 3]. Documentul prevede că sistemul acordurilor interstatale are ca obiectiv principal stabilirea clară a conținutului, formelor și limitelor pe care statele le definesc pentru activitatea autorităților teritoriale, precum și eliminarea incertitudinilor juridice care ar putea crea probleme legate de interpretarea diferită a legislației interne, competențelor judiciare și posibilitatea depunerii de apeluri. Pentru excluderea diferențelor de abordare, a barierelor culturale și lingvistice, Convenția prevede următoarele proceduri juridice și economice: recunoașterea oficială a legalității procedurilor de cooperare frontalieră și încurajarea utilizării acestora de către autoritățile locale; definirea scopului și condițiilor intervenției autorităților de supraveghere sau control; schimbul de informații între state; stabilirea interconexiunii între formele de cooperare frontalieră și alte acțiuni convenite în regiunile de frontieră; modificarea normelor juridice și a interpretărilor acestora, care împiedică cooperarea frontalieră [159].

În același timp, în Convenție este utilizat termenul *transfrontier*, care este mai aproape ca semnificație de interacțiuni cu traversarea frontierelor și nu de relații dintre teritoriile de frontieră.

Astfel, potrivit interpretării europene, cooperarea *transfrontier* este doar colaborarea dintre comunitățile teritoriale sau autoritățile teritoriilor de frontieră ale statelor vecine, membre ale Uniunii Europene. După cum arată Convenția, cooperarea *transfrontier* este concepută între teritoriile statelor Uniunii Europene, cu interese comune și cu nivele de dezvoltare social-economică apropiate, în interiorul căror pot fi împărtășite, coordonate și soluționate probleme, realizate acțiuni comune necesare.

La Convenție au aderat un număr mare de state, printre care: țările Uniunii Europene, Ucraina și România. Republica Moldova devine parte a Convenției-cadru europene în anul 1997. Documentul a fost tradus și pus în aplicare în limba română [44], utilizând termenul „cooperare transfrontalieră", echivalent ca sens al termenului „cooperare interregională/transfrontalieră".

Denumirea originală a Convenției în limba engleză „*European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities*", subliniază, de asemenea, termenul „transfrontier", care, tradusă în limba rusă prevede „приграничное сотрудничество" (cooperare frontalieră), diferit de traducerea în limba română: „transfrontier – transfrontalieră".

În actele normative ale Republicii Moldova, pentru toate tipurile de interacțiuni care implică traversarea frontierei, este utilizat termenul „cooperare transfrontalieră" (transfrontier cooperation), înțeles ca sens și interpretat simultan ca fiind cooperare frontalieră. În același timp, în Republica Moldova, cooperării transfrontaliere îi este atribuit sensul colaborării dintre diverse teritorii și localități în cadrul euroregiunilor (nu neapărat situate de-a lungul frontierelor de stat). Astfel, practica moldovenească stabilește echivalență între cooperarea transfrontalieră și cea

frontalieră, reflectând neînțelegerea esenței acestor termeni. Știința moldovenească, de asemenea, nu identifică nicio problemă științifică legată de funcționarea frontierei de stat, care ar trebui abordată în contextul realității obiective și prin prisma asigurării intereselor naționale.

Prin urmare, în contextul studiului nostru, ce cuprinde problemele politicii de frontieră pentru dezvoltarea relațiilor internaționale de frontieră, considerăm necesar să facem o distincție științifico-conceptuală și semnificativă între cele două concepte:

- Cooperarea transfrontalieră – reprezintă cooperarea interstatală, în care funcțiile frontierelor nu se schimbă, acestea având un caracter de separare și, de regulă, îndeplinind o funcție de barare.
- Cooperarea frontalieră – se referă la cooperarea între statele vecine în teritoriile de frontieră special definite, unde funcția frontierelor se modifică obligatoriu – dintr-una de barare și separare, într-un spațiu de contact și cooperare.

În prezent, abordarea insuficientă a problemelor legate de funcționarea frontierelor în teritoriile de frontieră determină cercetătorii din diferite țări să acorde atenție studiului categoriilor ce oferă explicația științifică necesară pentru anumite elemente ale cooperării frontaliere, precum: *spațiul de frontieră*, *teritoriul de frontieră*, *specificul teritoriului de frontieră*, *condițiile necesare pentru organizarea cooperării frontaliere* etc. Drept rezultat al cercetării specificului categoriilor enumerate, s-a ajuns la un consens științific general și la o înțelegere comună a esenței termenilor, fapt ce a contribuit la apropierea pozițiilor științifice față de înțelegerea categoriei „cooperare frontalieră”:

Spațiul de frontieră – o zonă socio-geografică situată de-a lungul frontierei, în care se manifestă procese și fenomene de frontieră, legate de interesele țărilor vecine și de interacțiunea dintre sistemele lor economice, culturale, juridice și politice [225]. Spațiul de frontieră se caracterizează prin trei dimensiuni: lungime (extindere), lățime (adâncime) și saturație (densitatea sau intensitatea proceselor și fenomenelor de frontieră). Spațiul de frontieră apare ca rezultat al interacțiunilor corespunzătoare – economice, culturale, politice și altele [241], și cuprinde: frontiera de stat, teritoriul de frontieră, spațiul aerian, zona maritimă adiacentă, platoul continental și zona economică exclusivă în care țările vecine își exercită suveranitatea deplină.

Teritoriile de frontieră, pe care se dezvoltă cooperarea frontalieră, sunt teritorii situate în imediata vecinătate a frontierei de stat, fiind supuse influenței semnificative a frontierei și a statului vecin. Aceste teritorii dispun de un potențial de dezvoltare și cooperare internațională specific, denumit „potențialul specific al frontierelor” [225, p. 19-20] [235, p.100-101], care se bazează pe următorii factori:

1. Poziția geografică – proximitatea față de frontiera de stat. Poziția geografică joacă un rol esențial în cooperarea economică și politică între state. Dezvoltarea corespunzătoare și

cooperarea dintre două sau mai multe țări permit îmbunătățirea infrastructurii de transport, crearea rețelelor și creșterea schimburilor comerciale între ele.

2. Infrastructura specifică a frontierelor. Prezența unei infrastructuri specifice la frontierele statelor, cum ar fi căile rutiere și feroviare sau punctele internaționale de trecere, facilitează legăturile umanitare, culturale și turistice.
3. Posibilitatea utilizării extinse a resurselor și potențialului frontierelor țării vecine. Resursele naturale ale unei țări servesc drept bază pentru cooperarea comercial-economică cu alte state. Acestea pot include rezervele de lemn, resursele minerale, producția de energie electrică, resursele de apă, turismul și altele.
4. Posibilitatea dezvoltării diferitelor forme de cooperare internațională. Teritoriile de frontieră oferă oportunități pentru implementarea diverselor modele de colaborare între state, contribuind la dezvoltarea economică, socială și culturală.

Un aspect important pentru cooperarea frontalieră îl reprezintă similitudinea condițiilor naturale, ce permite soluționarea comună a problemelor legate de conservarea diversității naturale. Apropierea condițiilor naturale oferă, de asemenea, țărilor posibilitatea de a identifica proiecte a căror implementare să prezinte interes pentru ambele părți. Un alt factor important îl constituie patrimoniul cultural comun [180].

Condițiile favorabile pentru cooperarea frontalieră între Republica Moldova, România și Ucraina cuprind următorii factori:

1. Lipsa unor probleme de frontieră acute cu statele vecine;
2. Posibilitatea creării unei baze legislative privind cooperarea frontalieră a statelor;
3. Existența interesului reciproc al Părților pentru dezvoltarea relațiilor internaționale frontaliere;
4. Menținerea și încurajarea diplomației publice.

La condițiile care împiedică dezvoltarea cooperării frontaliere pot fi atribuite:

1. Pretențiile teritoriale reciproce între state;
2. Diferențele dintre țări în ceea ce privește dezvoltarea economică și cultural-istorică;
3. Problemele interconfesionale;
4. Lipsa structurilor instituționale pentru gestionarea cooperării frontaliere [101].

Analiza relațiilor stabilite cu țările vecine demonstrează că între Republica Moldova, România și Ucraina nu există factori sau condiții care ar putea împiedica sau încetini cooperarea frontalieră.

Pornind de la principiile științifico-conceptuale dezvoltate în cercetare, care constituie fundamentul politicii de cooperare frontalieră, propunem introducerea în politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei a unor noi *dispoziții conceptuale*, și anume: vectorul

politicii interstatale de cooperare frontalieră; principiile, factorii și condițiile cooperării frontaliere, care vor deveni temelia și punctul de pornire a acțiunilor organizatorico-practice pentru inițierea cooperării frontaliere între Republica Moldova, România și Ucraina.

Autorul propune ca prin *cooperare frontalieră* să se înțeleagă acțiunile directe și coordonate ale regiunilor adiacente ale Republicii Moldova, României și Ucrainei, situate pe teritoriile aflate în imediata vecinătate a frontierei comune (teritoriile de frontieră) sub jurisdicția diferitor state, cu scop de consolidare a relațiilor internaționale între regiunile și țările vecine.

Cooperarea frontalieră oferă oportunitatea de valorificare a specificului regiunilor de frontieră ale țărilor vecine Republicii Moldova pentru sporirea eficienței cooperării internaționale în domeniile social-economic, ecologic, cultural și în alte domenii.

Cooperarea frontalieră, în opinia noastră, ar trebui să includă trei direcții: prima este legată de realizarea funcțiilor locale - asigurarea legăturilor social-economice și culturale ale populației teritoriilor de frontieră, dezvoltarea comerțului frontalier, rezolvarea problemelor de mediu, furnizarea de servicii medicale, educaționale și culturale; a doua este motivată de interacțiunea teritoriilor de frontieră întru realizarea funcțiilor naționale: transport, protecția frontierei și asigurarea protecției spațiului economic național, prevenirea și eliminarea consecințelor dezastrelor naturale etc.; a treia direcție constituie activitatea economică externă a regiunilor de frontieră. Cooperarea frontalieră între actorii regionali din teritoriile adiacente, datorită condițiilor istorice și social-culturale create, acționează ca unul dintre fundamentele integrării economiilor naționale.

Cooperarea frontalieră se bazează pe următoarele principii: principiul parteneriatului, principiul subsidiarității, principiul programării și principiul echivalenței instituționale [119, p. 27], iar eficacitatea acesteia poate fi atinsă sistemic, atunci când există un cadru legal adecvat, conexiuni orizontale și verticale și cooperare la toate nivelurile, coordonarea acțiunilor tuturor participanților cooperării frontaliere.

Eficiența cooperării frontaliere dintre Republica Moldova, România și Ucraina, în opinia noastră, va fi determinată de o serie de factori și condiții, cum ar fi:

1) prezența frontierelor recunoscute și oficializate internațional;
2) starea infrastructurii de frontieră, inclusiv punctele de trecere;
3) nivelul de dezvoltare al relațiilor politice şi de cooperare între țările vecine;
5) nivelul necesar de securitate al statelor în regiunile de frontieră;
4) nivelul de dezvoltare social-economică al regiunilor de frontieră și potențialul care poate fi utilizat pentru cooperarea frontalieră;
6) prezența legislației care reglementează relațiile tuturor participanților la implementarea activității internaționale în teritoriile de frontieră;

7) particularitățile etno-culturale ale teritoriilor de frontieră și legăturile istorice care s-au dezvoltat între comunitățile locale;
8) potențialul de dezvoltare al teritoriilor de frontieră.

Ținând cont de aspectele expuse, considerate obligatorii pentru a avea efectul scontat pozitiv al cooperării frontaliere cu țările vecine România și Ucraina, considerăm că, în prezent, există condiții favorabile pentru realizarea cooperării.

În primul rând, în ceea ce privește relațiile cu rezidenții din regiunile de frontieră ale Ucrainei, acestea au fost și rămân foarte apropiate, formate în trecut prin faptul că ambele popoare făceau parte din URSS. Teritoriile din apropierea frontierei comune sunt dens populate. În Republica Moldova, în apropierea frontierei, locuiesc comunități mari de ucraineni, iar în Ucraina - comunități de moldoveni, care au un interes constant pentru interrelații în sfera social-culturală. De asemenea, este de remarcat existența unor interese economice destul de puternice ale populației din teritoriile de frontieră de pe ambele părți ale frontierei. Utilizarea resurselor naturale ale acestor teritorii și a apelor de frontieră, relațiile comerciale, sunt, astăzi, caracteristice unei relații conjugate dintre aceste două popoare vecine.

În al doilea rând, un factor important reprezintă trecutul istoric al popoarelor din Republica Moldova și România. Legăturile de rudenie care s-au format de-a lungul timpului între populația indigenă din teritoriile situate în apropierea frontierelor de stat stimulează deschiderea către activități comune. Limba, tradițiile, obiceiurile și comportamentul populației Republicii Moldova sunt identice cu limba, tradițiile și comportamentul populației din România. Mai mult, Republica Moldova este cel mai apropiat vecin al României, care tinde spre aderare la Uniunea Europeană și contează pe sprijinul deplin posibil din partea României, ca țară membră a UE.

În al treilea rând, un impuls puternic pentru cooperarea frontalieră oferă aspirațiile identice, comune, în mare măsură, ale Republicii Moldova și Ucrainei de aderare la Uniunea Europeană. Actele normative ale Republicii Moldova și Ucrainei, adoptate la nivel național, în domeniul cooperării interstatale este identică cu legislația Uniunii Europene, ceea ce constituie, considerăm noi, un punct de plecare pentru crearea condițiilor favorabile dezvoltării teritoriilor de frontieră.

În al patrulea rând, pentru dezvoltarea cooperării frontaliere între Republica Moldova, Ucraina și România este importantă organizarea acțiunilor comune pentru dezvoltarea tuturor aspectelor cooperării pe principiul *matricei geopolitice*, ca cooperare între statele ce au o amplasare geografică comună, stabilesc obiective strategice similare și au orizonturi politice similare, bazate pe fundamente istorice și asemănări culturale. Republica Moldova, România și Ucraina sunt cele care au toate caracteristicile matricei geopolitice: politica de bună vecinătate și asistență reciprocă; o politică externă comună pe probleme strategice de cooperare și aderare la

Uniunea Europeană și NATO; cooperare în toate domeniile: economică, culturală, socială și de securitate.

Astfel, considerăm că compoziția multinațională, rudenia spirituală și social-culturală caracteristică Republicii Moldova și teritoriilor adiacente țărilor învecinate, României și Ucrainei, prezența intereselor comune economice, de mediu, sociale și de altă natură, sunt condiții favorabile pentru dezvoltarea cooperării frontaliere.

Actualmente constatăm, că nici politica de stat în domeniul frontierei, nici legea adoptată în anul 2024 cu privire la frontiera de stat și niciuna dintre strategiile naționale ale Republicii Moldova nu abordează problema dezvoltării cooperării frontaliere. Pe lângă aceasta, pentru inițierea procedurilor legislative și normative necesare formării cooperării internaționale frontaliere, este necesară încheierea procedurilor de recunoaștere internațională și de formalizare a frontierelor, în special prin finalizarea demarcării acestora și semnarea Acordurilor corespunzătoare cu România și Ucraina.

Pornind de la propunerile noastre științifico-conceptuale privind funcționarea cooperării frontaliere cu țările vecine, precum și având în vedere că scopul principal al cooperării frontaliere este stabilirea de legături între teritoriile de frontieră și identificarea unor soluții comune pentru probleme similare, propunem includerea în politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei a unor *prevederi conceptuale, organizatorico-practice* privind dezvoltarea cooperării internaționale frontaliere dintre Republica Moldova, România și Ucraina. Aceste prevederi, în plan conceptual, se rezumă la următoarele:

Republica Moldova și România corespund în totalitate modelului clasic de organizare a cooperării frontaliere, având: aceeași poziție geografică, valori istorice și culturale comune, un popor aproape unitar, cu o cultură și o limbă comună, precum și probleme similare, care, în teritoriile de frontieră, pot fi cel mai eficient abordate în comun. În primul rând, teritoriile de frontieră sunt predispuse la organizarea cooperării economice, în special în sectorul agroalimentar: producția agricolă, pomicultura, viticultura și zootehnia deja se completează reciproc într-o mare măsură, iar eficiența acestora ar crește semnificativ prin producție comună. Un domeniu important ar putea fi crearea unui ecosistem agroalimentar frontalier, care să reprezinte fundamentul pentru dezvoltarea sectorului economic în spațiul de frontieră al celor două țări. Dezvoltarea producției în cooperare pentru principalele tipuri de activități ale populației locale — producție, prelucrare și comercializare a produselor agricole sau de altă natură — și crearea unor parcuri industriale comune reprezintă direcții importante pentru consolidarea afacerilor locale.

Măsurile de cooperare comercial-economică, menționate mai sus, vor permite soluționarea problemelor legate de ocuparea forței de muncă în rândul populației, de saturarea pieței de frontieră cu bunurile și tehnologiile lipsă. În același timp, competitivitatea producătorilor locali va crește

semnificativ.

Activitatea economică în spațiul de frontieră trebuie implementată în cadrul legislației statelor vecine, care trebuie să includă:

- cerințe uniforme, standarde, norme, reguli pentru mărfurile importate în teritoriile adiacente;
- reguli de export/import;
- modalitatea de soluționare în comun a problemelor legate de controlul sanitar, fitosanitar și de carantină, protecția teritoriilor de frontieră împotriva introducerii diferitor boli infecțioase animaliere și cu efect asupra plantelor, unificarea cerințelor de siguranță a transportului (trecerii) de animale, plante, precum și a importului de materii prime și produse de origine animală și de altă origine.

Printre cele mai stringente probleme cotidiene ale populației de-a lungul frontierei de stat a Republicii Moldova cu România, conform sondajelor efectuate *(Anexa 7)*, sunt remarcate: deficitul acut și nevoia de a asigura populația de pe ambele maluri ale râului Prut cu apă potabilă, energie electrică și termică la prețuri accesibile; necesitatea folosirii reciproc avantajoase a potențialului medical al spațiului de frontieră (ambulatorii și clinici, centre de medici de familie, centre de medicină preventivă, centre medicale de urgență), ținând cont de localizarea acestora în ariile localităților din apropiere cu care se interacționează.

Direcții importante ale cooperării culturale în regiunile de frontieră ar trebui să includă organizarea evenimentelor culturale, sportive și de altă natură, care pot contribui la consolidarea relațiilor de prietenie, respectului față de tradițiile și obiceiurile populației din spațiul de frontieră. Dezvoltarea turismului va sprijini promovarea tradițiilor etnice și populare comune.

O direcție fundamentală a cooperării frontaliere dintre Republica Moldova și Ucraina o reprezintă colaborarea economică și soluționarea comună a problemelor ecologice, precum și a celor legate de utilizarea resurselor de apă. Unul dintre cele mai importante aspecte ale cooperării economice este satisfacerea nevoilor populației din partea moldovenească în produse lactate și carne, care pot fi acoperite prin valorificarea potențialului sectorului zootehnic din regiunile de frontieră ucrainene. La rândul lor, necesitățile populației ucrainene de-a lungul frontierei de stat în legume și fructe pot fi satisfăcute de producătorii moldoveni, cu posibilitatea creării unor producții comune pentru aceste tipuri de produse. În ceea ce privește cooperarea ecologică, sunt necesare elaborarea și implementarea unor proiecte care să faciliteze tranziția de la abordarea de afaceri „doar profit” spre abordarea „protecția resurselor ecologice”. Aceasta presupune trecerea de la orientarea strictă pe afaceri la un proces activ de protecție și conservare a resurselor ecologice, ce va permite păstrarea capitalului ecologic al teritoriilor și, pe termen lung, va crea o bază solidă pentru creșterea puternică și sustenabilă a economiei în spațiul de frontieră.

Plus la toate, cooperarea frontalieră dintre Republica Moldova, România și Ucraina ar

trebui să se concentreze pe conservarea ecosistemelor și utilizarea reciprocă a resurselor naturale esențiale din spațiul de frontieră (resurse de apă, terenuri agricole, păduri), crearea condițiilor pentru utilizarea comună a resurselor energetice, dezvoltarea antreprenoriatului liber și a activităților economice în limitele teritoriilor de frontieră.

Astfel, spațiile de frontieră moldo-român, precum și cel moldo-ucrainean sunt viabile pentru o interacțiune cuprinzătoare, a cărei forță motrice sunt orașele mari și mijlocii, localitățile cu potențial de dezvoltare. Amplasarea acestora în apropierea frontierei necesită dezvoltarea infrastructurii de transport pentru a facilita conectivitatea, oferind numărul corespunzător de opțiuni pentru traversarea frontierei. În practică, acest lucru ar permite teritoriilor situate la „periferie", multiculturale și dezvoltate diferit, să revină în centrul vieții sociale și economice prin promovarea activităților culturale și economice locale, susținute constant de statele vecine.

În acest sens, statele ar trebui să îmbunătățească, de comun, starea rețelelor de transport, a transporturilor propriu-zise, să sporească în mod semnificativ posibilitățile de traversare a frontierei prin instituirea și operaționalizarea de noi puncte de trecere, adaptarea procedurală a infrastructurii punctelor de trecere existente la nevoile interacțiunii frontaliere (de exemplu: formarea coridoarelor separate pentru trecerea frontierei de către populația băștinașă din teritoriile de frontieră).

De remarcat faptul că toate inițiativele de cooperare frontalieră sunt direct legate de regimurile stabilite pentru trecerea frontierelor de către persoane și depind de acestea.

Comoditatea trecerii frontierei reprezintă o condiție esențială, care asigură posibilitatea cooperării frontaliere. În acest sens, pentru populația locală din teritoriile de frontieră este necesară asigurarea unei densități adecvate a punctelor de trecere a frontierei, ceea ce va permite interacțiunea directă între localitățile învecinate din ambele țări. La frontiera moldo-ucraineană, traversarea frontierei și tranzitul, inclusiv de mărfuri și bunuri, necesită a fi asigurate prin toate punctele de trecere cu comunicare internațională, interstatală și locală, fapt ce va impulsiona semnificativ creșterea producției și a cifrei de afaceri comerciale de bunuri și servicii în teritoriile de frontieră. [108, p. 151-152]

Pentru rezidenții teritoriilor de frontieră, trecerea frontierei ar trebui să implice un control minim din partea autorităților competente relevante. În acest scop, se propune: ghidat de normele privind micul trafic de frontieră [7], reglementat la frontiera moldo-română, să se elaboreze și să se aplice norme speciale pentru trecerea frontierelor de stat pentru persoane, mijloace de transport, mărfuri și bunuri de-a lungul întregii lungimi a frontierei Republicii Moldova cu ambele țări vecine.

Astfel, abordările științifico-conceptuale și organizatorico-practice evidențiază încă o dată necesitatea firească a dezvoltării proceselor frontaliere, confirmând concluziile noastre că

cooperarea frontalieră este deosebit de importantă și are o semnificație enormă pentru dezvoltarea strategică a Republicii Moldova. Mai mult, cooperarea frontalieră poate genera întotdeauna rezultate pozitive, dacă politica de frontieră este fundamentată și bine abordată științific. De aceea, în studiul cooperării frontaliere, este esențială determinarea condițiilor în care aceasta se desfășoară, identificarea factorilor ce o favorizează, precum și a celor ce o împiedică.

Având în vedere că cooperarea frontalieră se desfășoară în baza acordurilor internaționale, considerăm că Republica Moldova, în cadrul relațiilor diplomatice, ar trebui să inițieze stabilirea de legături cu România și Ucraina pentru dezvoltarea cooperării între teritoriile de frontieră. Aceasta ar include identificarea soluțiilor comune pentru probleme similare din domeniile economiei, ecologiei, utilizării resurselor de apă, dezvoltării în comun a programelor culturale, conservării patrimoniului cultural istoric și altele.

În vederea dezvoltării cooperării frontaliere, necesită a fi luată o decizie convenită a autorităților de frontieră din Republica Moldova, Ucraina și România cu privire la acțiunile comune de implementare a tuturor aspectelor cooperării frontaliere.

De asemenea, având în vedere că asupra cooperării frontaliere influențează o serie de factori în strânsă legătură cu politica de gestionare și funcționare a frontierelor, este necesară ajustarea acesteia: nivelul de gestionare a frontierelor și cerințele funcționale vor determina, în mod direct, nivelul cooperării frontaliere. În prezent, frontierei de stat a Republicii Moldova îi este caracteristică: funcția de „legalizare" (legal function) – împărțirea teritoriului în spații cu standarde juridice diferite; funcția de control (control function) – controlul asupra a tot ceea ce traversează frontiera; și funcția fiscală (fiscal function) – controlul financiar și recuperarea plăților fiscale. Fiecare dintre aceste funcții este îndeplinită, într-o măsură mai mare sau mai mică, în conformitate cu politica de stat în domeniul frontierei. În corespundere cu funcțiile stabilite și măsura realizării lor, frontiera poate fi o „barieră", un „filtru" sau o „punte pentru dezvoltare".

Ținând cont de vectorul de dezvoltare al Republicii Moldova axat pe integrarea europeană, pentru cooperarea frontalieră eficientă este necesar un set de măsuri la toate nivelurile: local, național, interstatal, pentru adaptarea corespunzătoare a frontierei la cerințele de asigurare a interacțiunii. În primul rând, este necesară armonizarea tuturor aspectelor cooperării frontaliere în cadrul politicii de frontieră cu Uniunea Europeană. [107, p. 133-134]

La nivel interstatal, este necesară semnarea acordurilor cu privire la regimul de funcționare a frontierei cu țările vecine, România și Ucraina, în care să se țină cont de interesele statelor în partea ce ține de cooperarea frontalieră. În special: asigurarea densității, disponibilității și funcționării punctelor de trecere, a unor norme specifice de trecere a frontierei pentru populația locală din teritoriile de frontieră; desfășurarea diverselor activități (economice, sociale, culturale, de mediu etc.) la frontiera de stat, în fâșia și în zona de frontieră, ținând cont de obiectivele

cooperării frontaliere; de prevăzut măsuri de creștere a nivelului de interacțiune a populației teritoriilor de frontieră. [107, p. 133-134]

La nivel național, Republica Moldova trebuie să stabilească, prin măsuri normative și juridice, securitatea frontierei în zona de frontieră, care trebuie organizată astfel încât să nu împiedice interacțiunea frontalieră, prevăzând, totodată, condiții pentru participarea populației în cooperarea frontalieră.

La nivel local, infrastructura de frontieră ar trebui să asigure accesul necesar și contactul între populațiile teritoriilor de frontieră din țările învecinate. Interacțiunea autorităților locale cu autoritățile competente de protecție a frontierelor de stat ar trebui să asigure, în primul rând, susținerea inițiativelor de cooperare frontalieră.

Pentru Republica Moldova, aflată într-o situație socio-economică dificilă, cooperarea frontalieră cu România și Ucraina va oferi un nou imbold dezvoltării economice, accelerării transformării inovativ-tehnologice, soluționării problemelor legate de securitatea energetică și aprovizionarea cu apă, stopării degradării resurselor naturale și combaterii problemelor ecologice tot mai grave. În același timp, cooperarea frontalieră va juca un rol important în europenizarea economică, socială și culturală a teritoriilor de frontieră, ceea ce va conduce spre atingerea rezultatului scontat – echilibrarea nivelului de dezvoltare, în primul rând cu România.

De remarcat că, în condițiile actuale, una dintre caracteristicile esențiale ale frontierei internaționale este permeabilitatea. În știință se disting frontiere impermeabile, semipermeabile și transparente. Această diferențiere se datorează faptului că frontierele moderne nu sunt în aceeași măsură permeabile pentru diferite fluxuri, tipuri și subiecte de activitate [89]. Importanța dezvoltării cooperării frontaliere constă, de asemenea, în faptul că „sistemul de frontiere evoluează de la simple linii de delimitare – la multiple, de la linii – la zone, de la frontiere fizice – la cele culturale, de la bariere impermeabile – la spații de interacțiune” [241]. De altfel, frontierele interstatale ale Republicii Moldova, României și Ucrainei, în condițiile cooperării frontaliere, devin un spațiu permeabil, oferind posibilitatea realizării cooperării economice internaționale și interculturale.

Astfel, transformarea propusă a politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei, prin recunoașterea rolului special al teritoriilor de frontieră în dezvoltarea statelor, va permite renunțarea la percepția frontierelor ca bariere, transformând teritoriile de frontieră în spații de contact, unde popoarele, culturile și economiile lor vor interacționa activ și va crea oportunitatea de a atinge un nivel superior de cooperare frontalieră social-economică și culturală între Republica Moldova, România și Ucraina.

2.3. Cooperarea internațională a Republicii Moldova cu UE, România și Ucraina: relația dialectică dintre funcționalitatea și eficacitatea frontierei de stat

Dialectica eficacității cooperării internaționale și a regimului de funcționare a frontierelor presupune interacțiunea dialectică și interdependența dintre diferiți actori implicați în aceste procese. Din punctul de vedere al regimului de funcționare a frontierei, eficacitatea regimului de frontieră este într-o relație dialectică: pe de o parte, trebuie asigurată trecerea facilitată a persoanelor și a bunurilor peste frontiera de stat, promovată cooperarea pe paliera economică și asistența reciprocă în diferite domenii, interacțiunea pozitivă între state, iar pe de altă parte, trebuie asigurată suveranitatea și securitatea statului, gestionând riscurile și potențialele amenințări.

Este important de remarcat faptul că eficacitatea regimului de funcționare a frontierei este influențată de o serie de factori, precum: politicile și strategiile naționale, condițiile de securitate, economia globală și dinamica forțelor în sistemul internațional.

În condițiile moderne este imposibil să se asigure funcționarea eficientă a frontierei de stat fără un sistem bine structurat pe orizontală și verticală, coagulat printr-o politică clară, stabilită și integrată pe termen lung. Problema gestionării eficiente a frontierelor devine relevantă atunci când viziunile conceptuale, în special cele de natură politică, sunt volatile și caracteristice unor perioade relativ scurte de timp. Schimbările de viziuni necesită intervenția în abordări, formarea sau reconfigurarea mediului sistemic de acțiune, afectând ritmul și intensitatea proceselor de frontieră, care, la rândul lor, complică sau chiar împiedică relațiile de cooperare formate.

Regimul de funcționare a frontierei de stat, ca urmare a relațiilor internaționale și frontaliere stabilite și promovate de Republica Moldova, corespunde mai multor perioade de dezvoltare a statului, caracteristice regimurilor politice stabilite în țară de la declararea independenței până în prezent. În contextul regimului de funcționare a frontierei, dezvoltarea Republicii Moldova poate fi împărțită convențional în patru perioade: anii1991-2001, 2001-2009, 2009-2022 și 2022 până în prezent. Fiecare perioadă a lăsat amprente caracteristice în structurile autorităților de frontieră, precum și în conștiința colectivă - concepte și viziuni, subdiviziuni și obiceiuri, care, în mare măsură, explică logica reformelor efectuate pentru dezvoltarea funcționalității frontierelor. [199, p. 47]

În prima perioadă (din 1991 până în 2001) are loc formarea și consolidarea instituțiilor statului. Prin prisma dezvoltării cooperării internaționale a Republicii Moldova cu statele vecine, cu comunitățile și organismele internaționale, această perioadă poate fi numită perioada de tranziție și stabilizare. Republica Moldova a urmărit obiectivul de consolidare a independenței și de stabilire a relațiilor cu țările vecine, cu CSI și Uniunea Europeană.

Republica Moldova a trecut prin procesul de tranziție de la sistemul comunist la sistemul democratic de guvernare. În această perioadă au fost realizate reforme politice și economice semnificative pentru consolidarea instituțiilor democratice și stimularea dezvoltării economice. Regimurile politice de la cârma noului stat independent au fost conduse de curente politice orientate spre poluri diferite, și anume: pentru promovarea unei identități naționale separate a Republicii Moldova, pentru recunoașterea internațională a independenței Republicii Moldova și pentru stabilirea frontierelor acesteia. La 27 august 1991, organul legislativ de la Chișinău a adoptat Declarația de Independență, prin care Republica Moldova se declară stat independent și suveran, cu frontiere recunoscute pe plan internațional și, totodată, a deschis calea către politica externă. Declarația ce prevede că Republica Moldova este un subiect egal al relațiilor internaționale, că respectă Carta Națiunilor Unite, că își exprimă angajamentul față de principiile și normele dreptului internațional unanim recunoscute și disponibilitatea de a trăi împreună în pace și înțelegere reciprocă cu toate țările și popoarele, că Republica Moldova se declară zonă demilitarizată, promovând activ pacea și securitatea în întreaga lume, participând direct la procesul european de cooperare și securitate în structurile europene, confirmă intenția statului de a-și apăra dreptul de stabilire a relațiilor pe arena internațională independent și de a promova politica externă fără interferențe externe, în special de la Moscova.

Ulterior, Partidul Democrat Agrar din Moldova (PDAM), partid politic aflat la cârma țării imediat după proclamarea independenței, a militat pentru autonomie și suveranitate națională, promovând ideea independenței Republicii Moldova. În relațiile cu alte state PDAM a făcut alegerea în favoarea menținerii unor relații bilaterale puternice de cooperare și dezvoltare, în special cu Rusia, Ucraina și alte foste republici sovietice, precum și cu țările vecine, în baza legăturilor istorice și culturale existente. Trebuie remarcat faptul că astfel de relații au fost mai puțin stabile cu România, deoarece erau considerate riscante, ce puteau afecta negativ procesul de consolidare a statutului de stat independent.

Drept urmare, această orientare pro-estică a stimulat aderarea la Comunitatea Statelor Independente (CSI), o organizație internațională regională înființată de fostele republici sovietice, la scurt timp după prăbușirea Uniunii Sovietice, care au decis să coopereze în domenii precum economia, securitatea, cultura, știința și tehnologia, justiția și afacerile interne. CSI garantează și asigură protecția drepturilor și intereselor cetățenilor statelor membre, precum și promovarea păcii și stabilității regionale, care, de fapt, nu diferă de abordările caracteristice perioadei sovietice, bazate pe principii și stereotipuri vechi: Federația Rusă este principalul actor și coordonator al politicii în regiunea Europei de Est.

Influența stării de apartenență a țării la CSI asupra regimului de funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova a fost imediată și s-a referit la participarea nemijlocită a Comunității la asigurarea protecției frontierelor moldovenești pentru o perioadă scurtă de timp: statul moldovenesc a delegat competența de coordonare a acțiunilor la frontierele sale cu România (fostele frontiere ale URSS) către Comandamentul Trupelor de Grăniceri ale CSI, condus de generalul Kalinicenko I., prin semnarea la 30 decembrie 1991 a Acordului Consiliului șefilor de state ale părților Comunității Statelor Independente privind Forțele Armate și Trupele de Grăniceri [256]. Mai târziu, în iunie 1992, Republica Moldova renunță la acest concept și își asumă responsabilitatea deplină pentru gestionarea frontierelor și asigurarea securității [50]. Începând cu iunie 1992, s-au format detașamentele și unitățile de frontieră naționale pentru protejarea frontierei moldo-române. Trebuie remarcat faptul că frontierele de stat nou formate dintre fostele republici sovietice (cum ar fi și frontiera moldo-ucraineană) nu au fost de interes, deoarece acestea erau considerate „frontiere interne", ce presupuneau doar acțiunea juridică conformă unor limite teritoriale administrative.

Cooperarea în cadrul CSI pe domeniul de frontieră continuă și până în prezent, variind ca intensitate. Aceasta include participarea la forumuri, summit-uri de nivel înalt și reuniuni ale șefilor autorităților de frontieră și ale grupurilor de experți pe teme legate de securitatea frontierei externe a CSI (frontieră care, în esență, coincide cu fosta frontieră externă a URSS). În mare măsură, această formă de cooperare a condus la instituirea unei structuri centrale de coordonare (cu sediul la Moscova, Federația Rusă), care vizează consolidarea schimbului de experiență și de bune practici de protecție a frontierelor între autoritățile de frontieră ale statelor membre ale CSI, promovarea dezvoltării și consolidării trupelor de grăniceri prin apropierea legislațiilor naționale privind frontierele, schimbul reciproc de informații, cooperarea în domeniul politicii militar-tehnice și instruirea [247].

În ceea ce privește cooperarea vamală, se pronunță clar similitudinea proceselor de stabilire a relațiilor în domeniu. Astfel, în vederea punerii în aplicare a Tratatului de instituire a Uniunii Economice a CSI, aprobat prin Decizia Consiliului șefilor de Guverne ale CSI din 24 septembrie 1993, la 23 decembrie 1993 a fost înființat Consiliul șefilor serviciilor vamale – un organ sectorial permanent de cooperare cu funcții de asigurare a coordonării interacțiunii serviciilor vamale ale statelor membre în domeniul politicii vamale. [199, p. 48-49]

În timp, metodele de cooperare în cadrul Comunității, în special în domeniile de frontieră, și-au pierdut relevanța și eficacitatea, devenind doar formalități care nu prevăd viziuni și concepte adaptate realităților perioadei actuale. Astăzi agenda proeuropeană a Guvernului Republicii

Moldova presupune reducerea și, dacă este necesar, abandonarea participării autorităților naționale în formatele CSI.

Astfel, ajungem la concluzia că, la etapa incipientă de formare a statalității, Republica Moldova a urmat calea păstrării principiilor de organizare a funcționării frontierei de stat, făcând alegerea în favoarea susținerii și atragerii organismelor înființate în cadrul cooperării pe platformele Comunității Statelor Independente.

Anul 1992 poate fi considerat un punct de cotitură în dezvoltarea relațiilor de cooperare ale Republicii Moldova pe scena mondială. Republica Moldova a intrat într-o perioadă de probleme politice, economice și sociale dificile. În ianuarie Republica Moldova a aderat la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE), transformată, din anul 1994, în OSCE (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa) [123, p. 94-95], ca răspuns la numeroase cereri de mediere pe probleme sensibile de cooperare în soluționarea conflictelor cauzate de prăbușirea URSS. Republica Moldova sprijină mandatul OSCE, care include diplomația preventivă, prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor, consolidarea respectării drepturilor omului, a democrației și a statului de drept, precum și promovarea tuturor aspectelor de dezvoltare a societății civile.

În martie 1992 Republica Moldova a aderat la Organizația Națiunilor Unite (ONU), cea mai importantă organizație internațională din lume. Mandatul ONU acoperă o gamă largă de domenii, cum ar fi prevenirea conflictelor și asistența umanitară, activități operaționale pentru dezvoltare, operațiuni de menținere a păcii etc. Ca forum universal pentru discutarea problemelor globale, Republica Moldova acordă o importanță deosebită rolului Organizației Națiunilor Unite în promovarea democrației și a drepturilor omului, menținerea păcii internaționale și a securității, dezvoltarea economică și socială, respectarea principiilor dreptului internațional și ale statului de drept.

Imediat după aderarea la ONU, a avut loc cea mai neagră perioadă din istoria Republicii Moldova – conflictul armat de pe Nistru, în urma căruia separatismul regiunii transnistrene a devenit o problemă care a prevestit rupturi în societate și un risc constant de interferență în afacerile interne ale forțelor și intereselor geopolitice și militare pro-ruse, precum și o escaladare a tensiunilor la nivel național și regional.

Pe fondul unei serii continue de tulburări de la independență, cauzate de dezbinarea societății, clasa politică se îndreaptă spre deschidere și asociere cu țările de pe partea occidentală a continentului, cu Uniunea Europeană (UE). Concepția politicii externe a Republicii Moldova [42] a fost axată pe promovarea intereselor naționale, securității și stabilității regionale, apropierea de valorile și standardele europene, soluționarea conflictului transnistrean prin dialog și negocieri,

consolidarea parteneriatului economic și dezvoltarea relațiilor cu organizațiile internaționale importante. Primul pas important către UE a fost semnarea „*Acordului de parteneriat și cooperare între Uniunea Europeană și Republica Moldova*” [2] la 28 noiembrie 1994, care a intrat în vigoare în iulie 1998, punând bazele dialogului politic, liberalizării comerțului, apropierii legislației și cooperării în mai multe domenii. În iulie 1995 Republica Moldova a devenit prima țară membră CSI care a aderat la Consiliul Europei [46], iar în octombrie 1995 a semnat Acordul comercial temporar dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană (intrat în vigoare la 1 mai 1996), ceea ce a dus la intensificarea legăturilor comerciale.

De asemenea, trebuie menționată și semnarea la 16 martie 1994, de către președintele Republicii Moldova, a Documentului-cadru al Programului NATO de „Parteneriat pentru Pace” (PpP), care a pus bazele relațiilor Republicii Moldova cu Alianța Nord-Atlantică și a confirmat intenția țării de a se adapta standardelor europene în domeniul apărării. Pentru Republica Moldova, PpP a însemnat intensificarea cooperării în domenii precum controlul armelor și dezarmarea, protecția civilă, prevenirea și soluționarea crizelor, planificarea și desfășurarea în comun a operațiunilor de menținere a păcii, instruirea personalului și alte aspecte ale activităților militare. Programul nu a oferit asigurări de securitate statelor incluse în program și, prin urmare, nu a avut niciun impact clar asupra proceselor de gestionare a frontierelor. Cu toate acestea, atenția organismelor internaționale asupra capacităților organismelor de stat de a asigura securitatea națională și apărarea Republicii Moldova a luat amploare.

Republica Moldova a devenit membru cu drepturi depline al Organizației Mondiale a Comerțului în anul 2001, după șapte ani de negocieri și reforme menite să creeze o economie orientată spre exterior, integrată la nivel global. Astfel, aceasta s-a angajat să liberalizeze comerțul, inclusiv comerțul cu bunuri și servicii. Țara a devenit, de asemenea, membră cu drepturi depline a Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, cimentând progresul în cooperarea internațională și obiectivul său pe termen lung de aderare la UE.

Perioada poate fi descrisă ca o perioadă de tranziție și schimbări semnificative în gestionarea frontierelor, marcată de evoluții importante și modificări de reglementare a formelor de control la frontiera moldovenească.

Începutul schimbărilor calitative de viziune despre frontiera de stat și rolul acesteia în dezvoltarea relațiilor de cooperare a corespuns cu mișcările naționale împotriva regimului sovietic și apropiere de polul opus, român. Inițiativele de schimbare a abordărilor despre frontieră vin ca urmare a concluziilor enunțate în societate, precum că majoritatea populației de pe malul drept al râului Prut împărtășește aceleași tradiții, obiceiuri și valori ca și populația de pe malul stâng.

Frontiera dintre cele două țări, care până în anul 1991 reprezenta frontiera dintre URSS și România, a început să devină subiect al dezbaterilor politice și nemulțumirilor naționale pe fundalul creșterii mișcărilor unioniste, care pledau pentru apropierea popoarelor fraterne și distrugerea oricăror obstacole de interacțiune dintre ele. „Podul de Flori peste Prut", un eveniment desfășurat la data de 6 mai 1990, este o parte firească a contextului acțiunilor populare de anvergură, care au avut loc în perioada 1989-1991 la limitele teritoriale ale țării. În practică, în ziua de 6 mai 1990, în limitele orelor 13:00-19:00, rezidenților din România și RSS Moldovenească (pe atunci) le-a fost permisă traversarea râului Prut fără pașapoarte și vize. De-a lungul frontierei au fost înființate opt puncte de control: Miorcani - Pererita, Stânca - Costești, Iași - Sculeni, Ungheni - Podul Ungheni, Albița - Leușeni, Fălciu - Țiganca, Oancea - Cahul și Galați - Giurgiulești. În mod simbolic, frontiera de stat a încetat să mai fie un obstacol în calea cooperării sociale, etnice și culturale. Evenimentul a marcat „deschiderea unei porți care ducea spre un nou drum", unul asemănător „dărâmării ultimului zid berlinez din Europa" [136], care, în esență a schimbat viziunea asupra frontierei de stat a URSS.

Normativ, totuși rolul frontierelor de stat în perioada 1991-2001 nu a suferit schimbări esențiale și a fost orientat spre asigurarea securității spațiului post-sovietic. Aceleași autorități constituite, responsabile de securizarea lor, continuau paza frontierelor – o formă militarizată de protecție a lor. Regimul de circulație peste frontiere continua să fie caracteristic „Cortinei de fier". Frontiera cu România continua să reprezinte un obstacol pentru relaționare cu vestul continentului european.

Odată cu primele reglementări interne ale tânărului stat, frontierei îi este atribuit rolul de instrument în asigurarea securității naționale. Legea cu privire la frontiera de stat, care datează din 1994, prevede: „paza frontierei de stat este parte constitutivă inalienabilă a sistemului de stat de asigurare a securității Republicii Moldova, una dintre formele de apărare armată a integrității teritoriale a ei și constă în realizarea unui complex de măsuri care ar garanta inviolabilitatea frontierei de stat. De paza frontierei de stat sunt responsabile: pe uscat și ape – Departamentul Trupelor de Grăniceri (Poliția de frontieră actuală), în spațiul aerian - unitățile de apărare antiaeriană ale Ministerului Apărării" [78]. Trupele de grăniceri (actualmente Poliția de Frontieră) și Serviciul vamal sunt organe ale securității statului [79], deci, protecția frontierei de stat este prioritară în sistemul de asigurare a securității naționale. Toate eforturile autorităților sunt concentrate la frontiera de vest cu România, acolo unde infrastructura (moștenire a vechiului regim) permitea dislocarea și acțiunea trupelor militare grănicerești, iar autorizarea trecerii frontierei de stat, prin realizarea procedurilor de control (inclusiv vamal), se desfășura în punctele de trecere instituite.

Pentru protecția frontierei se instituie 3 regimuri ce cuprind reguli speciale, obligatorii de respectat la frontieră, în zona de frontieră și în punctele de trecere [78]. Regulile de respectat la frontieră sunt stabilite doar bilateral, la origine fiind acordurile încheiate cu țările vecine. Așadar, ele specifică instituirea și menținerea relațiilor de cooperare la nivelul autorităților cu competențe la frontiere [78]. Toate regulile enunțate au fost conforme și inspirate din legislația fostei URSS cu privire la frontiera de stat, iar respectarea lor îngreuna cooperarea în spațiul de frontieră, totodată, periclita relațiile bilaterale și internaționale prin restricțiile impuse.

De evidențiat că normele stabilite se răsfrângeau doar la frontiera cu România. Relațiile de frontieră cu Ucraina caracterizau spiritul participativ al autorităților naționale în formatele CSI.

Astfel, regimul de funcționare a frontierelor nu se deosebea de cel stabilit până la independență. Frontiera a presupus o linie politico-strategică de împărțire a intereselor cu țările vecine, cu efect accentuat de barare a legăturilor, în special cu România. Acțiunile întreprinse în plan politic, care au vizat relațiile de cooperare cu Uniunea Europeană, nu au afectat regimul stabilit de funcționare a frontierelor.

Așadar, prima perioada (1991-2001) a fost marcată de eforturile Republicii Moldova în dezvoltarea cooperării internaționale cu statele vecine și alte organisme internaționale pentru consolidarea independenței, stabilizarea politică, dezvoltarea economică și îmbunătățirea relațiilor de parteneriat. Regimul de funcționare a frontierei de stat în perioada menționată a reflectat tranziția Republicii Moldova de la un stat component al Uniunii Sovietice la o țară independentă, cu frontiere naționale. Efectul scontat al regimului de funcționare a frontierei a fost adaptarea la noile cerințe și norme internaționale în materie de securitate, precum și gestionarea provocărilor specifice, cum ar fi conflictul transnistrean și criminalitatea transfrontalieră.

A doua perioadă, 2001-2009, a fost una în care Republica Moldova a căutat să-și consolideze instituțiile democratice, să implementeze reforme pentru a eficientiza economia și să stabilească direcția sa pe plan internațional. Ce ține de relațiile de cooperare a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană și statele vecine, perioada poate fi numită ca fiind una de aprofundare a relațiilor și aspirațiilor europene.

Caracteristic întregii perioade descrisă a fost guvernarea comunistă, care, a promovat în Republica Moldova, cu intensificări periodice, apropierea de Comunitatea Europeană și a consolidat colaborarea cu statele vecine în diverse domenii. În acest sens, a dezvoltat un dialog politic cu UE și țările vecine în domenii cum ar fi politica externă, securitatea, energia, transportul și mediul.

Partidul Comuniștilor din Republica Moldova, aflat la guvernare, înființează Comisia Națională pentru Integrare Europeană [51] și adoptă „*Planul de acțiuni Republica Moldova – UE*”

în cadrul Consiliului de Cooperare RM-UE din februarie 2005. La 24 martie 2005, integrarea Republicii Moldova în UE este consfințită juridic ca fiind obiectivul primordial al politicii interne și externe. „*Declarația Parlamentului Republicii Moldova cu privire la parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene*" [49] prevede că dezvoltarea Republicii Moldova nu poate fi asigurată decât prin „promovarea consecventă și ireversibilă a cursului strategic spre integrare europeană" [49]. În acest sens, toate partidele semnatare ale Declarației, s-au angajat să sprijine eforturile diplomatice, juridice și politice îndreptate spre îndeplinirea Planului de Acțiuni UE - Republica Moldova, deoarece, în viziunea lor, prin realizarea lui se va contribui la aderarea țării la spațiul UE.

În această perioadă Uniunea Europeană și-a extins frontierele spre est, precum și a inițiat negocieri de aderare cu unele state din Europa Centrală și de Est. Republica Moldova a fost încurajată să își consolideze relațiile cu UE și să se alinieze la valorile și standardele europene în cadrul acestui proces. Țara devine parte a Politici Europene de Vecinătate - un instrument valoros pentru punerea in practică a politicii sale de integrare europeană, în contextul căreia, în anul 2005, semnează Planul de Acțiuni cu UE [99]. Acest document a oferit un cadru legal și instituțional pentru dezvoltarea relațiilor bilaterale și cooperarea în diferite domenii, inclusiv comerț, investiții, justiție și afaceri interne. Printre priorități, Planul prevede și dezvoltarea unui sistem eficient și comprehensiv de management al frontierei pe întreaga lungime a frontierei Republicii Moldova, inclusiv pe segmentul transnistrean, ceea ce va impune un șir de măsuri de ordin normativ, de pregătire, de dotare și modernizare a forțelor și mijloacelor autorităților de frontieră și de punere în aplicare a bunelor practici europene la frontiera de stat.

La Chișinău se inaugurează Delegația UE și se numește Reprezentantul UE pentru Republica Moldova. Reacția imediată asupra regimului de funcționare a frontierei a constat în lansarea Misiunii Europene de Asistență la frontiera moldo-ucraineană (EUBAM), cu acceptul de principiu din partea conducerii politice pentru efectuarea unei evaluări și analize a stadiului de implementare a Concepției de pază a frontierei de stat, cu elaborarea recomandărilor de rigoare [199, p. 52]. EUBAM contribuie la îmbunătățirea nivelului de încredere și cooperare dintre autoritățile de frontieră din Republica Moldova și Ucraina, care, în context, se răsfrânge inclusiv asupra identificării soluțiilor de rezolvare pașnică a diferendului transnistrean [90].

În general, perioada anilor 2001-2009 în dezvoltarea regimului de funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova poate fi considerată o perioadă de reforme și ajustări în gestionarea frontierelor. Această perioadă a fost marcată de eforturile Republicii Moldova de a alinia regimul de funcționare a frontierei de stat la standardele internaționale și de a îmbunătăți eficiența controlului și securitatea la frontieră. [199, p. 52]

Frontiera de est cu Ucraina capătă o nouă față prin transformarea dintr-una administrativă în cea cu rolul bine definit de protecție a intereselor naționale. Tratatul dintre Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat [131], intrat în vigoare în noiembrie 2001, consfințește sfârșitul negocierilor de delimitare teritorială și începutul procesului de demarcare a frontierei, devenind punct de început pentru o nouă etapă de cooperare pe toate dimensiunile între cele două state.

Concepția pazei frontierei de stat a Republicii Moldova [41] este orientată spre „garantarea suveranității, inviolabilității şi integrității teritoriale a statului, spre realizarea şi apărarea intereselor naționale şi securității în spațiul său de frontieră, spre întreținerea relațiilor de bună vecinătate şi de prietenie cu statele vecine" [107]. „Paza şi apărarea frontierei de stat" impune „coordonarea activităților autorităților de frontieră, a altor autorități ale administrației publice centrale, a autorităților administrației publice locale şi a altor subiecți ai pazei frontierei de stat", și presupune „activitate desfășurată, în limitele competenței, prin adoptarea unor măsuri politice, diplomatice, de organizare, juridice, economice, grănicerești, de recunoaștere, de contrainformații, operative de investigații, vamale, de protecție a mediului, sanitar-epidemiologice şi de altă natură în vederea asigurării securității frontierelor țării" [41]. Astfel, contribuția în gestionarea frontierelor devine obligație atât pentru toate ramurile și nivelurile puterii de stat, cât și pentru societate.

Procesul de apropiere de UE continuă cu eforturi pentru armonizarea legislației naționale cu *acquis-ul comunitar* al Uniunii Europene și implementarea recomandărilor și cerințelor stabilite de organismele europene relevante. Organizații europene precum OSCE, Agenția FRONTEX, Misiunea EUBAM asistă autoritățile naționale în reformarea sistemului de securitate a frontierei.

Reforma sistemului de securitate a frontierei, care are loc începând din anul 2007, prevede: „paza frontierei rămâne parte integrantă a sistemului de stat de asigurare a securității Republicii Moldova", una din prerogativele și formele de apărare națională a țării. Managementul frontierei devine noțiune de bază care implică participarea coordonată a instituțiilor statale, a agențiilor, organizațiilor și societății civile la funcționarea frontierei. „Supravegherea și controlul frontierei de stat" în scopul combaterii faptelor specifice criminalității transfrontaliere, inclusiv migrației ilegale, devin „atribuții de bază ale Serviciului Grăniceri", care urmează a fi demilitarizat și profesionalizat [74].

În pofida realizărilor menționate mai sus, trebuie să remarcăm ritmul relativ scăzut al adaptării domeniului de frontieră pe fundalul inițiativelor de apropiere de UE. Implementarea reformelor pe plan intern a fost îngreunată atât de cultura și voința politică, care nu a demonstrat constanță și angajare deplină în orientarea țării spre integrare în UE, cât și de nivelul scăzut de

pregătire a instituțiilor statului pentru realizarea reformelor, capacitatea limitată de absorbție a fondurilor. Toate au loc în ciuda unei poziții deschise a UE. În acest sens, menționăm că recomandările misiunii EUBAM pentru îmbunătățirea funcționalității frontierei moldo-ucrainene sunt realizate anevoios, cu întârziere. Cooperarea autorității moldovenești de frontieră cu Agenția FRONTEX, instituție responsabilă de gestionarea frontierelor externe ale UE, cu care Republica Moldova are frontiere comune la vest, cu România, începe abia în august 2008, când este semnat un aranjament de lucru între cele două entități. Acest fapt confirmă repetat scepticismul caracteristic perioadei descrise.

Astfel, ajungem la concluzia că perioada anilor 2001-2009 a reprezentat următorul pas în direcția consolidării cooperării internaționale a Republicii Moldova cu UE și statele vecine, iar țara și-a întărit aspirațiile europene și angajamentul său față de valorile și standardele europene. Interesul țării pentru integrarea europeană a avut impact asupra regimului de funcționare a frontierei de stat, care a fost subiectul inițierii unor ajustări și îmbunătățiri, în scopul asigurării unei gestionări eficiente, securizate și conforme cu standardele internaționale a frontierelor Republicii Moldova. Aprofundarea relațiilor de cooperare între autoritățile de frontieră naționale cu cele similare ale țărilor vecine și europene fac ca atât frontiera de est cu Ucraina, cât și cea de vest cu România să înceapă a fi gestionate în baza unor principii, metode și forme culese din practicile țărilor europene, corespunzătoare frontierelor externe ale UE.

Următoarea, a treia perioadă, din anul 2009 până în 2022, făcând referință la procesele ce au avut loc întru dezvoltarea cooperării internaționale a Republicii Moldova cu UE și statele vecine, poate fi caracterizată ca fiind o perioadă de consolidare a angajamentului european și aprofundare a legăturilor în multiple domenii. Republica Moldova și-a manifestat dorința și determinarea de a avansa pe calea integrării europene, beneficiind de sprijinul și asistența UE și a altor parteneri internaționali.

Perioada a fost marcată și de instabilitate politică și crize guvernamentale. Anul 2009 se consideră unul crucial în cimentarea aspirațiilor Republicii Moldova. Schimbările pe plan intern, ce au dus la înlăturarea comuniștilor de la cârma statului, au stimulat pași concreți spre impulsionarea relațiilor de cooperare cu UE și țările vecine. Mai apoi, alianțe politice s-au format și destrămat, iar schimbările frecvente de guverne au afectat procesul de luare a deciziilor și implementare a reformelor. Această instabilitate politică a creat un mediu incert și a îngreunat procesul de consolidare a instituțiilor democratice.

Contribuția partidelor și mișcărilor politice la dezvoltarea cooperării internaționale a variat în funcție de agenda politică și orientarea lor. Partidele proeuropene, cum ar fi Partidul Liberal Democrat din Moldova, Partidul Liberal și Partidul Acțiune și Solidaritate au avut un accent puternic pus pe apropierea de Uniunea Europeană și au promovat cooperarea cu partenerii

europeni. Aceste partide au susținut reforme pentru a consolida statul de drept, a îmbunătăți guvernanța și a promova valorile democratice. Pe de altă parte, partidele de orientare pro-estică, cum ar fi Partidul Comuniștilor din Republica Moldova, Partidul Socialiștilor din Republica Moldova, au avut o abordare diferită. Aceste partide au manifestat interes pentru întărirea relațiilor cu Federația Rusă și cu alte state din spațiul post-sovietic.

Cu toate acestea, Republica Moldova, asistată de organisme internaționale, a realizat reforme în domeniul politic și economic, cu scopul de a-și consolida instituțiile statului, de a îmbunătăți transparența și responsabilitatea actului de guvernare și de a promova dezvoltarea economică durabilă. Reformele au vizat justiția, administrația publică, lupta împotriva corupției și îmbunătățirea climatului de afaceri.

În ceea ce privește funcționalitatea frontierelor, partidele proeuropene au promovat facilitarea comerțului și a circulația liberă a persoanelor cu țările învecinate și, în special, cu statele membre ale UE. Aceste forțe politice sprijină integrarea în spațiul Schengen și promovează reformele în materie de securitate și gestionare a frontierelor în conformitate cu standardele europene. Pe de altă parte, partidele de orientare pro-estică au avut o abordare mai conservatoare, subliniind necesitatea de a înăspri controalele la frontieră și de a promova o cooperare mai strânsă în materie de securitate cu țările CSI. [199, p. 54]

Cu toate acestea, realizările ce au rezultat din cooperarea pe arena internațională, din reformele interne care au avut loc, au dizolvat incertitudinea legată de obiectivul național strategic al țării – integrarea în Uniunea Europeană.

În relațiile cu UE, Republica Moldova și-a exprimat dorința de a se apropia definitiv de valorile promovate de Comunitate prin semnarea în anul 2014 a „*Acordului de asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte*” [1] (în continuare: Acord de asociere). Acest acord a provocat amplificarea relațiilor politice, economice și sociale între cele două părți. În acest context, regimului de funcționare a frontierei îi revine rolul crucial în facilitarea schimburilor comerciale, liberei circulații a persoanelor conform standardelor și practicilor UE. Fluidizarea schimburilor comerciale și crearea unui climat propice investițiilor străine devine un imperativ și impune adoptarea unor politici și practici eficiente la frontiera de stat a Republicii Moldova.

De menționat că reformele legate de funcționarea frontierelor au reprezentat circa 80% din acțiunile incluse în planurile pentru pregătirea și punerea în aplicare ulterioară a Acordului de asociere. Începând cu anul 2011, au fost elaborate și puse în aplicare trei strategii naționale în domeniul managementului frontierei de stat (pentru perioadele 2011-2013, 2014-2017, 2018-2023) cu planuri corespunzătoare de acțiuni pentru punerea lor în aplicare, care au prevăzut

transpunerea legislației europene privind gestionarea frontierelor externe ale UE și care au definit politica, principiile și obiectivele stabilite pentru punerea în aplicare uniformă, coerentă și eficace a conceptului de management integrat al frontierelor (MIFS), în baza conjugării eforturilor autorităților şi instituțiilor cu responsabilități în domeniu. De la strategie la strategie, viziunile privind gestionarea și funcționarea frontierelor de stat ale Republicii Moldova nu s-au schimbat. Toate cele trei strategii au fost orientate și au acoperit pe deplin domeniul securității frontierelor. [199, p. 54-55] Valoarea adăugată preconizată a acțiunilor întreprinse se consideră: „dezvoltarea comerțului şi a investițiilor, facilitarea şi urgentarea tranzitului transfrontalier, un control mai bun al migrației ilegale (din/prin Republica Moldova) orientate spre UE, promovarea turismului, reducerea pierderilor fiscale şi vamale generate de contrabandă, asigurarea unui mediu de securitate mai stabil şi sigur în regiune" [125].

Reformele desfășurate au vizat toate instituțiile din sistemul de securitate națională și au cuprins un spectru larg de măsuri, precum: modificarea cadrului normativ, profesionalizarea și asigurarea autorităților cu necesarul pentru realizarea competențelor atribuite. În speță, autoritatea de frontieră – Poliția de Frontieră - este demilitarizată și trece în subordinea Ministerului Afacerilor Interne (MAI). [108, p. 152] Totodată, își lărgește atribuțiile și devine organul coordonator, responsabil de implementarea politicilor în domeniul frontierei, combaterii migrației ilegale şi a criminalității transfrontaliere [73]. Astfel, frontiera de stat, prin gestionarea sa, obține o nuanță nouă, specială, mai europeană, în locul unei frontiere militarizate, impenetrabile. Simbolismul schimbării aspectului frontierei Republicii Moldova cu Uniunea Europeană (frontiera moldo-română) a fost marcat de demontarea, în anul 2011, a gardului de sârmă ghimpată din perioada sovietică, ceea ce a însemnat excluderea tuturor barierelor din calea comunicării și cooperării cu țările de pe partea vest-europeană a continentului.

Legea nr. 215 din 04.11.2011 privind frontiera de stat a Republicii Moldova „transpune Codul frontierelor Schengen (Codul comunitar privind normele de reglementare a circulației persoanelor peste frontiere)" [72]. La rândul său, Legea nr. 28 din 15.02.2024 cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova, intrată în vigoare în ianuarie 2025, „reglementează raporturile juridice, organizaționale, administrative şi de altă natură, apărute în procesul de stabilire, întreținere şi asigurare a regimurilor frontierei de stat" [71] cu scopul de a determina sistemul de control al frontierei de stat și regimurile instituite pentru asigurarea securității frontierei de stat pe uscat, pe apă şi în spațiul aerian, toate conforme frontierelor Schengen. Astfel, abordarea problemelor frontierei se schimbă și implică uniformizarea aspectului de funcționare a ei conform *aquis-ului european*.

Se pronunță tot mai mult o congruență în abordare, fie că ne referim la frontiera cu Ucraina,

fie la cea cu România. Aceleași principii, procese și schimbări sunt realizate cu suportul instituțiilor europene, accentuând intenția de a spori capacitățile autorităților statale responsabile de protecția frontierelor. Spre deosebire de perioadele precedente, tot mai mult se optează pentru îmbunătățirea relațiilor de cooperare inter-instituționale și internaționale stabilite între autoritățile naționale cu competențe la frontieră cu cele similare ale statelor vecine și comunitare. Se creează platforme de comunicare, schimb de date și informații, se trece la realizarea controlului frontierei de stat prin conjugarea eforturilor autorităților statelor vecine.

Organele de stat în domeniul gestionării frontierelor, cu sprijinul metodologic și practic direct al organizațiilor și agențiilor supranaționale europene de cooperare (FRONTEX, EUBAM), adoptă conceptul de analiză a riscurilor pentru realizarea competențelor lor și trec la un „model de acces în Republica Moldova pe patru niveluri (acțiuni în țările terțe, cooperarea cu țările vecine, controlul la frontieră, măsuri de control în interiorul țării, inclusiv readmisia)" [108, p. 151].

În practică, sunt puse în aplicare concepte precum: „patrularea comună a frontierei" [104] [6], „controlul comun în punctele de trecere a frontierei pe segmentul moldo-ucrainean al frontierei" [4]. În același timp, trebuie subliniat faptul că implementarea deplină a acestor concepte la frontiera moldo-română (frontiera externă a Uniunii Europene) nu este posibilă din motivul restricțiilor de reglementare europene existente privind interacțiunea statelor membre ale UE cu țările terțe.

Autoritățile competente din Republica Moldova au preluat și implementează Sistemul european de control al frontierei (EUROSUR) - un sistem de monitorizare și schimb de informații între statele membre ale UE. Conceptul implică utilizarea unei game largi de tehnologii și instrumente, cum ar fi camerele video, radarele, aparate de zbor ghidate de la sol (drone) și alte echipamente pentru supravegherea de la distanță a frontierei și a zonei de frontieră, pentru a detecta orice activitate suspectă sau ilegală.

Toate măsurile enunțate conduc la concluzia că Republica Moldova devine un participant din ce în ce mai important în consolidarea „Centurii regionale de securitate" în Europa de Est.

Regimul de funcționare a frontierei a facilitat liberalizarea pieței comerciale dintre Republica Moldova și UE, ceea ce a dus la o creștere semnificativă a numărului de operațiuni de import/export între cele două părți. În același timp, acest fapt a condus la simplificarea formalităților pentru asigurarea liberei circulații a cetățenilor: Uniunea Europeană liberalizează regimul de vize pentru Republica Moldova în anul 2014 și pledează pentru continuarea și aprofundarea cooperării. La rândul său, statul moldovenesc se angajează tot mai mult să promoveze o politică de apropiere și integrare în spațiul comunitar, atribuind, totodată, frontierei

de stat rolul de control și gestionare a fluxurilor migraționale către Europa de Vest și de combatere a fenomenelor de criminalitate transfrontalieră, ce deranjează și atentează la securitatea internă a Uniunii Europene.

Astfel, a treia perioadă, caracterizată de o durată mai lungă de timp, a devenit un adevărat examen la care a fost supusă Republica Moldova în fața Uniunii Europene în ceea ce privește menținerea și dezvoltarea relațiilor internaționale și frontaliere, ținând cont de modelarea funcționării frontierelor de stat în vederea corespunderii standardelor propuse de comunitatea europeană. Republica Moldova, prin schimbarea concepției de gestionare a frontierelor sale în direcția îmbunătățirii nivelului de securitate, s-a apropiat de instituțiile unionale și statale ale UE, contribuind astfel la realizarea parțială a intereselor sale naționale, în particular – la obținerea regimului liberalizat de vize pentru circulația cetățenilor săi în țările comunitare, precum și la semnarea documentelor relevante pentru continuarea asocierii țării la Uniunea Europeană.

Anul 2022, potrivit autorului, ar trebui considerat începutul perioadei a patra, ce caracterizează modul de funcționare a frontierei prin prisma dezvoltării, de către Republica Moldova, a cooperării internaționale și frontaliere.

Este evidentă necesitatea luării în considerare a obținerii, la data de 23 iunie 2022, de către Republica Moldova, a statutului de țară-candidată la aderarea în spațiul UE, ca punct de plecare pentru o nouă etapă a relațiilor statului moldovenesc pe arena europeană, cu impact asupra funcționalității frontierei de stat, unde gestionarea frontierei ar trebui să devină pe deplin corespunzătoare standardelor europene. Totodată, trebuie de remarcat condițiile geopolitice care s-au format și care predomină în Europa de Est ca urmare a declanșării conflictului armat pe teritoriul țării vecine, Ucraina, precum și poziția și gradul de implicare a Republicii Moldova în soluționarea acestuia.

Consiliul European a fost de acord cu avizul Comisiei Europene și a acordat Republicii Moldova și Ucrainei statutul de candidați la aderarea la UE. În același timp, Comisia Europeană, recomandând ca Republicii Moldova să i se acorde statutul de candidat, a înaintat un set de condiții și cerințe, obligatorii a fi îndeplinite de către statul moldovenesc în continuare. Acestea nu fac referință directă la funcționalitatea frontierelor moldovenești, ceea ce, de fapt, indică asupra unui nivel destul de înalt de asigurare a securității lor. Totodată, după izbucnirea conflictului armat pe teritoriul Ucrainei, menținerea unui nivel ridicat de protecție a frontierelor, controlul fluxurilor migraționale și a solicitanților de azil, devin imperative pentru Republica Moldova. Managementul frontierei de stat a Republicii Moldova este orientat spre minimizarea influenței negative și a impactului tuturor amenințărilor și riscurilor parvenite din partea teritoriilor implicate în conflictul

armat.

Politica Uniunii Europene privind gestionarea frontierelor sale externe este implementată, inclusiv prin atragerea și implicarea Republicii Moldova. În acest scop, UE a înființat un Hub de securitate internă și gestionare a frontierelor în Republica Moldova [135]. Activitățile prioritare ale Hub-ului vizează atenuarea riscurilor și amenințărilor identificate în comun de UE și Republica Moldova, inclusiv traficul de droguri, arme și persoane, migrația ilegală, traficul de substanțe radioactive și criminalitatea informatică [135]. Principalele obiective ale Hub-ului de la Chișinău sunt consolidarea capacității agențiilor de aplicare a legii și de control al frontierelor, în special prin realizarea unui schimb de informații mai bun, analiză și cooperare operațională internațională.

Cu toate acestea, continuarea conflictului armat pe teritoriul Ucrainei, tensiunile geopolitice din regiune și, reieșind din asta, riscul continuu de dezghețare a conflictului transnistrean și intensificarea tensiunilor interetnice în interiorul țării, impun autorităților naționale necesitatea să își concentreze eforturile asupra reducerii factorilor care pot duce la subminarea sau pierderea statalității și independenței Republicii Moldova. În prezent, frontiera de stat funcționează exclusiv în interesul securității naționale și regionale, acționând în același timp ca o limită de decompresie a riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților pentru Uniunea Europeană. Nivelul de cooperare dintre UE și Republica Moldova în asigurarea funcționării frontierei a atins un nivel fără precedent. Un exemplu elocvent poate fi sprijinul operațional al Agenției FRONTEX, realizat pe teritoriul național, solicitat și acceptat de Guvernul Republicii Moldova. Atenția Comunității Europene trezește sentimentul de importanță al statului moldovenesc la nivel internațional în contextul formării unei noi centuri europene de securitate.

UE este concentrată pe menținerea unui nivel adecvat de securitate în cadrul Comunității ca urmare a numeroaselor conflicte din Europa de Est și Orientul Mijlociu, care au condus la fluxuri extraordinare de migranți și refugiați legali și ilegali. În acest context, trebuie remarcată inițiativa UE de creare a „Sistemului european de informații și de autorizare privind călătoriile (ETIAS)” [193]. Sistemul va determina legitimitatea călătoriei resortisanților țărilor terțe cu care UE are stabilite regimuri liberalizate de vize, inclusiv pentru spațiul Schengen, precum și a gradului de risc pentru securitatea internă a UE ca urmare a intrării lor în spațiul comunitar, riscurile de imigrație ilegală și alte riscuri pentru Uniunea Europeană. Din punctul de vedere al cooperării internaționale și frontaliere a Republicii Moldova, această politică de gestionare a frontierei externe a Uniunii Europene va avea un impact semnificativ asupra regimului de călătorie a cetățenilor moldoveni în țările membre UE cu diferite scopuri și va însemna un pas înapoi în contextul relațiilor bilaterale deja stabilite. În acest sens, Republica Moldova ar trebui să utilizeze

statutul de țară candidată la aderarea în spațiul Uniunii Europene pentru a simplifica și ușura condițiile de cooperare multilaterală cu statele membre ale UE în favoarea cetățenilor săi.

Cu toate acestea, trebuie de remarcat că, în prezent, comunitatea mondială se confruntă cu o criză globală sistemică profundă, iar schimbările tectonice geopolitice în curs de desfășurare ne sugerează că asistăm la formarea unei noi ordini mondiale, multipolară sau policentrică în consecință, cu formațiunile sale militare, arsenalele de arme nucleare, propriile sisteme economice și informaționale și cultură distinctă. În aceste condiții, schimbările fundamentale din lume conduc la apariția unor provocări moderne de natură transnațională, civilizațională, cu aspecte de identificare culturală, inovatoare și digitale, etc. Ele pun Republica Moldova în fața necesității unei evaluări multidimensionale și cuprinzătoare a situației internaționale, a proceselor globale și regionale în curs, mai ales că, geostrategic, țara se află în epicentrul ciocnirilor periferice, ceea ce va duce în mod inevitabil la crearea de noi frontiere inter-civilizaționale, ce vor delimita sferele de influență ale principalelor forțe mondiale.

Republica Moldova a convenit cu Uniunea Europeană că sprijinirea reformei poliției și a cooperării în domeniul gestionării frontierelor, desfășurate în conformitate cu cele mai bune practici și standarde internaționale și ale UE, vor rămâne obiective importante pe agenda de asociere. O atenție deosebită se va acorda sprijinului în lupta împotriva criminalității organizate, migrației ilegale transfrontaliere și consolidării cooperării dintre autoritățile judiciare și de aplicare a legii din UE cu cele naționale. UE va contribui, de asemenea, la continuarea unui dialog constructiv cu toți partenerii relevanți și, dacă va fi necesar, în cooperare cu Misiunea UE de asistență la frontieră, cu privire la situația din secțiunea centrală (transnistreană) a frontierei moldo-ucrainene [109].

Programul de gestionare integrată a frontierei de stat pentru perioada anilor 2022-2025, ce reiese din Strategia de dezvoltare în domeniul afacerilor interne ale Republicii Moldova pentru perioada anilor 2022-2030, vizează implementarea unui control eficient la frontieră pe segmentul de vest (cu România) și parțial pe segmentul estic (unde frontiera cu Ucraina este controlată direct de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova), reieșind din condițiile conflictului nerezolvat din perimetrul regiunii transnistrene a țării. [124]

Se consideră că punerea în aplicare a programului va promova libera circulație, va spori securitatea cetățenilor, securitatea națională și regională, consolidând în același timp centura de securitate extinsă din regiune, ceea ce este foarte important în contextul aspectelor actuale ale insecurității [102]. Această viziune nu diferă de strategiile anterioare în domeniul frontierei și se concentrează pe îndeplinirea obligațiilor Republicii Moldova față de Uniunea Europeană în

contextul integrării europene. Continuarea implementării managementului integrat al frontierelor, care este concentrat pe creșterea nivelului de securitate națională și regională, similar cu programele UE de gestionare a frontierelor externe, ce se referă inclusiv la Republica Moldova, este importantă în contextul războiului din Ucraina și al conflictului transnistrean. În același timp, în termeni practici ea nu contribuie la dezvoltarea cooperării frontaliere a Republicii Moldova.

Începutul negocierilor Republicii Moldova privind aderarea la Uniunea Europeană (ca urmare a deciziei Consiliului European din 14 decembrie 2023) ar trebui să modifice abordarea privind funcționarea frontierelor Republicii Moldova prin realizarea tranziției de la conceptul de gestionare a frontierelor externe ale UE spre conceptul de gestionare a celor interne ale UE.

Pornind de la aceasta, autorul consideră că este necesar și oportun ca politica de stat în domeniul frontierei Republicii Moldova să fie orientată spre asigurarea funcționalității acesteia pentru promovarea și extinderea cooperării internaționale și frontaliere, reieșind din condițiile pașnice de vecinătate.

2.4. Concluzii la capitolul 2

1. Analiza efectuată evidențiază interdependența dialectică dintre politica de stat în domeniul frontierei și orientările politice ale regimurilor politice care au funcționat în Republica Moldova pe tot parcursul independenței: de la cooperarea cu CSI, la etapa inițială de formare a frontierei de stat, până la tranziția activă către standardele Uniunii Europene privind managementul integrat al frontierei în perioada actuală. Un aspect rămâne neschimbat: principala sarcină a autorității de frontieră a Republicii Moldova a fost întotdeauna *asigurarea securității frontaliere*, iar funcția principală a frontierei a fost *de barare*, ceea ce, în condițiile actuale, nu corespunde pe deplin intereselor naționale și reprezintă un factor restrictiv pentru Republica Moldova în dezvoltarea cooperării interstatale și frontaliere.
2. Experiența Uniunii Europene în gestionarea integrată a frontierelor, în contextul aspirațiilor Republicii Moldova de aderare la UE, este, fără îndoială, importantă, deoarece contribuie la creșterea securității naționale și regionale. Totuși, cerințele UE ca autoritatea de frontieră a Republicii Moldova să îndeplinească exclusiv funcții legate de asigurare a securității frontaliere nu corespunde pe deplin intereselor naționale.
3. Una dintre direcțiile esențiale ale politicii de stat privind gestionarea frontierelor pentru dezvoltarea cooperării interstatale, ce permite valorificarea amplă a oportunităților și particularităților teritoriilor de frontieră întru sporirea eficienței cooperării socio-economice, ecologice și culturale, este *cooperarea frontalieră*, care se dezvoltă în teritoriile de frontieră.

Teritoriile de frontieră sunt teritorii situate în imediata apropiere a frontierei de stat, care

resimt cel mai mult influența frontierei, dar și a țării vecine, și care dispun de un potențial special, suplimentar de dezvoltare și cooperare internațională – un „potențial specific al regiunii de frontieră", format din următorii factori: 1) poziția geografică – proximitatea față de frontiera de stat; 2) infrastructura specifică a regiunii de frontieră; 3) posibilitatea valorificării resurselor și potențialului regiunii de frontieră a țării vecine; 4) oportunitatea dezvoltării diverselor forme de cooperare internațională [225, p. 19-20].

4. În condițiile actuale, un factor esențial pentru dezvoltarea cooperării frontaliere îl reprezintă unitatea aspirațiilor de politică externă ale Republicii Moldova, României și Ucrainei în ceea ce privește consolidarea relațiilor cu Uniunea Europeană, precum și obiectivul Republicii Moldova și al Ucrainei de aderare la UE.

Cooperarea frontalieră contribuie semnificativ la creșterea eficienței funcționării frontierei de stat dintre Republica Moldova, România și Ucraina, deoarece determină inevitabil o schimbare a funcționalității frontierelor – de la o linie de barare și delimitare strictă la un spațiu permeabil de interacțiune.

Se constată, că niciuna dintre strategiile de dezvoltare și funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova nu a abordat sau analizat problema dezvoltării cooperării frontaliere.

5. Pentru dezvoltarea cooperării frontaliere, guvernele Republicii Moldova, Ucrainei și României trebuie să adopte o decizie coordonată cu privire la acțiuni comune de promovare a tuturor aspectelor cooperării frontaliere, bazată pe principiul unei *matrice geopolitice*. Acest principiu presupune colaborarea între state care au o poziție geografică comună, urmăresc obiective strategice similare și împărtășesc orizonturi politice asemănătoare, fundamentate pe istorie și pe apropierea culturală a popoarelor lor. Republica Moldova, România și Ucraina corespund tuturor caracteristicilor unei astfel de matrice geopolitică: politica de bună vecinătate și sprijin reciproc; politică externă unitară privind aspectele strategice ale cooperării și aderării la Uniunea Europeană și NATO; colaborare în toate domeniile – economic, cultural, social și de securitate. [107]

În această situație, frontiera de stat dintre Republica Moldova, România și Ucraina încetează să mai fie o barieră, transformând *spațiul de frontieră într-o zonă de contact*, în care popoarele, culturile și economiile vor interacționa activ și fără obstacole.

3. POLITICA DE STAT A REPUBLICII MOLDOVA ÎN DOMENIUL FRONTEREI PRIN PRISMA IMPLEMENTĂRII ÎN PRACTICĂ A COOPERĂRII INTERNAȚIONALE ȘI FRONTALIERE

Abordarea tematicii funcționării frontierei de stat a Republicii Moldova prin prisma cooperării internaționale și frontaliere presupune trecerea de la un cadru teoretico-conceptual la o analiză aplicată a proceselor și mecanismelor instituționale prin care se realizează politica de stat în domeniul frontierei. Cercetarea desfășurată în acest capitol este orientată spre identificarea și examinarea cadrului normativ, instituțional și operațional, prin care statul moldovenesc gestionează frontiera în contextul raporturilor internaționale cu țările vecine, în special România și Ucraina.

În acest sens, capitolul reflectă abordările teoretice și practice privind formarea și funcționarea frontierei de stat a Republicii Moldova, în corelație cu procesele geopolitice regionale și cu angajamentele internaționale asumate de stat. Sunt analizate, în mod special, etapele de instituționalizare a frontierei naționale, cadrul juridic național și internațional privind delimitarea și demarcarea frontierei, precum și funcțiile concrete ale frontierei în domeniul cooperării – funcția de contact, de barare și de filtrare.

În Capitol se abordează în profunzime specificul cooperării frontaliere dintre Republica Moldova și România, respectiv Ucraina, relevând provocările istorice și politice ale formalizării regimului juridic al frontierei, precum și impactul acestora asupra relațiilor internaționale ale statului. În paralel, sunt evidențiate eforturile de armonizare cu politicile Uniunii Europene în materie de gestionare a frontierelor, în special în contextul implementării Parteneriatului Estic și al Politicii Europene de Vecinătate.

Astfel, analiza realizată în acest capitol permite formularea unor concluzii relevante privind eficiența cooperării internaționale și frontaliere ca instrument strategic pentru atingerea obiectivului național al integrării europene. În același timp, se oferă o perspectivă critică asupra potențialului frontierelor de stat ale Republicii Moldova de a deveni catalizatori ai stabilității, dezvoltării regionale și bunei vecinătăți.

3.1 Frontiera de stat a Republicii Moldova: abordări conceptuale și practice ale politicii de formare și funcționare a frontierei

Problemele legate de delimitarea teritorială a statelor și organizarea cooperării internaționale, utilizând oportunitățile oferite de frontieră, au fost întotdeauna și rămân unele dintre cele mai importante și mai complexe până în prezent. De aceea, pentru a rezolva aceste probleme, la sfârșitul secolului al XIX-lea a apărut o nouă știință – studiile frontierei (border studies), care studiază teoria frontierelor, cercetează teritoriile de frontieră, instituțiile de frontieră, funcțiile, procesele și alte aspecte ale formării și funcționării frontierelor,

inclusiv a cooperării internaționale, care s-a răspândit pe larg în marile țări europene și în Statele Unite. În tot acest timp, au fost făcute încercări de a reuși crearea unui cadru teoretico-conceptual și al fundamentelor metodologice pentru studiul frontierelor, care au rezultat în fundamentarea bazelor politicii de frontieră pentru gestionarea frontierelor de stat. În primul rând, știința a definit clar că frontiera de stat conturează limitele în care statul își exercită suveranitatea, adică dispune de supremație teritorială – dreptul la puterea deplină și exclusivă asupra teritoriului său legitim. În lipsa frontierei unui stat, stabilite legal, din perspectiva dreptului internațional, suveranitatea statului asupra teritoriului său este extrem de discutabilă, iar desfășurarea politicii de cooperare internațională și frontalieră devine destul de dificilă.

În prezent, teoretic frontiera de stat se distinge „ca o limită fixă și rigidă a suveranității unei anumite țări, precum și ca o *zonă socio-geografică* (de-a lungul frontierei cu țările vecine), în cadrul căreia se observă procese și fenomene de frontieră" [238]. Această concluzie științifică și înțelegere științifică nouă a frontierei sunt foarte importante pentru studiul funcționării frontierei de stat a Republicii Moldova cu țările vecine, România și Ucraina, în primul rând pentru organizarea cooperării frontaliere.

Știința a definit teoretic funcțiile îndeplinite de frontiere: de barare, de contact, de filtrare, de reflecție, de reglare, de separare, de comparare. Pentru Republica Moldova sunt foarte importante trei funcții principale ale frontierei: funcția de barare (de protecție, sau, altfel spus, de aplicare a legii), funcția de contact (social-economică) și funcția de filtrare. Prin *funcția de barare* se înțelege implementarea de către subiecții politicii de stat în domeniul frontierei a sarcinilor privind combaterea activităților ilegale transfrontaliere, prevenirea contravențiilor și infracțiunilor la frontiera de stat și în zona de frontieră. *Funcția de filtrare* presupune admisibilitatea (transparența) frontierelor pentru anumite fluxuri (categorii de persoane, bunuri) și, dimpotrivă, opacitatea pentru alte fluxuri transfrontaliere. *Funcția de contact* presupune realizarea de către subiecții politicii de stat în domeniul frontierei a sarcinilor privind implementarea și îmbunătățirea proceselor juridice transfrontaliere, transparența frontierelor de stat pentru contactele social-economice internaționale, pentru circulația prin ele a persoanelor, bunurilor, finanțelor, informației, tehnologiilor și altor factori de cooperare internațională. [261, p. 43]

În procesul de stabilire a frontierei de stat, se disting, de regulă, câteva etape succesive ce influențează cooperarea internațională: „amplasarea (allocation), delimitarea și demarcarea" [262, p. 154].

Cele mai importante elemente ale regimului internațional al frontierei de stat sunt „întreținerea și traversarea frontierei". Regimul frontierei de stat, regimul zonei de frontieră și regimul punctelor de trecere a frontierei includ norme de întreținere a frontierei, de trecere a frontierei de către persoane și mijloace de transport, de transportare peste frontieră a mărfurilor, bunurilor și animalelor, desfășurarea activităților economice și de altă natură la frontieră, soluționarea incidentelor de frontieră, etc. [71]

În ultimii ani, în știință a fost introdusă noțiunea de *spațiu politic*, care se caracterizează prin apropierea sistemelor politice ale țărilor vecine. Aceasta se datorează faptului că au avut loc schimbări importante pe harta politică a lumii (pentru Republica Moldova au avut loc schimbări în relațiile politice cu țările vecine, România și Ucraina). Situația descrisă ne-a permis în cercetare să indicăm importanța teoretică și practică pentru Republica Moldova a organizării funcționării frontierei de stat în cadrul spațiului politic internațional regional nu ca și linii de separare, ci ca oportunitate de a forma un spațiu comun, cu precădere pentru cooperarea frontalieră. Acest lucru se datorează faptului că, în primul rând, politica de gestionare a frontierelor (cu poziția și statutul lor) este în mod tradițional un mijloc de politică externă a statului în sfera politică; în al doilea rând, cursul politic, activitatea practică a statului este limitată de frontiera de stat, dar în condițiile coincidenței obiectivelor politicii externe și cursului politicii interne, devine posibilă extinderea spațiului politic al statului de comun acord cu țările vecine; în al treilea rând, frontierele servesc drept expresie principală a identității naționale și regionale, nu numai a identității statului, ceea ce este deosebit de important pentru Republica Moldova, care are aceeași identitate etnică cu România. În acest studiu arătăm că propunerile noastre de înțelegere și interpretare științifică extinsă a spațiului politic internațional, precum și organizarea lui cu țările vecine, sunt importante pentru Republica Moldova, deoarece oferă posibilitatea organizării funcționării comune a frontierelor în teritoriile de frontieră cu România și Ucraina – prin dezvoltarea cooperării frontaliere ca factor esențial în extinderea relațiilor internaționale.

Astfel, tezele enunțate mai sus se consideră principalele prevederi teoretico-conceptuale științifice, care sunt în corelație directă cu formarea și funcționarea frontierei de stat a Republicii Moldova în contextul dezvoltării relațiilor internaționale și cooperării frontaliere. Trebuie remarcat faptul că știința moldovenească, de-a lungul anilor de independență a țării, nu a realizat și nu desfășoară cercetări științifice asupra diferitor aspecte de funcționare a frontierei din perspectiva creșterii eficacității relațiilor internaționale și posibilității de dezvoltare a cooperării frontaliere. Prin urmare, acesta este, în opinia noastră, principalul motiv pentru care politica de stat în domeniul frontierei, de-a lungul întregii perioadei de independență, determină condițiile de funcționare a frontierei, fără a ține cont de schimbările de situație din regiune, din țările vecine, România și Ucraina, și, în mod tradițional, rămâne unul dintre elementele securității naționale (ceea ce este important, dar nu și suficient pentru funcționarea deplină a frontierei), îndeplinind, în general, doar funcții de barare, în detrimentul dezvoltării relațiilor internaționale, în speță a cooperării frontaliere: politice, economice, culturale și de altă natură.

Analiza abordărilor teoretice, conceptuale și practice ale politicii de formare și funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova în contextul evoluției impactului asupra relațiilor internaționale de-a lungul anilor de independență a țării arată, că începutul formării frontierei de stat a Republicii Moldova este strâns legat de perioada schimbărilor geopolitice globale în sistemul internațional – prăbușirea URSS. Odată cu proclamarea independenței, Republica Moldova a

început procesul de constituire a statului, care a inclus formarea instituțiilor sale, inclusiv a frontierei de stat.

În „*Declarația de Independență a Republica Moldova*” [77] se anunță despre lipsa pretențiilor teritoriale față de România și Ucraina. Ca urmare, Republica Moldova își declară frontierele: în vest cu România, care coincid cu frontierele fostei URSS cu Republica Populară Română; în est cu Ucraina - frontieră ce corespunde liniilor de delimitare administrativă a teritoriilor RSS Moldovenească și RSS Ucraineană.

Ulterior, prin actele normative corespunzătoare, Republica Moldova își stabilește frontierele sale în limitele teritoriale ale fostei RSS Moldovenești. Astfel, Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 190 „Cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova” din 3 septembrie 1991 prevede recunoașterea frontierei de stat existente cu România (fosta frontieră dintre URSS și Republica Populară Română). Cu Ucraina, la rândul său, a fost semnat Tratatul de bună vecinătate, prietenie și cooperare [130], care prevede că relațiile internaționale dintre cele două state se vor baza, pe lângă alte principii, pe integritatea teritorială și inviolabilitatea frontierelor.

Decretul nr. DPRM139/1992 „Cu privire la măsurile urgente de organizare a pazei frontierei de stat a Republicii Moldova”, semnat de Președintele țării, la data de 10.06.1992, a dispus formarea trupelor de grăniceri ale Republicii Moldova [50]. Se menționează că „paza frontierei de stat este parte integrantă a sistemului securității de stat al Republicii Moldova...” [78]. Această decizie se consideră una absolut logică, ca răspuns la situația dificilă creată nu doar la frontiera de stat a Republicii Moldova, dar și la frontierele țărilor vecine, ceea impunea consolidarea cooperării internaționale în direcția întăririi securității în regiune pentru combaterea contrabandei, migrației ilegale și altor factori ilegali de traversare a frontierei.

Un aspect ce merită atenție este și faptul adoptării Legii „Cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova” abia în anul 1994. Legea a definit „frontiera de stat a Republicii Moldova ca o linie care separă pe uscat și pe apă teritoriul Republicii Moldova de teritoriile statelor vecine, iar în plan vertical delimitează spațiul aerian și subsolul Republicii Moldova de spațiul aerian și subsolul statelor vecine” [78].

Astfel, odată cu începutul formării statalității au fost puse bazele normative pentru politica de funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova, care corespundeau normelor internaționale, precum și au fost create condiții pentru demarcarea ulterioară a frontierei de stat cu România și Ucraina.

Delimitarea și demarcarea fac parte din ansamblul de acțiuni și măsuri de organizare a frontierei în teren, ce presupun, ca finalitate, marcarea trecerii liniei frontierei de stat pe teren prin amplasarea semnelor de frontieră. De aceea, până la finalizarea demarcării, este imposibilă constatarea fără echivoc a extremității teritoriale a statului.

Republica Moldova are frontieră de stat cu România, care nu a fost demarcată și nici nu se află în proces de demarcare de mai bine de 30 de ani de la independență, ceea ce admite unele interpretări despre recunoașterea internațională a suveranității sale. Mai mult, nu există un tratat de frontieră dintre cele două state și, prin urmare, nu este stabilit regimul juridic pentru funcționarea frontierei dintre ele.

Ambiguitatea și dualitatea interpretării relațiilor de frontieră ale Republicii Moldova cu România, legate de formalizarea frontierei dintre ele, afectează negativ componenta internațională politică, economică și culturală a relațiilor internaționale dintre state, contribuind, inclusiv, la divizarea societății, sporesc diferența de opinii despre suveranitatea statului și despre opțiunile și posibilitățile de unire într-o perspectivă de viitor a teritoriilor statului moldovenesc cu România. Toate în ansamblu provoacă o stare de tensiune în societate, în primul rând, dacă ne referim la UTA Găgăuzia și la regiunea transnistreană, care văd în existența acestor ambiguități oportunitatea și riscul pentru Republica Moldova de a-și pierde independența.

În temeiul celor expuse mai sus, trebuie să remarcăm că neconcordanța cu prevederile dreptului internațional în partea ce ține de lipsa unei formalizări juridice a frontierelor Republicii Moldova (ca stat independent) cu România, în opinia noastră, știrbește suveranitatea statului.

În acest sens, considerăm că Republica Moldova ar trebui să întreprindă toate măsurile legale pentru a semna acordul bilateral relevant cu România privind stabilirea frontierelor comune recunoscute internațional. Acest fapt va permite sporirea calitativă a nivelului relațiilor bilaterale de bună vecinătate dintre cele două țări. În sensul realizării interesului strategic al Republicii Moldova de aderare la Uniunea Europeană, formalizarea juridică a limitelor sale teritoriale vestice va contribui la îndeplinirea unuia dintre criteriile principale de conformitate ale țării candidate la aderare, și anume lipsa oricăror pretenții teritoriale față de alte state.

Unele discrepanțe se atestă și în procesul de formare a frontierei de stat a Republicii Moldova cu Ucraina. În anul 1993 țările au lansat negocierile privind stabilirea statutului și regimului frontierei comune [9], iar în anul 1994 ambele state au convenit, ca până la încheierea unui tratat internațional de frontieră, „să considere frontiera dintre Republica Moldova și Ucraina frontiera care a existat între RSS Moldovenească și RSS Ucraineană” anterior declarării independenței Republicii Moldova și Ucrainei [8]. De asemenea, Părțile au început lucrările comisiilor speciale de delimitare, cu demarcarea ulterioară a frontierei de stat după intrarea în vigoare a documentelor de delimitare [8]. Trebuie remarcat faptul că activitatea de delimitare a frontierei moldo-ucrainene a presupus o perioadă destul de lungă ca durată (mai bine de șapte ani) și s-a încheiat cu semnarea Acordului corespunzător dintre Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat [131].

Procesul de demarcare a frontierei de stat, care a început în anul 2001, nu a fost finalizat până în prezent. Principalul motiv este că, în relațiile de frontieră, Părțile tind să obțină cât mai multe beneficii, punând interesele lor economice în prim-plan. Din acest considerent, până în

prezent nu s-a ajuns la un consens cu privire la demarcarea anumitor secțiuni ale frontierei, iar neînțelegerile rezultate întârzie formalizarea finală a frontierei.

Demarcarea frontierei moldo-ucrainene este, totodată, un proces dificil, deoarece, fiind în cadrul URSS, frontierele dintre fostele republici sovietice purtau un caracter condiționat, administrativ, deci existau doar anumite repere de trecere a frontierei dintre republici în teren. Mai mult, spre deosebire de frontiera moldo-română, frontiera moldo-ucraineană nu este o frontieră naturală de-a lungul întregii sale lungimi. Pe uscat, frontiera a fost stabilită artificial. Acest proces a devenit sursa multor dispute și neînțelegeri, în special în ceea ce privește stabilirea liniei frontierei de stat pe unele obiective de infrastructură strategică, precum: barajul hidrotehnic Naslavcea, care traversează frontiera de stat și este parte a Complexului Hidroenergetic Dnestrovsc; circa 430 de metri de-a lungul malului fluviului Dunărea, care ar trebui să asigure accesul Republicii Moldova la apele internaționale din zona localității Giurgiulești. Lipsa consensului pentru demarcarea segmentelor de frontieră enunțate complică relațiile de cooperare internațională dintre autoritățile de frontieră și periclitează legitimitatea relațiilor internaționale în ansamblu, fapt ce reduce eficiența cooperării internaționale moldo-ucrainene.

O particularitate a frontierei moldo-ucrainene este și faptul că, din lungimea totală de 1222 km de frontieră, 453,4 km dintre Republica Moldova și Ucraina sunt adiacente segmentului transnistrean, apărut ca urmare a conflictului intern, nerezolvat până în prezent. Lipsa controlului autorităților constituționale ale Republicii Moldova asupra acestui teritoriu a condus la folosirea opțiunii alternative de demarcare a frontierei pe acest segment doar din teritoriul Ucrainei.

Astfel, Republica Moldova și Ucraina până în prezent nu au finalizat procedura de demarcare a frontierei. Reieșind din cele enunțate, considerăm că frontiera de stat nereglată complet cu Ucraina, prezența unei secțiuni a frontierei adiacente unui teritoriu, care nu este controlat deplin de către statul moldovenesc, creează condiții pentru descendența nivelului relațiilor internaționale moldo-ucrainene și slăbirea suveranității statului.

Putem deduce că Republica Moldova, în peste treizeci de ani de independență, nu a luat măsurile necesare pentru a-și stabili frontierele de stat pe teren, ceea ce diminuează eficiența relațiilor internaționale, a suveranității statului, creează ambiguitate de interpretare a perspectivelor existenței Republicii Moldova ca stat suveran, diminuează imaginea statului pe arena internațională și, nu în ultimul rând, poate fi unul dintre obstacolele în calea aderării la Uniunea Europeană.

Statutul juridic și funcțiile frontierei sunt produsul politicii în stat, aplicată corespunzător anumitor perioade de timp. La etapa inițială de formare a independenței, ținând cont de situația dificilă, a fost argumentată politica de funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova, care s-a caracterizat prin realizarea funcției pronunțate de barare, implementată de către toate

autoritățile competente, iar frontiera de stat a devenit unul dintre elementele de asigurare a securității naționale pentru protejarea suveranității și integrității teritoriale a statului.

Ulterior, politica de funcționare a frontierei de stat a început să se schimbe într-o anumită măsură, în conformitate cu procesele internaționale declanșate de cooperare strategică cu Uniunea Europeană.

Conceptual, Uniunea Europeană, după cum am menționat anterior, își construiește politica relațiilor de frontieră la frontierele sale interne și externe în moduri diferite. Concepția frontierelor externe prevede funcționarea acestora pentru a asigura securitatea UE împotriva amenințărilor și riscurilor externe în cadrul dezvoltării relațiilor și a cooperării internaționale. La rândul lor, frontierele interne funcționează pentru a asigura contactul deplin și cooperarea multilaterală, necondiționată în spațiul intern al UE.

În acest sens, politica europeană de gestionare a frontierelor, în speță a frontierelor externe (cu țările terțe), a devenit o prioritate pentru implementarea la frontiera Republicii Moldova în scopul creșterii eficienței relațiilor internaționale, în primul rând pentru sporirea nivelului de securitate. Republica Moldova a stabilit un parteneriat direct cu instituțiile UE în vederea optimizării și aplicării operaționale a mecanismelor de dezvoltare a tuturor sferelor de activitate: politică, economică, social-culturală etc. Aceste procese au un impact semnificativ asupra funcționării frontierelor Republicii Moldova.

Politica europeană de vecinătate (PEV) este un element esențial al politicii externe a UE și vizează stabilizarea regiunilor învecinate în domeniile politic, economic și de securitate. Obiectivul pe termen mediu al PEV este consolidarea internă și securitatea externă a UE iar, pe termen lung, PEV devine în mod inevitabil o politică de extindere a spațiului UE.

Republica Moldova se regăsește în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (PEV) începând cu anul 2005, aprofundând astfel dialogul internațional privind susținerea în promovarea reformelor sale interne. Statul acceptă și începe să revizuiască politica de stat în domeniul frontierei și să o adapteze la legislația europeană. Planul de Acțiuni UE– Republica Moldova, semnat în același an, confirmă faptul că funcționalitatea politicii de gestionare a frontierei de stat este domeniul prioritar al relațiilor internaționale, iar atenția UE față de realizarea acesteia devine permanentă. [199, p. 52]

Convingerea Republicii Moldova și a Ucrainei cu privire la necesitatea de a îmbunătăți în comun mecanismele politicii de gestionare a frontierelor este sprijinită de UE prin instituirea Misiunii Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Moldova şi Ucraina (EUBAM) în anul 2005. EUBAM se focusează pe următoarele obiective principale: să contribuie la punerea în aplicare a planurilor de acțiuni în cadrul PEV ale UE cu Republica Moldova și Ucraina, în special în ceea ce privește aspectele urgente legate de gestionarea frontierelor; să dezvolte capacitățile

operaționale și instituționale adecvate în Republica Moldova și Ucraina pentru a asigura controlul și supravegherea eficace a frontierelor; să contribuie la soluționarea conflictului transnistrean prin consolidarea controlului la frontieră și a supravegherii frontierelor în ambele țări, reducând astfel potențialele amenințări la adresa securității, generate din această regiune [90].

Pe măsură ce sunt atinse obiectivele de cooperare între agențiile de frontieră ale Republicii Moldova și Ucrainei, EUBAM se concentrează pe soluționarea conflictului transnistrean prin sprijin și asistență de management al frontierei adiacente teritoriului care nu este controlat de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova, cu lungimea de 453,4 km. Sub auspiciile EUBAM, au fost inițiate concepte și măsuri pentru controlul internațional al segmentului de frontieră, cu prezența fizică a autorităților de frontieră moldovenești pe teritoriul Ucrainei. Astfel, Republica Moldova, cu sprijinul autorităților ucrainene și sub monitorizarea constantă de către UE, asigură funcția internațională de filtrare a frontierei în acest segment, pe care nu îl controlează în totalitate.

Dialogul cu Uniunea Europeană s-a intensificat pe măsură ce frontierele sale externe s-au extins spre est. Deosebit de importantă pentru aceste prerogative a fost aderarea României la Uniunea Europeană în anul 2007, ceea ce a dus la atribuirea imediată frontierei de vest a Republicii Moldova a statutului de frontieră externă a UE.

Coincidența frontierei statului moldovenesc cu frontiera UE a impus țării să ia în considerare politica internațională reală a Uniunii Europene în gestionarea frontierelor externe. Pregătirea organelor și mecanismelor de stat pentru punerea în aplicare a Acordului privind simplificarea regimului de vize și readmisia reprezintă o contribuție esențială la realizarea obiectivului de liberalizare a regimului de vize. Planul de acțiune UE – Republica Moldova privind liberalizarea vizelor [103] prevede crearea condițiilor necesare pentru îmbunătățirea semnificativă a nivelului de securitate a documentelor; consolidarea gestionării frontierelor, a migrației și a politicilor în materie de azil; reforme și cooperare în domeniul ordinii și securității publice (inclusiv combaterea traficului de persoane). Aceste reforme și îmbunătățiri, precum și reformele autorităților de frontieră relevante, au condus spre sporirea nivelului de securitate frontalieră și a cooperării internaționale.

Parteneriatul pentru mobilitate, care a fost lansat în iunie 2008, este unul dintre instrumentele de punere în aplicare a PEV și care a permis realizarea a peste 110 proiecte în domeniul migrației legale, al securității documentelor, al politicii în domeniul migrației etc.

Parteneriatul Estic (PaE), un alt instrument internațional care reprezintă concret dimensiunea estică a PEV, lansat oficial în anul 2009, urmărește scopul realizării asocierii politice și integrării economice între UE și partenerii săi, inclusiv Republica Moldova și Ucraina. Republica Moldova a participat la numeroase proiecte internaționale comune, direcționate spre

consolidarea potențialului de gestionare integrată a frontierelor (GIF), pentru a facilita circulația internațională a persoanelor și a mărfurilor și, în același timp, pentru a menține securitatea frontierelor prin consolidarea cooperării internaționale între organizațiile și instituțiile relevante ale Parteneriatului Estic și ale statelor membre UE.

În prezent autoritățile de stat ale Republicii Moldova, responsabile de promovarea politicii de gestionare a frontierei de stat, mențin legături directe cu organismele similare ale UE în vederea optimizării cooperării internaționale în domeniile lor de competență. Este stabilită cooperarea internațională dintre Poliția de Frontieră a Republicii Moldova și Agenția FRONTEX în următoarele direcții: schimbul de informații, produse, servicii și alerte relevante privind situația la frontiere; analiza riscurilor; proiecte comune; formare și educație, cercetare și dezvoltare.

În martie 2022 Republica Moldova a depus o cerere de aderare la Uniunea Europeană, iar în luna iunie a aceluiași an i-a fost acordat statutul de țară candidată la aderare. Acest statut implică continuarea reformelor în vederea integrării depline a standardelor europene de gestionare a frontierelor în sistemul politicii de stat în domeniul frontierei țării.

În general, în Republica Moldova, vectorul aderării la UE a condus la aprobarea și implementarea strategiilor naționale de politică a managementului integrat al frontierelor de stat (MIFS), care au constituit, la diferite etape, condiții pentru succesul negocierilor privind implementarea Acordului de asociere și a dialogului privind liberalizarea regimului de vize. Implementarea strategiilor MIFS este un semnal pentru partenerii Republicii Moldova că statul moldovenesc își dorește și este gata să asigure securitatea în regiune, să devină un partener internațional de încredere al UE în domeniul controlului frontierelor și gestionării fluxurilor migraționale la frontierele sale. [108, p. 151]

Strategiile naționale MIFS pentru perioadele 2011-2013, 2015-2017, 2018-2023 au presupus modificări în abordarea politicii de gestionare a frontierei: de la utilizarea componentei militare în domeniul pazei frontierelor până la demilitarizarea, profesionalizarea și focalizarea tuturor autorităților competente în acest domeniu pe controlul la frontiere (în schimbul pazei frontierelor). Aceste strategii sunt conforme cu legislația europeană privind politica de gestionare a frontierelor externe ale UE, care prevede, în general, punerea în aplicare a funcției de control la frontiere, și anume filtrarea fluxului de persoane, bunuri, informații și tehnologii în vederea combaterii fenomenelor infracționale transfrontaliere, deci creșterea nivelului de securitate și eficacității cooperării internaționale. [108, p. 151]

Astfel, schimbarea politicii de funcționare a frontierei sub influența UE a condus la îndeplinirea cerinței de bază a UE pentru funcționarea frontierei Republicii Moldova – consolidarea securității. Această cerință, din perspectiva Uniunii Europene, este de înțeles și justificată – UE urmărește să-și sporească securitatea frontierelor sale externe, prin consolidarea

acestei funcții în alte țări, în speță în țările vecine cu Uniunea Europeană. După cum se cunoaște, Uniunea Europeană se confruntă cu un număr mare de probleme la frontierele sale externe legate de migrația ilegală, contrabandă și pătrunderea teroriștilor. În același timp, pentru Republica Moldova aceste probleme nu sunt atât de acute. Având în vedere realitățile actuale, se consideră important să fie definit clar că obiectivele politicii de gestionare integrată a frontierei de stat trebuie să derive din interesele naționale ale Republicii Moldova în spațiul de frontieră. De aceea, luând în considerare situația geopolitică din regiune, relațiile politice armonioase cu România și Ucraina, concentrarea doar pe problemele de securitate se consideră evident insuficientă, se evidențiază necesitatea unor eforturi comune pentru o politică externă coordonată și o cooperare economică externă în vederea dezvoltării cooperării frontaliere cu țările vecine, România și Ucraina. În aceste condiții, formarea unui spațiu politic, economic și cultural unic de frontieră va permite renunțarea de la o politică axată predominant pe funcția de barare a frontierei și va facilita trecerea către o cooperare bazată pe contact și interacțiune, fapt ce va contribui la creșterea semnificativă a nivelului de cooperare internațională social-economică și culturală, la dezvoltarea economică a teritoriilor de frontieră a statelor vecine, Republica Moldova, România și Ucraina, precum și la realizarea obiectivelor de politică externă ale Republicii Moldovei și Ucrainei de aderare la Uniunea Europeană. Mai mult, combinarea funcțiilor de barare (de aplicare a legii) și de contact (social-economică) ale frontierei nu va reduce efectul filtrării proceselor transfrontaliere, ci, dimpotrivă, va crea condiții prielnice pentru combaterea internațională comună a amenințărilor infracționale și teroriste, care va contribui la îmbunătățirea eficacității relațiilor internaționale de frontieră în lupta împotriva acestor fenomene negative.

Trebuie remarcat că acest proces este facilitat și de faptul că Republica Moldova și-a asigurat un anumit fundament juridic pentru cooperarea internațională de frontieră cu țările vecine. Până în prezent, Republica Moldova a încheiat peste șaizeci de tratate, acorduri, convenții și protocoale directe cu vecinii săi. Printre principalele norme juridice stabilite se numără următoarele: descrierea detaliată a frontierei pe teren, pe hărți topografice, schițe, crochiuri, planuri, cataloage și albume ale frontierei comune; controlul comun al semnelor de frontieră; construirea și exploatarea în comun a construcțiilor și obiectivelor economice; circulația persoanelor și a mijloacelor de transport prin punctele de trecere internaționale, interstatale și trecerile simplificate ale frontierei etc.

Cât privește *frontiera moldo-română*, trebuie remarcat faptul că perioada ultimelor decenii se caracterizează printr-o schimbare calitativă a relațiilor internaționale dintre cele două țări. Circulația mărfurilor și a persoanelor a crescut semnificativ, ceea ce a necesitat crearea unor noi puncte de trecere (Leova-Bumbăta [82], deschiderea căruia a fost realizată în anul 2023, Ungheni - Ungheni [85] – preconizată după construcția unui pod care va lega infrastructura rutieră a

Republicii Moldova cu o nouă rețea de autostrăzi din România); lansarea unui proiect-pilot „privind controlul coordonat pe teritoriul României în punctul de trecere a frontierei de stat Albița (România) - Leușeni (Republica Moldova) rutier, pe sensul de intrare în România" [10].

Au avut loc schimbări de abordare a politicii de funcționare a frontierei dintre cele două țări în sensul deschiderii, îmbunătățirii contactelor în toate sferele de cooperare. Totuși, evidențiem că în prezent, ținând cont de toate schimbările enunțate, frontiera moldo-română funcționează, realizând funcția de barare și acoperă în principal domenii legate de asigurarea securității.

În plan *conceptual și practic,* pentru sporirea eficacității funcționării frontierei de stat cu România este necesară realizarea următoarelor sarcini: prima ține de extinderea cooperării internaționale reieșind din condițiile de apartenență social-culturală și de identitate etnică; a doua ține de crearea unui spațiu politic, economic și cultural pentru dezvoltarea cooperării frontaliere reciproc avantajoase.

În partea ce ține de funcționarea *frontierei de stat a Republicii Moldova cu Ucraina*, aceasta se bazează, de asemenea, pe un cadru juridic multidimensional, constituit din tratate bilaterale, acorduri, memorandumuri, convenții, protocoale etc., care se axează în general pe reglementarea relațiilor economice interstatale și asigurarea securității statelor.

Politica de cooperare internațională economică se manifestă prin numeroase direcții de activitate la frontieră, cum ar fi: reglementarea traficului rutier internațional, cooperarea în domeniul vamal, utilizarea și protecția apelor de frontieră, cooperarea între unitățile administrativ-teritoriale ale Republicii Moldova și regiunile de frontieră ale Ucrainei, etc.

Pentru asigurarea securității sunt prevăzute: stabilirea procedurilor de trecere a frontierei [11] pentru cetățenii ambelor țări [12], readmisia acestora [13]**,** activitățile comune ale agenților de aplicare a legii pentru prevenirea și combaterea criminalității transfrontaliere [14], comunicarea strânsă între autoritățile de frontieră ale ambelor țări și punerea în aplicare a conceptului de control comun în punctele de trecere comune [4], conceptul de patrulare comună a frontierei moldo-ucrainene [6], schimbul de informații privind persoanele și mijloacele de transport [3], activitățile punctelor de contact, peste 20 de protocoale semnate privind implementarea procedurilor de control stabilite, etc.

Analiza politicii de stat în domeniul frontierei, aplicarea prevederilor ei în practică denotă o tendință de creștere a eficienței controlului cuprinzător întru asigurarea securității frontierelor și consolidarea funcțiilor de filtrare.

Războiul declanșat pe teritoriul Ucrainei în data de 24 februarie 2022 a afectat direct toate sferele vitale de activitate ale Republicii Moldova. În acest sens, a fost influențată și funcționalitatea frontierei de stat dintre cele două țări. Adaptarea forțată a procedurilor de primire și integrare în societate a tuturor persoanelor care au nevoie de protecție umanitară a schimbat

politica și modelul de gestionare a frontierei, ale căror eforturi au fost direcționate spre reglarea fluxurilor migraționale. Luând în considerare particularitățile menționate, continuând să se afle sub presiunea migrațională constantă, politica de funcționare a frontierei moldo-ucrainene s-a concentrat pe îndeplinirea sarcinilor primordiale - de asigurare a unui nivel corespunzător de securitate, de contracarare a amenințărilor și riscurilor ce derivă din războiul în derulare pe teritoriul Ucrainei.

În prezent Republica Moldova și-a revizuit politica de gestionare a frontierei comune cu Ucraina, concentrând-o pe crearea condițiilor favorabile necesare cooperării economice interstatale; soluționarea conflictului transnistrean; reducerea amenințărilor și riscurilor pentru Republica Moldova cauzate de războiul de pe teritoriul Ucrainei. În opinia noastră, formarea sistemului și dezvoltarea cooperării internaționale frontaliere poate contribui semnificativ la creșterea eficienței funcționării frontierei de stat dintre cele două țări pentru asigurarea intereselor naționale ale Republicii Moldova.

La începutul anului 2024, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat legea nr. 28 din 15.02.2024 „Cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova". Documentul adoptat prevede: „scopul acestei legi este de a asigura securitatea statului prin implementarea conceptului european de management integrat al frontierelor, cu asigurarea drepturilor fundamentale ale omului la frontieră" [71]. Această lege reglementează relațiile juridice, organizatorice, administrative și de altă natură, care apar în procesul de stabilire, menținere și asigurare a regimului frontierei de stat, a regimului zonei de frontieră și a regimului punctelor de trecere a frontierei. În contextul descrierii lor, este prezentată terminologia completă, precum și conceptele generale ale tuturor aspectelor legate de funcționarea regimurilor de frontieră, a zonei de frontieră și a punctelor de trecere a frontierei. [71]

Inovator, legea prevede abordarea europeană a politicii de gestionare a frontierei, care include integrarea sistemului de gestionare a frontierelor Republicii Moldova în sistemul european de gestionare a frontierelor externe [121, p. 69]. Sistemul modern de viziuni asupra politicii de gestionare integrată a frontierelor, formată de Uniunea Europeană, merită atenție pentru aplicare în practică, desigur, ținând cont de perspectiva intereselor naționale în contextul sporirii eficacității relațiilor internaționale. În primul rând, prezintă interes politica de îmbinare a eforturilor colective în vederea realizării obiectivului comun de gestionare a frontierei externe a comunității [115].

În același timp, captează atenția faptul că legea nr. 28 din 15.02.2024 „Cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova" nu specifică că Republica Moldova are în continuare frontiere de stat incomplet formalizate, ce cad sub incidența nerecunoașterii pe plan internațional, nu specifică lipsa demarcării sau nefinalizării demarcării unor segmente de frontieră cu țările vecine și, în aceste condiții, nu sunt recunoscute internațional de acestea. Totodată, legea nu

specifică rolul participativ al frontierei de stat ca element important al statului, precum și a organelor competente de gestionarea ei în dezvoltarea cooperării internaționale politice, economice și culturale cu alte țări. În continuare, organizarea funcționalității frontierei de stat cu țările vecine, este prevăzută conform principiului funcției de barare, ca element esențial al securității. Legea nu oferă o analiză a relațiilor internaționale stabilite cu România și Ucraina, nu specifică oportunitatea geopolitică și regională apărută de a organiza dezvoltarea cooperării internaționale frontaliere pe scară largă.

Astfel, analiza politicii de stat în domeniul frontierei, a abordărilor științifice, conceptual-practice de formare și funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova arată că, la etapa de formare a statului, frontiera a fost utilizată pentru protejarea suveranității și integrității teritoriale. Cadrul normativ caracteristic primului deceniu de independență a format mecanisme de funcționare a frontierei în conformitate cu interesele naționale primare ale statului – asigurarea securității, iar componenta militară a presupus implicarea tuturor organelor securității și apărării statului în gestionarea frontierei. Republica Moldova s-a concentrat pe consolidarea funcției de barare a frontierei – mecanismul incontestabil de securitate frontalieră și de securitate națională, care, desigur, era justificat pentru acea perioadă.

Pe parcursul a mai bine de treizeci de ani de independență și funcționare a frontierei, Republica Moldova și-a schimbat treptat politica externă, s-a schimbat situația geopolitică și regională, relațiile cu Uniunea Europeană și cu țările vecine au devenit favorabile pentru Republica Moldova. Totodată, în această perioadă, politica de funcționare a frontierei de stat, reieșind din cercetarea efectuată, precum și din analiza legii nr. 28 din 15.02.2024 „Cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova” , intrată în vigoare recent (din data de 06.01.2025), nu s-a schimbat – funcțiile acesteia au fost și au rămas rigide, de barare, nu este prevăzută posibilitatea extinderii spațiului politic, economic, cultural al țării prin extinderea cooperării internaționale și frontaliere cu țările vecine. Până în prezent, frontiera de stat nu a fost demarcată cu România și, parțial, cu Ucraina, ceea ce creează unele particularități de interpretare a recunoașterii suveranității Republicii Moldova.

Astfel, în relațiile internaționale de frontieră ale Republicii Moldova politica de stat în domeniul frontierei nu ia în considerare suficient faptul că:

- frontiera de stat, ca un element de stat important, trebuie să funcționeze în contextul politicii de stat pentru dezvoltarea cooperării internaționale în scopul asigurării intereselor naționale. Niciun document de stat nu prevede direcțiile de îmbunătățire a eficacității politicii de stat în domeniul frontierelor din poziția asigurării intereselor naționale ale Republicii Moldova;
- frontiera de stat posedă o proprietate internațională bipolară, deci nu se formează de către un singur stat, ci este determinată de îmbinarea teritoriilor adiacente a statelor;

- dinamica schimbărilor semnificative ale relațiilor internaționale ce au loc în spațiul extern al Republicii Moldova face posibilă, ca element de contribuție la creșterea eficienței funcționării frontierei de stat în condiții moderne, adaptarea politicii de stat în domeniul frontierei la dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere.

Cercetătorul proeminent al geopoliticii, Friedrich Ratzel, declara că „frontiera este organul periferic al statului, prin care își arată puterea sau slăbiciunea" [223, p. 585]. Analiza efectuată în prezenta cercetare arată că, în toate aspectele de formare și de funcționare a politicii de stat în domeniul frontierei a Republicii Moldova, cu precădere în dezvoltarea cooperării internaționale, se resimte slăbiciunea statului în apărarea intereselor sale naționale pe arena internațională în contextul formării politicii de cooperare pe aspecte de frontieră cu Uniunea Europeană, cu țările vecine, România și Ucraina și, în mod evident, se resimte lipsa unui concept științific argumentat de funcționare a frontierei de stat privind dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere.

3.2. Analiza principalelor direcții ale politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei

Politica de frontieră a statului este o categorie a științelor politice, utilizată pentru a reprezenta tipul de politică internă și externă a statului contemporan, al cărei conținut constă în activitatea desfășurată de autoritățile de stat abilitate, de funcționarii publici, de instituțiile societății civile și de cetățeni întru asigurarea intereselor naționale în spațiul de frontieră prin realizarea echilibrată a funcțiilor frontierei de stat, în dependență de amenințările reale și potențiale la adresa securității naționale.

Conceptual, realizăm analiza principalelor direcții ale politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei în următoarea ordine: dezvăluirea genezei (premiselor apariției) frontierelor teritoriale ale statului moldovenesc actual și a politicii de frontieră a Republicii Moldova; determinarea esenței politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei și identificarea particularităților acesteia; stabilirea rolului și funcțiilor frontierei de stat în condițiile actuale ale dezvoltării statalității; identificarea esenței politicii de frontieră și a politicii de management integrat al frontierei în contextul politicii de stat; stabilirea direcțiilor de sporire a eficienței politicii de frontieră a statului în domeniul asigurării securității naționale, al relațiilor internaționale și al cooperării frontaliere cu România și Ucraina; elaborarea și fundamentarea propunerilor practice pentru creșterea eficienței politicii de frontieră a Republicii Moldova prin dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere.

Analiza realizată de noi arată că geneza formării politicii de frontieră a Republicii Moldova se desfășoară în contextul formării politicii de stat privind constituirea și dezvoltarea independenței țării, într-un algoritm în care pot fi evidențiate mai multe aspecte:

- formarea frontierelor teritoriale ale statului modern moldovenesc;
- stabilirea fundamentelor organizării pazei și protecției frontierei de stat a Republicii Moldova ca stat independent și suveran;
- activitatea organelor abilitate de stat;
- asigurarea normativ-juridică a politicii de frontieră a statului;
- asigurarea juridică, organizatorică, tehnică și informațională a politicii de frontieră a Republicii Moldova în condițiile actuale;
- aspectele formării unui spațiu de frontieră comun cu Uniunea Europeană.

Particularitatea politicii de frontieră constă în faptul că, având statut de politică de stat, implementarea acesteia se realizează la diferite niveluri: de la organele superioare de putere și administrație a statului până la administrația publică locală.

Politica de stat a Republicii Moldova, de la originea sa, a fost orientată spre constituirea unui stat de drept democratic, a organelor de putere și administrație de stat, inclusiv a autorității de frontieră, precum și spre stabilirea relațiilor externe în mediul internațional. Prioritățile în acest sens au inclus aderarea la organizații internaționale pentru recunoașterea, confirmarea și consolidarea independenței, în special aderarea la Organizația Națiunilor Unite (ONU), precum și menținerea unor relații strânse și reciproc avantajoase cu statele formate ca urmare a destrămării URSS. Acest fapt a presupus aderarea și cooperarea în formatul Comunității Statelor Independente (CSI), ceea ce, evident, a determinat faptul ca politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei să fie construită în strânsă colaborare cu structurile CSI.

La etapa inițială a formării statalității, Republica Moldova nu a avut propria politică de stat în domeniul frontierei: paza frontierei de stat era în întregime încredințată organelor de protecție a frontierelor CSI.

Ulterior, frontiera a trecut sub jurisdicția deplină a statului moldovenesc, iar procesul de formare a organelor de frontieră ale Republicii Moldova a fost inițiat, incluzând structura, subordonarea și funcțiile acestora. Trupele de grăniceri nou create au fost subordonate Ministerului Securității Naționale (în prezent – Serviciul de Informații și Securitate), iar paza frontierei a fost definită ca parte integrantă a sistemului de asigurare a securității Republicii Moldova. S-au format bazele organizaționale ale pazei frontierei de stat și ale asigurării securității frontaliere în cadrul sistemului general de securitate națională, prin activitatea coordonată a organelor de stat incluse, conform legislației, în sistemul de pază a frontierei. Obiectivul principal urmărit de stat pe întreaga perioadă de independență, în ceea ce privește funcționarea frontierelor de stat, a fost asigurarea securității naționale. Frontiera de stat a Republicii Moldova a fost întotdeauna considerată într-o manieră liniară, ca o limită rigidă și fixă a suveranității țării, îndeplinind exclusiv funcția de barare.

Funcțiile de cooperare internațională și frontalieră nu făceau parte din atribuțiile autorității de frontieră.

Constituția Republicii Moldova, Concepția politicii externe, Concepția pazei frontierei de stat a Republicii Moldova, Concepția și Strategia securității naționale a Republicii Moldova, strategiile de management integrat al frontierei, legile privind frontiera de stat, multiple acte normative au constituit baza juridică pentru reglementarea frontierei de stat, organizarea funcționării acesteia și formarea structurilor organizaționale ale autorității de frontieră. Anul 1994 este anul în care termenul „frontieră de stat" a apărut pentru prima dată în mod oficial și a fost consfințit juridic în practica moldovenească. Termenul „politica de frontieră" a fost formulat în Concepția pazei frontierei de stat a Republicii Moldova, adoptată abia în anul 2003.

În „Concepția pazei frontierei de stat a Republicii Moldova" [41] sunt definite bazele politicii de frontieră a statului, care este considerată o parte integrantă a sistemului de securitate națională. Aceasta este orientată către asigurarea suveranității și integrității teritoriale a statului, implementarea și protecția intereselor și securității naționale în spațiul de frontieră, menținerea relațiilor de bună vecinătate și prietenie cu statele vecine. Este important de menționat că spațiul de frontieră, ca noțiune, este tratat doar în cadrul acestui concept și include frontiera de stat, zona de frontieră, spațiul aerian, partea moldovenească a apelor de frontieră, punctele de trecere a frontierei de stat și obiectele adiacente din interiorul țării stabilite prin tratate bilaterale internaționale încheiate cu țările vecine, respectând principiile și normele dreptului internațional. În acest context, „principalele interese naționale ale Republicii Moldova în spațiul de frontieră sunt:

- asigurarea suveranității, independenței și integrității teritoriale a statului;
- finalizarea procesului de marcare și legalizare a frontierei de stat în corespundere cu normele dreptului internațional;
- respectarea modului şi a regulilor, stabilite de legislația națională, de desfășurare a tuturor genurilor de activitate în zona de frontieră;
- crearea condițiilor pentru desfășurarea activităților economice și a altor tipuri de activități în spațiul de frontieră, care să contribuie la dezvoltarea socio-economică a țării, la protecția și folosirea rațională a resurselor naturale;
- dezvoltarea colaborării de frontieră cu țările vecine." [41]

Concepția determină următoarele „direcții fundamentale ale politicii de frontieră:

- crearea de condiții pentru asigurarea suveranității şi integrității teritoriale a țării şi a securității frontierelor ei;
- finalizarea procesului de marcare şi legalizare a frontierei de stat, de instituire a regimului de frontieră pe întreg perimetrul ei în temeiul normelor dreptului internațional;

- colaborarea cu statele vecine şi cu alte state în probleme ce țin de frontiera de stat în scopul combaterii terorismului, contrabandei, migrației ilegale, traficului de ființe umane şi altor categorii de infracțiuni transfrontaliere;
- soluționarea incidentelor privind încălcarea regimului frontierei de stat;
- coordonarea acțiunilor ministerelor, departamentelor şi altor structuri competente ale Republicii Moldova în vederea creării şi dezvoltării unei infrastructuri de frontieră adecvate". [41]

În Concepție pentru prima dată se stabilește sarcina demarcării frontierei de stat cu România și Ucraina, proces care nu a fost finalizat până în prezent.

Politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei se bazează pe următoarele principii: respectarea suveranității, integrității teritoriale a statului și inviolabilității frontierelor; prioritizarea securității în spațiul de frontieră și abordarea complexă a protecției acestuia; soluționarea pașnică a problemelor și incidentelor de frontieră; respectarea strictă a tratatelor și acordurilor încheiate cu statele vecine și alte țări, care vizează relațiile și cooperarea în domeniul frontierei.

De remarcat faptul că, în Concepție, pentru prima dată este prevăzută „cooperarea internațională în probleme de frontieră cu statele vecine și alte țări în scopul combaterii terorismului, contrabandei, migrației ilegale, traficului de persoane și altor tipuri de criminalitate transfrontalieră". Totodată, pentru prima dată, se declară dezvoltarea cooperării frontaliere cu țările vecine. În același timp, direcțiile menționate nu includ dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere în domeniile economic, social, cultural și alte aspecte conexe.

Cu toate acestea, în perioada descrisă, frontiera de stat a Republicii Moldova devine realitate geografică, are loc diferențierea ei în componentele teritorial-geografice și politice, iar obiectivele politicii de frontieră a statului se presupune a fi atinse nu prin măsuri de forță, ci prin utilizarea diferitelor metode politice și diplomatice, în primul rând în relația cu țările vecine. Sunt stabilite mijloacele prin care se asigură politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei: *juridice* – Constituția Republicii Moldova, legile, Concepția pazei frontierei de stat a Republicii Moldova, alte acte normative și juridice, precum și legislația internațională; *organizatorico-practice* – activitățile organizatorice legate de paza frontierei de stat, dezvoltarea infrastructurii frontaliere, cooperarea internațională. În acest context, se acordă o atenție deosebită relațiilor cu Ucraina și România – „statele cu care țara noastră are frontiere comune, relațiile urmând să aibă caracter de parteneriat durabil și constructiv". Un aspect important îl reprezintă „încheierea unui tratat privind frontiera și a unui acord politic de bază cu România", precum și „...colaborarea cu Ucraina pentru a continua asigurarea securității frontierei pe sectorul transnistrean" [76].

În ansamblu, în actele normative au fost stabilite conceptul, principiile, bazele juridice și atribuțiile autorităților publice centrale și locale în procesul de formare și implementare a politicii de frontieră a Republicii Moldova, ceea ce face posibilă aplicarea acesteia în practică. *(Anexa 2)*

Ulterior, Republica Moldova, în căutarea celor mai adecvate măsuri pentru dezvoltarea strategică a statului, se orientează treptat spre stabilirea cooperării cu Uniunea Europeană. În acest context, a fost adoptată Declarația Parlamentului Republicii Moldova „Despre parteneriatul politic pentru atingerea obiectivelor integrării europene" [49] (2005), în care se subliniază că „…dezvoltarea de mai departe a Republicii Moldova nu poate fi asigurata decât prin promovarea consecventa si ireversibila a cursului strategic spre integrarea europeana" [49].

În acest context, modernizarea europeană a Republicii Moldova și procesul de integrare în Uniunea Europeană impun necesitatea dezvoltării unor relații strânse cu țările UE, menținerea unui dialog activ, schimbul de experiență și implementarea proiectelor comune [76]. De aceea politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei, ca parte integrantă a politicii externe, a început treptat să se orienteze, în mod natural, spre adaptarea la normele europene de gestionare a frontierelor.

Pentru realizarea acestei politici, statul, sub egida Misiunii UE de Asistență la Frontieră pentru Ucraina și Moldova (EUBAM), dezvoltă din 2005 politica de management integrat al frontierelor. Potrivit reprezentanților Misiunii EUBAM, managementul integrat al frontierelor (IBM) contribuie la combaterea traficului ilegal de persoane, migrației ilegale și altor factori care amenință securitatea frontierei. [199, p. 52] Aceste inovații au schimbat destinația militară a autorității de frontieră, orientându-l spre o abordare de aplicare a legii în funcționarea frontierelor. Cu toate acestea, autoritatea de frontieră a rămas parte integrantă a sistemului de securitate națională.

Astfel, schimbarea de facto a cursului politicii externe spre integrarea europeană și implementarea politicii de management integrat al frontierelor, pe de o parte, nu au modificat esența frontierei de stat a Republicii Moldova, care, în principiu, a rămas orientată spre asigurarea securității, cu o predominanță a funcției de barare.

Pe de altă parte, încă din această perioadă (2005), politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei s-a îndepărtat de principalele, am putea spune importantele prevederi, corespunzătoare intereselor naționale ale țării, stabilite în Concepția pazei frontierei de stat a Republicii Moldova (2003), și anume:

- de finalizarea proceselor de stabilire a frontierei de stat în conformitate cu dreptul internațional. Problema demarcării frontierei de stat cu România și Ucraina, care până în prezent rămâne nedemarcată, nu mai este abordată.

- de crearea condițiilor pentru desfășurarea activităților economice și altor tipuri de activități în spațiul de frontieră, ce vin să contribuie la dezvoltarea socio-economică a țării, la conservarea și utilizarea rațională a resurselor naturale. Problema utilizării spațiului de frontieră pentru dezvoltarea socio-economică a țării, în special în relațiile cu țările vecine – România și Ucraina – și folosirea în comun a resurselor naturale, în special a celor de apă, persistă până în prezent.
- și, în cele din urmă, organizarea cooperării frontaliere cu țările vecine, ca o direcție esențială a dezvoltării relațiilor internaționale cu România și Ucraina în domeniile cooperării economice, sociale, culturale și altor tipuri de colaborare de bună vecinătate, a rămas până în prezent doar o intenție binevoitoare. [41]

Realizarea prerogativelor politicii de management integrat al frontierelor, reflectată în strategiile naționale corespunzătoare (din 2011 până în prezent) privind managementul integrat al frontierelor, nu reprezintă, în esență, o politică de stat în domeniul frontierei, ci a devenit, de fapt, o instrucțiune sectorială pentru gestionarea combaterii criminalității transfrontaliere și migrației ilegale, având ca scop principal asigurarea securității frontierelor, în special a celei externe a Uniunii Europene, deoarece problemele enunțate nu sunt din categoria celor acute pentru Republica Moldova. Pentru țara noastră acest tip de cooperare privind managementul integrat al frontierelor este important în ceea ce privește controlul frontierei cu regiunea transnistreană nerecunoscută, precum și pentru creșterea nivelului de securitate, în primul rând în relația cu Ucraina.

Pe această cale, Strategia de Management Integrat al Frontierei (Strategia MIFS) pentru anii 2011-2013 (prima strategie națională în acest domeniu) prevedea atingerea obiectivului național de dezvoltare a parteneriatului cu UE în domeniul controlului frontierei și gestionării fluxurilor migraționale, contribuind la asigurarea securității în regiune. Strategia reflectă politica, principiile și sarcinile necesare pentru implementarea eficientă a politicii de management integrat al frontierei de stat (MIFS), bazată pe unirea eforturilor instituțiilor și organelor responsabile în acest domeniu [125]. În Strategie sunt stabilite principalele priorități pentru creșterea eficienței gestionării frontierei de stat, incluzând: îmbunătățirea legislației; dezvoltarea sistemului instituțional; optimizarea controlului și protecției frontierei de stat; consolidarea cooperării intra-instituționale, interinstituționale și internaționale; managementul resurselor umane; dezvoltarea logisticii și a sistemului de analiză a riscurilor [125].

În acest temei, MIFS este perceput ca un concept care îmbină „următoarele elemente:

- controlul și supravegherea frontierei de stat în baza analizei riscurilor, prelucrării datelor și a informațiilor privind infracțiunile;
- detectarea și investigarea infracțiunilor transfrontaliere de către Poliția de Frontieră și

Serviciul Vamal, în consultare cu agențiile de aplicare a legii la nivel național;

- modelul pe patru niveluri de admisie în Republica Moldova a străinilor (măsuri pe teritoriul țărilor terțe, cooperarea cu țările vecine, controlul la frontiere, măsuri de control aplicate în interiorul țării, inclusiv readmisia);
- cooperarea agențiilor implicate în MIFS, inclusiv facilitarea schimbului de date necesare pentru aplicarea măsurilor de asigurare a securității frontierelor;
- cooperarea internațională în domeniul securității frontierelor;
- coordonarea și coerența activităților agențiilor implicate în asigurarea securității frontierelor în cadrul Consiliului național pentru MIFS." [125]

Pentru realizarea Strategiei au fost modificate și adaptate un număr de acte normative: adoptată Legea cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova [72] (2011), care reflectă, de facto, principalele dispoziții ale Codului Uniunii Europene privind regimul de trecere a frontierei externe a UE; a fost adoptată Legea privind Poliția de Frontieră [73], prin care autoritatea de frontieră a fost stabilită veriga principală pentru aplicarea conceptului de MIFS; au fost introduse modificări la legislația privind regimul străinilor în Republica Moldova, simplificarea procedurilor vamale.

Cât privește relațiile de frontieră, Republica Moldova, după modificarea de către Comisia Europeană a Regulamentului (UE) nr. 539/2001 din 15.3.2001, începând cu 28 aprilie 2014, beneficiază de un regim de călătorie fără vize în 30 de state membre ale UE și ale spațiului Schengen [94].

Următoarea Strategie MIFS, pentru perioada 2015-2017, a presupus continuitatea aplicării prevederilor primei strategii. Strategia enunțată a devenit „documentul principal care reflectă prioritățile și viziunea statului în domeniul gestionării integrate a frontierelor, cu scopul de a asigura securitatea frontalieră, prevenirea și combaterea criminalității transfrontaliere și a migrației ilegale" [126]. De remarcat că strategia a continuat să se concentreze asupra asigurării securității frontierelor, ce presupunea a fi realizată într-un mod integrat, implicând setul de acțiuni și măsuri holistice, conexe și continue, prin care se asigură integritatea funcționării frontierei de stat, prevenirea și combaterea migrației ilegale și a criminalității transfrontaliere și alte acțiuni.

Inițiativa clar exprimată a Republicii Moldova de integrare în spațiul Europei de Vest, dorința de a asigura ireversibilitatea procesului de asociere cu Uniunea Europeană, a devenit caracteristică și tangibilă pentru toate direcțiile politicii de stat de la sfârșitul anilor 20 ai secolului XXI până în prezent. Realizarea prevederilor Acordului de asociere este o prioritate și implică continuarea reformei tuturor sectoarelor de activitate naționale. Mai mult, statutul de țară candidată la aderare în UE, pe care Republica Moldova l-a obținut în anul 2022, obligă statul moldovenesc, prin politica sa, să continue procesele de armonizare deplină a legislației și de punere în aplicare a

celor mai bune practici europene de management de stat [122]. Gestionarea frontierelor moldovenești obține o importanță deosebită nu numai pentru Republica Moldova, deoarece, în contextul integrării europene, frontierele moldovenești sunt gestionate ca să îndeplinească parțial funcțiile frontierelor externe ale UE, fapt ce a determinat și influența asupra securității regionale, dar, în același timp, nu corespunde pe deplin intereselor naționale ale țării de dezvoltare a cooperării internaționale și frontaliere.

Strategia MIFS pentru perioada 2018-2023 reflectă viziunea Republicii Moldova pentru implementarea angajamentelor ce cuprind aspectele de frontieră prevăzute în Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană. Scopul Strategiei este de a oferi o înțelegere clară asupra dezvoltării în continuare a politicii de management integrat al frontierei de stat în Republica Moldova, în strictă concordanță cu cele mai noi realizări la nivel european. [127] Totodată, Strategia asigură, într-o anumită măsură, punerea în aplicare a documentelor strategice naționale de dezvoltare sigură a Republicii Moldova, cum ar fi: „Strategia națională de dezvoltare, Programul de activitate al Guvernului, Concepția securității naționale, Strategia securității naționale a Republicii Moldova, Strategia națională de apărare, Strategia națională de ordine și securitate publică, Strategia națională de prevenire și combatere a traficului de ființe umane", etc. [127]

Punerea în practică a politicii de management integrat al frontierei de stat în corelație cu alte politici naționale este considerată o condiție care contribuie la creșterea securității naționale, regionale și europene.

Începând cu anul 2022, în contextul reformării politicii interne și a ramurii afacerilor interne ale Republicii Moldova, în schimbul strategiilor de management al frontierelor au început să se aplice programele sectoriale naționale. Astfel, Programul de management integrat al frontierei de stat pentru perioada 2022-2025 [102] a devenit parte integrantă fundamentală a Strategiei de dezvoltare a afacerilor interne pentru perioada 2022-2030 [124]. Aceste modificări explică tendința ascendentă de introducere a componentei de aplicare a legii în conceptul de management al frontierelor de stat ale Republicii Moldova. Programul „prevede dezvoltarea în continuare a conceptului de management integrat al frontierelor europene în Republica Moldova, fiind adaptat la particularitățile Strategiei tehnice și operaționale de gestionare europeană integrată a frontierelor, aprobată prin Decizia nr. 2/2019 a Consiliului de administrație al Agenției Europene pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă (FRONTEX)" [102]. Totodată, Programul este legat și corelează cu obiectivele sistemului național de management al frontierei de stat și asigurarea unui „proces migrațional ordonat, sigur și reglementat" [102, p. 5].

Programul definește „trei obiective:

1) vulnerabilitate redusă a frontierei de stat, bazată pe o cunoaștere deplină a situației;
2) frontieră de stat sigură, securizată și funcțională;

3) capabilități susținute pentru realizarea eficientă a managementului integrat al frontierei de stat". [102]

Parlamentul Republicii Moldova a adoptat în anul 2024 Legea „Cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova", care confirmă obiectivul principal stabilit al frontierei de stat – „asigurarea securității statului prin implementarea conceptului european de gestionare integrată a frontierelor..." [71]. Legea a intrat în vigoare la începutul anului 2025 și reglementează „relațiile juridice, organizatorice, administrative și de altă natură care apar în procesul de stabilire, menținere și asigurare a regimului frontierei de stat, a regimului zonei de frontieră și a regimului punctelor de trecere" [71], preluate din *acquis-ul comunitar* european privind frontierele externe ale UE.

Trebuie remarcat faptul că, în cadrul cooperării internaționale între Uniunea Europeană și Republica Moldova pe probleme de frontieră, începând cu anul 2005, UE sprijină activ statul moldovenesc în consolidarea securității frontierelor (în primul rând, a frontierei de Est, cu Ucraina), în soluționarea conflictului transnistrean, pentru exercitarea controlului deplin asupra întregii lungimi a frontierei moldo-ucrainene (inclusiv asupra așa-numitului segment transnistrean). Odată cu izbucnirea războiului pe teritoriul Ucrainei, Uniunea Europeană oferă Republicii Moldova asistența necesară pentru admiterea refugiaților și controlul fluxurilor migraționale de pe teritoriul Ucrainei.

Un aspect extrem de important pentru implementarea politicii de frontieră a statului este crearea unui sistem fiabil de management administrativ al serviciului de frontieră și asigurarea funcționării precise a acestuia în cadrul politicii de stat și al legislației țării. În prezent, reglementarea normativ-juridică a managementului frontierei de stat a Republicii Moldova este realizată de Guvern prin Ministerul Afacerilor Interne (MAI). Conform Regulamentului privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, „MAI elaborează, promovează şi realizează politica statului în domeniul managementului integrat al frontierei de stat, gestionează activitățile aferente respectării regimului frontierei de stat" . [110]

Realizarea practică a activităților de management al frontierelor, care, în esență, presupune componenta administrativă a managementului frontierelor de stat, se rezumă la implementarea de către subiecții de management al frontierelor a competențelor și atribuțiilor întru asigurarea funcționării frontierelor Republicii Moldova. Mecanismele, modelele, metodele și instrumentele de management sunt coagulate în sistemul de management integrat al frontierelor, în conformitate cu cadrul de reglementare al Republicii Moldova și prevăd: competențe, responsabilități, obiective, sarcini și indicatori de performanță pentru fiecare componentă a sistemului MIFS.

Autoritățile din Sistemul MIFS sunt împărțite în două categorii: „autorități cu competențe nemijlocite la frontieră și autorități cu atribuții conexe domeniului de management integrat al frontierei de stat" [127]. Fiecare autoritate, în limitele competențelor atribuite, implementează

politici de management integrat al frontierei. Rolul de bază în realizarea politicii de stat în domeniul frontierei, responsabilitatea pentru managementul integrat al frontierei revine autorităților cu competențe nemijlocite la frontieră [102] (*Anexa* 3). În acest sens, este important să evidențiem „Poliția de Frontieră – o autoritate administrativă, în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, care exercită atribuțiile şi implementează politica statului în domeniul managementului integrat al frontierei de stat, al combaterii migrației ilegale şi a criminalității transfrontaliere" [73], precum și „Serviciul Vamal – o autoritate administrativă aflată în subordinea Ministerului Finanțelor, care exercită funcțiile și atribuțiile ce îi revin și implementează politica vamală a statului prin aplicarea uniformă și imparțială a legislației în domeniul vamal în scopul asigurării, în limita competențelor sale, a securității economice a statului" [75].

Astfel, analiza prevederilor documentelor conceptuale și normative arată că politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei stabilește ca obiectiv principal de funcționare a frontierei – securitatea, acoperind, pe lângă toate, o direcție strict delimitată – combaterea migrației ilegale și a criminalității transfrontaliere. Toate acestea determină funcția principală a frontierei – cea de barare. Mai mult decât atât, orientarea politicii de stat către integrarea europeană, fără susținerea intereselor naționale proprii, a definit esența politicii de frontieră a statului: aplicarea necondiționată a standardelor europene de gestionare a frontierelor externe ale Uniunii Europene, ceea ce implică funcționarea frontierei de stat a Republicii Moldova în interesul asigurării securității spațiului european.

Studiul nostru arată că, în interesul național al Republicii Moldova trebuie să orienteze politica de stat în domeniul frontierei spre următoarele ramuri de funcționare a frontierei de stat:

1. Frontiera de stat în sistemul securității naționale pentru asigurarea securității frontaliere;
2. Frontiera de stat în sistemul de gestionare a frontierelor externe ale Uniunii Europene;
3. Frontiera de stat ca instrument al asigurării securității regionale, de sprijin al politicii de bună vecinătate, al cooperării economice, culturale și ecologice;
4. Frontiera de stat ca instrument al dezvoltării cooperării internaționale și frontaliere în toate direcțiile dezvoltării cooperării economice, sociale, culturale și a relațiilor între popoare.

Astfel, fără a diminua importanța cooperării stabilite prin politica de frontieră cu Uniunea Europeană, politica de gestionare a frontierelor de stat trebuie să fie orientată spre realizarea a trei direcții interconectate: asigurarea securității la frontiere, participarea autorităților de frontieră la stimularea și dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere. În acest context, pentru punerea în aplicare a politicii de stat în domeniul frontierei, trebuie luat în considerare „specificul unui număr mare de niveluri (global, regional, local), sfere (politică, economică, socială, etnoculturală, informațională, psihologică, de mediu etc.), subiecte (state, inclusiv organele de aplicare a legii și alte structuri de subordonare centrală; autoritățile regionale, raionale și municipale; organizații

internaționale; de business; organizații publice; mass-media; comunitățile etnice și religioase etc.), probleme (provocările de securitate, problemele de dezvoltare socio-economică a teritoriilor de frontieră, perspectivele cooperării frontaliere etc.) și particularitățile regiunilor frontaliere care vor fi afectate" [107, p. 119] .

În vederea realizării direcțiilor interconectate de funcționare a serviciului de frontieră, sistemul existent de management al frontierei de stat necesită a fi completat cu structuri și funcționari ai organelor de stat, organizațiilor neguvernamentale, persoane fizice și juridice care dețin competențe și vor contribui la asigurarea securității frontaliere, la interacțiunea economică a statului, precum și la dezvoltarea relațiilor interstatale în domeniile social, cultural, ecologic și de altă natură.

În prezent, fundamentul concepției MIFS în Republica Moldova se consideră a fi cooperarea internațională, interstatală, inter- și intra-instituțională [125]. Totodată, acest cadru fundamental presupune contribuția necesară la realizarea intereselor de securitate ale Republicii Moldova: schimbul de experiență pentru cimentarea statului de drept; consolidarea încrederii între statele vecine și a stabilității regionale. Din punctul de vedere al realizării intereselor naționale, în viziunea noastră, tipurile de cooperare enunțate sunt realizate îngust, fără a fi luată în considerare crearea condițiilor necesare pentru dezvoltarea domeniilor economic, social-cultural, ecologic și de altă natură.

Aspectul practic al realizării conceptului de management integrat al frontierelor vizează simplificarea procedurilor de control al frontierei, de controlului vamal și altor tipuri de control la frontieră, facilitarea comerțului, categorizarea persoanelor, a mărfurilor și a bunurilor care fac obiectul controlului sau sunt exceptate de controalele la frontieră. Exemple de astfel de inițiative sunt: punerea în aplicare a dispozițiilor Acordului de asociere (Zona de liber schimb aprofundată și cuprinzătoare (DCFTA)) [144], crearea condițiilor pentru „micul trafic de frontieră" [7] și trecerea simplificată a frontierei pentru băștinașii raioanelor de frontieră [11], proceduri simplificate de vămuire, import/export al mărfurilor și bunurilor pentru agenții economici autorizați naționali și străini (AEO) [105].

Managementul frontierelor de stat ale Republicii Moldova „este orientat spre implementarea celor mai bune practici la frontierele sale și promovează elemente *know-how* de eficientizare a controlului frontierei de stat, fluidizare a traficului" [107, p. 129] peste frontieră.

Astăzi, în stadiu de implementare sunt următoarele concepte:

- „Controlul comun în punctele de trecere a frontierei de către autoritățile Republicii Moldova și Ucrainei" [4]. Acest concept este considerat de Republica Moldova ca fiind fiabil și pentru implementare la frontiera moldo-română, ca instrument și platformă de dialog și apropiere în contextul inițiativelor de aderare a țării la Comunitatea Europeană [108, p. 150]. În ciuda faptului

că politica statului moldovenesc în domeniul frontierei este una stimulatoare în raport cu țările membre ale UE [81], mai ales după obținerea statului de țară-candidat la aderare în spațiul comunitar, la etapa actuală inițiativele propuse de Republica Moldova sunt tratate de cealaltă parte ca ale unei țări terțe clasice.

- „Patrularea comună a frontierei" [6] este un concept, ce presupune constituirea unităților comune de efective pentru acțiuni de supraveghere și intervenții la frontieră" .
- „Schimbul constant de informații în timp real cu privire la trecerea frontierei de stat de către persoane și mijloace de transport prin punctele de trecere amplasate pe segmentul de frontieră moldo-ucrainean" [3] urmează să devină un instrument de control al frontierei fără precedent în practica cooperării interstatale în domeniul managementului integrat al frontierei.

Pe de altă parte, concepția de management al frontierelor Republicii Moldova actualmente include respectarea, de către toate categoriile de persoane, a regulilor regimului frontierei de stat și a zonei de frontieră, ceea ce implică unele restricții și creează inconveniențe semnificative pentru dezvoltarea legăturilor economice și sociale între teritorii (a relațiilor de rudenie, turismului, businessului mic etc.), în esență, afectând dezvoltarea relațiilor de cooperare frontalieră.

Astfel, pornind de la analiza principalelor direcții ale politicii de frontieră a Republicii Moldova, în retrospectivă istorică privind formarea și dezvoltarea independenței, se poate menționa că, după anul 2005, Republica Moldova nu a formulat o politică proprie de frontieră, ci se ghidează după strategiile de gestionare integrată a frontierelor gestionate de Uniunea Europeană. Strategiile abordează asigurarea securității frontierei doar din perspectiva combaterii migrației ilegale și a criminalității transfrontaliere, ceea ce, fără îndoială, este important pentru Uniunea Europeană, care urmărește eliminarea amenințărilor în adresa frontierelor sale externe la etapele incipiente, în țările de origine sau în teritoriile adiacente, dar, în esență, nu constituie probleme de ordin prioritar pentru Republica Moldova. Pentru Republica Moldova, reieșind din interesele naționale, este extrem de important să se formeze cooperarea internațională cu România și Ucraina în cadrul unei matrice geopolitice, pentru a soluționa problemele regionale de cooperare economică, socială și culturală, asigurând o dezvoltare sigură și durabilă a țărilor și a regiunii în ansamblu. La acest proces va contribui cooperarea frontalieră dintre Republica Moldova, România și Ucraina, care va transforma radical abordările funcționale ale frontierei, înlocuind componenta de barare cu cea de contact. Aceasta va permite intensificarea contactelor de afaceri, a legăturilor culturale și a relațiilor umane dintre popoarele apropiate ca spirit, cultură și credință.

În același timp, este necesar de menționat că, în prezent, lipsa unei politici de frontieră a statului și funcționarea autorităților de frontieră a Republicii Moldova exclusiv în interesul asigurării securității nu creează condiții pentru sporirea eficienței funcționării frontierei prin

dezvoltarea relațiilor internaționale și a cooperării frontaliere. Realizarea acestor prerogative presupune crearea condițiilor pentru cooperarea directă între teritoriile vecine ale Republicii Moldova, României și Ucrainei, situate geografic de-a lungul frontierei comune. În acest sens, autoritățile de frontieră trebuie să asigure realizarea simultană a funcțiilor de barare și de contact ale frontierei, ceea ce va permite dezvoltarea activă a relațiilor economice, culturale, de protecție a mediului și ecologice, precum și în alte domenii. De asemenea, va facilita crearea de rețele și structuri de integrare și cooperare între teritoriile vecine ale țărilor. Totodată, se va asigura un nivel corespunzător de securitate prin filtrarea tuturor proceselor transfrontaliere.

Condițiile favorabile descrise vor influența necesitatea adoptării unor decizii comune a statelor vecine cu privire la planificarea și dezvoltarea strategică și regională, iar deciziile în sine, bazate pe necesitatea de asigurare a echilibrului în interesele promovate, inclusiv în spațiul de frontieră, vor stimula adaptarea politicii de stat în domeniul frontierei și realizarea funcțiilor frontierei orientate spre deschidere și transparență. Pe de altă parte, activitatea comună a autorităților de frontieră competente din Republica Moldova și România, precum și în veriga Republica Moldova - Ucraina la frontiere, va contribui la consolidarea funcției de barare a frontierei. Acest fapt va permite contracararea calitativă a tuturor amenințărilor, riscurilor și manifestărilor diferitelor tipuri de criminalitate transfrontalieră, ceea ce va spori în mod semnificativ nivelul de securitate a frontierelor.

Astfel, Republica Moldova trebuie să-și formeze politica de stat în domeniul frontierei și să gestioneze frontierele, ținând cont de interesele sale naționale, pentru a asigura dezvoltarea strategică durabilă și sigură a țării, în care frontiera de stat va juca un rol important, funcționând în baza noilor principii de cooperare internațională și frontalieră. [121, p. 78]

3.3. Politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei în contextul cooperării internaționale și frontaliere: adaptarea aspectelor conceptuale și practice

Politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei, ca parte a politicii naționale generale, este prevăzută în studiul de față ca un sistem de măsuri complexe, menite să consolideze securitatea frontalieră, să dezvolte relațiile internaționale cu statele prietene, cu țările Uniunii Europene și cu Uniunea Europeană în ansamblu, să dezvolte cooperarea frontalieră cu țările vecine, România și Ucraina, în vederea creșterii eficienței funcționării frontierei de stat, creării unor condiții favorabile pentru dezvoltarea națională în diverse domenii de funcționare a statului.

În același timp, conceptele teoretice și acțiunile practice prevăzute în prezent de politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei, axate exclusiv pe asigurarea securității naționale la frontieră, nu reflectă suficient specificul proceselor moderne de dezvoltare globală, regională și

națională, precum și potențialul autorității de frontieră în a contribui la soluționarea variilor probleme legate de cooperarea internațională socio-economică și culturală. Acest lucru duce inevitabil la faptul că Republica Moldova, angajată pe calea integrării europene, se confruntă cu o serie de amenințări și riscuri pentru care, deocamdată, nu există soluții și răspunsuri complete. În consecință, aceste circumstanțe încetinesc dezvoltarea statului, ceea ce, la rândul său, generează ineficiență în relațiile internaționale și regionale.

Astfel, în condițiile moderne, influență semnificativă asupra politicii de stat în domeniul frontierei au noii factori geopolitici și particularitățile regionale apărute, și anume:

- în context geopolitic, una din trăsăturile specifice este poziționarea geografică-cheie a Republicii Moldova, frontiera de stat a cărei este situată la intersecția dintre Europa Centrală, Europa de Est și Balcani, reprezentând unul din cele mai importante puncte pe harta geopolitică, ce leagă Ucraina și România - două state de importanță majoră nu numai pentru Republica Moldova, ci și pentru întreaga regiune, din perspectiva asigurării securității și dezvoltării economice. În același timp, poziția geografică favorabilă a Republicii Moldova, ce oferă oportunități pentru cooperare economică internațională și interacțiunea piețelor din Europa de Est și de Vest, nu este valorificată în politica de stat în domeniul frontierei.
- În contextul securității regionale, frontiera de stat a Republicii Moldova este frontiera externă a Uniunii Europene, ce îi oferă, în esență, statutul de frontieră de cooperare internațională. Controlul și protecția frontierelor sunt necesare pentru prevenirea și combaterea amenințărilor transfrontaliere, cum ar fi traficul de droguri, traficul de persoane, migrația ilegală și contrabanda cu mărfuri și bunuri. De menționat este și prezența diferendului transnistrean și impactul acestuia asupra frontierelor țării. Existența unui teritoriu de conflict cu ieșire la frontieră generează riscuri pentru suveranitatea și securitatea statului moldovenesc.
- În contextul realizării obiectivului de integrare europeană, frontiera de stat a Republicii Moldova reprezintă un punct de contact internațional între Republica Moldova și Uniunea Europeană, în special în cadrul Acordului de asociere semnat în 2014. Din păcate, politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei se concentrează doar pe soluționarea problemelor legate de securitatea frontalieră, deși există un potențial semnificativ de a deveni un organ de stat-cheie pentru consolidarea relațiilor internaționale cu Uniunea Europeană.
- În contextul menținerii relațiilor internaționale socio-culturale, frontiera de stat a Republicii Moldova are potențialul sprijinirii relațiilor interetnice și socio-culturale internaționale cu România, precum și a relațiilor economice internaționale cu Ucraina. Cu toate acestea, astfel de direcții de cooperare nu sunt incluse în politica de stat în domeniul frontierei, ceea ce împiedică valorificarea potențialului de cooperare regională. [200, p. 182-184]

Trebuie menționat în mod special că o politică externă activă cu toți vecinii, precum și posibilitatea și necesitatea dezvoltării cooperării frontaliere, ca factor esențial pentru dezvoltarea cooperării internaționale, corespunde intereselor naționale ale Republicii Moldova și reprezintă o condiție nu doar pentru menținerea relațiilor de bună vecinătate, ci și pentru supraviețuirea statului în contextul situației instabile din regiune.

În condițiile actuale, tot mai accentuat se manifestă și se resimt particularitățile politicii externe și ale situației politice interne din statele vecine, România și Ucraina, ceea ce, fără îndoială, a influențat politica de funcționare a frontierelor de stat și, în ansamblu, relațiile cu Republica Moldova. În context, în cazul unor circumstanțe nefavorabile, aceste influențe ar putea avea impact și asupra situației interne a Republicii Moldova. Una dintre cele mai importante caracteristici ale amenințărilor în relațiile bilaterale de frontieră și în procesul de integrare europeană a Republicii Moldova este posibilitatea ca situația politică din Ucraina și România să afecteze procesele transformatoare din Republica Moldova, nu doar în domeniul economic, ci și în sferele social-spirituale și culturale.

Astfel, situația politică și războiul din Ucraina creează premise pentru apariția unor amenințări semnificative la adresa funcționării frontierei moldo-ucrainene și, în general, a situației din Republica Moldova. Acestea sunt legate de creșterea previzibilă a migrației ilegale, contrabandei cu mărfuri și încărcături, precum și a traficului de arme și muniții care tranzitează teritoriul Republicii Moldova.

Politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei cu România este influențată semnificativ de faptul că România reprezintă partenerul internațional-cheie în promovarea intereselor Republicii Moldova în Uniunea Europeană, dezvoltă activ cooperarea comercial-economică cu țara noastră, susține interacțiunea culturală și oferă un sprijin necondiționat politicii externe a Republicii Moldova în vederea aderării la Uniunea Europeană. Este evident nivelul ridicat al relațiilor internaționale dintre Republica Moldova și România, caracterizat prin deschidere către cooperare politică, economică și socială. La frontiera comună, politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei a fost modificată în direcția liberalizării comerțului, prin suspendarea temporară a taxelor vamale și a cotelor aplicate produselor exportate din Republica Moldova către țările Uniunii Europene. Autoritățile de frontieră colaborează pentru adaptarea frontierei în interesul liberalizării constante a pieței europene pentru Republica Moldova. Un impact pozitiv major asupra politicii de frontieră îl au similaritatea culturilor naționale, unitatea valorilor tradiționale istorice și, în general, relațiile de respect reciproc, dezvoltate istoric între popoarele ambelor țări.

În același timp, există probleme în implementarea unei politici de frontieră coordonate, și anume: politica de securitate frontalieră a României este axată exclusiv pe combaterea migrației

ilegale și a contrabandei cu produse accizabile (tutun și alcool) către Uniunea Europeană. Frontiera de stat dintre cele două țări nu este complet reglementată – lipsește demarcarea, ceea ce generează dezechilibre în funcționarea sa și subminează suveranitatea Republicii Moldova. Fiind o frontieră externă a Uniunii Europene, aspectele legate de politica de securitate devin dominante, ceea ce creează disconfort în interacțiunile dintre populațiile celor două țări – popoare care, în mare parte, împărtășesc aceleași rădăcini etnice, tradiții și valori.

Prin urmare, politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei cu România ar trebui să fie abordată nu doar ca o politică de securitate a proceselor de funcționare a frontierelor, ci și ca o politică de securitate și protecție împotriva amenințărilor sferei spirituale, vizând protejarea fundamentelor spiritual-ideologice, culturale și morale ale societăților. Totodată, politica de stat în domeniul frontierei ar trebui să creeze condiții pentru o dezvoltare mai eficientă a relațiilor internaționale, în special în teritoriile și regiunile de frontieră.

Dinamica schimbărilor considerabile din spațiul extern al Republicii Moldova impune necesitatea ajustării politicii de stat în domeniul frontierei la condițiile actuale. Abordarea conceptuală a politicii de frontieră în contextul contemporan trebuie orientată nu doar către asigurarea securității frontaliere, a integrității teritoriale și a independenței statului – aspecte de o importanță majoră – ci și către dezvoltarea cooperării economice internaționale și a dezvoltării socio-economice a statului, realizate, în mare măsură, prin implicarea autorităților de frontieră în consolidarea relațiilor internaționale și a cooperării frontaliere. Mai mult decât atât, autoritatea de frontieră a Republicii Moldova trebuie să joace un rol activ în implementarea politicii externe a statului orientate spre integrarea europeană, al cărei fundament îl constituie integrarea economică.

Politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei trebuie să fie elaborată și implementată în baza priorităților interne și externe ale statului. În corespundere cu politica națională, prioritățile externe includ: integrarea europeană, ca obiectiv incontestabil, și restabilirea integrității teritoriale a statului; prioritățile interne se concentrează pe consolidarea unui stat protejat, prosper și democratic, în care toți cetățenii să poată valorifica liber întregul lor potențial individual [128].

Prioritățile enunțate trebuie să servească drept fundament pentru elaborarea politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei, a cărei eficiență poate fi sporită doar prin implicarea autorităților de frontieră în implementarea politicilor de cooperare internațională și frontalieră.

Pentru adaptarea politicii și fundamentelor conceptuale de funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova, persistă factorii internaționali externi, precum și politici interni favorabili, și anume: forma democratică de guvernare; caracteristicile civilizaționale - tradițiile și cultura poporului moldovenesc, cu influența corespunzătoare a conștiinței politice; dezvoltarea relațiilor istorice de prietenie, stabilite cu țările vecine și popoarele acestora; identitatea etnică a comunității

cu România; obiectivele politicii externe comune cu Ucraina; esența ontologică a spațiului politic, ce permite formarea unui spațiu politic comun cu țările vecine România și Ucraina pentru implementarea comună a principalelor direcții de politică externă. Acești factori vor contribui la dezvoltarea cooperării interstatale cu toate țările, în primul rând cu Uniunea Europeană, în toate domeniile de colaborare social-economică și culturală, precum și la dezvoltarea relațiilor internaționale și a cooperării frontaliere cu statele vecine, România și Ucraina, pentru crearea unor condiții favorabile dezvoltării naționale în diverse domenii de cooperare.

Reieșind din cele expuse, precum și ținând cont de identitatea obiectivelor strategice naționale ale Republicii Moldova și Ucrainei de aderare la Uniunea Europeană, propunem sincronizarea politicii relațiilor internaționale dintre cele două țări cu adaptarea politicii de funcționare a frontierelor în partea ce ține de acțiunile comune orientate spre îmbunătățirea eficacității cooperării internaționale cu Ucraina prin organizarea *cooperării frontaliere*.

Culturile naționale apropiate, tradițiile și valorile istorice, sprijinul necondiționat al României pentru politica externă a Republicii Moldova de aderare la Uniunea Europeană, nivelul ridicat al relațiilor internaționale dintre cele două țări, caracterizat prin deschidere pentru cooperarea politică, economică și socială, reprezintă factorii favorabili ce ne oferă temeiul necesar pentru a propune adaptarea politicii de stat în domeniul frontierei pentru cooperarea internațională cu România, inclusiv prin organizarea cooperării frontaliere eficiente.

Trebuie de menționat că creșterea nivelului relațiilor internaționale cu România și Ucraina, prin promovarea politicii de stat în domeniul frontierei pentru organizarea cooperării frontaliere între Republica Moldova cu țările vecine, corespunde pe deplin intereselor naționale ale Republicii Moldova.

Următorul aspect important al politicii de stat a Republica Moldova în domeniul frontierei este politica orientată spre asigurarea securității naționale și regionale. În acest scop, necesită a fi adoptate și realizate măsuri menite să îmbunătățească potențialul internațional al frontierelor în conformitate cu politica europeană de funcționare a frontierelor, ce cuprinde procesele transfrontaliere, precum și reformarea autorităților de frontieră în vederea creșterii capacității acestora de promovare a politicii de asigurare a securității frontierelor.

Implicarea și participarea activă a României și Ucrainei în programe și proiecte comune cu Republica Moldova pentru dezvoltarea cooperării frontaliere contribuie în mod real la reducerea discrepanțelor în dezvoltarea socio-economică, în special în teritoriile de frontieră.

Pentru a spori eficacitatea politicii de funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova, este necesară dezvoltarea nu doar a funcției de barare a frontierei (așa cum este prevăzut în prezent), ci și *a funcției de contact a frontierei.* Prin implementarea funcției de barare, Republica Moldova asigură securitatea frontierelor, inclusiv protejarea intereselor producătorilor și

consumatorilor naționali. Funcția de contact, la rândul său, va permite asigurarea trecerii legale neîngrădite a frontierei de către persoane, mijloace de transport, precum și a circulației mărfurilor și bunurilor. Astfel, implementarea funcției de barare a frontierei asigură realizarea de către organele de stat a competențelor și sarcinilor de combatere a activităților ilegale internaționale, iar funcția de contact – simplificarea si intensificarea interacțiunii dintre persoane, organizații și întreprinderi. Îmbinarea funcției de barare cu cea de contact a frontierei face posibilă filtrarea proceselor transfrontaliere.

Interesele politice și geopolitice comune ale Republicii Moldova, României și Ucrainei, aspirațiile comune de integrare europeană și de cooperare cu țările UE, poziția geografică comună și orizonturile politice similare, fundamentate de multiplele relații istorice cu tangențe interetnice, pe criteriile unei singure religii și asemănări culturale, fac posibilă formarea cooperării între Republica Moldova, România și Ucraina pe principiul *matricei geopolitice*.

Matricea geopolitică asigură punerea în aplicare a unei politici echilibrate între autoritățile competente, buna vecinătate, cooperarea multietajată. Obiectivele matricei geopolitice pot fi: politica de bună vecinătate și asistență reciprocă; coordonarea politicii externe pe probleme strategice de aderare la Uniunea Europeană, la NATO, la spațiul Schengen și alte posibile organizații și structuri internaționale; cooperarea în toate domeniile, economică, financiară, culturală, socială și chiar militară; comportamentul concertat al fiecărui subiect. Politica matricială de cooperare reciprocă rezolvă, în primul rând, problemele strategice. Antrenarea frontierei de stat în modelarea acestei cooperări joacă un rol important.

Organizațional, matricea poate presupune două opțiuni structurale posibile:

- orizontală, atunci când componentele matricei se află pe picior ierarhic de egalitate, indiferent de dimensiunea teritoriului, a populației, a puterii economice, a potențialului militar ai fiecărui din ele, iar interesele lor sunt orientate doar asupra dezvoltării direcțiilor strategice și a cooperării reciproc avantajoase;
- verticală, formată în conformitate cu puterea politică, economică și militară a părților constitutive.

Republica Moldova, reieșind din capacitățile, potențialul existent și interesele sale naționale, ar trebui să opteze pe structura orizontală a matricei geopolitice, iar schimbarea funcționalității frontierei de la barare spre contact va deveni punctul forte de dezvoltare a relațiilor internaționale și cooperării frontaliere cu celelalte Părți.

Sistemul de funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova, în vederea îmbunătățirii eficacității cooperării internaționale și frontaliere, ar trebui să se bazeze pe schimbarea politicii de management, combinând aspectul politicii de securitate și politicii de gestionare a frontierelor. Ultima va presupune cooperarea activă, pe lângă autoritățile de frontieră, autoritățile vamale,

organismele responsabile de emiterea documentelor de călătorie și a vizelor, autoritățile de aplicare a legii și de gestionare a migrației, și a altor autorități centrale naționale responsabile de politica regională, dezvoltarea teritoriilor țării și politica externă a statului.

Politica de stat în domeniul frontierelor ar trebui să fie direcționată spre extinderea spațiului politic, economic și cultural al Republicii Moldova, prin crearea condițiilor favorabile pentru dezvoltarea comerțului, accesul agenților economici naționali, al bunurilor și produselor autohtone pe piața internațională, facilitarea contactelor culturale.

Astfel, propunem ca politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei să fie formată pe baza a patru paradigme conceptuale:

1. Participarea autorităților de frontieră la politica națională privind asigurarea securității naționale, regionale și internaționale, ținând cont de situația regională complexă, riscurile și amenințările existente pentru stat și pentru regiune în ansamblu;
2. Implicarea autorităților de frontieră în politica de stat pentru dezvoltarea cooperării internaționale comercial-economice și culturale, valorificând oportunitățile oferite de statutul favorabil de țară candidată pentru aderarea la Uniunea Europeană;
3. Elaborarea politicii de stat și participarea autorităților de frontieră la dezvoltarea cooperării internaționale cu statele vecine, în baza principiului matricei geopolitice;
4. Dezvoltarea cooperării frontaliere cu statele vecine, România și Ucraina, ca direcție esențială a politicii naționale de dezvoltare a cooperării internaționale.

Propunerile conceptuale enunțate privind modificarea politicii de stat în domeniul frontierei necesită unele clarificări.

În primul rând, la *frontiera moldo-ucraineană*, în conformitate cu starea de lucruri în domeniul de securitate frontalieră, ca urmare a războiului în curs de pe teritoriul Ucrainei, se propune ca abordarea funcționării frontierei de stat să respecte pe deplin cerințele politicii de asigurare a securității naționale și regionale.

În acest sens, sunt relevante următoarele priorități:

- combaterea criminalității la frontieră, ce se dezvoltă ca urmare a războiului din Ucraina;
- funcționarea frontierei de stat în scopul soluționării pașnice a conflictului transnistrean.

Situația politică, dar și militară din Ucraina necesită concentrarea eforturilor autorității de frontieră a Republicii Moldova pe consolidarea funcției de barare a frontierei.

În al doilea rând*, politica de funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova cu România* se propune să fie direcționată spre asigurarea integrării Republicii Moldova în spațiul UE pe următoarele domenii:

- integrarea în spațiul politic, economic și social al Uniunii Europene, ce presupune procesul de eliminare treptată a frontierelor externe dintre Republica Moldova și UE, pentru a crea

condiții de funcționare a frontierei moldovenești în corespundere cu politica de funcționare a frontierelor interne ale Uniunii Europene;

- dezvoltarea relațiilor economice ținând cont de faptul că potențialul economic al Uniunii Europene este esențial pentru dezvoltarea economică a Republicii Moldova;
- dezvoltarea cooperării culturale cu România, țară în care trăiesc comunități etnice - surori cu poporul moldovenesc;
- dezvoltarea cooperării frontaliere cu România și dezvoltarea regională cu statele europene.

În al treilea rând, în contextul politicii de integrare europeană, procesul de schimbare a politicii de funcționare a frontierei de stat cu UE ar trebui să înceapă cu crearea unui *regim favorabil pentru funcționarea cooperării frontaliere* cu România, menit să înlocuiască funcția de barare cu cea de contact în spațiul de frontieră, ce ar permite extinderea legăturilor economice, sociale și culturale.

Abordările conceptuale propuse pentru formarea unei noi politici de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei necesită îmbunătățirea formelor și metodelor de cooperare internațională și frontalieră în cadrul politicii naționale, și anume:

- formarea sistemului de politici de stat unitare cu implicarea organelor de frontieră pentru sporirea eficienței relațiilor internaționale, în primul rând, dezvoltarea cooperării pe diferite aspecte cu UE, România și Ucraina. Unul dintre instrumentele de soluție este mecanismul politicii de management integrat al frontierelor, care acoperă dimensiunea controlului proceselor transfrontaliere;
- stabilirea unor vectori comuni ai politicii de frontieră cu partea ucraineană în vederea consolidării centurii europene și regionale de securitate, un imperativ în care sunt angajate ambele țări candidate la aderarea în spațiul UE. Aceste viziuni și acțiuni comune pe aspecte de frontieră vor conduce la intensificarea cooperării internaționale în regiunea Europei de Est în vederea asigurării securității regionale, precum și vor contribui semnificativ la realizarea acordurilor și a planurilor de acțiuni cu Uniunea Europeană în procesul de aderare;
- stabilirea unor relații frontaliere mai eficiente cu România, cu perspectiva adoptării și promovării unei politici de frontieră comune de funcționare a frontierei interne cu Uniunea Europeană, reglementată la nivel internațional. Realizarea acestui obiectiv va reduce presiunea asupra principiului de suveranitate a țării și va spori potențialul țării pe scena internațională;
- promovarea politicii de orientare a Uniunii Europene spre un sprijin consistent și eficient, acordat Republicii Moldova pentru consolidarea capacității de control a frontierei moldo-ucrainene și deschiderea frontierei moldo-române. Acest fapt va accelera procesul de aderare

a Republicii Moldova la UE.

Astfel, în condițiile actuale, acțiunile prevăzute pentru adaptarea politicii de stat în domeniul frontierei ar trebui sprijinite în mod consecvent prin măsuri practice de schimbare a relațiilor frontaliere atât la nivel bilateral, cât și la nivel internațional.

De aceea, la nivel național, pentru Republica Moldova, în contextul îmbunătățirii eficienței politicii de funcționare a frontierei de stat, se propun următoarele *măsuri organizatorice și de reglementare*: extinderea ariei de acțiune juridică a autorităților de frontieră pe întregul teritoriu al țării, în vederea eficientizării lanțului de acțiuni pentru prevenirea, depistarea, urmărirea și atragerea la răspundere pentru abaterile de la legislația frontalieră. Astfel, acțiunile propuse vor corespunde politicii europene de asigurare a securității frontaliere – componentă indispensabilă a sistemului de securitate națională.

În primul rând, este necesar să se îmbunătățească politica de funcționare a frontierei moldo-ucrainene pe următoarele direcții:

- Implementarea unei politici de frontieră bazate pe acțiuni comune și cooperare între autoritățile de frontieră, care să includă: schimbul de date și informații, controlul comun, patrularea și operațiunile comune, intervențiile în situații de criză;
- Promovarea unei politici de frontieră comune pe segmentul necontrolat transnistrean: patrulările comune ale frontierei, controlul comun al trecerii frontierei;
- Politica de frontieră coordonată de control al migrației: controlul comun al fluxurilor migraționale, schimbul de informații;
- Politică de frontieră comună privind cooperarea pe probleme de frontieră cu UE, care să includă: politica de management integrat al frontierei, neutralizarea riscurilor și amenințărilor specifice, utilizarea sistemelor și bazelor de date europene, precum EUROSUR, EURODAC, ETIAS, SIS, VIS, etc. [106] [107]

În al doilea rând, prioritatea în politica de funcționare a frontierei moldo-române trebuie acordată interacțiunii dintre populația Republicii Moldova și cea a României în domeniile economic și socio-cultural. Cooperarea frontalieră ar trebui să devină elementul principal al organizării cooperării internaționale. [107]

În al treilea rând, politica de stat a Republicii Moldova trebuie să prevadă măsuri pentru consolidarea cooperării internaționale de frontieră cu Uniunea Europeană. Acest obiectiv poate fi atins prin: implicarea autorităților de frontieră în diverse proiecte europene axate pe dezvoltarea teritoriilor, consolidarea instituțiilor democratice și intensificarea participării cetățenilor la viața comunităților, asistența directă pentru implementarea proiectelor de cooperare frontalieră. [106]

Pe lângă aceasta, analiza efectuată în vederea sporirii eficacității realizării propunerilor prezentate, ce vizează aspectele conceptuale ale formării noii politici de funcționare a frontierei de

stat a Republicii Moldova, face posibilă formularea unor propuneri privind modificarea *politicii de stat în domeniul frontierelor* în următoarele dimensiuni:

- Organizațională: presupune implementarea măsurilor de formare a cooperării dintre Republica Moldova, România și Ucraina pe principiul unei matrice geopolitice, care va contribui la cooperarea social-economică și culturală comună și la implementarea obiectivului politicii externe de intensificare a cooperării cu Uniunea Europeană și de aderare a Republicii Moldova și Ucrainei la UE, cu sprijinul României.
- Instituțională: realizarea măsurilor de creștere a potențialului autorităților de frontieră ale RM pentru sporirea eficienței funcționării frontierei pe baza principiului *cooperării frontaliere* dintre Republica Moldova, România și Ucraina.
- Normativă: reglementarea și îmbunătățirea relațiilor de frontieră cu țările vecine, precum și adaptarea normelor și regulilor de funcționare a frontierei la normele și regulile politicii de management integrat al frontierelor în contextul asigurării intereselor naționale ale țării.
- Operațională: aplicarea măsurilor de organizare a funcționării frontierei de stat, utilizând principiile comune de barare și contact, ce au ca efect scontat filtrarea proceselor transfrontaliere. În aceste condiții, frontiera de stat va fi transparentă pentru cetățenii care respectă legea și pentru bunurile legale, totodată, fiind impenetrabilă pentru fenomenele criminale.

Pentru aplicarea aspectelor conceptuale și practice propuse de formare a noii politici de funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova, este necesar să se țină cont de amenințările, riscurile și provocările existente (ce necesită a fi minimizate sau neutralizate), și anume:

- Diferendul transnistrean, care este una dintre cele mai grave amenințări la adresa funcționării frontierei de stat a Republicii Moldova. Există riscul constant de escaladare a tensiunilor, care ar putea afecta securitatea și stabilitatea funcționării frontierei și a statului moldovenesc în ansamblu.
- Traficul ilegal de droguri și contrabanda, presupune riscul constant pentru țară de introducere ilicită de substanțe interzise (droguri, substanțe psihotrope etc.), traficului de persoane, contrabandei și altor activități ilegale, facilitate de prezența unor secțiuni vulnerabile, slab controlate ale frontierei. Aceste riscuri pot avea consecințe grave pentru securitatea, stabilitatea și dezvoltarea economică a Republicii Moldova.
- Republica Moldova reprezintă o zonă de tranzit pentru persoanele care încearcă să migreze ilegal în țările europene. Riscul de migrație ilegală crește și ca urmare a războiului din Ucraina, iar numărul solicitanților de protecție umanitară din țară a crescut semnificativ, ceea ce pune presiune pe sistemul de protecție și control al frontierei.
- Amenințările hibride, precum atacurile cibernetice, propaganda, dezinformarea și influența

externă asupra proceselor politice, economice și sociale din țară, lasă amprentă asupra funcționalității frontierei de stat a Republicii Moldova. Aceste amenințări pot avea un impact negativ pentru securitatea cibernetică, stabilitatea politică și coeziunea socială din țară.

- Schimbările geopolitice regionale, în speță, cauzate de război și de instabilitatea din Ucraina, duc la tensiuni regionale, afectează securitatea și stabilitatea frontierelor.

Astfel, trebuie remarcat faptul că abordările conceptuale propuse pentru formarea unei noi politici de stat în domeniul frontierei și a unui sistem practic de funcționare a frontierei de stat a Republicii Moldova pentru prima dată prevede participarea autorității de frontieră la formarea politicii relațiilor internaționale, a cooperării frontaliere și participarea practică la realizarea acesteia.

Unul dintre principalele instrumente pentru dezvoltarea cooperării internaționale dintre Republica Moldova cu Uniunea Europeană pentru realizarea obiectivelor de asigurare a securității frontaliere trebuie considerată *politica de management integrat* al frontierei de stat. Politica „de management integrat al frontierei de stat a Republicii Moldova" se propune a fi definită ca activitatea direcționată și coordonată la nivel intra-instituțional, inter-instituțional și internațional, desfășurată de autoritățile statului cu competențe în domeniul politicii de frontieră și vamale, ce are drept scop creșterea nivelului de securitate frontalieră, dezvoltarea cooperării internaționale comercial-economice și social-culturale. Ca obiectiv al politicii de management integrat al frontierelor trebuie prevăzută armonizarea măsurilor de asigurare a securității frontierei și dezvoltării proceselor transfrontaliere, precum și dezvoltarea unei cooperări economice și social-culturale reciproc avantajoase între Republica Moldova, România, Ucraina și Uniunea Europeană. Urmare a aplicării politicii de management integrat al frontierelor, vor apărea eforturile îmbinate ale autorităților competente din țările vecine pe ambele părți ale frontierei, prin care se va realiza principiul colectiv al unui întreg integrat.

Complementar, modelul de management integrat al frontierelor ar trebui să constituie un sistem internațional de măsuri menite să consolideze *stabilitatea regională*, inclusiv formarea unei centuri de bună vecinătate în jurul Republicii Moldova. În același timp, în relațiile cu țările vecine, România și Ucraina, politica de management integrat a frontierelor trebuie să funcționeze nu doar rezolvarea deziderateloor de consolidare a securității, ci și pe dezvoltarea cooperării economice și social-culturale. Această abordare va crește nivelul de asigurare a intereselor naționale a Republicii Moldova și va contribui esențial la dezvoltarea economică a țării.

În acest caz, este foarte important să se formeze cooperarea dintre Republica Moldova, România și Ucraina pe principiul *matricei geopolitice* - o politică comună de bună vecinătate și asistență reciprocă, o politică externă comună în chestiuni strategice, cooperarea pe principiul coerenței obiectivelor politicii externe și dezvoltarea economică și culturală a țărilor vecine

participante la aceste procese.

Aceste abordări ale funcționării frontierei de stat a Republicii Moldova necesită modificarea principiilor funcționale ale frontierei, și anume: trecerea de la funcția rigidă de barare pentru asigurarea securității, cum este prevăzută în prezent, la îmbinarea și realizarea concomitentă a funcțiilor de barare și de contact, condiție ce va oferi posibilitatea dezvoltării eficiente a cooperării economice, social-culturale între țări, stabilirea contactelor între persoane, oferind, totodată, efectul scontat de filtrare a proceselor transfrontaliere.

Extrem de importantă pentru dezvoltarea cooperării internaționale, așa cum a fost menționat mai sus, este organizarea *cooperării frontaliere* cu România și Ucraina. Cooperarea frontalieră presupune cooperarea directă între teritoriile învecinate ale Republicii Moldova, României și Ucrainei, situate geografic de-a lungul frontierei comune, ceea ce face posibilă utilizarea nu doar a particularităților acestor teritorii, ci și posibilitatea utilizării pe scară largă a resurselor și potențialului frontierei pentru creșterea eficienței cooperării economice, ecologice, social-culturale, precum și posibilitatea dezvoltării diferitelor forme de cooperare internațională.

Cooperarea frontalieră reprezintă una din cele mai importante direcții ale politicii de stat în domeniul frontierei pentru dezvoltarea cooperării interstatale, ce face posibilă utilizarea pe scară largă a particularităților teritoriilor de frontieră, cărora le sunt proprii un șir de factori favorabili, precum: legăturile de rudenie spirituală, social-culturală caracteristice Republicii Moldova și teritoriilor adiacente ale României, prezența intereselor comune de politică externă, economice, de mediu și sociale cu Ucraina.

Cooperarea frontalieră necesită, de asemenea, înlocuirea componentei de barare în funcționarea frontierelor dintre Republica Moldova, România și Ucraina cu spațiul de contact al teritoriilor de frontieră.

Astfel, abordările conceptuale și practice pentru formarea unei noi politici de stat în domeniul frontierei Republicii Moldova în baza modelului propus, aprobarea lor la nivel guvernamental și implementarea planificată a acestora vor spori eficiența politicii de stat în domeniul frontierei în partea ce ține de menținerea stabilității și securității în spațiul de frontieră al Republicii Moldova, creșterea stabilității regionale, vor contribui la îmbunătățirea condițiilor de dezvoltare a cooperării internaționale cu țările europene, cu Uniunea Europeană, cooperarea frontalieră cu țările vecine, România și Ucraina, precum și a proceselor legale internaționale transfrontaliere și creșterea potențialului economic al Republicii Moldova. Toate, în ansamblu, vor duce spre realizarea principalului obiectiv strategic – accelerarea aderării Republicii Moldova la spațiul Uniunii Europene.

3.4. Concluzii la capitolul 3

1. În relațiile internaționale și diplomație, frontierele de stat joacă un rol special, fapt evidențiat și de cercetarea noastră privind funcționarea frontierei de stat a Republicii Moldova. Aceasta nu este abordată doar într-un mod liniar, în înțelesul său clasic – ca o limită fixă a suveranității statului, ci și într-o perspectivă spațială, ca o zonă socio-geografică în cadrul căreia, de ambele părți ale frontierei, se formează un spațiu de frontieră cu infrastructura aferentă. Acest aspect oferă posibilitatea, în cadrul sistemului politicii de frontieră, de a prevedea dezvoltarea relațiilor internaționale.

2. Politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei nu a suferit schimbări semnificative de-a lungul anilor de independență, iar frontiera de stat continuă să fie un element al sistemului de securitate națională, având în principal funcția de barare și reprezentând o linie de separare a teritoriului față de țările vecine, fără a fi luată în considerare perspectiva creșterii eficienței cooperării internaționale. Lipsa demarcării frontierei de stat cu România, precum și absența unui tratat privind frontiera de stat cu România, procesul nefinisat de demarcare a frontierei de stat cu Ucraina împiedică stabilirea unui regim juridic clar pentru cooperarea internațională și frontalieră. [106]

3. Ținând cont de obiectivele de politică externă și de direcțiile de politică internă convergente ale Republicii Moldova, României și Ucrainei, se propune integrarea în politica de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei a unei noi abordări asupra spațiului politic internațional, privit ca un spațiu comun cu țările vecine – România și Ucraina. Acest spațiu ar funcționa pe principiul unei matrice geopolitice, adică printr-o politică comună de bună vecinătate și ajutor reciproc, precum și printr-o politică externă unitară în chestiuni strategice privind cooperarea internațională și relațiile internaționale.

Extinderea spațiului politic și dezvoltarea cooperării pe principiul unei matrice geopolitice ar permite schimbarea politicii de frontieră, astfel încât frontierele să nu mai fie percepute doar ca linii de separație, ci și ca oportunități pentru crearea unui spațiu internațional comun, în primul rând pentru dezvoltarea cooperării frontaliere.

4. Cooperarea frontalieră presupune colaborarea directă între teritoriile vecine ale Republicii Moldova, României și Ucrainei, situate geografic de-a lungul frontierei comune. Aceasta oferă nu doar posibilitatea valorificării caracteristicilor specifice acestor teritorii, ci și utilizarea extinsă a resurselor și potențialului regiunilor de frontieră pentru creșterea eficienței cooperării socio-economice, ecologice și culturale, precum și pentru dezvoltarea diverselor forme de colaborare internațională. Apropierea spirituală și socioculturală dintre Republica Moldova și România, precum și existența unor interese comune în domeniul politicii externe, economiei, ecologiei și

aspectelor sociale în relația cu Ucraina, reprezintă factori favorabili pentru dezvoltarea cooperării frontaliere, considerată un element esențial al cooperării internaționale.

Eficiența cooperării frontaliere crește și datorită faptului că frontierele dintre Republica Moldova, România și Ucraina nu mai sunt percepute exclusiv prin prisma funcției de barare, ci sunt transformate într-un spațiu internațional de contact între teritoriile de frontieră.

5. Aceste abordări privind funcționarea frontierei de stat a Republicii Moldova permit modificarea principiului său funcțional: tranziția de la funcția strict de barare, axată exclusiv pe securitate, așa cum este prevăzut în prezent, către o combinație între funcția de barare și cea de contact. Schimbarea oferă, pe de o parte, oportunități pentru dezvoltarea eficientă a cooperării politice, culturale și economice comerciale internaționale între state și pentru stabilirea contactelor între oameni, iar pe de altă parte, asigură un efect de filtrare a proceselor transfrontaliere, contribuind astfel la securitatea națională, regională și internațională.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În cadrul prezentei lucrări de doctorat, în conformitate cu scopul și obiectivele stabilite, autorul a abordat pentru prima dată în științele politice din Republica Moldova o problemă științifico-practică semnificativă și actuală pentru țară – funcționarea frontierei de stat a Republicii Moldova în contextul dezvoltării cooperării internaționale și frontaliere, din perspectiva asigurării intereselor naționale și a creșterii eficienței funcționării frontierei de stat.

Având în vedere că în știința moldovenească lipsește o teorie general acceptată privind funcționarea frontierei de stat, iar dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere în cadrul politicii de stat în domeniul frontierei nu a fost cercetată deloc, autorul propune soluționarea acestei probleme prin elaborarea unei abordări teoretico-științifice proprii. Aceasta se bazează pe perspective științifice interdisciplinare moderne (relații internaționale, diplomație, geopolitică și studiile frontierei (border studies)), acordând, totodată, o atenție specială științei integratoare – relațiilor internaționale, teoriei geopolitice despre stat, despre spațiul politic cu particularitățile sale de extindere și constrângere, despre limitele teritoriale și spațiale, interdependența dintre politic și spațial, cu accent pe analiza istorică a evoluției esenței și funcțiilor frontierei de stat, inclusiv prin utilizarea experienței contemporane privind funcționarea frontierelor externe și interne ale Uniunii Europene, bazată pe abordarea integrată cu privire la asigurarea securității frontierelor externe.

Cercetarea științifico-conceptuală și practică profundă, precum și analiza sistemică științifică i-au permis autorului, ca formă de validare a rezultatelor cercetării, să le prezinte în 7 articole științifice publicate în reviste naționale și internaționale, să participe și să susțină prezentări la 6 conferințe științifico-practice, inclusiv internaționale, precum și să formuleze următoarele concluzii generale și recomandări.

Concluzii generale:

1. În prezent, în știință nu există o metodologie general acceptată pentru cercetarea frontierelor de stat, iar instrumentarul metodologic abia începe să prindă contur. Cercetările privind politica de stat în domeniul frontierei se caracterizează prin lipsă de sistematizare, iar toate conceptele referitoare la frontiera de stat au, în general, un caracter descriptiv, variind considerabil în funcție de fiecare cercetător. Aceasta duce la o înțelegere și interpretare ambiguă a funcțiilor frontierei de stat, în special din perspectiva cooperării internaționale și frontaliere. Până în prezent, în Republica Moldova nu există o concepție științific fundamentată privind politica de stat în domeniul frontierei și o teorie a gestionării frontierei de stat din perspectiva eficienței cooperării internaționale și frontaliere, a asigurării intereselor naționale [Cap. I, 1.1, 1.2].
2. Aprofundarea teoretică insuficientă de către savanții moldoveni și străini în toate aspectele legate de funcționarea frontierei de stat, în special din perspectiva cooperării internaționale și

frontaliere, a determinat concentrarea atenției autorului asupra problemelor teoriei și metodologiei stabilirii și funcționării frontierei, metodelor de analiză, instrumentelor și mecanismelor de cercetare a procesului de formare și implementare a politicii de stat a Republicii Moldova privind domeniul frontierei de stat în ansamblu, precum și în ceea ce privește dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere, în particular.

În acest sens, metodele diacronică (istorică) și dialectică de cercetare a evoluției istorice a înțelegerii esenței frontierelor și a dependenței dialectice a politicii de stat în domeniul frontierei față de politica externă a statelor naționale constituie baza fundamentală a prezentei lucrări și, alături de analiza sistemică – care se manifestă metodologic în cercetarea evoluției proceselor de formare a funcțiilor internaționale și frontaliere ale frontierei de stat – îndeplinesc rolul unui instrumentar metodologic și conceptual eficient în abordarea temei studiate [Cap. I, 1.2].

Totodată, autorul a ajuns la concluzia fără echivoc că, fără o analiză comprehensivă și o înțelegere profundă a paradigmelor teoretice generale privind funcționarea frontierelor de stat din perspectiva asigurării intereselor naționale, precum și fără o analiză a interdependenței dintre procesele de funcționare și gestionare a frontierelor de stat, ce reiese din teoria despre stat, despre natura și particularitățile funcționării sale teritoriale, precum și din poziția și perspectiva relațiilor internaționale, a spațiului politic cu trăsăturile sale de extindere și constrângere, a formării frontierelor teritoriale și a limitelor politice extrateritoriale, nu este posibilă realizarea unei analize și cercetări obiective a frontierei de stat a Republicii Moldova ca una dintre cele mai importante structuri ale statului pentru asigurarea securității și dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere.

3. Sursele analizate: cercetările savanților teoreticieni în geopolitică privind rolul frontierelor în funcționarea spațială a statelor, ale fondatorilor teoriei despre frontieră – studiile frontierei (border studies), precum și ale cercetătorilor care studiază diverse aspecte ale înțelegerii teoretice a rolului și funcțiilor frontierei în relațiile internaționale, cum ar fi: F. Ratzel, K. Haushofer, N. Spykman, C. Schmitt, H. Morgenthau, V.P. Semionov-Tian-Șanski, G. Curzon, J. Herz, P. Diehl, R. Hartshorne, J.R.V. Prescott, V.A. Kolosov, R.F. Turovski ș.a., au constituit fundamentul teoretic și analitic al temei de cercetare. Valoarea teoretică a lucrărilor acestor cercetători pentru tema propusă constă în faptul că acestea oferă clasificarea frontierelor (în general, ca frontiere de separare și de contact), dezvoltă scheme metodologice pentru studierea interacțiunilor frontaliere, fundamentează abordarea politică asupra înțelegerii proceselor de frontieră și a principiilor de gestionare a acesteia în contextul relațiilor internaționale, abordează conceptele de „reținere” a frontierei, de extindere a „spațiului vital”, de soluționare a conflictelor de frontieră ș.a., ceea ce a permis înțelegerea aprofundată a importanței frontierei de stat pentru asigurarea intereselor naționale și organizarea cooperării internaționale și frontaliere [Cap. I, 1.1, 1.2].

4. Pe baza abordării de cercetare propuse, concepută ca model logic de formulare și soluționare a problemei de cercetare, autorul și-a definit sarcina în delimitarea câmpului tematic al studiului, legat de sistemul frontierei de stat a Republicii Moldova în contextul cooperării internaționale și frontaliere, precum și în fundamentarea următoarelor ipoteze științifice: politica de stat care determină funcționarea frontierei de stat, influențează direct relațiile internaționale și dinamica cooperării regionale; cooperarea internațională și frontalieră reprezintă un instrument eficient al politicii externe a Republicii Moldova și un mijloc eficient de asigurare a intereselor naționale, cu condiția organizării cooperării frontaliere cu țările vecine, România și Ucraina, și a cooperării internaționale de frontieră cu Uniunea Europeană pe toate segmentele cooperării bilaterale.

5. Ca fundament practic, autorul a formulat căi concrete de soluționare a problemei cercetate sub forma unei concept teoretic privind funcționarea frontierei de stat a Republicii Moldova și în fundamentarea aplicării sale practice, în vederea consolidării relațiilor internaționale prin care sunt realizate interesele naționale ale statului. [Cap. III, 3.3].

6. În baza rezultatelor cercetărilor științifice, au fost formulate idei teoretice științifice noi pentru științele politice din Republica Moldova, precum și unele concepte politice privind funcționarea frontierelor Republicii Moldova, și anume: spațiul politic, spațiul de frontieră, frontiera ca zonă socio-geografică cu caracter de contact, matricea geopolitică a cooperării cu România și Ucraina din perspectiva creșterii eficienței funcționării frontierelor, cooperarea frontalieră – toate fiind cercetate în cadrul științelor și practicilor socio-politice și geopolitice [Cap. II, 2.2, 2.3].

7. Autorul constată că, pe măsură ce importanța rolului frontierei de stat în relațiile internaționale devine tot mai clară, Republica Moldova, în cadrul acestui proces, pare tot mai mult împinsă în umbra cadrului politicii europene de gestionare a frontierelor externe ale UE. Această tendință, într-un anumit sens, este avantajoasă pentru Uniunea Europeană, care transferă, într-o oarecare măsură, problemele legate de asigurarea securității frontierelor sale externe către frontierele Republicii Moldova. Totodată, această schimbare nu corespunde în totalitate intereselor naționale ale Republicii Moldova [Cap. II, 2.1].

8. În prezent, în știință și în practică se consideră că sarcina principală a frontierei de stat este de a separa statele, iar expresia politicii de stat în domeniul frontierei, vizează următoarele direcții de dezvoltare: frontiera ca reglator al fluxurilor transfrontaliere; frontiera în dezvoltarea cooperării internaționale pentru asigurarea securității naționale și regionale [Cap. III, 3.1]. O astfel de abordare conceptuală privind funcționarea frontierei de stat nu permite dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere, care presupune trecerea la un model îmbinat de funcționare a frontierelor bazat pe principiul spațiului de contact cu statele vecine, cu menținerea, totodată, în

mod necondiționat, a funcțiilor de barare și de filtrare în raport cu celelalte fluxuri transfrontaliere [Cap. III, 3.1, 3.2].

9. Frontiera de stat a Republicii Moldova reprezintă un element important în constituirea și dezvoltarea statului, fiind unul dintre indicatorii eficienței acestuia. De la formarea statului moldovenesc și până în prezent, în pofida diverselor particularități politice ale funcționării statului, politica autorității de frontieră a Republicii Moldova a fost întotdeauna orientată spre funcționarea frontierei de stat ca linie de delimitare a teritoriului țării de statele vecine și ca limită fixă de delimitare a suveranității naționale [Cap. III, 3.1, 3.2].

10. Obiectivul principal realizat de frontiera de stat este asigurarea securității, ceea ce determină rolul acesteia ca parte componentă a sistemului de securitate națională. Funcția de barare este definită drept funcția principală a frontierei, fapt care, în condițiile actuale, constituie pentru Republica Moldova un factor disuasiv în dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere. Frontiera de stat a Republicii Moldova funcționează în corespundere cu Concepția de management integrat al frontierei, implementată la insistența Uniunii Europene și care corespunde intereselor europene în partea ce ține de asigurarea securității frontierelor externe ale UE. În acest format, Concepția MIFS nu întruchipează deplin interesele naționale ale Republicii Moldova în ceea ce privește dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere [Cap. III, 3.1, 3.2, 3.3].

În contextul cercetării efectuate și al concluziilor prezentate mai sus, autorul consideră necesar să propună unele **recomandări** pentru dezvoltarea politicii de stat în domeniul frontierei, precum și a practicii de funcționare a frontierei de stat, din perspectiva extinderii cooperării internaționale și frontaliere, a căror implementare poate contribui la îmbunătățirea situației în domeniul analizat.

1. Se propune, pentru prima dată în științele politice, să fie abordată frontiera de stat din perspectiva importanței spațiilor și regiunilor de frontieră pentru dezvoltarea cooperării socio-economice, politice și culturale, ca teritorii specifice cu caracteristici politice, economice, culturale și de altă natură; dezvoltarea cooperării frontaliere cu țările vecine, aflate în aceeași matrice geopolitică de cooperare pe probleme de politică externă și în procesele de dezvoltare economică, socială și culturală internă; schimbarea rolului frontierelor ca rezultat și în legătură cu formarea și funcționarea unităților integraționiste.

2. Autorul consideră necesară introducerea în științele politice din Republica Moldova a conceptelor inovatoare cu caracter teoretico-conceptual, formulate și fundamentate în studiul de față, care extind teoria științelor politice în domeniul dezvoltării cooperării internaționale și frontaliere, și anume: *spațiul politic, spațiul de frontieră, frontiera ca zonă socio-geografică, matricea geopolitică pentru cooperarea frontalieră, cooperarea frontalieră*. Acest demers va permite, dintr-o perspectivă științific fundamentată, implementarea acestor concepte în practica

politicii de stat a Republicii Moldova în domeniul frontierei, precum și formarea unui sistem eficient de gestionare a acestora, în scopul creșterii rolului frontierei de stat în relațiile internaționale.

3. Se recomandă Parlamentului Republicii Moldova să opereze modificări la Legea nr. 28 din 15.02.2024 „Cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova", completând dispozițiile de bază ale politicii de stat în domeniul frontierei, în partea ce ține de asigurarea securității naționale prin implementarea concepției europene de management integrat al frontierelor cu prevederile:

- *sistemul de management integrat al frontierei de stat a Republicii Moldova* să fie definit ca activitate direcționată și coordonată a autorităților publice ale Republicii Moldova pentru asigurarea securității frontaliere, dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere.
- cooperarea interstatală dintre Republica Moldova, România și Ucraina să fie formată pe principiul *matricei geopolitice* – o politică comună de bună vecinătate, o politică externă unitară în chestiuni strategice, în vederea atingerii obiectivelor geopolitice și a cooperării frontaliere ca formă de colaborare social-economică și culturală în regiunile de frontieră.

Articolul 2 din Legea nr. 28 din 15.02.2024 „Cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova" de completat cu următoarele noțiuni:

- *cooperare frontalieră* – formă de cooperare între Republica Moldova cu statele vecine, în limitele teritoriilor situate geografic de-a lungul frontierei de stat, cu scopul utilizării în comun a particularităților, resurselor și potențialului teritoriilor de frontieră pentru sporirea eficienței cooperării social-economice, ecologice și culturale;
- *spațiu de frontieră* – include frontiera de stat, zona de frontieră, sectorul moldovenesc al apelor de frontieră și spațiul aerian corespunzător, punctele de trecere a frontierei de stat și obiectivele limitrofe din interiorul țării, stabilite prin tratate internaționale bilaterale încheiate cu statele vecine, cu respectarea principiilor și normelor dreptului internațional;
- *teritoriu de frontieră* – parte a teritoriului unui stat situat de-a lungul frontierei de stat și către interior pe o distanță stabilită de cadrul normativ în vigoare, în limitele cărora se realizează cooperarea frontalieră cu țările vecine.

4. Se recomandă Guvernului Republicii Moldova:

- să organizeze cooperarea frontalieră a Republicii Moldova cu România și Ucraina prin schimbarea politicii de funcționare a frontierelor de la principiul liniilor de separare la formarea spațiului comun de contact pentru cooperare;
- să inițieze stabilirea de legături cu România și Ucraina pentru dezvoltarea cooperării între teritoriile de frontieră în domeniul economiei, ecologiei, utilizării resurselor de apă, dezvoltării comune a programelor culturale, conservării patrimoniului istoric și cultural etc.;

- să orienteze politica de stat în domeniul frontierei, în procesul de dezvoltare a cooperării internaționale, spre crearea infrastructurii necesare, dotarea tehnică pentru gestionarea eficientă a frontierelor, atingerea unui nivel înalt de securitate a acestora și crearea condițiilor favorabile pentru cooperarea teritoriilor de frontieră;
- să fie semnat un tratat privind frontiera de stat cu România și acorduri bilaterale privind regimul de funcționare a frontierei de stat în cadrul cooperării frontaliere cu țările vecine;
- să fie demarcată frontiera Republicii Moldova cu România și Ucraina;
- Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova să fie învestit cu atribuții în domeniul implementării politicii de stat în domeniul frontierei pentru dezvoltarea cooperării frontaliere cu România și Ucraina, a cooperării internaționale comercial-economice, sociale și culturale.
- Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova să fie învestit cu împuterniciri de coordonare a tuturor domeniilor de activitate ale structurilor sistemului frontierei de stat care țin de asigurarea securității frontierei, dezvoltarea cooperării internaționale și frontaliere, având și responsabilitățile respective. Pentru sporirea nivelului de gestionare a frontierelor, să fie realizată, împreună cu autoritățile de resort din România și Ucraina, analiza periodică a riscurilor și amenințărilor în adresa cooperării internaționale și frontaliere.

Perspectivele cercetării problemei științifice constau în analiza aprofundată, realizată în colaborare cu mediul academic din România și Ucraina, a eficienței funcționării frontierelor prin utilizarea cooperării transfrontaliere și a rolului acesteia în formarea strategiei de politică externă a statelor, în cadrul unei noi direcții științifice a politologiei – „analiza politică a managementului de stat”.

Având în vedere complexitatea tot mai accentuată a procesului de legitimare a puterii de stat (dificultatea asigurării suveranității) și turbulențele dezvoltării globale, legate de formarea unei noi ordini mondiale, în cadrul statelor naționale pentru care integritatea teritorială și inviolabilitatea frontierelor constituie atribute esențiale, se va accentua tendința de a asigura suveranitatea lor reală. De aceea, mulți cercetători consideră necesară regândirea modului de interpretare a statului în teoria și practica politică, ceea ce, în mod inevitabil, impune o nouă abordare teoretică a rolului frontierei de stat în procesele interne și în relațiile internaționale. Astfel, perspectivele cercetării acestei probleme științifice constau în analiza aprofundată a dinamicii schimbării rolului frontierelor de stat în formarea strategiei de politică externă a statului.

În acest context, devine relevantă dezvoltarea teoriei și a metodelor de analiză a proceselor managementului de stat al politicii de frontieră, în corelație cu procesele politice internaționale, prin prisma dimensiunilor *procesuale* (aplicarea mecanismelor și tehnologiilor instrumentale) și *rezultative* (evaluarea eficienței gestionării frontierei de stat).

BIBLIOGRAFIE

a) în limba română

1. Acord de asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 260/4*, din 30.08.2014.
2. Acord de Parteneriat și Cooperare între Comunitățile Europene și statele membre ale acestora și Republica Moldova. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 1998, nr. 11/vol. 71.
3. Acord dintre Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei cu privire la organizarea schimbului de informații privind persoanele și mijloacele de transport cu care persoanele traversează frontiera de stat moldo-ucraineană, din 4 noiembrie 2015. Chișinău. Hotărârea Guvernului nr. 84 din 10.02.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 38-42, art. 131.
4. Acord dintre Guvernul Republicii Moldova şi Cabinetul de miniştri al Ucrainei privind controlul în comun al persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor şi obiectelor în punctele comune de trecere a frontierei de stat moldo-ucrainene. Hotărârea Guvernului nr. 901 din 06.11.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 390-395, art. 1010.
5. Acord între Guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, al Republicii Federale Germania şi al Republicii Franceze privind eliminarea graduală a controalelor la frontierele comune, încheiat la Schengen, la 14 iunie 1985. [online] [citat: 02.03.2023]. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/35609.
6. Acord între Guvernul Republicii Moldova şi Cabinetul de miniştri al Ucrainei cu privire la patrularea comună a frontierei de stat moldo-ucrainene, nr. AMAEIE430/2016 din 20.12.2011. În: *Tratate internaționale*, 2016, nr. 49, art. 430.
7. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind micul trafic de frontieră, nr. AMAIE217/2015 din 13.11.2009. În: *Tratatele internaționale*, 2015, nr. 47, art. 217.
8. Acord între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Ucrainei cu privire la colaborarea în problemele grănicerești, nr. AMAE132/1999 din 03.11.1994. Kiev. În: *Tratate Internaționale*, 1999, nr. 22, art. 132.
9. Acord între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Ucrainei în problemele de frontieră, nr. AMAE63/1999 din 20 mai 1993. Chișinău. În: *Tratate Internaționale*, 1999, nr. 22. art. 63.
10. Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind controlul coordonat pe teritoriul României în punctul de trecere a frontierei de stat Albița (România) - Leușeni (Republica Moldova) rutier, pe sensul de intrare în România, din 9 februarie 2023. [online] [citat: 20.08.2023]. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/266799.
11. Acord între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Ucrainei cu privire la punctele de trecere a frontierei de stat moldo-ucrainene şi simplificarea formalităților de trecere a frontierei de către cetățenii care locuiesc în raioanele de frontieră: nr. AMAE263/1999 din 11.03.1997. În: *Tratate Internaționale*, 1999, nr. 22, art. 263.
12. Acord între Guvernul Republicii Moldova şi Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind călătoriile fără vize ale cetățenilor, Nr. 2001 din 18.05.2001. În: *Tratate Internaționale*, 2002, nr. 29, art. 454.
13. Acord între Guvernul Republicii Moldova şi Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind readmisia persoanelor. Legea Nr. 276 din 15.12.2017 pentru ratificarea Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind readmisia persoanelor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018 nr. 18-26, art.91.

14. Acord între Guvernul Republicii Moldova, Guvernului României și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind colaborarea în lupta împotriva criminalității, din 06.07.1999. [online] [citat: 14.06.2023]. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/27409.
15. Acordul privind eliminarea treptată a inspecțiilor la frontierele comune din 14 iunie 1985 (Acordul Schengen) și Convenția privind punerea în aplicare a Acordului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L239/19*, 2000.
16. AELENEI, Victor. Început de delimitare a frontierelor românești si consfințirea lor în documente juridice. [online] [citat: 14.11.2024]. Disponibil: https://www.armyacademy.ro/buletin/articole/bul2ro_2006/a4.pdf.
17. ALBU, Ioana. International Relations Theory. Editura Universității din Oradea, 2004, 117 p. ISBN: 973-613-666-3.
18. ALBU, Natalia, CULICOVSCHI, Constantin. Conceptul de frontieră în analiza securității naționale: perspectiva europeană a securității de frontieră. În: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale Nr. 4 (30)*, 2013, p. 65-78. ISSN 1857-1999.
19. ANGHEL, Ion M. Dreptul diplomatic, vol. 1. Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, 718 p.
20. ANGHEL, Ion M. SILAŞI Grigore, CRĂCIUNESCU, Adrian Dumitru. Diplomația Uniunii Europene (și regulile acesteia) . Bucureşti: „Universul Juridic", 2015, 580 p. ISBN 978-606-673-562-9.
21. Avizul Comitetului Economic și Social European privind Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu „Strategie pentru realizarea unui spațiu Schengen pe deplin funcțional și rezilient", COM(2021) 277 final. Bruxelles, 02.06.2021. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* nr. C 105/108, 2022.
22. BENIUC, Valentin. Diplomația: Istorie, terminologie, personalități: Curs universitar. Institutul de Relații Internaționale din Moldova, 2013, 332 p. ISBN: 978-9975-4226-7-3.
23. BENIUC, Valentin. Instrumente de realizare a interesului și securității naționale în contextul integrării europene (cazul Republicii Moldova.). În: *Consolidarea administrației publice în contextul edificării statului de drept în Republica Moldova. Materialele conferinței științifice internaționale*. Chișinău: AAP, 2007.
24. BENIUC, Valentin. Limologia şi trei dificultăți in procesul de stabilire a frontierelor de stat ale Republicii Moldova. În: *Relații Internaționale Plus. Revistă științifico-practică (ediție specială) Nr.1*. Chișinău, 2010, p. 12-18. ISSN1857-4440.
25. BERBECA, Veaceslav. Frontiera moldo-ucraineană – un test pentru suveranitatea Republicii Moldova? În: *Relații Internaționale Plus. Revistă științifico-practică (ediție specială) Nr.1*. Chișinău, 2010, p. 77-87. ISSN1857-4440.
26. BURIAN, Alexandru. Introducere în practica diplomatică şi procedura internațională. „Cartier", 2000, 291 p. ISBN: 9789975790444.
27. BURIAN, Alexandru. Metodele și nivelurile analizei politicii externe. În: *Revista Moldovenească de Drept International şi Relații Internaționale*, 2011, Issue 2, Volume 20, p. 57-66. ISSN: 1857-1999.
28. BURIAN, Alexandru. Regimul de frontieră şi problema modificărilor teritoriale in dreptul internațional contemporan. În: *Relații Internaționale Plus. Revistă științifico-practică (ediție specială) Nr.1*. Chișinău, 2010, p. 71-77. ISSN1857-4440.
29. BURIAN, Alexandru. Relațiile internaționale, politica externă şi diplomația: Curs de lecții. CEP USM, 2007, 448 p. ISBN 978-9975-70-193-8.
30. BURIAN, Alexandru. Unele aspecte privind perspectivele geopolitice ale statalității moldovenești. În: „*Administrația Publică*", Nr. 2(58), 2008, p. 40-52. ISSN 1813-8489.
31. BUZILĂ, Varvara. Hotarul și semnele de hotar în satul tradițional. În: *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*, nr. 5, 2005. P. 57-88. ISSN: 1583-6819.
32. CĂLDARE, Gheorghe. Politica externă a Republicii Moldova. În: *Relațiile internaționale în curriculumul universitar: bazele teoretico-metodologice*. Univ. de Stat din Moldova;

coord.: Valentina Teosa. Chișinău: CEP USM, 2016. 546 p., p. 40. ISBN 978-9975-71-828-8.
33. CEBOTARI, Svetlana. LUNGU, Valeriu. Securitatea frontierei de stat a Republicii Moldova în contextul agresiunii militare a Federației Ruse asupra Ucrainei. În: *Moldoscopie*, Nr. 1(100), 2024, p. 34-44. ISSN: 1812-2566.
34. CEBOTARI, Svetlana. Republica Moldova în contextul intereselor Federației Ruse. P. 23. În: *Revista Militară. Studii de securitate şi apărare. Publicație științifică. Nr. 1 (15)/2016*, p. 23. ISSN 1857- 405X.
35. CERBA, Valeriu. Sporirea rolului MAI şi Serviciului Grăniceri în procesul de consolidare a cooperării organelor de drept în domeniul de management integrat al frontierei de stat. În: *Relații Internaționale Plus. Revistă științifico-practică (ediție specială) Nr.1*. Chișinău, 2010, p. 68-70. ISSN1857-4440.
36. CIOCULESCU, Șerban-Filip. Introducere în teoria relațiilor internaționale. Bucureşti: Editura Militară, 2007, 304 p. ISBN: 978-973-32-0732-0.
37. CIOROIANU, Adrian. Geopolitica Matrioşkăi. Rusia postsovietică în noua ordine mondială. București: Editura „Curtea Veche", 2009, 392 p. ISBN: 978-973-669-783-8.
38. CÎRNAȚ, Teodor, CÎRNAȚ, Marina. Natura juridică a teritoriului şi raporturile dintre stat şi teritoriu. În: *Relații Internaționale Plus. Revistă științifico-practică (ediție specială) Nr.1*. Chișinău, 2010, p. 111-117. ISSN1857-4440.
39. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor „O agendă europeană privind migrația". Bruxelles, 13.05.2015 COM(2015) 240 final.
40. CONEA, Ion. Carpații hotar natural? În: *Geopolitica şi Geoistoria. Revistă română pentru sud-estul european*, Anul II, nr. 1, ianuarie-februarie, Societatea Română de Statistică, București.1942. [online] [citat: 14.11.2024]. Disponibil: https://www.geopolitic.ro/2020/01/carpatii-hotar-natural/.
41. Concepția pazei frontierei de stat a Republicii Moldova, Hotărârea Parlamentului nr. 479 din 04.12.2003, punct 7. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 6-12, art. 91.
42. Concepția politicii externe a Republicii Moldova, Hotărârea Parlamentului nr. 368 din 08.02.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 20, art. 187.
43. Constituția Republicii Moldova, nr. 1 din 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2024, nr. 466, art. 635.
44. Convenția-cadru europeană asupra cooperării transfrontaliere a colectivităților sau autorităților teritoriale, nr. 83 din 21.05.1980. În: *Tratatele internaționale*, 2001 nr. 28, articolul 83.
45. Convenție de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între Guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 239/19, 22.09.2000. P. 183-226.
46. COZMA, Artur. Republica Moldova - Consiliul Europei: parteneriat pentru democratizare (1990-2010). Chișinău: Lumina, 2011, 287 p. ISBN: 978-9975-65-267-4.
47. CRISTUREANU, Titus. Istoria și evoluția frontierelor românești până în anul 1600. București: Editura ASE, 2018, 248 p. ISBN: 978-606-34-0249-4.
48. CUCIURCĂ, Angela. CUCIURCĂ, Rodica. Unele aspecte ale problematicii privind delimitarea şi demarcarea frontierelor de stat. În: *Relații Internaționale Plus. Revistă științifico-practică (ediție specială) Nr.1*. Chișinău, 2010, p. 132-136. ISSN1857-4440.
49. Declarația Parlamentului Republicii Moldova cu privire la parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene. 24 martie 2005. [online] [citat: 20.05.2023]. Disponibil: https://old1.parlament.md/news/25.03.2005/.
50. Decret al Președintelui RM cu privire la măsurile urgente de organizare a pazei Graniței de Stat a Republicii Moldova, nr. 139 din 10.06.1992. În: *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, 1992, nr. 6, art. 133.

51. Decret privind constituirea Comisiei naționale pentru integrare europeană, nr. 957 din 13.11.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 151-153, art. 1197.
52. Delimitarea şi demarcarea frontierelor de stat. Experiența internațională. Materialele Conferinței ştiinţifico-practice internaționale, IRIM, 22 octombrie 2010. Revistă ştiinţifico-practică *(Ediție specială)* Nr.1. ISSN: 1857-4440.
53. DOBRESCU, Paul. BÂRGĂOANU, Alina. Geopolitica. București: Școala Națională de Studii Politice și Administrare, 2001, 218 p. ISBN: 973-99986-5-8.
54. Document de politică privind elaborarea unei politici strategice multianuale pentru gestionarea europeană integrată a frontierelor în conformitate cu articolul 8 alineatul (4) din Regulamentul (UE) 2019/1896. Bruxelles, 24.5.2022 COM(2022) 303 final.
55. ERHAN, Ianuș. Managementul integrat al frontierei – noțiune, concept și condiții de implementare. [online] [citat: 23.08.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/72-82_5.pdf.
56. FILOTTI, Alexandru Gabriel. Frontierele Românilor. Vol. 1. Brăila: Editura „Istros" a Muzeului Brăilei, 2007, 408 p. ISBN: 978-973-1817-00-4.
57. GĂMURARI, Vitalie. Delimitarea frontierelor in practica internațională: aspecte jurisdicționale şi politicodiplomatice. În: *Relații Internaționale Plus. Revistă ştiinţifico-practică (ediție specială) Nr.1*. Chișinău, 2010, p. 48-60. ISSN1857-4440.
58. GIURESCU, Constantin C. Istoria românilor. Partea a II-a. De la Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun până la Mihai Viteazul. București: Fundația regală pentru literatură și artă, 1943, 803 p.
59. GÎRNEȚ, Ilie. Evoluția relațiilor bilaterale dintre Republica Moldova și Ucraina (1991-2009). În: *Buletinul Ştiinţific al Universității de Stat "Bogdan Petriceicu Haşdeu" din Cahul: Ştiinţe Sociale, 2/2021*, p. 39-71. ISSN: 2345-1890.
60. GORUN, Hadrian. Relații internaționale în secolul al XX-lea: concepte fundamentale, școli de gândire, repere istorice. Târgu Jiu: „Academica Brâncuși", 2011, 298 p. ISBN 978-973-144-488-8.
61. HÎRBU, Diana, BUZEV, Diana, BENCHECI, Marcel. Securitatea frontalieră a Republicii Moldova în contextul mediului actual de securitate. În: *Materialele Conferinței "Securitatea națională a Republicii Moldova: provocări și tendințe"*, Chișinău, Moldova, 14 mai 2022. P. 44-50. [online] [citat: 06.11.2023] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-44-50_0.pdf.
62. IACOB, Gheorghe. Introducere în diplomație. Iași: Editura Fundației „Axis", 1997, 320 p. ISBN: 973-96653-8-1.
63. IORGA, Nicolae. Istoria comerțului românesc. Epoca veche. „Tiparul romanesc", 1925, 327 p.
64. IVAN, Ruxandra. Direcții principale în studiul relațiilor internaționale în România. Institutul European, 2007, 312 p. ISBN: 978-973-611-470-1.
65. JUC, Victor. COJOCARU, Gheorghe. Politica externă. În: *Republica Moldova pe calea modernizării: Studiu enciclopedic*. Acad. de Ştiințe a Moldovei, Inst. de Cercet. Juridice şi Politice, 2015 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"), 480 p. P. 228-256. ISBN: 978-9975-3073-0-7.
66. JUC, Victor. Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice. Teză de doctor habilitat în politologie. Chișinău, 2012, 263 p.
67. JUC, Victor. Impactul globalizării asupra eroziunii suveranității de stat circumscrise teritorial. În: *Relații Internaționale Plus. Revistă ştiinţifico-practică (ediție specială) Nr.1*. Chișinău, 2010, p. 99-111. ISSN1857-4440.
68. KISSINGER, Henry. Diplomația. Trad. de Mircea Ştefancu și Radu Paraschivescu. Ed. a 5-a. București: Editura ALL, 2018, 769 p. ISBN 978-606-587-529-6.
69. LAVRIC, Aurelian. Provocările de securitate ale Moldovei la frontiera estică a Uniunii Europene în contextul reconfigurării spațiului geopolitic. În: *Materialele Conferinței*

științifico-practice internaționale „Spațiul european de securitate: provocări, oportunități, perspective de integrare”. Chișinău, 11.10.2019, p. 43-52. ISBN: 978-9975-56-717-6.
70. LĂZĂROAIA, Adrian. Managementul frontierelor externe ale Uniunii Europene şi spațiului Schengen. Rezumatul tezei de doctorat. București, 2017, 38 p. [online] [citat: 14.07.2024]. Disponibil: https://old.academiadepolitie.ro/root/studii/iosud/rezumate_teze/2017/lazaroaia/Teza%20Adrian%20Lazaroaia%20Rezumat%20%20%20final.pdf.
71. Lege cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova, nr. 28 din 15.02.2024. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2024, nr. 93-95, art. 139.
72. Lege cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova: nr. 215 din 04.11.2011. Capitolul II Trasarea şi marcarea frontierei de stat, art. 6, punct (3). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 75-80, art. 243. (abrogată)
73. Lege cu privire la Poliția de Frontieră, nr. 283 din 28.12.2011, capitol I, art. 1, punct 2.. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012 nr. 76-80, art. 245.
74. Lege cu privire la Serviciul Grăniceri, nr. 162 din 13.07.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007 nr. 157-160, art: 612. (abrogată).
75. Lege cu privire la Serviciul Vamal: nr. 302 din 21.12.2017, capitol I, art. 1, punct 2. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2018, nr. 68-76, art. 143.
76. Lege pentru aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova, nr. 112 din 22.05.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 97-98, art. 357.
77. L e g e privind Declarația de independență a Republicii Moldova, nr. 691-XII din 27.08.1991. În: *Monitorul nr. 11-12/103,118* din 1991.
78. Lege privind frontiera de stat a Republicii Moldova, nr. 108 din 17.05.1994, capitolul II, Paza frontierei de stat. Trupele de grăniceri, art. 2,7. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994 nr. 12, art.107. (abrogată).
79. Lege privind organele securității statului, nr. 619 din 31.10.1995, capitolul III, Sistemul organelor securității statului și organizarea activității acestora, art. 13, 16. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997 nr. 10-11, art. 115.
80. LESCU, Mihai. Rolul geopoliticii în analiza și interpretarea lumii contemporane. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Revista științifica a Universității de Stat din Moldova*, nr. 2(11), 2023, p. 126-136. ISSN: 2587-4446.
81. Lista documentelor de călătorie acceptate pentru traversarea de către străini a frontierei de stat a Republicii Moldova. Hotărârea Guvernului nr.765 din 18 septembrie 2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2014, nr. 282-289, art. 817.
82. Lista Punctelor de trecere a frontierei ale RM. Anexa la HG 297 din 11.05.2017, punct 1. Modificat prin HG 698 din 05.10.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 307/06.10.22, art. 780.
83. LUPU, Corvin. Noțiuni de teoria relațiilor internaționale, Editura „Alma Mater”, Sibiu, 2002, 305 p. ISBN: 973-632-000-6.
84. MADGEARU, Alexandru. SOREANU, Mircea. IOSIPESCU, Sergiu. Marea Neagră, state si frontiere. Editura Militară, 2013, 456 p. ISBN: 978-973-32-0936-2.
85. Maia Sandu a comentat construcția podului de la Ungheni care va lega Moldova de rețeaua europeană de transport rutier. [online] [citat: 14.02.2023]. Disponibil: https://newsmaker.md/ro/maia-sandu-a-comentat-constructia-podului-de-la-ungheni-care-va-lega-moldova-de-reteaua-europeana-de-transport-rutier/.
86. MAIOR, George Cristian. Incertitudine. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI. Editura RAO, 2014, 304 p. ISBN: 978-606-609-650-8.
87. MALIŢA, Mircea. Diplomația: școli și instituții. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1970, 576 p.
88. MALIȚA, Mircea. Mare și mic. București: Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I.C.Brătianu”, 2017, 194 p. ISBN: 978-606-8656-36-6.

89. MĂRCUȚ, Mirela. Permeabilitatea şi impermeabilitatea frontierelor socio-economice în Uniunea Europeană. Studiu de caz: frontiera electronică. Rezumatul tezei de doctorat. Cluj-Napoca. Universitatea Babeș-Bolyai, 2015.
90. Memorandum de înțelegere între Guvernul Republicii Moldova, Comisia Europeană şi Guvernul Ucrainei cu privire la Misiunea Comisiei Europene de Asistență la frontieră în Republica Moldova şi în Ucraina, din 07.10.2005. Anexă, punctele a), b), c). În: *Tratate Internaționale*, 2006, nr. 38, art. 480.
91. MIROIU, Andrei. UNGUREANU, Radu-Sebastian. Manual de Relații Internaționale. „Polirom", 2006, 352 p. ISBN: 973-46-0429-5.
92. MOTOTOLESCU, Dumitru. Jurământul cu brazda în cap, întrebuințat la hotărnicii în Dreptul vechiu românesc. București, 1922, 27 p. [online] [citat: 11.11.2024] Disponibil: https://dspace.bcu-iasi.ro/static/web/viewer.html?file=https://dspace.bcu-iasi.ro/bitstream/handle/123456789/22780/Mototolescu%20Dumitru%20D.%2C%20Juram%C3%A2ntul%20cu%20brazda%20in%20cap%20intrebuintat%20la%20hotarnicii%20in%20dreptul%20vechiu%20romanesc%2C%20RIAF%2C%20An.%2012%2C%201922%2C%20%5BPartea%20I%5D%2C%20p.%20199-223.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
93. NISTOR, Ion. Istoria Basarabiei. Editura: „Humanitas", 2017, 378 p. ISBN: 978-973-50-5663-6.
94. Notă informativă a Inspectoratului General al Poliției de Frontieră. [online] [citat: 26.08.2022] Disponibil: http://border.gov.md/docs/proiecte/NOTA_INFORMATIVA_SNMIFS.pdf.
95. ORZEATA, Mihail. Comunicare și diplomație în secolul 21. Editura „Cartea Romanească", 2024, 252 p. ISBN: 9786060573159.
96. PAIU, Dana. Integrarea europeană a Republicii Moldova: realități geopolitice. În: *Relații Internaționale Plus. Revistă ştiinţifico-practică* Nr. 2 (18) 2020, 228 p., p. 31-38. ISSN 1857-4440, eISSN 2587-3393.
97. PAIU, Dana. Matrice geopolitică – factor de modelare a politicii externe a Republicii Moldova. În: *Materialele Conferinței Internaționale Jean Monnet „Parteneriatul Estic: spre o comunitate a democrației și prosperității"*. Chișinău: "Print-Caro" SRL , 2023. 362 p., p. 106-115. ISBN: 978-9975-165-94-5.
98. PANAITESCU, Petre. Călători străini despre Țările Române. Vol. I. Bucureşti: Editura științifică, 1968, 588 p.
99. Planul de Acțiuni UE-Moldova, nr. 402 din 22.02.2005. În: *Tratate Internaționale*, 2006, nr. 38, art. 402.
100. POP, Ioan-Aurel. Românii și maghiarii în secolele IX-XIV. Geneza statului medieval în Transilvania. Centrul de Studii Transilvane Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1996, 245 p. ISBN: 973-9155-004-0.
101. POPESCU, Gabriel. The conflicting logics of cross-border reterritorialization: Geopolitics of Euroregions in Eastern Europe. In: *Political Geography*, 27, 2008, pp. 418-438. ISSN: 0962-6298.
102. Programul de management integrat al frontierei de stat pentru anii 2022-2025. Hotărârea Guvernului nr. 792 din 16.11.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 402-408, art. 996.
103. Programul național de implementare a Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană în domeniul liberalizării regimului de vize. HG nr. 122/2011. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2011, nr. 37-38, art. 152.
104. Protocolul dintre Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, prin Inspectoratul General al Poliției de Frontieră, şi Ministerul Afacerilor Interne din România, prin Inspectoratul General al Poliției de Frontieră, privind constituirea şi activitățile echipelor mixte de patrulare la frontiera de stat comună. Hotărârea Guvernului nr. 1273/2018 din 26.12.2018. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 526-528, art. 1370.

105. Punerea în aplicare a prevederilor secțiunilor a 271-a şi a 281-a din Codul vamal al Republicii Moldova. Hotărârea Guvernului nr. 647 din 07.08.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 238-246, art. 695.
106. **RADU, Corneliu. Gestionarea frontierelor UE în contextul politicii europene de vecinătate – experiența Republicii Moldova. În: „*Legea și Viața*”, *Nr. 1(377), 2024*, p. 95-104. ISSN 2587-4365.**
107. **RADU, Corneliu. Politica de stat a Republicii Moldova privind managementul frontierelor şi cooperarea transfrontalieră: abordări practice. În: Revista Universul Juridic, nr. 2/2023, p. 117-134, ISSN 2393-3445.**
108. **RADU, Corneliu. Securitatea frontierei conformă aquis-ului european – contribuție la ordinea și securitatea publică a Republicii Moldova. În: Materialele Conferinței "European integration through the strengthening of education, research, innovations in Eastern Partnership Countries" 2, Chișinău, Moldova, 16-17 mai 2022, 259 p., p. 147-154. ISBN: : 978-9975-165-23-5.**
109. Recomandarea Consiliului de asociere UE-Republica Moldova privind Programul de asociere UE-Republica Moldova [2022/1997], nr. 1/2022 din 22.08.2022. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 2022, nr. L 273/103.
110. Regulament cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne. Hotărârea Guvernului nr. 663 din 30.08.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 322-328/795.
111. Regulamentul 2007/2004 (CE) al Consiliului de instituire a Agenției Europene pentru Gestionarea Cooperării Operative la Frontierele Externe ale Statelor Membre ale Uniunii Europene, În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 2004, nr. JO L 349.
112. Regulamentul (UE) 2016/399 al Parlamentului European și al Consiliului din 9 martie 2016 cu privire la Codul Uniunii privind regimul de trecere a frontierelor de către persoane (Codul Frontierelor Schengen) (text codificat). În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 77, 23.03.2016*.
113. Regulamentul (UE) 2016/794 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 mai 2016 privind Agenția Uniunii Europene pentru Cooperare în Materie de Aplicare a Legii (Europol) și de înlocuire și de abrogare a Deciziilor 2009/371/JAI, 2009/934/JAI, 2009/935/JAI, 2009/936/JAI și 2009/968/JAI ale Consiliului. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 135, 24.05.2016. P. 53-114.
114. Regulamentul (UE) 2016/1624 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 septembrie 2016 privind Poliția de frontieră și garda de coastă la nivel european și de modificare a Regulamentului (UE) 2016/399 al Parlamentului European și al Consiliului și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 863/2007 al Parlamentului European și al Consiliului, a Regulamentului (CE) nr. 2007/2004 al Consiliului și a Deciziei 2005/267/CE a Consiliului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 251*, 16.09.2016.
115. Rezoluția legislativă a Parlamentului European din 24 aprilie 2024 referitoare la propunerea de regulament al Parlamentului European și al Consiliului de modificare a Regulamentului (UE) 2016/399 cu privire la Codul Uniunii privind regimul de trecere a frontierelor de către persoane (COM(2021)0891 – C9-0473/2021 – 2021/0428(COD)) [citat: 02.12.2024]. Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0323_RO.html.
116. ROMAN Alexandru. Cooperarea economică transfrontalieră. În: *Analele Universității Libere Internaționale din Moldova (Seria Economie)*, 1999, Nr. 1, pp. 24-29. ISSN: 1857-1468.
117. ROMAN, Alexandru. SAKOVICI, Vasili. Globalistica. Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova. Chișinău: APP, 2009. 494 p. ISBN 978-9975-9687-2-5.

118. ROȘCA, Ludmila. Concepția securității naționale a Republicii Moldova: obiective prioritare. În: *Relații Internaționale Plus. Revistă științifico-practică (ediție specială) Nr.1*. Chișinău, 2010, p. 61-67. ISSN1857-4440.
119. ROŞCOVAN, Mihai. BULAT, Veaceslav. PUNTEA, Mariana. MIRON, Viorel. Ghid de cooperare transfrontalieră. Chișinău: „Epigraf", 2010, 288 p. ISBN: 9975-903-66-5.
120. SACA, Victor. Interesele politice şi relaţiile politice: dimensiuni tranzitorii. Chișinău: USM, 2001, 477 p. ISBN 9975-70-044-6.
121. SAKOVICH, Vasili. **RADU, Corneliu**. Politica de frontieră și cooperarea internațională a Uniunii Europene în contextul asigurării securității frontaliere. În: *Anale științifice ale Academiei „Stefan cel Mare" a MAI al RM: științe juridice*, nr. 20/ 2024, p. 65-80. ISSN 1857-0976, E-ISSN 2953-6898.
122. SOLOMON, Constantin. Republica Moldova: de la acordul de asociere la statutul de candidat privind aderarea la Uniunea Europeană. În: *Parteneriatul Estic: spre o comunitate a democrației și prosperității*, Ed. 16, 31 martie - 1 aprilie 2023, Chișinău. Chișinău: "Print Caro" SRL, 2023, 1, pp. 87-97. ISBN 978-9975-165-94-5.
123. STEJARU, Selena. Diplomația multilaterală – mecanism de promovare a reformelor democratice în Republica Moldova. Teză de doctor în științe politice. Chișinău: USM, 2024, 180 p.
124. Strategia de dezvoltare a domeniului afacerilor interne pentru anii 2022-2030, capitolul II, punct 5. HG nr. 658 din 23.09.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 334-341, art. 797.
125. Strategia națională de management integrat al frontierei de stat pentru anii 2011-2013. Hotărârea Guvernului nr.1212 din 27 decembrie 2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2011 nr. 16-17, art. 7.
126. Strategia Națională de management integrat al frontierei de stat pentru anii 2015–2017. Hotărârea Guvernului nr. 1005/2014 din 10.12.2014. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 372-384, art. 1088.
127. Strategia națională de management integrat al frontierei de stat pentru perioada 2018-2023. Hotărârea Guvernului nr. 1101 din 14.11.2018. În*: Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 448-460, art. 1261.
128. Strategia securității naționale a Republicii Moldova. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova, nr. 391 din 15.12.2023. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2024, nr. 17-19, art. 28.
129. TEOSA, Valentina. Vasilescu, Grigore. CIOBU, Emil. Serviciul diplomatic: teorie și practică: Suport de curs. Univ. de Stat din Moldova, CEP USM, 2011, 391 p. ISBN 978-9975-70-722-0.
130. Tratat de bună vecinătate, prietenie și colaborare între Republica Moldova și Ucraina, nr. TMAE08/1999 din 23.10.1992. În: *Tratate internaționale*, 1999, nr. 22, art. 1.
131. Tratat între Republica Moldova şi Ucraina privind frontiera de stat: nr. TMAE434/2002 din 18.08.1999. Kiev. În: *Tratate Internaționale*, 2002, nr. 29, art. 434.
132. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată). În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 326*, 26.10.2012. P. 47—390.
133. UNGUREANU, Veaceslav. Redimensionarea arhitecturii geopolitice a sistemului internațional: Postrăzboi rece: adversități geostrategice şi replieri de securitate. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice şi Sociologice, ÎS FEP "Tipografia Centrală", 2020, 236 p. ISBN 978-9975-3430-0-8.
134. UNGUREANU, Radu-Sebastian. Securitate, suveranitate și instituții internaționale: crizele din Europa de Sud-Est în anii 90. Iași: „Polirom", 2010, 240 p. ISBN 978-973-46-1804-0.
135. Un Hub de securitate internă și gestionarea frontierelor va activa în Moldova. [online] [citat: 29.05.2023]. Disponibil: https://www.mold-street.com/?go=news&n=14359.

136. 6 mai 1990. Podul de flori – o poartă deschisă spre o lume nouă. [online] Moldpress, 2021. [citat: 24.06.2023]. Disponibil: https://www.moldpres.md/news/2021/05/05/21003268.

b) în limba engleză

137. ABULAFIA, David. BEREND, Nora. Medieval Frontiers: Concepts and Practices. Routledge, 2002, 307 p. ISBN: 9780754605225.
138. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. 2016, 56 p. [online] [citat: 25.02.2023]. Disponibil: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf.
139. ANDERSON, Malcolm. Border Regimes and Security in an Enlarged European Community: Implications of the Entry into Force of the Amsterdam Treaty. EUI Working Paper N 2000/8. San Domenico, 2000. ISSN: 1028-3625.
140. ANDREAS, Peter. BIERSTEKER, Thomas J. The rebordering of North America: integration and exclusion in a new security context. Routledge, 2003, 179 p. ISBN: 9780415944670.
141. A practical guide to cross-border cooperation. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1992. ISBN 92-826-3143-5.
142. ARON, Raymond. Peace and war: a theory of international relations. New York: Routledge, 2017, 846 p. ISBN: 978-0-7658-0504-1.
143. ASHLEY, Richard K. Political Realism and Human Interests. In: *Oxford University Press International Studies Quarterly*, Vol. 25, No. 2, 1981, pp. 204-236. ISSN: 0020-8833.
144. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Moldova, of the other part. In: *Official Journal of the European Union*, 2014, nr. L 260/4.
145. AXELROD, Robert. The Evolution of Cooperation. New York: Basic Books, Inc., Publishers, 1984, 241 p. ISBN: 0-465-02121-2.
146. BARTH, Fredrik. Introduction in Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference. Ed. by F. Barth. Long Grove, Illinois 1998, ISBN-13: 978-0-88133-979-6.
147. BARTLETT, Robert. MACKAY, Angus. Medieval frontier societies. Oxford: Clarendon Press, 1989, 388 p. ISBN: 9780198203612.
148. BAUMGARTEN, David. Decoding Conflict with the Geopolitical Dynamics Matrix™: An Approach to Resolving Israeli-Palestinian Conflict. [online] [citat: 20.02.2025]. Disponibil: https://medium.com/@davidbaumgarten/decoding-conflict-with-the-geopolitical-dynamics-matrix-an-approach-to-resolving-4ffa615b3cb7.
149. BLAKE, Gerald. State Limits in the Early Twenty-first Century: Observations on Form and Function. In: Geopolitics, vol. 5, № 1, 2000, p. 1-17. ISBN: 1-84467-031-7.
150. BOOTH, Ken. Security in Anarchy: Utopian Realism in Theory and Practice. In: *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 67, No. 3, 1991, pp. 527-545. ISSN: 0020-5850.
151. BULL, Hedley. The Anarchical Society. A Study of Order in World Politics. Fourth Edition. Palgrave Macmillan, 2012, 368 p. ISBN: 978–0–231–16129–9.
152. CANYON, Deon. CHAM, Jonathan. Geopolitical Matrix Gaming in 15- and 50-Year Future Scenarios. In: *Wargaming the Far Future*, 2019, p. 29-58. [online] [citat: 20.02.2025]. Disponibil: https://connections-wargaming.com/wp-content/uploads/2021/01/2019-wargaming-the-far-future-final-20191105.pdf.
153. CARLSNAES, Walter. RISSE, Thomas. SIMMONS, Beth A. Handbook of International Relations, second edition. SAGE Publications Ltd., 2013, 877 p. ISBN: 978-1-84920-150-6.
154. Common Manual (2002/C 313/02). In: *Official Journal of the European Communities C 313/97, vol. 45, 16.12. 2002*. P. 97-335.
155. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament „Towards integrated management of the external borders of the member states of the

European Union". Brussels, 7.5.2002 COM (2002) 233 final. [online] [citat: 20.02.2023]. Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/libe/20020617/com%282002%29233_en.pdf.
156. Council Conclusions on integrated border Management. Press release 2768th Council Meeting Justice and Home Affairs Brussels, 4-5 December 2006, 15801/06 (Presse 341). [online] [citat: 21.09.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/pres_06_341/PRES_06_341_EN.pdf.
157. DOLBEE, Samuel. Locusts of Power: Borders, Empire, and Environment in the Modern Middle Est. Cambridge University Press, 2023, 316 p. ISBN: 9781009200301.
158. European Security Strategy „A Secure Europe in a Better World". Council of the European Union, 2009, 43 pp. ISBN: 978-92-824-2421-6.
159. European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between territorial communities or authorities. European Treaty Series - No. 106. Madrid, 21.V.1980. [online] [citat: 30.09.2024]. Disponibil: https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020140231106_ing.pdf.
160. FIFIELD, Russell. H. PEARCY, Glen E. Geopolitics in Principle and Practice. Ginn& Company, Boston, 1944, 203 p.
161. FORDE, Steven. International Realism and the Science of Politics: Thucydides, Machiavelli, and Neorealism. In: *Oxford University Press International Studies Quarterly*, Vol. 39, No. 2, 1995, pp. 141-160. ISSN: 0020-8833.
162. FORSBERG, Tuomas. Theories on Territorial Disputes. In: *Contested Territory. Border Disputes at the Edge of the Former Soviet Empire /ed. by T. Forsberg*. Aldershot, 1995, 267 pp. ISBN: 978-1852789497.
163. FRIEDMAN, Milton. Capitalism and Freedom. University of Chicago Press, 2002, 230 p. ISBN: 0226264211.
164. Frontex Risk analysis for 2016. Frontex reference number: 2499/2016, 76 p. ISBN: 978-92-95205-47-5.
165. GAMBLE, Clive. The Paleolithic Societies of Europe. Cambridge University Press, 1999, 505 p. ISBN: 0-521-65105-0.
166. GOERTZ, Gary, DIEHL, Paul F. Territorial Changes and International Conflicts. NY: Routledge, 1992, 192 pp. ISBN: 9780415075978.
167. GOLDSTEIN, Joshua S. PEVEHOUSE, Jon C. Relații internaționale. Iași: „Polirom", 2008, 784 p. ISBN: 9789734607716.
168. Guidelines for Integrated Border Management in European Commission External Cooperation. [online] [citat: 23.09.2024]. Disponibil: https://www.icmpd.org/file/download/48280/file/Guidelines%2520for%2520Integrated%2520Border%2520Management%2520in%2520European%2520Commission%2520External%2520Cooperation%2520EN.pdf.
169. HADLEY, Dawn. The Vikings in England: Settlement, Society and Culture. Manchester University Press, 2006, 298 p. ISBN: 978-0719059827.
170. HANSEN Niles. The Border Economy: Regional Development in the Southwest. Austin, 1981. p. 256. ISBN: 0292750633.
171. HARDWICK, Ian James. Pushing the Boundaries of Roman Britain – Landscape, Frontier and Identity in Northern Britannia. University of York, 2021. 326 p.
172. HERZ, John H. Political Realism Revisited. In: *Oxford University Press International Studies Quarterly*, Vol. 25, No. 2, 1981, pp. 182-197. ISSN: 0020-8833.
173. HILLS, Alice. Border Security in the Balkans: Europe's Gatekeepers. Routledge, 2005, 92 p. ISBN: 9780415375887.
174. HOBBING, Peter. Integrated Border Management at the EU Level. Centre for European Policy Studies Working Document No. 227/August 2005. ISBN: 92-9079-586-4.

175. HOUSE, John W. Frontier on the Rio Grande: A Political Geography of Development and Social Deprivation. Oxford: Clarendon Press, 1982, 294 pp. ISBN: 0198232373.
176. Integrated border management; Strategy deliberations. Brussels, 21.11.2006. [online] [citat: 02.03.2023]. Disponibil: https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2013926%202006%20REV%203/EN/pdf.
177. JONES, Sian. The Archaeology of Ethnicity. Routledge, 1997, 208. ISBN: 0-203-43873-6.
178. KAPLAN, Morton. System and Process in International Politics. ECPR Press, 2005, 260 p. ISBN: 978-0-9547966-2-4.
179. KEOHANE, Robert. NYE, Joseph S. Putere și interdependență. Iași: „Polirom", 2009, 416 p. ISBN: 978-973-46-1215-4.
180. KOCH, Katharina. Geopolitics of Cross-Border Cooperation at the EU's External Borders. Discourses of de-and re-bordering, territorial perceptions and actor relations within the Finnish-Russian ENI cooperation network. Nordia Geographical Publications, 2018, 126 p. ISBN: 978-952-62-1962-2.
181. KOREMENOS, Barbara. LIPSON, Charles. SNIDAL, Duncan. The Rational Design of International Institutions. In: *International Organization* 55 (4), 2001, pp. 761–799. ISSN: 1531-5088.
182. KRISTOF Ladis K.D. The nature of frontiers and boundaries. In: *Annals of the Association of American Geographers* vol. 49, 1959, p. 269-282. ISSN: 0004-5608.
183. LAMONT, Christopher. Research methods in International Relations. SAGE Publications Ltd, 2022, 306 p. ISBN: 978-1-5297-2468-4.
184. MARTINEZ Oscar J. Border People: Life and Society in the U.S. – Mexico Borderlands. Tucson: The University of Arizona Press, 1994. 375 pp. ISBN: 0-8165-1396-1.
185. MERISALO, Olli. Frontiers in the Middle Ages. Louvan la Neuve, 2006, 761 p. ISBN: 978-2-503-52420-7.
186. MINGHI, Julian V. Boundary studies in political geography. In: *Annals of the Association of American Geographers* vol. 53, 1963, p. 407-428. ISSN: 0004-5608.
187. MORGENTHAU, Hans J. In Defense of The National Interest. New York: Alferd A. Knopf, 1951, 283 p.
188. MORGENTHAU, Hans J. Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace. McGraw-Hill Education, 2005, 752 p. ISBN: 978-0072895391.
189. MOST, Benjamin A., STARR, Harvey. Inquiry, Logic, and International Politics. Columbia: University of Carolina Press, 1989, 234 pp. ISBN: 9781611175936.
190. NEWMAN, David. Borders and Bordering. Towards an Interdisciplinary Dialogue. In: *European Journal of Social Theory*, 2006, p. 171-186. ISSN: 1368-4310.
191. NEWMAN, David, PAASI, Anssi. Fences and neighbors in the post-modern world: boundary narratives in political geography. In: *Progress in Human Geography*, № 22 (2), 1998, p. 186–207. ISSN: 0309-1325.
192. NEWMAN, David. Transforming ethnic frontiers of conflict into political frontiers of peace. In: *Ethnic frontiers and peripheries*. New York: Westview Press, 1998, 356 p., p. 17-38. ISBN: 0-8133-8929-1.
193. New requirements to travel to Europe. [online] [citat: 30.04.2025] Disponibil: https://travel-europe.europa.eu/etias/what-etias_en.
194. NICOLSON, Harold. Diplomacy. Oxford University Press London, 1939, 256 p.
195. LÖSCH, August. The Economics of Location. New Haven and London: Yale University Press, 1954, 520 pp. ISBN: 978-0300007275.
196. PAASI, Anssi. Territories, Boundaries and Consciousness: The Changing Geographies of the Finnish-Russian Border. 1997. 376 pp. ISBN: 978-0-471-96119-2.
197. PEATTIE, Roderick. Look to the Frontiers. A Geography for the Peace Table. N.Y: London, 1972, 246 pp. ISBN: 978-0804613286.

198. PRESCOTT, John Robert Victor. Political Frontiers and Boundaries. Allen & Unwin, 1987, 315 pp. ISBN: 9780043410301.
199. **RADU, Corneliu. Functioning of the state border of the Republic of Moldova in the context of the development of international cooperation. The dialectic connection. În: *Moldoscopie*, nr. 1(100) / 2024, p. 45-57. ISSN 1812-2566 /ISSNe 2587-4063.**
200. **RADU, Corneliu. Reflections on practical approaches to the implementation of the Republic of Moldova's state policy for border management to improve cross-border cooperation. În: *Relații internaționale. Plus. Revistă științifico-practică nr. 2/2022*, p. 181-195. ISSN 1857-4440 /ISSNe 2587-3393.**
201. ROY, Danny. Neorealism and Kant: No Pacific Union. In: *Journal of Peace Research*, Vol. 30, No. 4, 1993, pp. 451-453. ISSN: 1460-3578.
202. RUGGIE, John Gerald. The False Premise of Realism. In: *International Security*, Vol. 20, No. 1,1995, pp. 62-70. ISSN: 1531-4804.
203. **SAKOVICI, Vasili. RADU, Corneliu. Borders in the context of historical evolution: conceptual, philosophical and practical discourse. În: Relații internaționale. Plus. Revistă științifico-practică nr. 2/2021, p. 170-186. ISSN 1857-4440 /ISSNe 2587-3393.**
204. SCHWELLER, Randall. New Realist Research on Alliances: Refining, Not Refuting, Waltz's Balancing Proposition. In: *The American Political Science Review*, Vol. 91, No. 4, 1997, pp. 927-930. ISSN: 1537-5943.
205. SCOTT, James W. A Research Agenda for Border Studies, 2022, 224 p. ISBN: 978 1 80392 846 3.
206. SPYKMAN, Nicholas John. Frontiers, Security and International Organization. In: *Geographical Review*, Vol. 32, No. 3, 1942, pp. 436-447. ISSN: 1931-0846.
207. SPYKMAN, Nicholas John. The Geography of the Peace, Harcourt, Brace, 1944, 236 p. ISBN: 978-0156340509.
208. TAYLOR, Peter J., FLINT, Colin. Political Geography, World-economy, nation-state and locality. Seventh edition. New York, Routledge, 2018, 391 pp. ISBN: 978-1-138-05812-5.
209. Technical and Operational Strategy for European Integrated Border Management. Warsaw, FRONTEX, 2019, 90 pp. ISBN: 978-92-9471-382-7.
210. Territory and frontiers in Southern tiberine Umbria. In: *Frontiers of the European Iron Age, Conference with a regional focus on Central Italy*. 20th - 22nd September, 2013. Magdalene College and the McDonald Institute, Cambridge. [online] [citat: 14.11.2024] Disponibil: https://www.academia.edu/38055680/Territory_and_frontiers_in_Southern_tiberine_Umbria_in_Frontiers_of_the_European_Iron_Age_CONFERENCE_with_a_regional_focus_on_Central_Italy_20th_22nd_September_2013_Magdalene_College_and_the_McDonald_Institute_Cambridge.
211. The Rome, Maastricht and Amsterdam Treaties: The Treaty on European Union (The Treaty of Rome) and The Treaty Establishing the European Community (The Treaty of Maastricht) amended by The Treaty of Amsterdam; comparative texts. 1999, 309 p., p. 16. ISBN: 2-930066-53-9.
212. TURNER, Frederick Jackson. The Significance of the Frontier in American History. Martino Fine Books, 2014, 32 p. ISBN: 978-1614275725.
213. VAN HOUTUM, Henk. An Overview of European Geographical Research on Borders and Border Regions. In: *Journal of Borderlands Studies*. Vol. 15. № 1, 2000, p. 57-83. ISSN: 2159-1229.
214. WALTZ, Kenneth N. Theory of International Politics. Addison-Wesley Publishing Company, Inc., 1979, 259 p. ISBN: 0-201-08349-3.
215. WELLS, Peter S. How Ancient Europeans Saw the World: Vision, Patterns, and the Shaping of the Mind in Prehistoric Times. Princeton University Press, 2012, 304 p. ISBN: 978-0691143385.

216. WESTERWINTER, Oliver. ABBOTT, Kenneth W. BIERSTEKER, Thomas. Informal governance in world politics. In: *The Review of International Organizations*, Springer, vol. 16(1), 2021, pp. 1-27. ISSN 1559-7431.
217. WILES, Peter John de la Fosse. Communist international economics. Blackwell, 1968, 566 p. ISBN: 978-0631106807.
218. WILLE, Christian. GERST, Dominik. KRÄMER, Hannes. Identities and methodologies of border studies: Recent Empirical and Conceptual Approaches. University of Luxembourg & University Duisburg-Essen, 2021, 126 p. [online] [citat: 07.11.2024]. Disponibil: https://ubt.opus.hbz-nrw.de/opus45-ubtr/frontdoor/deliver/index/docId/1492/file/UniGR-CBS_Borders+in+Perspective+Vol.+6.pdf.
219. WISSLER, Clark. Societies of the Plains Indians. In: *Anthropological Papers of the American Museum of Natural History*. Vol. 11 (Classic Reprint). Forgotten Books, 2020, 1093 p. ISBN: 978-0259599043.

c) în limba franceză

220. ALLMANG, Sedrick. Frontières – Géopolitique des Amériques. Migrations, développement économique, tensions politiques. [online] [citat: 26.08.2024] Disponibil: https://clio-prepas.clionautes.org/frontieres-geopolitique-des-ameriques.html.
221. LAMIZET, Bernard. Les lieux de la communication. Liege, Armand Colin, 1992, 350 p. ISBN: 978-2804721350.

d) în limba germană

222. RATZEL, Friedrich. Politische Geographie oder die Geographie der Staaten, des Verkehres und des Krieges. De Gruyter Oldenbourg, 1903, 855 p. ISBN: 978-3486733778.
223. RATZEL, Friedrich. Politische Geographie. München: Druck und Verlag von R. Oldenbourg. 1893, 763 pp. ISBN-13:9783486749250.

e) în limba rusă

224. БАБОСОВ, Евгений. Философские проблемы бытия, познания, веры и культуры. Минск: РИВШ, 2010, 358 с. ISBN: 978-985-500-414-2.
225. БАКЛАНОВ, Пётр. ЗЫКОВ, Александр. ШИНКОВСКИЙ, Михаил. Трансграничный регион: понятие, сущность, форма: монография. Владивосток: «Дальнаука», 2010, 275 с. ISBN: 9785804410750.
226. БАРЫГИН, Игорь. Основы регионоведения. М.: «Гардарики», 2007, 399 с. ISBN: 978-5-8297-0313-4.
227. БОЛОТОВ, Дмитрий. МЕЖЕВИЧ, Николай. ШУРАЕВ, Владимир. Приграничное (международное) сотрудничество в системе межмуниципального взаимодействия. СПб.: Издательство Политехнического университета, 2005. 137 с. ISBN. 5-7422-0891-X.
228. ВАРДОМСКИЙ, Леонид. Российское порубежье в условиях глобализации. «Либроком», УРСС, 2009, 212 с. ISBN: 5397000493.
229. ВАЩЕНКО, Алексей. Способы обеспечения безопасности в традиционных культурах родового строя (на примере индейцев Северной Америки). В: *Безопасность на Западе, Востоке и в России: представления, концепции, ситуации. Материалы международной конференции*. Москва, 15–16 октября 2012, г. Иваново. Изд-во «Ивановский государственный университет», 2013, 408 с. С. 31–39. ISBN 978-5-7807-1041-7.
230. ВОЙНИКОВ, Вадим. Правовое регулирование Европейского пространства свободы, безопасности и правосудия: монография. Калининград: Изд-во БФУ им. И. Канта, 2013. 397 с. ISBN: 978-5-9971-0243-2.
231. ВОЙНИКОВ, Вадим. Реформирование законодательства Европейского Союза о границах в свете миграционного кризиса в Европе. В: *Труды Института Государства и Права РАН / Proceedings of the Institute of State and Law of the RAS № 1(59)2017*. ФГБУН Институт государства и права РАН, 2017, с. 125-140, ISSN: 2073-4522.

232. ГЕЛЬМАН, Владимир. РЫЖЕНКОВ, Сергей. БРИ, Михаэль. Россия регионов: трансформация политических режимов. М.: «Весь мир», 2000 г., 376 с. ISBN: 5-7777-0090-X.
233. ГОЛУНОВ, Сергей. Пограничная безопасность: зарубежный опыт. Модели взаимоотношений сопредельных государств. В: «*Космополис» № 2(21). Границы и безопасность*, 2008. С. 115-129. ISSN: 1727-4087.
234. ДАВИДОВ, Дмитрий. Приграничное и трансграничное сотрудничество как фактор развития эксклавного региона России. В: *Вестник РГУ им. И. Канта. 2008*. Вып. 6. Гуманитарные науки, с. 72-77. ISSN: 1999-3633.
235. ДУБРОВИНА, Ольга. Приграничное сотрудничество как форма межрегионального взаимодействия и регионализации. В: «*Власть»*, том 26, № 8, 2018, с. 97-102. ISSN: 2071-5358.
236. ДУБРОВИНА, Ольга. Региональное измерение внешней политики Российской Федерации. Новосибирск. Изд-во НГТУ, 2012, 192 с. ISBN: 978-5-7782-2046-1.
237. КОВАЛЕВ, Анатолий. Азбука дипломатии. 6-е издание. Москва: «Интерпракс», 1993, 240 с. ISBN: 5-85235-072-9.
238. КОЛОСОВ Владимир, МИРОНЕНКО Николай. Геополитика и политическая география: Учебник для студентов вузов. М.: «Аспект-Пресс», 2001. 479 с. ISBN 5-7567-0143-5.
239. КОЛОСОВ, Владимир. Теоретическая лимология: новые подходы. В: *Международные процессы*, № 3, 2003, с. 44-59. ISSN: 1728-2756.
240. КОЛОСОВ, Владимир. ТУРОВСКИЙ, Ростислав. Современные государственные границы: новые функции в условиях интеграции и приграничное сотрудничество. В: *Известия РАН. Серия географическая*, 1997, № 5, с. 106–113. ISBN: 978–5–6048711–2–6.
241. КУЧИНСКАЯ, Татьяна. Трансграничный регион как форма социокультурного пространства: в поисках когнитивной модели исследования. В: Современные проблемы науки и образования. № 6, 2011, ISSN: 2070-7428. [online] [citat: 28.08.2023]. Disponibil: https://science-education.ru/ru/article/view?id=5045.
242. МАККАМБАЕВ, Пётр. Международно-правовое регулирование пограничной безопасности интеграционных сообществ: на примере опыта СНГ, Союзного государства, ЕАЭС и Европейского союза. В: «*Образование и право» № 11*, 2019, с. 95-100. ISSN: 2076-1503.
243. МИНАЕВ, Александр. МУСИН, Фархат. Проблемы изучения концепта «эволюция пограничной политики». В: *Вестник. Социальные и гуманитарные науки*, *2018/1*. Тувинский государственный университет, 2018, с. 110-116. ISSN: 2072-8980.
244. ОКУНЕВ, Игорь. Геополитическая матрица соседства стран мира для анализа особенностей политики развития человеческого потенциала. В: *Научный семинар «Геополитическая матрица соседства стран мира для анализа особенностей политики развития человеческого потенциала» из серии научных семинаров и обсуждений, направленных на содействие достижению национальной цели развития Российской Федерации по созданию условий воспитания гармонично развитой и социально ответственной личности*. Национальный исследовательский университет, Высшая школа экономики. Москва, 2022 г. [online] [citat: 22.08.2024] Disponibil: https://mgimo.ru/upload/2022/10/geopoliticheskaya-matrica-sosedstva-stran-mira-dlya-analiza-osobennostej-politiki-razvitiya-chelovecheskogo-potenciala.pdf.
245. ПИВОВАРОВ Дмитрий. Граница. Современный философский словарь. Деловая книга, 2015, 822 с. ISBN 978-5-8291-1712-2.
246. ПОЗНЯКОВ, Эльгиз. Геополитика. Москва: Редакционная группа "Прогресс-Культура", 1995, 96 с. ISBN: 5-01-004528-1.
247. Положение о Совете командующих Пограничными войсками от 24.09.1993. [online] [citat: 17.05.2023]. Disponibil: http://www.skpw.ru/sections/skpw/state.html.

248. ПОПОВ, Виктор. Современная дипломатия: теория и практика. Москва: «Международные отношения», 2010. 572 с. ISBN 978-5-7133-1363-0.
249. Раньше у государств не было границ. Разбираемся в этом вопросе. [online] [citat: 07.11.2024] Disponibil: https://dzen.ru/a/ZNUX1jhMZC7wIdEx.
250. РАТЦЕЛЬ, Фридрих. Земля и жизнь: Сравнит. Землеведение. Пер. под ред. В. К. Агафонова. Санкт-Петербург: АО «Брокгауз-Ефрон», 1903. 340 с.
251. РОМАН, Александр. Государственность Молдовы: основные этапы становления и исторической эволюции (к 660-летию Молдавского государства). В: *Национальные интересы Молдовы в дискурсе исторических и современных вызовов: к 70-летию профессора В. А. Саковича*. Кишинев, 2019, с. 14-25. ISBN: 978-9975-56-704-6.
252. РОМАН, Александр. НАЗАРИЯ, Сергей. Молдавское государство в системе современных международных отношений. În: *Проблемы управления. Научно-практический журнал Академии Управления при Президенте Республики Беларусь*, № 1 (26), январь - март 2008, с. 52 – 57. ISSN: 2071-3711.
253. САКОВИЧ, Василий. Влияние процессов трансформации функций и суверенитета государства в условиях глобализации на роль и функции государственных границ. În: *Relații Internaționale Plus. Revistă științifico-practică (ediție specială) Nr.1*. Chișinău, 2010, p. 88-98. ISSN1857-4440.
254. САКОВИЧ, Василий. Национальная безопасность Республики Молдова в контексте современных процессов глобализации и интеграции: теория, методология, прикладной анализ. Учебно-методическое пособие. Кишинёв, 2016, 570 с. ISBN: 978-9975-56-308-6.
255. **САКОВИЧ, Василий, РАДУ, Корнелиу. Границы в контексте исторической эволюции: концептуально-философский и практический дискурс. В: *Relații Internaționale Plus. Revistă științifico-practică nr. 2/2021*, p. 47-65. ISSN: 1857-4440.**
256. Соглашение Совета глав государств-участников Содружества Независимых Государств о вооруженных силах и пограничных войсках (Минск, 30 декабря 1991 года) (утратило силу) [online] [citat: 16.05.2023]. Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30229685#pos=0;0.
257. СОЛОВЬЕВ, Роман. «Образы прошлого белорусских земель в историческом дискурсе Российской империи втор. пол. XIX - нач. XX вв.». Материалы конференции «Феномен пограничья в средние века и раннее новое время в Восточной Европе как фактор формирования социо- и этнокультурной идентичности населения регионов», 21 июля 2015 г., Полоцкий университет. [online] [citat: 09.11.2024]. Disponibil: https://history.spbu.ru/nauka/nauchnye-tsentry/284-rgnf-pogranichie-2015/seminary/909-fenomen-pogranichya-v-srednie-veka-i-rannee-novoe-vremya-v-vostochnoj-evrope-kak-faktor-formirovaniya-sotsio-i-etnokulturnoj-identichnosti-naseleniya-regionov-21-iyulya-2015-g-polotskij-universitet.html.
258. СТЕПИН, Владимир. Научное познание и ценности техногенной цивилизации. В: *Вопросы философии*, 1980, № 10, С. 3–19. [online] [citat: 06.04.2023]. Disponibil: https://studfile.net/preview/4483824/.
259. ТАШЛЫКОВА, Марина. Граница: от понятия к слову – или наоборот? В: *Трансграничные вызовы национальному государству*. Санкт-Петербург. Интерсоцис, 2015, 390 с. С. 38-56. ISBN 978-5-94348-075-1.
260. ТЕМУШЕВ, Виктор. Московское великое княжество. Территория и границы. Конец XIII – начало XIV века. Квадрига, 2022 г., 328 с. ISBN: 978-5-91791-422-0.
261. ТУРОВСКИЙ, Ростислав. Политическая география. Учеб. пособие. М. Смоленск, Издательство СГУ, 1999, 380 с. ISBN: 5-88984-058-4.
262. ТУРОВСКИЙ, Ростислав. Политическая регионалистика. Учебное пособие для вузов, ГУ-ВШЭ, М., из-д ГУ-ВШЭ, 2006, 780 с. ISBN: 5-7598-0357-3.

263. ТЮЙР, Кармо. Приграничное сотрудничество как часть международных отношений. В: *Справочник трансграничного сотрудничества.* Таллин, 2004, с. 7-15. [online] [citat: 20.04.2023]. Disponibil: https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/12201.
264. Федеральный закон «Об основах приграничного сотрудничества в Российской Федерации», № 179-ФЗ от 26.07.2017 [online] [citat: 30.09.2024]. Disponibil: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_220884/.
265. ФИЛЮШКИН, Александр. Проблемы изучения пограничья ВКЛ и России в конце 15 – 16 в. В: *Материалы конференции «Феномен пограничья в средние века и раннее новое время в Восточной Европе как фактор формирования социо- и этнокультурной идентичности населения регионов»*, 21 июля 2015 г., Полоцкий университет. [online] [citat: 09.11.2024] Disponibil: https://history.spbu.ru/nauka/nauchnye-tsentry/284-rgnf-pogranichie-2015/seminary/909-fenomen-pogranichya-v-srednie-veka-i-rannee-novoe-vremya-v-vostochnoj-evrope-kak-faktor-formirovaniya-sotsio-i-etnokulturnoj-identichnosti-naseleniya-regionov-21-iyulya-2015-g-polotskij-universitet.html.
266. ФУКО, Мишель. Археология знания. ИЦ «Гуманитарная Академия»; Университетская книга, 2004, 416 с. ISBN 5-93762-034-8.
267. ХАУСХОФЕР, Карл. О геополитике. Работы разных лет. Москва: «Мысль», 2001, 426 с. ISBN: 5–244–00885–4.
268. ЦВЕТКОВА, Ольга. Политическая лимология: концепт границы. В: *Регионология*, 2015, № 3, с. 5-13. ISSN: 2587-8549.
269. ЦВЕТКОВА, Ольга. Территория и границы: внутристрановое и межрегиональное измерения. Москва: «Логос», 2014, 132 с. ISBN: 978-5-98704-792-7.
270. ЧЕЛЛЕН, Рудольф. Государство как форма жизни. Пер. с швед. и примеч. М.А. Исаева; предисл. и примеч. М.В. Ильина. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2008, 319 с. ISBN: 978-5-8243-0947-8.
271. ШЕБАЛДИНА, Галина. Российское историческое общество. [online] [citat: 07.11.2024]. Disponibil: https://yandex.ru/q/past/532006657/.
272. ШУМОВ, Владимир. Пограничная безопасность. Монография. Москва: Книжно-журнальное издательство «Граница», 2024, 424 с. ISBN: 978-5-907536-47-2.

f) în limba ucraineană

273. САГАЙДАК, Оксана. Дипломатичний протокол та етикет. Київ, «Знання», 2012, 262 с. ISBN: 978-966-346-989-8.

ANEXE

Anexa 1.

Tabel comparativ al abordărilor teoretice ale frontierei de stat

Nr. crt.	Abordare teoretică (domeniul științei)	Caracteristici cheie	Autori reprezentativi	Relevanță pentru cercetarea frontierei de stat
1.	Abordare realistă (relații internaționale)	– statul ca actor principal al Sistemului Internațional, – Suveranitate, – interes național, – echilibru de putere	H. Morgenthau, R. Aron	Fundamentarea funcției geopolitice a frontierei de stat
2.	Abordare geopolitică (geopolitică)	– statul ca organism viu, – frontiera ca extensie spațială	F. Ratzel, R. Kjellén, K. Haushofer	Corelarea politicii de stat în domeniul frontierei cu interesele naționale strategice
3.	Abordare postmodernistă (border studies)	- identitate spațială, - discurs frontierist, - relații de vecinătate	V. Kolosov, F. Turner, N. Spykman	Percepția frontierelor ca zone de interacțiune și cooperare
4.	Abordare funcționalistă (diplomație, securitate)	Cooperare regională, tratative diplomatice, prevenirea conflictelor	H. Nicolson, H. Kissinger, D. Paiu	Rolul accentuat al politicii de frontieră în politica externă și în procesul de integrare europeană

Sursa: elaborat de autor.

Anexa 2.

Cronologia evoluției conceptului de frontieră în istoria și teoria cooperării internaționale

Perioada	**Forme de organizare politico-statală**	**Caracteristici ale frontierelor**	**Exemple**	**Relevanță pentru dezvoltarea cooperării**
Preistoria	triburi, clanuri, comunități gentilice	delimitări simbolice și teritoriale între triburi	Focul Consiliului, pajiști comune	rădăcinile istorice ale cooperării frontaliere
Antichitatea	Orașe-stat, imperii (ex. Roma, Persia), regate	ziduri, limesuri, bariere naturale	Limesul roman, râul Dunărea	modelul de apărare și control al teritoriului și spațiului
Evul Mediu	feude, regate, imperii medievale, voievodate	simbolice, zone tampon, bariere naturale, control militar minimal	cetăți, șanțuri, semne de hotar	prototipuri de cooperare internațională frontalieră și vamală
Epoca modernă	state-națiune, monarhii centralizate, imperii coloniale	formalizarea frontierei de stat, suveranitate teritorială consolidată	Pacea westfaliană, tratate, acorduri de frontieră	internaționalizarea frontierelor
Epoca contemporană	state suverane, uniuni regionale (ex. UE)	frontiere reglementate prin drept internațional, funcționalitate complexă a frontierelor (securitate, comerț, migrație)	frontiere naționale, Spațiul Schengen, frontiere interne și externe ale UE	interdependență globală, cooperare frontalieră și transfrontalieră, politici comune de frontieră

Sursa: elaborat de autor.

Cadrul instituțional al Republicii Moldova pentru politici ce vizează sistemul de funcționare a frontierei

Instituție	Actul normativ	Atribuții în domeniul funcționării frontierei de stat
Autorități cu competențe nemijlocite la frontieră		
Inspectoratul General al Poliției de Frontieră	LEGE Nr. 283 din 28-12-2011	Implementarea politicii în domeniul managementului integrat al frontierei de stat, combaterii migrației ilegale şi criminalității transfrontaliere
Serviciul Vamal	COD Nr. 95 din 24-08-2021	Implementarea politicii vamale, asigurarea respectării reglementărilor vamale la trecerea mărfurilor, a mijloacelor de transport şi a persoanelor peste frontiera vamală a Republicii Moldova
Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor	HG Nr. 14 din 11-01-2023	Gestionarea fluxurile de mărfuri alimentare și sanitar-veterinare prin frontieră.
Autorități cu atribuții conexe domeniului de funcționare a frontierei de stat		
Parlamentul RM	LEGE Nr. 797 din 02-04-1996	Aprobarea legilor și ratificarea tratatelor internaționale în domeniul managementului integrat al frontierei de stat.
Guvernul RM	HG Nr. 610 din 03-07-2018	Asigurarea managementului și coordonarea activităților ministerelor și altor instituții guvernamentale pentru implementarea politicii de stat în domeniul frontierei.
Consiliul Naţional pentru MIFS	HG Nr. 902 din 31-12-2015	Eficientizarea comunicării şi cooperării între autoritățile din sistemul de management integrat al frontierei, sprijinul în luarea deciziilor și acțiunile comune pentru securizarea eficientă a frontierei de stat.
Ministerul Afacerilor Interne	HG Nr. 693 din 30-08-2017	Elaborarea și coordonarea politicilor în domeniul managementului integrat al frontierei de stat.
Ministerul Finanțelor	LEGE Nr. 181 din 25-07-2014	Elaborarea și promovarea politici unice de formare și de gestionare a finanțelor publice.

Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	HG Nr. 697 din 30-08-2017	Elaborarea și promovarea politicii statului în domeniul relațiilor externe
Ministerul Apărării	HG Nr. 692 din 30-08-2017	Elaboarea și promovarea politicii statului în domeniul apărării.
Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale	HG Nr. 690 din 30-08-2017	Elaborarea și promovarea politicii statului în domeniul infrastructurii și dezvoltării regionale.
Ministerul Mediului	HG Nr. 145 din 25-08-2021	Elaborarea și coordonarea politicilor în domeniul mediului.
Ministerul Sănătății	HG Nr. 148 din 25-08-2021	Elaborarea politicilor în domeniul sănătății publice aplicabile inclusiv în punctele de trecere a frontierei de stat
Serviciul de Informații și Securitate	LEGE Nr. 136 din 08-06-2023	Asigurarea securității naționale, ordinii constituționale și capacității de apărare a statului, combaterea terorismului și a altor amenințări la adresa securității statului.
Consiliul Suprem de Securitate	DECRET Nr. 58 din 29-03-2021	Evaluarea și monitorizarea activității ministerelor și autorităților administrative centrale în domeniul securității și apărării naționale
Inspectoratul General al Poliției	HG Nr. 547 din 12-11-2019	Cooperarea în combaterea infracțiunilor transfrontaliere.
Inspectoratul General pentru Situații de Urgență	LEGE Nr. 93 din 05-04-2007	Protecția populației, teritoriului, mediului înconjurător şi proprietății în caz de pericol sau declanșare a situațiilor excepționale.
Inspectoratul General pentru Migrație	HG Nr. 16 din 11-01-2023	Implementarea politicilor statului în domeniile migrației, azilului, apatridiei și integrării străinilor.
Agenția Servicii Publice	HG Nr. 314 din 22-05-2017	Gestionarea Registrului de Stat al Populației.
Biroul politici de reintegrare al Cancelariei de Stat	HG Nr. 657 din 06-11-2009	Coordonarea politicilor de reintegrare și asigurarea comunicării interinstituționale privind reglementarea conflictului transnistrean, cu implicații asupra regimului de control la frontiera administrativă.
Alte autorități și instituții naționale		
Ministerul Justiției	HG Nr. 698 din 30-08-2017	Evaluarea cadrului normativ și propunerea măsurilor de perfecționare a legislației în

		domeniul managementului integrat al frontierei de stat.
Ministerul Muncii și Protecţiei Sociale	HG Nr. 149 din 25-08-2021	Elaborarea și promovarea politicilor în domeniul migrației de muncă.
Ministerul Economiei	HG Nr. 143 din 25-08-2021	Coordonarea politicilor economice cu implicații asupra regimului de funcționare a frontierei.
Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal	LEGE Nr. 182 din 10-07-2008	Apărarea drepturilor şi libertăților fundamentale ale persoanelor fizice, în legătură cu prelucrarea şi transmiterea transfrontalieră a datelor cu caracter personal.
Centrul National Anticorupție	LEGE Nr. 1104 din 06-06-2002	Prevenirea și combaterea corupției, a actelor conexe corupției și a faptelor coruptibile.
Agenția Națională Transport Auto	HG Nr. 151 din 09-03-2022	Asigurarea implementării documentelor de politici publice și a strategiilor naționale de dezvoltare în domeniul transporturilor rutiere.
Autoritatea Aeronautică Civilă	HG Nr. 133 din 27-02-2019	Implementarea politicilor și supravegherea respectării legislației în aviația civilă pentru asigurarea siguranței zborurilor.
Agenția Navală a RM	HG Nr. 706 din 11-07-2018	Asigurarea implementării politicilor statului în domeniul transportului naval și gestionarea transportul naval în apele de frontieră.
Agenția Feroviară	HG Nr. 759 din 02-11-2022	Asigurarea implementării politicilor și supravegherea respectării cadrului normativ în transportul feroviar național și internațional.

Sursa: elaborat de autor.

Criterii de analiză a cooperării și frontierelor

Categorie	Subcriteriu	Descriere
Criterii istorice	Conflictele și cooperarea	Evenimentele istorice care au influențat cooperarea sau tensiunile la frontiere
	Evoluția frontierelor	Modificările frontierelor de-a lungul timpului și efectele asupra relațiilor dintre state
Criterii geopolitice	Localizarea geografică	Poziția strategică a statului în raport cu zonele de influență globală/regională
	Rolul actorilor internaționali	Implicarea UE, CSI, ONU în promovarea cooperării internaționale
	Tipul de frontieră	Deschiderea sau închiderea frontierelor și impactul asupra cooperării
Criterii economice	Fluxurile comerciale	Impactul comerțului transfrontalier asupra relațiilor de cooperare
	Investiții comune	Proiecte economice comune în zonele de frontieră
	Finanțarea externă	Rolul programelor internaționale de dezvoltare
Criterii sociale și culturale	Relațiile între comunități	Nivelul de interacțiune socială și culturală între populațiile de frontieră
	Diversitatea etnică	Contribuția comunităților etnice la dezvoltarea cooperării
	Migrația	Impactul migrației asupra relațiilor de cooperare
Criterii juridice și instituționale	Acorduri bilaterale și multilaterale	Tratate, convenții și acorduri privind cooperarea la frontiere
	Politicile de frontieră	Norme ce definesc regimul de funcționare al frontierelor
	Mecanisme de implementare	Instituții care supraveghează aplicarea politicilor de cooperare
Criterii de securitate	Managementul riscurilor	Abordarea riscurilor și amenințărilor la adresa statalității
	Stabilitatea regională	Contribuția cooperării la prevenirea conflictelor și dezvoltarea relațiilor de vecinătate

Sursa: elaborat de autor.

Anexa 5

Interviu pentru reprezentanții autorităților de frontieră cu funcții de conducere din Republica Moldova, România și Ucraina

Întrebări:

1. Care sunt competențele și contribuția instituției pe care o conduceți în elaborarea și/sau promovarea politicilor în domeniul gestionării frontierei de stat?

2. Care sunt reglementările interne în vigoare privind gestionarea frontierei comune cu R. Moldova (România/Ucraina)? Vă rugăm să exemplificați eventualele particularități normative interne și deosebirile procedurale din Republica Moldova/România/Ucraina care diferă de standardele europene de gestionare a frontierelor externe ale Uniunii Europene.

3. În ce măsură cadrul normativ internațional (inclusiv prevederile acquis-ului UE) permite abordări diferențiate în relațiile de frontieră cu state terțe/vecine? Care sunt mecanismele de aplicare practică a acestor diferențe în cazul relației cu Republica Moldova/România/Ucraina?

4. Relațiile de frontieră dintre Republica Moldova și România/Ucraina nu sunt pe deplin formalizate printr-un cadru unic și coerent. Cum apreciați impactul acestei situații asupra funcționării frontierei comune și cooperării dintre structurile de frontieră?

5. Din punct de vedere practic, considerați necesară elaborarea unui cadru normativ comun privind regimul frontierei de stat moldo-ucrainene? Ce schimbări ar putea aduce acest lucru în procesul de gestionare și funcționare a frontierei?

6. În ultimii 10 ani, cooperarea între autoritățile de frontieră ale Republicii Moldova și României/Ucrainei a cunoscut o tendință de intensificare (inclusiv patrule comune, schimb de date, inițiative comune în puncte de trecere a frontierei). Care sunt, în opinia Dvs., efectele frontierei moldo-române/ucrainene asupra cetățenilor ambelor state (avantaje și dezavantaje)?

7. Republica Moldova și România/Ucraina susțin extinderea cooperării transfrontaliere prin intermediul euroregiunilor și programelor comune. Există în politica națională privind gestionarea frontierei din Republica Moldova/România/Ucraina prevederi și practici care stimulează acest tip de cooperare? Dacă da, vă rugăm să le exemplificați.

8. „Micul trafic la frontieră”/„simplificarea formalităților de trecere a frontierei de către cetățenii care locuiesc în raioanele de frontieră” a fost conceput ca instrument de apropiere a comunităților din zonele de frontieră limitrofe, însă implementarea acestuia pe segmentul moldo-român/ucrainean este limitată. Considerați că acest mecanism, revizuit și adaptat la realitățile actuale, ar putea deveni un instrument viabil de sprijin pentru dezvoltarea regională? Cum ar putea autoritățile competente la frontieră susține o astfel de inițiativă?

CHESTIONAR

aplicat persoanelor din zonele de frontieră a Republicii Moldova și România/Ucraina în cadrul cercetării „Frontiera de stat a Republicii Moldova în contextul dezvoltării cooperării internaționale și frontaliere”

Vă mulțumesc pentru acordul Dră de participare la sondaj. Scopul lui este aprecierea nivelului de interacțiune a autorităților locale și de frontieră ale Republicii Moldova și României/Ucrainei în interesul populației băștinașe a localităților din zona de frontieră.
Chestionarul este anonim și este utilizat doar în scop de cercetare.
Vă sunt recunoscător pentru răspunsurile obiective, concrete și detaliate pe care le-ați oferit.

Sexul – M/F **Vârstă –** _____

Care este localitatea în care locuiți?

_____

De cât timp locuiți în această zonă?

□ Mai puțin de 1 an
□ 1-5 ani
□ Peste 5 ani

Ați mai colaborat sau interacționat cu persoane/instituții de pe cealaltă parte a frontierei?

□ Da
□ Nu

Cum apreciați relațiile dintre comunitățile de pe cele două părți ale frontierei?

□ Foarte bune
□ Bune
□ Tensionate
□ Indiferente

Care sunt principalele domenii în care vedeți o colaborare eficientă între Republica Moldova și România/Ucraina?

□ Comerț
□ Educație
□ Cultură
□ Infrastructură
□ Altele:
_____

Ați observat proiecte comune în zona dvs. de frontieră? Dacă da, ce impact au avut acestea?

□ Da, cu impact pozitiv
□ Da, dar impactul a fost redus
□ Nu, nu am observat proiecte comune

Considerați că infrastructura rutieră, feroviară sau de transport între localitățile de frontieră este suficient dezvoltată?

□ Da
□ Parțial
□ Nu

Care sunt cele mai mari dificultăți în utilizarea infrastructurii existente?

□ Drumuri deteriorate
□ Lipsa transportului public transfrontalier
□ Timp mare de așteptare la punctele de trecere
□ Altele:

_____

Cum influențează frontiera economia locală?

□ Favorabil
□ Neutru
□ Defavorabil

Ce domenii economice considerați că ar trebui dezvoltate în zona de frontieră?

□ Agricultură
□ Comerț transfrontalier
□ Turism
□ Industrie mică și mijlocie
□ Altele:

_____

Există bariere economice care împiedică dezvoltarea relațiilor comerciale? Dacă da, care sunt acestea?

□ Taxe vamale mari
□ Reglementări complexe
□ Lipsa infrastructurii de transport
□ Altele:

_____

Cum apreciați schimburile culturale dintre comunitățile de pe cele două părți ale frontierei?

□ Foarte active
□ Moderat active
□ Rare
□ Inexistente

Care sunt principalele activități culturale sau sociale care ar putea îmbunătăți relațiile dintre comunități?

□ Festivaluri comune
□ Proiecte educaționale
□ Activități sportive
□ Altele:

_____

În ce măsură considerați că există bariere lingvistice sau culturale între comunitățile de frontieră?

□ Bariere semnificative
□ Bariere moderate
□ Bariere minore
□ Nu există bariere

Credeți că există o colaborare eficientă între autoritățile locale din Republica Moldova și România/Ucraina?

□ Da
□ Parțial
□ Nu

Ce instituții ar trebui să își îmbunătățească colaborarea pentru a facilita dezvoltarea zonei de frontieră?

□ Administrațiile locale
□ Poliția de frontieră
□ Școlile și universitățile
□ Instituțiile de sănătate publică
□ Altele:

_____

Care sunt principalele probleme pe care le întâmpinați în relația cu partea cealaltă a frontierei?

□ Formalități complexe la frontieră
□ Lipsa infrastructurii
□ Colaborare limitată între autorități
□ Altele:

_____

Ce măsuri propuneți pentru îmbunătățirea relațiilor între comunitățile de frontieră?

□ Simplificarea procedurilor la punctele de trecere
□ Dezvoltarea infrastructurii comune
□ Crearea unor zone economice transfrontaliere
□ Creșterea numărului de proiecte culturale și sociale
□ Altele:

_____

Cum vedeți viitorul cooperării dintre Republica Moldova și România/Ucraina în zona de frontieră?

□ De perspectivă
□ Fără perspectivă
□ Indiferent
□ Alte observații:_____

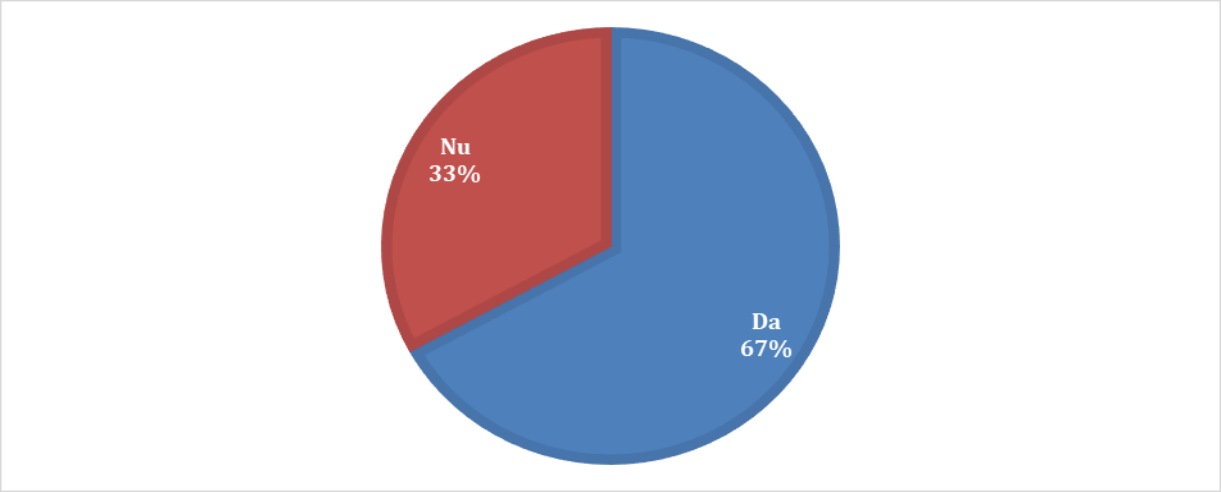
Care este cel mai important lucru pe care autoritățile ar trebui să-l schimbe pentru a îmbunătăți relațiile dintre localitățile de frontieră?

_____

_____

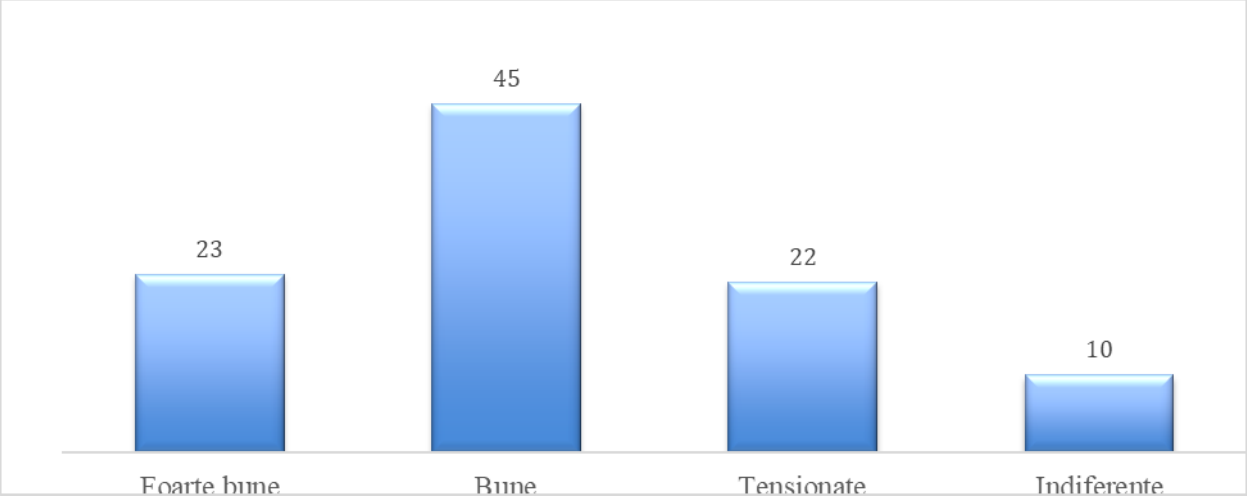
Rezultatele interviului și sondajului

Fig. A7.1. Interacțiune cu persoane/instituții de pe ambele părți a frontierei de stat a Republicii Moldova

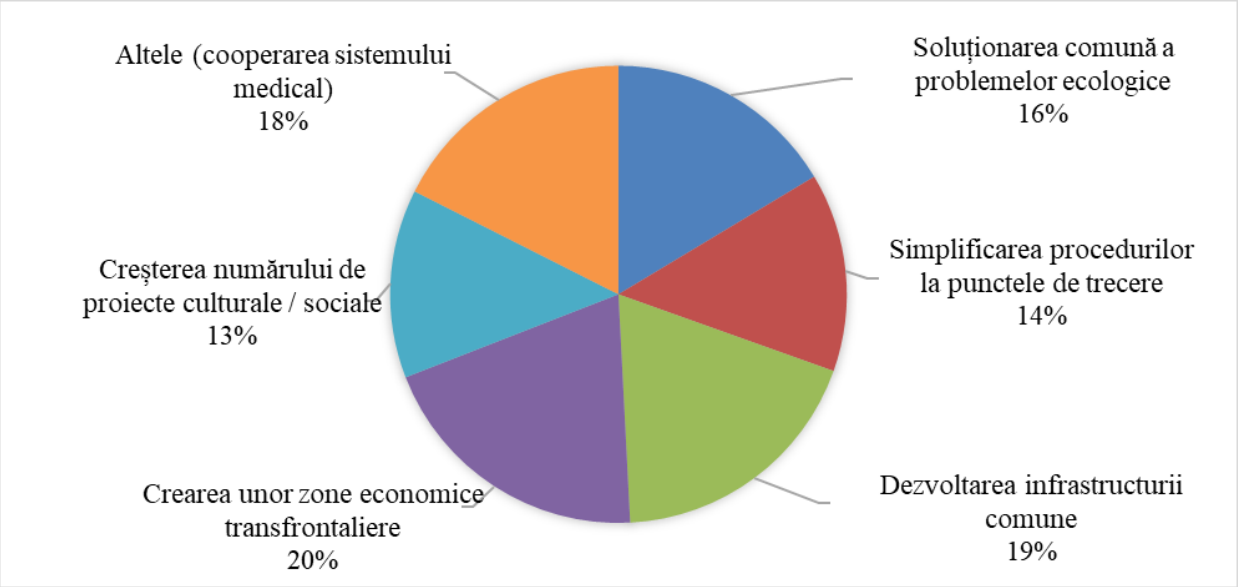
Sursa: elaborat de autor, analiza datelor obținute în baza chestionarului.

Fig. A7.2. Aprecierea relațiilor dintre comunitățile de pe ambele părți a frontierei de stat a Republicii Moldova

Sursa: elaborat de autor, analiza datelor obținute în baza chestionarului.

Fig.A7.3. Direcții necesare de cooperare frontalieră la frontiera de stat a Republicii Moldova cu țările vecine

Sursa: elaborat de autor, analiza datelor obținute în baza chestionarului.

Declarația privind asumarea răspunderii

Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări şi realizări ştiinţifice. Conştientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecinţele în conformitate cu legislaţia în vigoare.

RADU Corneliu

Semnătura

Data 25.08.2025

CV-UL AUTORULUI

RADU Corneliu
Data și locul nașterii: 14.08.1978, s. Jora de Mijloc, r. Orhei
Cetățenia: Republica Moldova

Studii universitare:
1985–1995, Liceul teoretic, s. Jora de Mijloc.
1997–2001, Academia Națională a Trupelor de Grăniceri "Bogdan Hmelnițkii", or. Hmelnițkii, Ucraina. Licențiat în militărie. Domeniul de formare: Grăniceri - Inginer în exploatarea tehnicii auto și blindatelor.
2004–2007, Academia Națională a Trupelor de Grăniceri "Bogdan Hmelnițkii", or. Hmelnițkii, Ucraina. Master în Securitatea Frontierei.
2020– prezent, Școala Doctorală: Științe Sociale, Universitatea de Stat din Moldova.
Specialitatea: 562.01- Teoria, metodologia relațiilor internaționale și a diplomației.

Formare profesională
03/2010, Curs de instruire „Cooperare internațională în domeniul managementului frontierelor prin instruirea formatorilor” (România).
10/2016, Curs de instruire în domeniul managementului organizațional și leadership (Moldova).
11/2019, Curs de instruire în management proiectelor (Moldova).
01/2021, Curs de formare a formatorilor (Moldova).
10/2023, Curs de instruire în reforma sectorului de securitate (România).
11/2023–06/2024, Curs de recalificare psihopedagogie (Moldova).

Domenii de interes științific: relații internaționale, diplomație, cooperare internațională și regională, securitate națională, securitate regională și internațională, managementul integrat al frontierelor și securitatea frontierelor.

Activitatea profesională
2001–2004, Șef al Pichetului de Grăniceri Troițcoe, SG.
2004–2006, Comendant al Comenduirii de Grăniceri Basarabeasca, SG.
2006–2008, Comendant al Comenduirii de Grăniceri Cahul, SG.
2008–2012, Șef Direcție regională supraveghere și control al frontierei de stat, DPF.
2012–2020, Șef Direcție generală control al frontierei, IGPF.
2020–2021 Formator al direcției dezvoltare profesională, Academia „Ștefan cel Mare".
2021-2025 Șef adjunct Direcția „Centrul integrat de pregătire pentru aplicarea legii” (CIPAL), Academia „Ștefan cel Mare".
2025-prezent Șef Catedra securitate a frontierei, migrație și azil, Academia „Ștefan cel Mare".

Participări în cadrul proiectelor științifice naționale şi internaționale:
1. Conferința internațională științifico-practică a studenților-doctoranzi, ediția I, 19.11.2021, Guvernul Republicii Moldova, Academia de Administrare Publică.
2. Форум Союзного государства ВУЗов инженерно-технологического профиля, 2021.
3. International Scientific Conference „European integration through the strengthening of education, research, innovations in Eastern Partnership Countries”. Second edition, 16-17.05.2022. Universitatea de Stat din Moldova.

4. Conferința științifică internațională „Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective”, ediția a VI-a, 25.04.2024. Academia „Ștefan cel Mare” a MAI.
5. International Student Conference „New Challenges in the Social Sciences and Humanities at the Beginning of the 3rd Millennium”, Seventh Edition, 31.05.2024. Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, România.
6. Conferința științifică națională cu participare internațională „Provocări actuale în securitatea frontierei și protecția internațională”, 10.04.2025, Universitatea de Stat din Moldova.
7. Programul de Socializare Juridică în școlile din Republica Moldova, finanțat de Guvernul SUA prin intermediul Biroului de Justiție Penală și Aplicarea Legii (INL).
8. Grupul de lucru interinstituțional pentru elaborarea Programului de Management integrat al frontierei de stat a Republicii Moldova pentru anii 2026-2030.

Lucrări științifice şi ştiinţifico-metodice publicate - numărul de monografii, articole, materiale ale comunicărilor științifice, etc.:

1. САКОВИЧ, Василий, РАДУ, Корнелиу. Границы в контексте исторической эволюции: концептуально-философский и практический дискурс. // Borders in the context of historical evolution: conceptual, philosophical and practical discourse. În: Revista ştiinţifico-practică „Relații Internaționale Plus”, tipul B, nr. 2 (20) 2021, pag. 47-65, 170-186 (în limba rusă și engleză), ISSN 1857-4440, eISSN 2587-3393; https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/146069, https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/146084.
2. RADU, Corneliu. Reflections on practical approaches to the implementation of the Republic of Moldova's state policy for border management to improve cross-border cooperation. În: Revista ştiinţifico-practică „Relații Internaționale Plus”, tipul B, nr. 2 (22) 2022, pag. 181-195, ISSN 1857-4440, eISSN 2587-3393; https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/187083.
3. RADU, Corneliu. Politica de stat a Republicii Moldova privind managementul frontierelor şi cooperarea transfrontalieră. Abordări practice. În: Revista „Universul Juridic” România, nr. 2, 2023, pag. 117-134. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/181115.
4. RADU, Corneliu. Functioning of the state border of the Republic of Moldova in the context of the development of international cooperation. the dialectic connection. În: Revista ştiinţifico-practică „Moldoscopie”, tipul B, anul 28 (2024), nr. 1 (100), pag. 45-57, ISSN 1812-2566, E-ISSN 2587-4063; https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/217068.
5. RADU, Corneliu. Gestionarea frontierelor Uniunii Europene în contextul politicii europene de vecinătate – experiența Republicii Moldova. În: Revista ştiinţifico-practică „Legea și Viața”, tipul B; nr. 1, 2024, ISSN 2587-4365, E-ISSN 2587-4373. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/202865.
6. SACOVICH, Vasili. RADU, Corneliu. Politica de frontieră și cooperarea internațională a Uniunii Europene în contextul asigurării securității frontaliere. // Border policy and international cooperation of the European Union in the context of ensuring border security. În: Revista ştiinţifico-practică „Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM: științe juridice”, nr. 20/2024, pag. 65-80, ISSN 1857-0976. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/223996.
7. RADU, Corneliu. Particularități cu privire la funcționarea frontierei de stat a Republicii Moldova în condiții moderne. În: „Sintezele investigațiilor doctorale în domeniul științelor politico-administrative și economice”, 2022, pag. 18-24, ISBN 978-9975-3418-1-3. https://iap.gov.md/images/conferinte/19.11.21/19.11.21.pdf.

8. САКОВИЧ, Василий, РАДУ, Корнелиу. Государственная граница в дискусе современных процессов эволюции роли и функций государства. În: „Сборник материалов X Форум вузов инженерно-технологического профиля союзного государства”, 2021, pag. 209-211, ISBN 978-985-583-737-5. https://rep.bntu.by/bitstream/handle/data/108851/XForum.pdf?sequence=1&isAllowed=y
9. RADU, Corneliu. Securitatea frontierei conformă aquis-ului european – contribuție la ordinea și securitatea publică a Republicii Moldova. În: „European integration through the strengthening of education, research, innovations in Eastern Partnership Countries. Second edition”, 2022, pag. 147-155, ISBN 978-9975-165-23-5. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/171373.
10. RADU, Corneliu. Development perspective of the state border management system of the Republic of Moldova in the context of improving the effectiveness of international relations. În: Materialele Conferinței științifice internaționale „Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective”, ediția a VI-a, 25.04.2024, pag. 610-616. ISSN 2587-4365. Academia „Ștefan cel Mare” a MAI. https://www.academy.police.md/wp-content/uploads/2024/06/Conferinta_internationala_LV_editie_speciala_24_06_2024.pdf
11. RADU, Corneliu. Securitate prin cooperare: parteneriate frontaliere ale Republicii Moldova cu țările vecine și influența lor asupra securității naționale și funcționării frontierei de stat. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Provocări actuale în securitatea frontierei și protecția internațională”, 10.04.2025.

Competențe lingvistice

Limbă maternă: Româna

Altă limbă (Alte limbi):

	Comprehensiune orală	Citit	Exprimare scrisă	Conversație	Nivel general
Engleza	C1	C1	B2	B2	B2
Rusă	C2	C2	C2	C2	C2

Date de contact: str. Calea Orheiului, 111/8, ap.17, MD-2020, Chișinău, tel. 60899900;
E-mail: radcor78@gmail.com